This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE HISTORIE,

VERVATTENDE DE

GESCHIEDENISSEN

DER

VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigſte Schryvers, en egte Gedenkſtukken, zamengeſteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY

JOHANNES ALLART.

MDCCXCVIII.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot de Geſchiedenis naa de Omwenteling. Wyze van behandelen. Zamenhang met het voorgaande. Voorſtel van Utrecht om eene Verbintenis met Pruiſſen en Engeland aan te gaan. Verzekering van de Engelſche zyde aan Frankryk, wegens de Omwenteling. Verzekering van Frankryk deswegen. Verdragsonderhandelingen met de Hoven van Berlyn en Londen aangevangen. Het voorſtel in Engeland welkom. Inhoud der Verbintenisſe met Groot-Brittanje. Bekendmaaking des Verdrags aan de Bondgenooten, en lof daar in HARRIS *toegemeeten. Vleiend door* HARRIS *beantwoord. Bekragtiging van 't zelve. Inhoud der Verbintenisſe met Pruiſſen.* FINCKENSTEINS *oordeel over deeze Verbintenis.* HERTZBERGS *Lofreden daar over. Beoordeeling dier Verbintenisſe. Aanmerkingen van Frankryk. Hoe door de Staaten beantwoord. Nadere Aanmerking van* LVI. BOEK.

LVI. BOEK.

den Franſchen Afgezant DE ST. PRIEST *op dit Verdrag, en Voorſtel van zyn Hof. Gerugt van Vyandlykheden, door de Franſchen in de Oost-Indien aangevangen. Verklaaringen van het Franſche Hof deswegen Een verdeedigend Verdrag tuſſchen Londen en Berlyn geſlooten. Lof door* HERTZBERG *daar aan gegeven.* THULEMEYER *door* VAN ALBENSLEBEN *als Pruiſſiſch Afgezant vervangen. Voorſlag van de Stad Enkhuizen om het Erfſtadhouderſchap tot een Grondwet van Staat te maaken. By Holland en de andere Gewesten aangenomen. Acte van Guarantie hier uit geboren. Staatlyke opdragt van dit ſtuk. Aanſpraak te dier gelegenheid. Deze Gebeurtenis met een Gedenkpenning vereerd. Hoe onderſcheiden beoordeeld. Het bepaalde omtrent den Eed en den Afſtand der Acte van Verbintenis. De Baron* VAN LYNDEN *uit zyn Gezantſchap te Londen te rug geroepen.* VAN WELDEREN *op nieuw benoemd. Bedankt. De Baron* VAN NAGEL *daar toe beſtemd. De Ridder* HARRIS *aanvaart zyne Ambasſade met veel toejuichingen. Overlast den Franſchen Afgezant* DE ST. PRIEST *aangedaan. Zyne klagten deswegen. Nieuwe beledigingen en herhaalde klagten. Voortzetting deezer zaake. Berigtgeevingen. Hoe men in Frankryk dat oordeelde, en eisch om voldoening.* DE ST. PRIEST *dringt hier op aan. Ontwykend Antwoord en verklaaring van de oorzaak. Vertrek deezes Afgezants.* BRANDSEN *uit Parys te rug geroepen. Wat* MARON *Predikant van den Ambasſade in Frankryk overkwam.* W. A. LES-

LESTEVENON, als Minister Plenipotentiaris te Brussel. te rug geroepen. VAN BERCHEL in America door zynen Zoon vervangen. Lot van PIETER PAULUS. Brief, welke aenleiding gaf tot zyne Afzetting. Lang ten onderzoek aan den Fiscaal gegeeven. Aantspraak van P. PAULUS by den Zeeraad. Nadere aandrang van den Beschuldigden. Brief om afdoening aanhoudende. Bestaat by hun Hoog Mog. tegen hem genomen Afscheidsbrief van P. PAULUS. Bedenklykheid wegens zyn Opvolger. W. BISDOM legt zyn Ampt van Fiscaal Generaal neder, en wordt door VAN DER HOOP opgevolgd. De Agent HIERONYMUS SLICHER afgezet. De Commis QUARLES genoodzaakt te bedanken, en door H. FAGEL opgevolgd. BLOK Secretaris van het Noorder Kwartier uitlandig. Raadslag van den Stadhouder ten zynen opzigte. Op welk een voet hy aanbiedt afstand te doen. Ontslag hem verleend. Zyn beleid over die handelwyze. Voorslag om de Eer des Hertogs L. VAN BRUNSWYK te herstellen. Uitslag der bewerkinge. Staatsbesluit om hem te regtvaardigen. De Regtvaardiging zelve. De Erfprins van ORANJE met Krygswaardigheden beschonken. Staatsbesluit omtrent de Landofficieren. Wegens de Zeeofficieren. Gedrag der Staaten van Holland omtrent de beloofde Protectie aan de hun gehoorzaamende Officieren, door Gecommitteerde Raaden gewraakt. Amsterdam dringt aan op het gestand doen des gegeeven woords. Niet ongunstig Verslag van Gecommitteerden ter de Krygszaaken. Op welke gronden 't zelve

LVI. BOEK.

XVII. BOEK.

steunde. Hoe zeer de Officieren zich des beklaagen. Hollands gedrag in deezen beschouwd. Welk Besluit ten dien opzigte Holland laat doorgaan. Hoe door VAN RYSSEL, *en diens Lotgenooten, beoordeeld. Wat den Collonel* SULJARD DE LEEFDAAL *wedervoer. Welk eene Schadeloosstelling Holland in 't einde verleende. Versterking der Landmagt. Plan tot verbetering van het Krygswezen. Op welk een voet Holland bewilligt. Gelderlands aanmerking daar op. Uitschryving van den Dank- en Bede-dag voor 't Jaar* MDCCLXXXVIII. *Aanmerking op deezen Dank- en Bede-dag. Wegens de toen gedaane Inzamelingen van Liefdegaaven. Slotbedryf des Pruisischen Invals. De Hertog* VAN BRUNSWYK *na den Haage genoodigd stelt zulks uit. In den Haage van wegen hun Ed. Gr. Mogenden begroet. Verzoek dat eenig Pruisisch Krygsvolk in den Lande mogt blyven. Vertrek des Hertogs. Inlegering des Pruisischen Krygsvolks.* KALKREUTH *aanvaart het Opperbevel aan de Overtoom. Wat den Hertog* VAN BRUNSWYK *naging. Beroovingen en wegvoeringen der Pruisen. Voorstel om den Pruisischen Krygslieden een geschenk in geld te doen. Gedenkpenningen in Berlyn op deeze Gebeurtenis geslaagen. Gedenkpenning hier te Lande voor den Hertog en anderen vervaardigd, en met een Brieve tot geleide overgemaakt.* VAN RHEEDE'S *Aanspraak om den Koning van Pruisen te bedanken. 's Konings Antwoord. Het vertrek der Pruisische Krygsbenden uit den Lande.*

On-

Ontelbaare keeren, om zo te ſpreeken, hebben wy, in de laatst voorgaande Boeken onzer *Vaderlandſche Historie*, den draad des verhaals moeten afbreeken, en by het vermelden van de groote Staatsomwenteling in Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII voorgevallen, geweezen, tot een volgend Tydperk. Immers deeze verandering, in de Vereenigde Gewesten, bewerkt door de Beweegenisſen binnen den Lande verwekt, op onderſcheidene wyze aangeſtookt; doch voornaamlyk daargeſteld door de komst der *Pruisſiſche* Krygsknegten, onder het aanvoerend geleide des Hertogs VAN BRUNSWYK, maakt een Tydperk in de Vaderlandſche Geſchiedenisſen, 't geen zich dermaate onderſcheidt, dat 'er eene nieuwe Orde van zaaken gebooren wierd: want, ſchoon deeze, by herhaalinge, voorkomt, als de *Oude Conſtitutie*, en ook, in de daad, voor zo verre dien naam moge draagen, als 's Landsregeering, met eenen Stadhouder aan het hoofd, daar mede beſtempeld wordt, verkreeg die Landsregeering, zo door nieuwe Verbintenisſen, met buitenlandſche Mogenheden, als door binnenlandſche *Schikkingen*, voornaamlyk het Stadhouderſchap betreffende, in zo verre eene *nieuwe gedaante*, dat, door het een en ander de Banden der Stadhouderlyke Regeering vaster en vaster gemaakt wierden. Trouwens eene verandering van dien aart kon niet wel uitblyven. De verſchynzels in de natuurlyke en ſtaatkundige We-

LVI. BOEK. —— 1787. 1788. Overgang van de Geſchiedenis na de Omwenteling.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

reld hebben zeer veel overeenkomsts met elkander: naa een hoogen vloed, volgt een laage ebbe. Naa hevigen ſtorm, doodlyke ſtilte; naa geweldig onweer, een onbewolkt uitſpanzel. Terwyl, gelyk men in die natuurverſchynzelen opmerkt, niet zelden onregelmaatige geryen zich in de wateren opdoen, de ſtilte verraadlyk is, en ſchoon de lugt boven van onweerswolken gezuiverd ſchynt, nogthans hier en daar in de kimmen, het gerommel des donders gehoord en de ſchittering des weerlichts gezien wordt, by het zamentrekken en op een ſtaapelen van nieuwe onweerswolken.

Wyze van behandeling.

In menigerlei opzigten zullen wy de waarheid deezer gelykvormigheid bevestigd zien, by het ontvouwen van de Gebeurtenisſen in de Bondgenootſchaplyke Gewesten onzes Vaderlands, zo onmiddelyk naa de voorheen beſchreevene Staatsomwenteling, als in volgende dagen, welker beſchryving thans onze taak is. De ſtoffe hier voorhanden, ſchoon veelvuldig en dermaate onderſcheiden van die, welke wy onlangs meest moesten verarbeiden, heeft egter wederom dat gelykſoortige, 't welk eigenaartig geſchikt is om meer of min verveeling te baaren. Zo veel mogelyk zullen wy voor dit verdriet den Leezer en ons zelven bewaaren. Zeer zou hier toe kunnen ſtrekken het inmengzel van Bedenkingen en Oordeelvellingen over Gebeurtenisſen en Perſoonen, met den tooy van goedkeuring omhangen, of in den afzigtigſten der kwaadkeuringe voorgeſteld; dan, ſchoon

Omtrent keeren, om zo te ſpreeken, LVI.
hebben wy, in de kort voorgaande Boe- BOEK.
ken onzer *Vaderlandſche Hiſtorie*, den draad ——
des verhaals moeten afbreeken, en by het 1787.
vermelden van de groote Staatsomwenteling 1788.
in Herfſtmaand des Jaars MDCCLXXXVII Over-
voorgevallen, geweezen, tot een volgend gang van
Tydperk. Immers deeze verandering, in de Ge-
de Vereenigde Gewesten, bewerkt door ſchiede-
de Beweegenisſen binnen den Lande ver- nis en de
wekt, op onderſcheidene wyze aangeſtookt; teling.
doch voornaamlyk daargeſteld door de
komst der *Pruiſſiſche* Krygsknegten, onder
het aanvoerend geleide des Hertogs VAN
BRUNSWYK, maakt een Tydperk in de
Vaderlandſche Geſchiedenisſen, 't geen zich
dermaate onderſcheidt, dat 'er eene nieu-
we Orde van zaaken gebooren wierd: want,
ſchoon deeze, by herhaalinge, voortkomt,
als de *Oude Conſtitutie*, en ook, in de
daad, voor zo verre dien naam moge dra-
gen, als 's Landsregeering, met eenen Stad-
houder aan het hoofd, daar mede befta-
peld wordt, verkreeg die Landsregeering,
door [illegible] Verbintenisſen, met bui-
[illegible] heden, als door binne-
[illegible] gen, voornaamlyk by
[illegible] de, in zo ver het een
[illegible]

LVI. BOEK. 1787. 1788.

ders met zyne Egtgenoote en Gezin in het zo lang verlaatene *'s Gravenhaage* (*), en het daar by onmiddelyk voorgevallene; als mede van de geëischte en volbragte Voldoening aan haare Koninglyke Hoogheid, met het geen zich daar nevens ter Algemeene Staatsvergaderinge paarde (†).

De daadlyke Inrukking der *Pruisische* Krygsbenden in een en ander Gewest; de toerusting van *Engeland* ter Zee, om die te onderschraagen, indien *Frankryk* de beloofde hulpe daadlyk boodt, bragt aan beide deeze Mogenheden, zonder wier beloofden en betoonden bystand, de Omwenteling geen plaats zou gegreepen hebben, eene zonderlinge verpligting voort.

Voorstel te *Utrecht* om eene Verbintenis met *Pruisen* en *Engeland* aan te gaan.

Het plan der Omwenteling, voornaamlyk beraamd en opgesteld, door de *Utrechtsche* Staatsleden te *Amersfoort* vergaderd, en dus verre volvoerd, kreeg ook, uit dien hoek, eene verdere vaststelling. Immers het was, op den tienden van Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII, dat de Edelen en Ridderschap, den Tweeden Staat van den Lande van *Utrecht* vertegenwoordigende, met een Voorstel ter Staatsvergaderinge binnen traden, dat de Afgevaardigden van dit Gewest behoorden gelast te worden op de Vergadering der Algemeene Staaten voor te draagen, „ Of het, ge„ merkt het deel, 't welk de Hoven van „ *Londen* en *Berlyn* wel hadden gelieven te „ nee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV D. bl. 204. 222 enz.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl 257.

„ neemen in de Onlusten, die deeze Re- LVI.
„ publiek op den oever van een onherſtel- BOEK.
„ baar bederf gebragt hadden, en Hoogſt- ——
„ derzelver aangewende poogingen tot her- 1787.
„ ſtel van de rust en eensgezindheid bin- 1788.
„ nen dezelve, niet dienſtig en met de
„ waare belangens van het Vaderland over-
„ eenkomſtig zou zyn, zo tot bewaaring
„ en verder herſtel der ruste, als ter be-
„ veiliging tegen alle ſtoorenis, die de Re-
„ publiek, zo van binnen als van buiten
„ zoude kunnen worden aangedaan, dat
„ getragt wierd eenige nadere verdeedigen-
„ de Verbintenisſen met de Kroonen van
„ *Engeland* en *Pruiſen* aan te gaan, op
„ gelyke wyze als thans met *Frankryk*
„ plaats hadt (*)."

Zy voegden 'er voor eene mits by, „ als
„ zodanige Alliantie op billyke en gunſti-
„ ge voorwaarden, ten meesten voordeele
„ voor de Republiek, kon tot ſtand ge-
„ bragt, en het *Caſus Fœderis*, zo veel
„ mogelyk, daar by ten klaarſten bepaald
„ wierd; ten einde de Republiek, by voor-
„ komende gelegenheden, bewaard bleeve
„ voor alle onaangenaamheden omtrent dit
„ punt,

(*) Men zie het voorgevallene wegens die Verbintenisſe en het aangaan van dezelve in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 172—227. Het heeft bykans geene aanduiding noodig, dat dit Voorſtel, hoe gunſtig ook, in den eerſte opſlage, voor *Frankryk*, eigenlyk was ingerigt om ten tegenwigt van dit Ryk te dienen. Dit bleef ook niet onopgemerkt, gelyk het vervolg onzer Geſchiedenisſe weldra zal uitwyzen.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ punt, en ook zodanig, dat voor andere „ Mogenheden de weg geopend bleeve, „ om tot deeze Verbintenis te kunnen toe„ treeden (*)." — Een Voorſlag van dien aart hoorde men ter *Utrechtſche* Staatsvergaderinge met greetige ooren; en onverwylde goedkeuring was het wel te wagten gevolg (†).

Verzekering van de *Engelſche* zyde aan *Frankryk* wegens de Omwenteling.

De gerustſtelling, dat men van de zyde der *Franſchen* in de Omwenteling geene verhindering te vreezen hadt; als mede het afſchryven der Staaten van *Holland* aan *Frankryk* van de voorheen verzogte hulpe (§) was welhaast gevolgd van wederzydſche Verklaaringen der Hoven van *Londen* en *Verſailles*. Bewaarenswaardige ſtukken. Dat van de *Engelſche* zyde luidde. „ De Gebeurtenisſen, die 'er voorgevallen „ zyn in de Republiek der Vereenigde „ Provincien, thans geen onderwerp meer „ ſchynende te weezen van onderzoek, „ en nog veel minder van twist tuſſchen „ de beide Hoven, zo zyn de Heeren „ DORSET en WILLEM EDEN gemagtigd „ te vraagen, of het zyner Allerchriſtlykſte Majeſteits oogmerk is daadlyk ten „ uitvoer te brengen de Bekendmaaking „ den zestienden van September laatſtleden „ door zyne Allerchriſtlykſte Majeſteits „ Minister Plenipotentiaris gedaan, welke, „ door de kennisgeeving, dat men Byſtand „ wil-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 34.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 44.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 203 en 222.

„ wilde verleenen aan *Holland*, aanleiding gegeeven heeft tot uitrustingen ter Zee aan den kant van zyne Majesteit, en welke uitrustingen zedert wederzyds zyn gedaan geworden. —— Indien het Hof van *Versailles* geneigd is zich zelf op dit onderwerp, en omtrent het gedrag, het welk het zelve zal houden jegens de Republiek, te verklaaren op eene wyze overeenkomstig het verlangen, het welk men van wederzyden betoond heeft tot handhaaving van de goede verstandhouding tusschen de beide Hoven, en gevolglyk, dat 'er geen oogmerk van vyandlykheden, in eenig werelddeel, uit hoofde van 't geen 'er gebeurd is, plaats heeft, zo is zyne Majesteit steeds geneigd om in de vriendlyke denkwyze van zyne Allerchristlykste Majesteit in te stemmen; bereid om met hem te bewilligen, dat de uitrustingen, en in 't algemeen alle toebereidzelen ten Oorlog, van wederzyden zullen gestaakt worden, en dat men de Zeemagten der beide Natien weder zal brengen op den voet als in Vredestyd, en zo als dezelve stonden op den eersten van January van dit loopend Jaar."

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

De Graaf DE MONTMORIN verklaarde hier op, van de *Fransche* zyde; „ Het oogmerk van zyne Majesteit niet zynde, „ of ooit geweest zyade (*) om zich met „ Magt

Verzekering van de *Fransche* zyde deswegen.

(*) Men vergelyke hier mede onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 113.

'LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Magt in de zaaken van de Republiek
„ der *Vereenigde Nederlanden* in te laaten,
„ zo heeft de Communicatie, welke den
„ zestienden van Herfstmaand aan het Hof
„ van *Londen* door den Heer BARTHELE-
„ MY gegeeven is, geene andere bedoe-
„ ling gehad, dan om aan dat Hof een
„ voorneemen te kennen te geeven, van
„ 't welk de beweegredenen thans niet
„ meer beſtaan; vooral niet zedert de Ko-
„ ning van *Pruiſen* zyn beſluit dien aan-
„ gaande heeft medegedeeld. Zyn Maje-
„ ſteit maakt dien volgens geene zwaarig-
„ heid te verklaaren, dat hy de bovenge-
„ melde Declaratie niet zal ten uitvoer
„ brengen, en dat hy geen vyandlyk oog-
„ merk in eenig Werelddeel heeft, met
„ betrekking tot het geen in *Holland* ge-
„ beurd is." —— Hier op volgt eene volſtrekt gelykluidende betuiging van de zyde van *Frankryk*, zo als wy even van den kant des *Londenſchen* Hofs geboekt hebben. Ook tekenden, op den zeven en twintigſten van Wynmaand, de gemelde wederzydſche Onderhandelaars, uit naam hunner Souverainen, die Overeenkomst (*).

Verdrags onderhandelingen met de Hoven van *Berlyn* en *Londen* aangevangen.

Van *Frankryk* niets te vreezen, van *Engeland* en *Pruiſen* alles te hoopen hebbende, vondt het voorſtel door Staaten van *Utrecht* wegens de aantegaane Verbintenisſen met de beide laatstgemelde Mogenheden, een gunſtigen ingang onder de hooge Bondgenooten. By eenen en anderen werd daar

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 564 *en vlg.*

daar op geraadpleegd, en eindelyk, den veertienden van Wintermaand, tot het aangaan eens Verdeedigenden Verdrags met de Hoven van *Berlyn* en *Londen* beslooten. Met het eerstgemelde Hof zou daar omtrent alles verhandeld worden door de Baron VAN RHEEDE, Buitengewoon Gezant van hun Hoog Mogenden by zyne *Pruisſiſche* Majesteit, en met het laatstgenoemde door den Ridder HARRIS, van wegen zyne *Groot-Brittanniſche* Majesteit, die zelfde post by dit Gemeenebest bekleedende. De aangevangene Onderhandelingen leeden eenige vertraaging (*), doordien, van onze zyde, by *Engeland* werd aangedrongen op de wedergave van *Negapatnam*, op de kust van *Cormandel*, by den laatsten Vrede in handen der *Engelſchen* gelaaten; dan eindelyk zag men hier van af, en werden, op den vyftienden van Grasmaand MDCCLXXXVIII, die beide Verbintenisſen getekend. LVI. BOEK. 1787. 1788.

De *Engelſche* Gezant vaardigde terstond zynen Secretaris JACKSON na *Londen*. Op den derden dag naa de tekening kwam deeze 's avonds by den Markgraaf DE CARMARTHEN. De Heer PITT ontving de ty- Het voorstel in *Engeland* welkom.

(*) Het voorgevallene deswegen tusschen de Heeren van het Besogne, volgens de Aantekening van den jongen Griffier FAGEL is zeer ter zaake. Men zie R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*. Te *Amst.* by de Erv. C. N. GUERIN en W. VERMAMDEL bl. 165. *Zeeland* kwam 'er traaglyk toe. *Ald.* bl. 166.

LVI. BOEK.

tyding terwyl het Huis der Gemeente nog vergaderd was, en deelde dit welkome nieuws terſtond mede.

1787. 1788.

Het Verbond met den Koning van *Groot-Brittanje* hadt tot Inleiding. „ De onderlinge opregte vriendſchap, welke zedert zo langen tyd heeft ſtand gegreepen tuſſchen zyne Majeſteit den Koning van *Groot-Brittanje*, en de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, op nieuws verſterkt en bekragtigd zynde door het belang het welk zyne *Groot-Brittannifche* Majeſteit nog onlangs betoond heeft, voor de handhaaving van de Onafhangelykheid van de Republiek en desſelfs wettige Conſtitutie, zo hebben gemelde zyne Majeſteit, en de Heeren Staaten der *Vereenigde Nederlanden* beſlooten, ten einde, op de allerzekerſte en duurzaamſte wyze, de goede harmonie, het vertrouwen en verſtandhouding te vestigen, eene altoosduurende Verbintenis aan te gaan, door een Defenſief Tractaat van Alliantie, tot welzyn der beide Partyen en handhaaving van de algemeene en byzondere rust."

Inhoud der Verbintenisſe met *Groot-Brittanje*.

De Verbintenis beſtondt uit de volgende twaalf Artykelen. „ I. 'Er zal eene „ opregte vaste en beſtendige Vriendſchap „ plaats hebben tuſſchen zyne *Groot-Brittannifche* Majeſteit, desſelfs Erfgenamen en Opvolgers, en de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, „ zodanig, dat de hooge Partyen Contractanten, de grootſte attentie tullen ver-

„ ti-

„ tigen om onder elkanderen, hunne Staten en Onderdaanen, die vriendſchap en wederzydſche verſtandhouding te handhaaven, verbindende zich, zo veel in hun vermogen is, te zullen toebrengen om zich onderling by de rust en vrede te conſerveeren, en wederzyds te beſchermen. LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ II. In geval eene der contracteerende „ Partyen vyandlyk mogt aangevallen wor„ den, door eenige *Europeſche* Mogenheid, „ in welk Wereldeel het ook zou mogen „ weezen, zo verbindt zich de andere „ Partye Contractante, haaren Bondgenoot „ te Land en ter Zee te zullen byſtaan, „ tot wederzydſche beſcherming en beveiliging der beſittingen van Staaten, Landen, Steden, Plaatzen, Regten en Vrydomme, welke haar reſpectivelyk, vóór „ het begin der Vyandelykheden, toebehoorden.

„ III. Zyne *Britannuſche* Majeſteit guarandeert op de kragtigſte wyze het Erfſtadhouderſchap, zo wel als het Erfgouverneurſchap van iedere Provincie in het Doorluchtig Huis van *Oranje*, met deszelfs Ampten en Prerogativen, als zynde een *Weezenlyk Deel* van de Conſtitutie der Vereenigde Provincien, volgens de Reſolutien en Diplomaten der „ Jaaren MDCCXLVII en MDCCXLVIII, uit „ kragte van welke de tegenwoordige Stadhouder, in den Jaare MDCCLXVI is getreeden in de Poſſeſſie van die Ampten,

„ en

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ en in welke hy in MDCCLXXXVIII (*)
„ is herſteld, zich verbindende deeze Re-
„ geeringsvorm te zullen handhaaven tegen
„ alle aanvallen en onderneemingen, di-
„ rect of indirect, en van welk eene na-
„ tuur dezelve ook mogten weezen.

„ IV. De byſtand in het *II. Art.* van
„ dit Defenſive Tractaat van Alliantie ver-
„ meld, zal van den kant van zyne *Brit-*
„ *tanniſche* Majeſteit beſtaan in *acht dui-*
„ *zend* man Voetvolk en *twee duizend* man
„ Ruitery, benevens *twaalf* Schepen van
„ Linie en *acht* Fregatten —— en van de
„ zyde der Staaten Generaal in *vyf dui-*
„ *zend* man Voetvolk, *duizend* man Rui-
„ tery, *acht* Schepen van Linie en *acht*
„ Fregatten. Welke reſpective Byſtand
„ zal geleeverd worden binnen twee maan-
„ den naa dat de aangevalle Party denzel-
„ ven zal gevorderd hebben, en tot des-
„ zelfs dispoſitie zal blyven, geduurende
„ den Oorlog, in welken dezelve zich zal
„ ingewikkeld vinden; zullende dit Secours,
„ (het zy in Schepen en Fregatten, het
„ zy in Troepen) betaald en onderhouden
„ worden door de Mogenheid, die het-
„ zelve geleeverd heeft, overal daar het
„ deszelfs Bondgenoot zal goedvinden te
„ gebruiken.

„ V. In geval de bepaalde Byſtand niet
„ ge-

(*) Hier over zullen wy, de Verbintenisſen met de Buitenlandſche Mogenheden afgehandeld hebbende, breeder ſpreeken.

„ genoeg mogt weezen ter Verdeediging van LVI.
„ de Mogenheid, die denzelven gevorderd BOEK.
„ heeft, zal de andere Mogenheid dien, ——
„ van tyd tot tyd, vermeerderen, naar ge- 1787.
„ lang der behoeften van zyn Bondge- 1788.
„ noot, en hem zelf, indien het de om-
„ ſtandigheden vorderen, met al zyn magt
„ byſtaan; doch is hier by uitdruklyk be-
„ dongen, dat in allen gevalle het aan-
„ deel der Heeren Staaten Generaal niet zal
„ gaan boven de *tien duizend* man Voet-
„ volk, *twee duizend* Ruiters, *zestien* Sche-
„ pen van Linie en *zestien* Fregatten.

„ VI. Dan dewyl het kan gebeuren,
„ (uit hoofde der afgelegenheid van ver-
„ ſcheide Bezittingen der Partyen Contract-
„ tanten,) dat de voordeelen, welke zy
„ wederzyds uit de ſluiting van dit tegen-
„ woordig Tractaat moeten trekken, kun-
„ nen verydeld worden, byaldien men
„ geene maatregelen tot onderlinge verdee-
„ diging der gemelde Bezittingen kan nee-
„ men, vóór dat derzelver reſpective Gou-
„ verneurs, de noodige Orders uit *Europa*
„ daar toe ontvangen hadden, is bepaald
„ en overeengekomen, dat, in geval een
„ van dezelven vyandlyk aangetast, of ge-
„ dreigd wierd vyandlyk aangevallen te
„ zullen worden, door eene *Europeſche*
„ Mogenheid, in zyne Bezittingen, het
„ zy in *Africa* of in *Aſia*, 'er aan de
„ Gouverneurs van derzelver Bezittingen,
„ in die beide Werelddeelen, zal gelast
„ worden om onderling te raadpleegen
„ over den te geeven Byſtand, en in ge-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ val van nood, dat ſecours aan de aange-
„ valle Party op de ſpoedigſte en kragt-
„ daadigſte wyze te verleenen; en dat de
„ orders ten dien einde aan de gemelde
„ Gouverneurs, terſtond naa het ſluiten
„ van het tegenwoordig Tractaat, zullen
„ afgevaardigd worden: en in geval de
„ beide hooge Partyen Contractanten ver-
„ pligt zullen zyn elkanderen het voorge-
„ melde Secours te leeveren, zullen zy
„ niet toelaaten aan eenig Schip van Oor-
„ log, van wat ſoort het ook zou mogen
„ weezen, toebehoorende aan de aanval-
„ lende Mogenheid, in eenige van derzel-
„ ver Havens binnen de gemelde Bezittin-
„ gen in te loopen, tot tyd en wyle dat
„ de Vrede tusſchen de aanvallende Party
„ en den Bondgenoot van de Contracteer-
„ rende Party zal herſteld zyn; ten ware
„ dat zodanige Schepen mogten genood-
„ zaakt zyn die Havens in te loopen, om
„ het blyven, of ſchipbreuk lyden, voor te
„ komen.

„ VII. Indien het mogt gebeuren, dat
„ de beide hooge Partyen Contractanten,
„ gelyklyk met eenen algemeenen Vyand
„ in Oorlog mogten geraaken, belooven
„ zy elkanderen wederzydsch van zich niet
„ te zullen ontwapenen, dan volgens een
„ algemeen accoord, en in vertrouwen el-
„ kander kennis te zullen geeven van de
„ Voorſlagen, die tot Vrede of Beſtand
„ mogten gedaan worden.

„ VIII. Wanneer de hooge Partyen
„ Contractanten verkiezen derzelver Se-

„ cours,

„ cours, in plaats van in Troepen, in Geld te geeven, zal zulks van weêrskanten vryſtaan, en dan zal dat ſecours gerekend worden, tegen *honderd duizend* Guldens Hollandsch Courant, in 't Jaar, voor *duizend* man Voetvolk, en tegen *honderd en twintig duizend* Guldens voor *duizend* man Ruitery 's Jaars, of naar evenredigheid 's Maands. LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ IX. De Mogenheid, welke Byſtand gevorderd heeft, zal verpligt weezen, het zy dat de Schepen, Fregatten en Troepen, die aan dezelve geleeverd zyn, lang of kort in haare Havens blyven, ze te voorzien van al het noodige tegen den prys, als of zy haar zelf toebehoorden. — Het is wyders bepaald, dat de gemelde Troepen en Schepen, in geen geval hoe genaamd, zullen zyn ten laste van de Party, welke dezelven gevorderd heeft, en egter niet te min tot deszelfs diſpoſitie zullen blyven, geduurende den ganſchen loop van den Oorlog, waar in zy ingewikkeld is. — Het bedoelde Secours, zal, met betrekking tot de Politie, ſtaan onder de Orders van den Chef, die het bevel over dezelve voert, en niet afzonderlyk of anderzins gebruikt worden, dan met overleg van den Chef; doch met betrekking tot de Krygsverrigtingen zal het geheel en al onderworpen weezen aan de Orders van den Opperbevelhebber dier Mogenheid, welke hetzelve geëischt heeft.

LVI. BOEK. 1787.

„ X. Men is overeengekomen, in afwagting dat de beide Mogenheden een Tractaat van Commercie onderling zullen ſluiten, dat de Onderdaanen van de Republiek, in de Koningryken van *Groot-Brittanje* en *Ierland* zullen behandeld worden, als de meest begunſtigde Natie; en dat zulks insgelyks zal plaats hebben in de *Vereenigde Provincien* omtrent de Onderdaanen van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit; egter met dien verſtande, dat dit Artykel niet moet gehouden worden zich uit te ſtrekken tot eene vermindering van Inkomende Regten, die van Linnens geheeven worden.

„ XI. En dewyl zyne *Britſche* Majeſteit, by het IV. Artykel van het Vredes Tractaat, getekend in de maand Juny MDCCLXXXIV, zich verbonden heeft om met de Heeren Staaten Generaal in onderhandeling te treeden over de teruggave van *Negapatnam* met deszelfs Onderhoorigheden, in gevalle gemelde Heeren Staaten Generaal daar voor, in 't vervolg, een Equivalent konden geeven, en hunne Hoog Mogenden derzelver verlangen na de Reſtitutie vernieuwd hebben, gelyk ook om naauwkeurig te bepaalen den zin van het VI. Artykel van gemelde Tractaat met betrekking tot de Zeevaart der *Britſche* Onderdaanen in de *Oost-Indiſche Zeeën*, zo is zyne *Britſche* Majeſteit, ten bewyze van deszelfs toegenegenheid voor de Republiek, bereid om tot het verlangen van hun Hoog

„ Mog.

„ Mog. mede te werken, en zelf om aan LVI.
„ de Republiek nieuwe en zeer weezen- BOEK.
„ lyke voordeelen van Commercie in dat ——
„ Werelddeel toe te ſtaan, zo dra men 1787.
„ anders maar zal overeengekomen weezen 1788.
„ aangaande het Equivalent, waar voor
„ zyne *Britſche* Majeſteit niets vordert dan
„ het geen tevens voor het wederzydsch
„ belang en de veiligheid van beide Par-
„ tyen Contractanten in de *Indien* zal vor-
„ derlyk weezen; en ten einde die onder-
„ handelingen geene beletzels zouden toe-
„ brengen aan de ſluiting van dit tegen-
„ woordig Tractaat, is men overeengeko-
„ men, dat die onderhandelingen ten ſpoe-
„ digſten begonnen en ten einde gebragt
„ zullen worden binnen den tyd van zes
„ maanden naa de tekening van dit tegen-
„ woordig Tractaat; en dat de Conventie,
„ welke men, ten dien opzigte, zal aan-
„ gaan, dezelfde kragt zal hebben, als of
„ die in dit Tractaat was geinſereerd ge-
„ worden.

„ XII. Het tegenwoordig Tractaat zal
„ wederzydsch geratificeerd worden, en
„ de uitwiſſeling der Ratificatien zal ge-
„ ſchieden binnen den tyd van zes wee-
„ ken, of, zo veel mogelyk, eerder."

De Ondertekenaars waren JAMES HARRIS, J. W. Graaf VAN WELDEREN; W. F. H. VAN WASSENAAR; L. P. VAN DE SPIE- Bekendmaking des Verdrags aan

(*) Zie wegens deezen Vrede onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 1—110. en over het hier behandelde Stuk *Negapatnam* byzonder betreffende, bl. 30. 34.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

SPIEGEL; WILLEM VAN CITTERS; W. N. PESTERS; CHARLES BIGOT, M. B. C. VAN YOERST VAN BORGEL. Om de bekragtiging deezes Tractaats by de Gewesten te erlangen vaardigden de Algemeene Staaten eenen Verzoekbrief aan dezelven af, met voordragt van de wyze op welke de bewerking der Verbintenisse was toegegaan. In welk verslag de maate der vleiendste lof voor den Ridder HARRIS wordt volgemeeten. Onder anderen betuigen zy hem; „ dat uit de faciliteit waar „ mede hun Hoog Mogenden afgegaan waren van hunne eischen, geoordeeld kon „ worden van derzelver hartlyk verlangen, „ om de oude Verbintenisse van Vriendschap met zyne *Groot-Brittannische* Majesteit te vernieuwen, te gelyk met hun „ vertrouwen in deszelfs verzekeringen. — „ Dat hy Heer Ridder HARRIS te zeer „ verlicht was om niet volkomen onderrigt te zyn van de middelen, waar van „ de geenen, die nydig zyn geweest over „ het geluk der beide Natien, wanneer „ dezelve vereenigd zyn geweest, zich bediend hebben om jalousie en wantrouwen tusschen haar te verwekken, zo „ wel als van de hulpmiddelen, die met „ vrugt gebruikt konden worden, om de „ gevolgen daar van voor te komen. — „ Dat de grondbeginzels, die hy Heer „ Ridder HARRIS altoos voor een regel „ hadt gehouden in de ongenoegens, die „ de gemoederen alhier hadden verwyderd, en de zorg door hem standvastig „ aan-

de Bondgenooten en lof daar in HARRIS toegemeeten.

„ aangewend om dezelve tot haare waare LVI.
„ belangens te rug te brengen, zekere BOEK.
„ waarborgen waren, dat hy met denzelf- ——
„ den yver zou aanhouden om het werk, 1787.
„ zo gelukkiglyk door hem begonnen, tot 1788.
„ volkomenheid te brengen, met uit te
„ werken, dat de Schikkingen, nog ove-
„ rig te maaken, uit kragte van het X.
„ en XI. Artykel van het tegenwoordig
„ Tractaat, van zodanig een natuur mo-
„ gen weezen, dat niets, voor het toeko-
„ mende, de thans herſtelde Vriendſchap
„ moge ontrusten; met betuiging van de
„ Heeren hunner Hoog Mogenden Gede-
„ puteerden, dat zy allen yver, ernst en
„ goede trouwe daar toe zouden toebren-
„ gen, die het gewigt der zaake vereischt."

Het antwoord hier op door den *Engelſchen* Gezant gegeeven, kenmerkt den gesleepen Onderhandelaar; immers het luidde in deezer voege, „ dat hy, met uitneeming genoegen, de reden vernam waarom hy tot deeze Conferentie was verzogt. Dat de Koning zyn Meester de „ Alliantie, die ſtondt geſlooten te worden, aanmerkte als een maatregel, welke den grondſlag van eene *ſolide, ſyſthematique en permanente Unie* tuſschen de twee Natien, zoude ſtellen; dat, overeenkomſtig met die grondbeginzels zyne Majeſteit, in den loop deezer Negotiatien, getragt hadt alle hindernisſen, die den uitſlag daar van hadden kunnen beletten, uit den weg te ruimen. —— Dat hun Hoog Mog. verzekerd konden weezen, Vlielend door HARRIS beantwoord.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zen, dat zy dezelfde dispositien en voor-
„ neemens zouden ontwaar worden in de
„ Schikkingen, welke volgens de Stipula-
„ tien van het Tractaat nog voorwerpen
„ van discussien zouden moeten opleeve-
„ ren. —— Dat de Koning met genoegen
„ zou zien de Justitie, die hun Hoog
„ Mog. doen aan zyne gevoelens, en het
„ vertrouwen, het welk zy stellen in des-
„ zelfs verzekeringen; dat niets waaragti-
„ ger is dan deszelfs verlangen, om daar
„ van de overtuigendste blyken te gee-
„ ven; dat hy Heer Ridder HARRIS kon
„ verzekeren, dat die geen, die nydig zyn
„ over het geluk der beide Natien, zich
„ niet minder in hunne oogmerken zullen
„ verydeld vinden, door de maatregelen
„ thans vastgesteld, en door de gevolgen
„ daar uit voortvloeiende. —— Dat de
„ manier, waar op hy ten zynen opzigte
„ was behandeld, hem zeer vleiend was
„ voorgekomen; en het getuigenis aan hem
„ gegeeven, hem ten uitersten gevoelig
„ was (*)."

Bekragtiging van 't zelve.

De Bekragtiging deezer Verbintenisse volgde in Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVIII; by welke gelegenheid de Ridder HARRIS, ten betoon van genoegen over dit volbragte werk, een zeer kostbaar avondmaal en dans gaf, waar op de Stadhouder met zyn Gezin, en veele aanzienlyke Lieden verscheenen, om in die vrolykheid te deelen. Dit werk verrigt zynde, begaf de *Engelsche*

(*) *Verg. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 199 *enz.*

ſche Gezant zich voor eenigen tyd na *Lon-* LVI.
den. Een Geſchenk van 14000 Guldens BOEK.
werd deezen Afgezant toegelegd (*).

Opzigtelyk het onafgedaane XI. Artykel 1787.
des Verdrags met *Groot-Brittanje*, werd 1788.
zyne Hoogheid door hun Hoog Mogen- Benoemden tot een Tractaat van Koophandel.
den verzogt zyne gedagten te laaten gaan
over het benoemen van Gelastigden, kun-
dig in den Koophandel, en in de zaaken
van de *Oost-Indiſche* Maatſchappy, om met
Engeland de zaaken in de *Oost-Indien* op
eenen vasten voet te ſchikken, en over
een Tractaat van Koophandel te ſpreeken.
Zeer geſchikt tot deeze taak oordeelde de
Prins de Heeren JAN VAN DE POLL Bur-
gemeester, JAN GRAAFLAND *Pietersz.* Oud
Schepen en Raad der Stad *Amſterdam*;
NICOLAAS STEENGRAGT, Raad en Advo-
caat Fiscaal van de Admiraliteit van *Zee-*
land, en Jonker DUCO VAN HAREN, Griet-
man van 't *Bild*. Eene aanpryzing, van
eene benoeming dier Heeren tot deeze zaak
gevolgd (†).

Ten dien zelfden tyde des Verdrags met Inhoud der Verbintenisse met *Pruiſſen*.
Groot-Brittanje was in bewerking en werd
voltrokken de Verbintenis met den Koning
van *Pruiſſen*. Dit ſtuk was toevertrouwd
aan der Staaten Afgezant en Gevolmagtig-
den den Heer VAN RHEEDE, die by eenen
Brieve verſlag gaf van zyne verrigtingen,
en het Tractaat van Verbintenis overzondt
van deezen Inhoud. —— „ Het Koning-
„ lyke

(*) *Reſol. Gen.* 14. Mey en 16. Juny 1788.
(†) *Reſol. Gen.* 3. en 4. Juny 1788.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ lyke Huis van *Pruisſen* en het Keur-
„ vorstlyke van *Brandenburg* met de *Ver-*
„ *eenigde Nederlanden*, zedert onheuchlyke
„ tyden, niet alleen een goede Buurſchap;
„ maar ook de naauwſte banden van Vriend-
„ ſchap en Verbond onderhouden, en zy-
„ ne Majeſteit de Koning van *Pruisſen*,
„ op nieuw geene dubbelzinnige blyken
„ van zyne genegenheid aan de Republiek
„ gegeeven hebbende, door haar gewig-
„ tige en kragtdaadige dienſten, tot Her-
„ ſtelling der inwendige ruist te bewyzen,
„ is daar uit voortgeſprooten een onder-
„ ling en wederzydsch verlangen, om,
„ tot welzyn der beide Partyen, en tot
„ handhaaving der algemeene en byzon-
„ dere rust, door een Tractaat van De-
„ fenſive Alliantie, de oude banden te ver-
„ nieuwen en nader aan te haalen. — Ter
„ bereiking van zulk een heilzaam oog-
„ merk heeft zyne Majeſteit de Koning
„ van *Pruisſen* benoemd en gemagtigd zy-
„ nen Staats- en Kabinets Minister CAREL
„ WILLEM Graaf FINCK VAN FINCKEN-
„ STEIN, Ridder der Orde van den Zwar-
„ ten Adelaar *enz.*, als mede EWALD FRE-
„ DERIK Graaf VAN HERTZBERG Ridder
„ van die zelfde Orde; gelyk hun Hoog
„ Mogenden de Staaten Generaal benoemd
„ en gemagtigd hebben hunnen Envoyé
„ Extraordinair en Minister Plenipotentia-
„ ris by zyne Majeſteit den Koning AREND
„ WILLEM Baron VAN RHEEDE Collonel
„ van de Infantery en Aide de Camp Ge-
„ neraal van zyne Doorlugtige Hoogheid

„ den

„ den Prins van *Oranje* en *Nassau*, wel- LVI.
„ ken, na onderling hunnen last in for- BOEK.
„ ma medegedeeld en te zamen onderhan- ——
„ deld te hebben, omtrent de volgende 1787.
„ Artykels zyn overeengekomen. 1788.

„ I. Daar zal eene opregte en beſtendi-
„ ge Vriendſchap en Verbintenis plaats
„ hebben tuſſchen zyne *Pruiſſiſche* Maje-
„ ſteit, deszelfs Erven en Opvolgers, en
„ de Heeren Staaten Generaal der *Vere-*
„ *nigde Nederlanden*: zo dat de beide Con-
„ tracteerende Partyen, de grootſte opmer-
„ tenheid zullen in agt neemen om onder-
„ zich, hunne Staaten en Onderdaanen,
„ die wederzydſche Vriendſchap en Ver-
„ ſtandhouding te handhaaven; en zich
„ verbinden, zo veel in hun is, toe te
„ brengen om onderling den Vrede en rust
„ te bewaaren en te beſchermen.

„ II. Ingevolge van de Verbintenis, in
„ het voorig Artykel bepaald, zullen de
„ beide hooge Contracteerende Partyen
„ de concert werken tot handhaaving van
„ den Vrede, en wanneer één hunner met
„ een aanval gedreigd wierd, zal de an-
„ dere terſtond deszelfs goede dienſten
„ aanwenden om vyandlykheden voor te
„ komen, en de zaaken op den weg van
„ Bemiddeling te rug te brengen.

„ III. Dan, indien de gezegde goede
„ Officien niet van het gewenschte effect
„ waren, en één der hooge Contractee-
„ rende Partyen, door een *Europeesche*
„ Mogenheid, in eenig gedeelte haarer be-
„ zittingen, hoe genaamd, vyandlyk wierd

„ aan-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ aangevallen, verbindt zich de andere
„ Party om haaren Bondgenoot te hand-
„ haaven, in de bezitting van zyne Staa-
„ ten, Territoiren, Vryheden, Regten,
„ Domeinen, Steden en Plaatzen, die zy
„ vóór het begin der Vyandlykheden be-
„ zaten. Ten welken einde zyne Maje-
„ ſteit van *Pruiſſen* aan de Republiek der
„ *Vereenigde Nederlanden*, indien zy mogt
„ aangevallen worden, zal geeven een Se-
„ cours van *tien duizend* man Voetvolk,
„ *twee duizend* man Ruitery; en, indien
„ zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit aangevallen
„ wordt, zullen hun Hoog Mog. de Staa-
„ ten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*
„ hem een Secours geeven van *vyf dui-*
„ *zend* man Voetknegten, en *duizend* Rui-
„ ters. Welk Secours wederzydsch zal
„ worden verſtrekt binnen den tyd van
„ twee Maanden naa de aanvraag door de
„ aangevalle Party gedaan, en geduurende
„ den Oorlog daar zy ingewikkeld is, te
„ haarer beſchikkinge blyven. Dit Se-
„ cours zal door de Party, daar het van
„ gevorderd is, worden betaald en onder-
„ houden overal daar het de Geallieerde
„ zal gebruiken; doch de eiſchende Party
„ zal hetzelve van Brood en de noodige
„ Voeragie moeten voorzien, op denzelf-
„ den voet als haar eigene Troepen.

„ IV. Indien hun Hoog Mog. de Staa-
„ ten Generaal, zich bezwaard vinden in
„ het leeveren van Secours in Troepen
„ aan zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit, zal hun
„ vryſtaan zulks in Geld te doen, uitge-

„ zon-

„ zonderd alleenlyk als zyne *Pruisſiſche* LVI.
„ Majeſteit in zyne Staaten, gelegen tus- BOEK.
„ ſchen den *Wezer*, den *Rhyn* en de *Maas* ——
„ wierd aangevallen: in welk geval zyne 1787;
„ Majeſteit het in deszelfs keuze zal heb- 1788.
„ ben om het Secours van de Republiek
„ in Troepen of Geld te vorderen. ——
„ Insgelyks zal zyne Majeſteit niet gehou-
„ den zyn het bepaalde Secours in Troe-
„ pen te geeven, wanneer hun Hoog
„ Mog. door eene *Europeeſche* Mogenheid
„ op Zee, of in hunne Overzeeſche Be-
„ zittingen aangetast wierden; maar het
„ ter keuze hebben zulks in Geld of in
„ Troepen te doen. —— Eindelyk, in-
„ dien de hooge Contracteerende Partyen
„ den bepaalden Byſtand in Geld geeven
„ zal het berekend worden tegen *honderd*
„ *duizend* Guldens *Hollandſch* in één Jaar
„ voor *duizend* Mannen Voetvolk, en *hon-*
„ *derd en twintig duizend* Guldens voor
„ *duizend* Man Paardenvolk in het Jaar, of
„ naar evenredigheid in de Maand.

„ V. Ingevalle het bepaalde Secours niet
„ genoegzaam zoude zyn tot Verdeediging
„ van de eiſchende Mogenheid, zal de
„ andere Mogenheid hetzelve agtereenvol-
„ gend, naar gelange van den nood van
„ zynen Geallieerden, de omſtandigheden
„ en de als dan te maaken overeenkomst,
„ vermeerderen.

„ VI. Zo wanneer de beide hooge Con-
„ tracteerende Partyen zich gelykerhand
„ in een Oorlog tegen denzelfden Vyand
„ bevinden, verbinden zy zich onderling,

„ om

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ om de Wapens niet neder te leggen,
„ dan met gemeen overleg, en geene voor-
„ ſtellen van Vrede of Verdrag te doen,
„ dan met wederzydſche toeſtemming der
„ beide Partyen.

„ VII. Om de goede verſtandhouding
„ en vereeniging tuſſchen de beide *Pruiſ-*
„ *ſiſche* en *Hollandſche* Natien des te vas-
„ ter te maaken, is 'er overeengekomen,
„ ten tyd toe dat de hooge Contracteeren-
„ de Partyen onder zich een Tractaat van
„ Commercie hebben gemaakt, dat de On-
„ derdaanen der Republiek in de *Pruiſſi-*
„ *ſche* Staaten, ten opzigte van den Handel
„ en Zeevaard, als de meest begunſtigde
„ Natie, zullen worden behandeld; het
„ welk dan ook mede in de *Vereenigde Ne-*
„ *derlanden*, met betrekking tot de On-
„ derdaanen van zyne Majeſteit zal plaats
„ hebben.

„ VIII. Dewyl tuſſchen de beide hooge
„ Contracteerende Partyen eenig verſchil
„ over de Grenſcheidingen beſtaat, zul-
„ len 'er Commisſariſſen benoemd worden
„ die deeze verſchillen in der minne zul-
„ len tragten te vereffenen.

„ IX. Zyne *Pruiſſiſche* Majeſteit guaran-
„ deert, op de kragtdaadigſte wyze het
„ Erfſtadhouderſchap, zo wel als de Post
„ van Erfgouverneur van ieder Provincie,
„ in het Doorlugtig Huis van *Oranje*, met
„ alle deszelfs Regten en Prerogativen,
„ als een *weezenlyk deel* van de Conſtitutie
„ der *Vereenigde Nederlanden* uitmaakende,
„ volgens de Beſluiten en Diplomas van

„ den

„ den Jaare MDCCXLVII en MDCCXLVIII, LVI.
„ uit kragt van welken de tegenwoordige BOEK.
„ Stadhouder in MDCCLXVI, in het bezit ——
„ zyner Waardigheden is getreeden en in 1787.
„ MDCCLXXXVIII is bevestigd geworden: 1788.
„ verbindende zich om deeze Regeerings-
„ vorm tegen alle aanvallen en onderneê-
„ mingen, direct of indirect, en van welk
„ eenen aart ook, te handhaaven.

„ X. Deeze Alliantie zal den tyd van
„ twintig Jaaren duuren, te rekenen van
„ den dag der Tekening van het Trac-
„ taat; en als dan zullen de hooge Con-
„ tracteerende Partyen nader tragten over-
„ een te komen.

„ XI. Het tegenwoordige Tractaat zal
„ door zyne Majesteit den Koning van
„ *Pruisen* en door hun Hoog Mog. de
„ Staaten Generaal der *Vereenigde Neder-*
„ *landen* geratificeerd worden: zullende
„ die Ratificatie, in behoorelyke forma,
„ wederzydsch, binnen éene Maand, of
„ zo veel eerder mogelyk, worden overge-
„ geeven, te rekenen van den dag der
„ Tekening van dit Tractaat."

't Zelve was den vyfden van Gras- FINCKEN-
maand des Jaars MDCCLXXVIII, door de STEINS
gemelde Gevolmagtigden ondertekend en oordeel
gezegeld. Onmiddelyk naa de onderteke- over die
ning, voerde de Graaf VAN FINCKENSTEIN Verbin-
den Baron VAN RHEEDE te gemoete „ dat tenisse.
„ zy zich wederzydsch konden geluk wen-
„ schen, dat hy hoopte, dat deeze Band
„ onafscheidelyk zou weezen, tot nut der
„ beide Staaten dienen, en even zo veel

„ ver-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ vergenoegens by hun Hoog Mogenden
„ mogt verwekken, als hy den Baron VAN
„ RHEEDE kon verzekeren, dat het aan-
„ genaam aan den Koning was, die geene
„ gelegenheid zou laaten voorbygaan om
„ hun Hoog Mogenden blyken van des-
„ zelfs Vriendſchap te geeven." De Ba-
ron VAN RHEEDE bedankte daar op zyne Medewerkers voor de goede dienſten, die zy tot het volbrengen van dit heilzaam werk aangewend hadden. — FINCKENSTEIN ontving, van wegen deezen Staat, een Geſchenk van 14000 Guldens. De Luitenant VAN RHEEDE die de Bekragtiging van het Tractaat als Courier medebragt, werd met een Geſchenk ter waarde van 525 Guldens beſchonken (*).

HERTZBERGS lofreden wegens die Verbintenis.

Tekende ons Geſchiedblad op hoe de Graaf VAN HERTZBERG zich, in eene openbaare zitting van de *Academie der Weetenſchappen* te *Berlyn*, liet hooren, over de Inrukking en Zegepraal door de Hertog VAN BRUNSWYK by diens tocht in *Holland* (†), hy liet zich, te dier zelfde plaatze, over deeze Verbintenis uit, en zal het der moeite waardig weezen, dien Redenaar te hooren over een Stuk gedeeltelyk van zyner handen arbeid, daar voor met een Geſchenk van dezelfde waarde als zyn Medewerker VAN FINCKENSTEIN door dezelfde hand, op denzelfden tyd, beloond. „ De Koning," dus ſprak hy, „ heeft „ den

(*) *Reſol. Gen.* 18. April 14. Mey 16. Juny 1788.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 253—257.

„ den roem en het genoegen gehad om een der grootſte Omwentelingen in een nabuurigen Staat te bewerken, zonder merkelyke bloedſtortinge (*), door een vaardig en kloekmoedig Beſluit ter uitvoer gebragt door de wyze en welbelegde maatregelen van den Hertog VAN BRUNSWYK, van dieris Generaals en van een gering aantal *Pruiſſiſche* Krygsbenden — om het Huis van *Oranje* in deszelfs ouden luister herſteld, en aan de *Hollandſche* Republiek wedergegeeven te hebben haare Vryheid en Rust, door haar, uit loutere gunst, dienzelfden dienst te doen, welke zy in 't Jaar MDCLXXII genooten heeft van 's Konings Overgrootvader, den Keurvorst FREDERIK WILLEM, wanneer zy door LODEWYK DEN XIV. aangevallen werd, en die groote Keurvorst, met zyne kleine Armée, na den *Rhyn* trok, en daar door dien grooten Koning noodzaakte om het meerder gedeelte der Vereenigde Gewesten te verlaaten; 't welk den *Hollanderen* gelegenheid gaf om adem te haalen, en door eene Omwenteling het Stadhouderſchap te herſtellen, en dus doende de Republiek te bevryden voor haaren ondergang in *Europa*, en voor de noodzaak- LVI. BOEK 1787. 1788.

(*) Wy verkiezen geene Aantekeningen, op deeze Redenvoering te maaken; maar wyzen onze Leezers te rugge op het gedeelte onzer *Vaderl. Hist.* waar deeze Inrukking, met derzelver toedragt en gevolgen, beſchreeven wordt. Zie het XV. Deel bl. 132 enz.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zaaklykheid om de vlugt te moeten neemen na *Batavia:* eene waarheid welke de „ berugte Schryver van den *Brief aan de Batavieren* zelve heeft moeten erkennen. „ Laat die vermetele Schryver FREDERIK DEN II, FREDERIK WILLEM DEN „ II. en de *Pruisſiſche* Natie beledigen; „ laat hy hun zelfs op eene kinderagtige „ wyze durven bedreigen, hy is en zal „ altyd tegengeſprooken worden door de „ klaarblyklykheid van zaaken, door de „ gebeurtenisſen, en door de regtmaatigheid van het Publiek.

„ Is het niet FREDERIK DE II, is het „ niet FREDERIK WILLEM DE II, zyn „ het niet de *Pruiſen*, welke *Duitſchland*, „ *Beyeren* en *Holland* gered hebben, zonder eenig oogmerk, zonder eenige vergeldinge of vergoedinge daar voor te „ vorderen, met eene edelmoedige belangloosheid, welke in de Geſchiedenis van „ andere Natien onbekend is, en dat in „ het aangezigt van geheel *Europa*, tegen „ Mogenheden, meer dan eenmaal ſterker dan zy; en dat alleenlyk om aan „ *Europa* die *Politieke Vryheid* te doen genieten, welke men heeft durven zeggen „ dat de *Pruiſen* onwaardig zyn; maar „ die zy in de daad meer genieten dan „ zy, welke 'er hun roem op draagen, „ en dezelve met zo veel gerugts terug „ eiſchen, zonder dat zy die op een onwrikbaaren voet weeten te ſtellen of te handhaaven.

„ De tegenwoordige geruste en gemak-

„ ly-

„ lyke ſtaat van *Holland*, vergeleeken met alle de afgryslykheden van het voorgaande Patriottismus, leevert eene volledige wederlegging op van alle die valschheden, welke de voorgewende Verdeediger der *Batavieren* verſpreid heeft in zyn Lasterſchrift tegen het Huis van *Oranje*, aan 't welke de Republiek haaren oorſprong en beſtaan tot hier toe verſchuldigd is, gelyk een oprecht en onzydig Geſchiedſchryver uit de Historie van *Holland* zelve ligtlyk bewyzen kan, in weerwil van alle de verwrongene en kunſtige uitleggingen des Schryvers van den *Brief aan de Batavieren*.

„ Het geheele Lichaam der Republiek heeft beter erkend het gewigt der Omwenteling, en den edelmoedigen dienst, dien de Koning haar beweezen heeft. Zy heeft hem plegtig laaten bedanken, door haaren Afgezant den Baron VAN RHEEDE, welke daar toe bekleed met het character van Ambasſadeur, zich van dien ſchitterenden last, den tweeden van Louwmaand MDCCLXXXVIII, gekweeten heeft, in een openbaar gehoor, en door eene ſchoone Aanſpraak, welke door zyne Majeſteit, met de weezenlyke welſpreekenheid van eenen Koning beantwoord werd. Op deeze wyze heeft het Hof van *Pruiſſen* eene Ambasſade ontvangen, en eene flonkerende vertooning gezien, welke zo zeldzaam in de Historien is, als de vertooning in *Holland* zelve geweest is.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ De Republiek heeft ook gemeend, „ dat zy de door de Omwenteling her„ ſtelde Conſtitutie, niet beter konde ver„ zekeren en bevestigen, dan door het „ aangaan eener Defenſive Alliantie met de „ Hoven van *Berlyn* en *Londen*, welke op „ denzelfden dag, te *Berlyn* en in *'s Gra„ venhaage* gelyklyk getekend is; doch met „ ieder afzonderlyk, en by welke ieder „ van deeze Hoven op zich heeft geno„ men de Guarantie van de Republiek van „ *Holland*, en van het Stadhouderſchap, „ en tevens van derzelver vernieuwde Con„ ſtitutie, daar by gelyktydig aan de Re„ publiek een bepaalden onderſtand tegen „ al wie haar aanvalt, beloovende (*)."

Beoordeeling dier Verbintenisſen.

De bekragtiging van deeze hoogopgehemelde Verbintenisſe verwylde niet. De Baron VAN RHEEDE ontving van zyne *Pruisſiſche* Majeſteit, ter gedagtenisſe van dit door zyne medewerking daargeſtelde Verbond, een gouden Snuifdoos ryk met edel geſteente omzet. — Met een ander oog dan HERTZBERG, in het even aangevoerde ſtuk, zagen veelen deeze Verbintenisſen aan. Zy oordeelden dezelve blykbaar ingerigt om den Stadhouder te ſterken met de magt dier beide Hoven, door wier toedoen zyne Herſtelling bewerkt was; min ſtrekkende tot heil der wederzydſche Volken, dan wel als Familie Verdragen, ingerigt om de *Nederlanden*, even als eertyds onder hun Eenhoofdig Beſtuur te doen ſtrekken

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 99—102.

ken tot Huwelyksgiften, en middelen van beſtaan voor volgende Stadhouders en dier Kinderen, wanneer zy, door Egtverbintenisſen zich vermaagſchapten met Afſtammelingen uit de Huizen van *Hanover* of *Brandenburg*. Men vroeg, en niet zonder grond, welk een Vryheid 'er overſchoot voor een Gemeenebest, dat op zich zelven tot de Staaten van den derden rang behoorende, uitgeput door ſchulden, en deszelfs Koophandel, de bron van Rykdom en Onafhangelykheid, onherſtelbaar ziende vervloeijen, de Magt en het reeds wydſtrekkend Gezag van deszelfs eerſten Staatsdienaar liet guarandeeren, door de regeerende Huizen van twee Volken, waar door het van alle kanten als ingeſlooten wordt, en die beide het hoogſte belang hebben by de onbeperkte magt deezes eerſten Staatsdienaars? Men zag deeze aangebodene en omhelsde Vrywaaring aan als geſchikt tot een beletzel om alle inkruipzels tot gezagsvermeerdering van zulk een reeds veel vermogend Staatsdienaar tegen te gaan, om hem zelfs, daar tog de overſtap van zyne Magt tot de Souverainiteit, ſlegts ééne ſchreede was, die Oppermagt daadlyk in handen te ſtellen. —— Of, zo dit geene plaats vondt, hieldt men het daar voor, dat die Guarantie het middel was tot een volſlaagen verlies onzer Vryheid, en ſtrekte om dit Volk geheel door *Engeland* en *Pruiſſen* te laaten beheerſchen, en onder eene volſlaagene ſlaaverny brengen. —— Voorts hielden veelen die Verbintenisſen als

LVI. BOEK. 1787. 1788.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

geſchikt om den Staat in veele Oorlogen in te wikkelen. Een onheil, 't welk niet geheel geweerd werd, door het ſlegts verdeedigende van die Verbonden. Men herinnerde zich de bedreigingen door *Engeland* aan deezen Staat gedaan, in den voorigen Oorlog tusſchen hetzelve en *Frankryk*, over het niet verleenen van hulpe, ſchoon het geval des Verbonds niet beſtond, en hoe 't zelve ons, onder andere oorzaaken, uit ſpyt over die geweigerde hulp, in eenen rampſpoedigen Oorlog inwikkelde. — Ook kon de bedenking niet wel uitblyven, dat die Verbonden door Vrienden des Stadhouders ter baane en tot ſtand gebragt waren om hunne binnenlandſche Heerschzugt, door den ſterken arm dier twee Mogenheden ſtaande te houden, ſteeds bezet met de heimlyke vreeze, dat zy, op hunne beurt, van die Mogenheden zouden verlaaten worden, indien zy de ſtoutheid betoonden om de geëischte hulp, in eenig geval, te weigeren.

Aanmerking van *Frankryk* op het Verbond met *Engeland.*

Bedenkingen geenzins van grond ontbloot; doch waar over wy ons niet verder zullen uitlaaten om tot daadzaaken over te gaan. Staande de onderhandeling over de vermelde Verbonden, by welker voorſtelling men met den naam van *Frankryk* geſpeeld hadt (*), en die blykbaar moesten ſtrekken om het Verbond met *Frankryk* te ontzenuwen, kon het niet misſen of dit Ryk hieldt daar op het oog gevestigd.

(*) Zie hier boven bl. 14.

tigd. De Heer CAILLARD, *Zaakbezorger* des Konings van *Frankryk*, die met den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL reeds een onvriendlyk geſprek, de bekendmaaking deezes Verbonds betreffende, gehouden hadt (*), ontving van den Graave VAN MONTMORIN, aanſchryvens, ten opzigte van het VI. Artykel der Verbintenisſe met *Engeland*. 't Zelve kwam hier op neder, dat, zo men dit Artykel wel begreep, hetzelve ſcheen in te ſluiten, dat de *Hollandſche* Bevelhebbers in de *Indien*, onder de Orders van die van *Engeland* zouden ſtaan, en dat op een bloot voorgeeven van de laatſten, dat zy een vyandlyken Aanval van *Frankryk* te duchten hadden, de geheele magt van alle de *Hollandſche* Bezittingen in deeze Werelddeelen te hunner beſchikkinge zou ſtaan: zo dat zelfs de *Hollandſche* Bevelhebbers, noch het regt zouden hebben zich omtrent de waarheid van diergelyke voorgeevens te verzekeren, noch de vryheid om Orders te verwagten, alvoorens tegen een Bondgenoot der Republiek vyandlykheden aan te vangen. Met byvoeging, dat het oogmerk en de gevaarlyke gevolgen van zodanig een Artykel maar al te zigtbaar waren. Dat zyne Koninglyke Majeſteit gaarne gelooven wilde, dat zodanig een Artykel, hoe zeer voorkomende in de openbaar uitgegeevene Stukken van het Tractaat, in het

LVI. BOEK. 1787. 1788.

(*) Men leeze het in R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 167.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

het oorſpronglyke niet ſtondt. „ Hy „ ſtelde," ten ſlot, op dat wy de eigene woorden bezigen, „ te veel vertrouwen in „ de wysheid van hun Hoog Mogenden, „ om inzigten te kunnen veronderſtellen, „ die rechtdraads ſtrydig zouden zyn met „ de Verbintenis tusſchen zyne Allerchriſt- „ lykſte Majeſteit. Dat zyne Majeſteit „ daaromtrent niet in onzekerheid verkoos „ te blyven; dewyl noch deszelfs Grond- „ beginzels, noch Character, toelieten, on- „ zekere, dubbelzinnige en tegenſtrydige „ engagementen te hebben, welke zyne „ Majeſteit ook niet verwagtte dat hun „ Hoog Mog. zouden aangaan."

Hoedoor de Staaten beant woord,

't Geen in deeze voordragt met hoflykheid, als een mogelyk geval, nedergeſteld was om rechtſtreeks verwyt te misgaan, greep in eene geringe maate ſtand, eenig verſchil in uitdrukking deedt zich op tusſchen de woorden in het oorſpronglyk Tractaat, en de affchriften daar van in de *Engelſche* Dagpapieren geplaatst. Hier van bedienden zich hun Hoog Mogenden in het Antwoord op dit Vertoog gegeeven; en poogden zy, eens veronderſteld zynde dat de zin zodanig was als de *Franſche* opgave inhieldt, te beweeren, dat 'er dan nog geene ſchennis van het uitſtaande Tractaat in lag opgeſlooten: en was dit Vertoog voorts opgevuld met vleiende uitdrukkingen voor den Koning van *Frankryk* (*).

In

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 23—26.

In even vermeld antwoord van de Algemeene Staaten aan den *Franſchen* Staatsdienaar hadden zy zich beroepen op het oorſpronglyk Afſchrift der Verbintenisſe, ten dien Hove naa de Bekragtiging gezonden. 't Zelve daar gekomen en door onzen Afgezant medegedeeld zynde; bleek het dat de zwaarigheid niet uit den weg geruimd was. Althans de Graave DE ST. PRIEST, als Afgezant wegens het Hof van *Frankryk* in *'s Gravenhaage* verſcheenen (*), leverde een Vertoogſchrift in, by 't welke hy verklaarde; hoe het hem voorkwam, dat het bewuste VI. Artykel, ſchikkingen bevatte rechtdraads ſtrydig met de gewenschte Alliantie, die tusſchen *Frankryk* en deezen Staat ſtand greep. Byzonder, merkte hy op, kwam het aan op de Magt, die volgens 't zelve aan de Gouverneurs der *Hollandſche* Vastigheden in de *Indien* gegeeven was, om, in het geval dat *Groot-Brittanje* door eenige Mogenheid vyandlyk werd aangevallen, zich met de Gouverneurs der Volkplantingen van 't zelve Ryk te verſtaan, omtrent de noodige maatregelen, dienende tot onderlinge Beſcherming der Bezittingen van beide de Mogenheden. „ Een Artykel van deezen aart," zegt hy woordlyk, „ bedoelt niets minder dan de „ Gouverneurs der *Hollandſche* Vastighe„ den in de *Oost-* en *West-Indien* tot Reg„ ters te ſtellen over de wettigheid van „ zo-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Nadere Aanmerking van de *Franſche* Afgezant DE ST. PRIEST op dit Verdrag, en Voorſtel van zyn Hof.

(*) Wegens 't geen deezen Afgezant in *'s Gravenhaage* bejegende zullen wy vervolgens ſpreeken.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zodanige vyandlyke aanvallen, waar van „ zy zeer waarſchynlyk de redenen en be- „ weeggronden niet kunnen demeleeren."

Uit dien hoofde hadt hy last, van den Koning zynen Meester, by hun Hoog Mog. aan te dringen, dat dit Artykel niet mogt worden bekragtigd, (of voor zo verre dit geen plaats kon hebben) dat als dan, even dezelfde bedingen het onderwerp mogten worden van eene nadere Overeenkomst tusſchen het Hof van *Frankryk* en deezen Staat, en een toevoegzel weezen van de reeds beſtaande Alliantie. De Graave DE ST. PRIEST voegde 'er nevens van zynen Meester gevolmagtigd te weezen om niet alleen daar over te handelen; maar ook tot een daadlyk beſtaan te brengen, eene dergelyke Uitbreiding van dit Tractaat, die tevens dienen kon tot vermeerdering der voordeelen eener Verbintenisſe, die met het belang van beide Mogenheden zo zeer overeenkwam (*).

Gerugt van Vyandlykheden door de *Franſchen* in de *Oost-Indien* aangevangen.

Terwyl deeze zaak hing, en de *Franſche* Afgezant, met de boven aangeduidde onaangenaamheden in de Hofplaats te worſtelen had, vermelden de *Engelſche* Nieuwspapieren, dat men in *Frankryk* tyding hadt bekomen van een Krygstocht des Gouverneurs van *Pondichery* de Heer CONWAY, tegen *Trinconomale*, ingevolge van de bevelen uit *Frankryk*, in den voorleeden Herfst, afgezonden, wanneer men den Oorlog met *Engeland* voor zeer waarſchynlyk hieldt.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 92.

hieldt. Men voegde 'er by, dat het *Franſche* Gouvernement aan den *Engelſchen* Afgezant hadt te kennen gegeeven, dat, indien de inneeming van *Trinconomale* daadlyk gebeurd was, het *Engelſche* Ministerie verzekerd kon zyn van genomene maatregelen tot wedergave en ſchavergoeding. LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

De *Franſche* Afgezant verklaarde deswegen, dat zyn Meester geen rechtſtreekſche tyding van zodanig eene Inſcheeping, welke door den Gouverneur van *Pondichery* zou gedaan zyn, bekomen hadt, en gevolglyk buiten ſtaat was, aan hun Hoog Mogenden de des gevorderde opening te geeven. Alleen kon de Koning daar omtrent als *nu* zeggen, dat de Krygstoerustingen, welke het Hof van *Londen* op het onverwagst, in het laatst van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII, deedt maaken, hem in de noodzaaklykheid gebragt hadden niet alleen om zich van zynen kant mede te wapenen; maar ook om voorzorgen te neemen tot beveiliging zyner Bezittingen in de *Indien*; dat hy, ten zelfden tyde, geoordeeld hadt verpligt te zyn, zich te laaten gelegen leggen aan de *Hollandſche* Bezittingen in dat Werelddeel, zynde ten dien tyde de éénigſte Geallieerde met de Republiek, welke toen door Binnenlandſche Verdeeldheden verſcheurd werd. —— Dat, zo dra men, wegens de Ontwapening met het Hof van *Londen* overeengekomen was, de Koning nieuwe bevelen na de *Indiën* gezonden hadt; en zyne Majeſteit niet twyfelde, of de Heer CONWAY zou, zo 'er in Verklaringen van het *Franſche* Hof deswegen.

LVI BOEK. 1787. in de daad eenige onderneeming mogt geſchied zyn, zich gehaast hebben om de zaaken in den voorigen ſtaat te herſtellen (*).

1788. Een verdeedigend Verdrag tuſſchen *Londen* en *Berlyn* geſlooten.

Om de banden tuſſchen het Hof van *Berlyn* en *Londen* nog vaster te leggen, en de knoop met de Vereenigde Gewesten teffens naauwer toe te haalen, diende een Verdeedigend Verdrag, kort daar op, tuſſchen *Groot-Brittanje* en *Pruiſſen* geſlooten. Het Artykel onzen Staat meer onmiddelyk betreffende, is van deezen inhoud.

„ De hooge Contracteerende Partyen ver-
„ nieuwen hier, op de uitdruklykſte wyze,
„ het Proviſioneel Defenſief Alliantie Trac-
„ taat tuſſchen dezelve op 't *Loo* den der-
„ tienden van Juny MDCCLXXXVIII geſloo-
„ ten; en zy verbinden zich op nieuw,
„ en belooven, ten allen tyde eenſtemmig
„ en met wederzydsch vertrouwen te werk
„ te gaan, tot handhaaving van de Vei-
„ ligheid, Onafhangelykheid en Regee-
„ ringsform der *Vereenigde Provincien*, vol-
„ gens de Verbintenisſen, welke zy met
„ de gemelde Republiek geſlooten heb-
„ ben. — En, indien, uit kragt der be-
„ paalingen van deeze Tractaaten, de hoo-
„ ge Contracteerende Partyen zich verpligt
„ za-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 246. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. IIII, en 1120. In de opgave, te laatst aangeduidde plaatze, is in de *Jaarboeken* eene misſtelling en uitlaating in de vermelding van Staatsſtukken onverſchoonlyk; men vergelyke die met de onze.

„ zagen de te geevene Secourſen aan de LVI.
„ Staaten Generaal te vermeerderen, bo- BOEK.
„ ven het bepaalde Secours in de gezegde ——
„ Tractaaten uitgedrukt, of dezelven met 1787.
„ al haar Magt by te ſtaan, zullen de 1788.
„ hooge Contracteerende Partyen te za-
„ men overleggen en vaſtſtellen, het geen
„ noodig zal zyn, ten aanziene van zo-
„ danige vermeerdering van Secours, waar
„ omtrent men zal overeenkomen, en ten
„ aanziene van het gebruik van haare we-
„ derzydſche magten tot zekerheid en be-
„ ſcherming van gemelde Republiek (*),"

De Graaf VAN HERTZBERG, dien wy in den lof van de Verbintenisſe tuſſchen onzen Staat en *Pruiſſen* hoorden uitweiden, liet geenzins naa om ook deeze, deels zyn eigen werk, in den gunſtigſten dag te haalen, en de maat des lofs van zynen Vorst vol te meeten. „ Uit alle „ deeze handelingen, was het," gelyk hy zich liet hooren, „ ligt op te maaken, met „ hoe veel zorg, yver en goeden uitſlag, „ de Koning zich hadt toegelegd om de „ Onlusten in eenen nabuurigen Staat te „ bevredigen; om de natuurlyke betrek- „ king tuſſchen de Mogenheden te her- „ ſtellen, om zyne Bezittingen, en de al- „ gemeene Rust in het zuidelyke van *Eu-* „ *ropa* te beveiligen; terwyl hy zyne Lan- „ den, die ten Noorden gelegen zyn, „ door vreedzaame, doch tevens ontzag- „ wek-

Lof door HERTZBERG daar aan gegeeven.

(*) Men zie dit geheele Verdrag in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1288.

LVI. BOEK. „ wekkende maatregelen, tragt in veilig-
„ heid te ſtellen (*)."

1787. 1788. De *Pruiſſiſche* Gezant, de Baron VAN THULEMEYER, wien wy zo menigmaalen, in den loop der Geſchiedenisſen, ten voordeele des Stadhouders zagen te voorſchyn treeden, was, met den aanvang des Jaars MDCCLXXXVIII, terug geroepen. Zyne Afſcheidsgroete droeg alle kenmerken van het volst genoegen over zyne verrigtingen; en in de beantwoording des Briefs van den Koning van *Pruiſſen*, van THULEMEYERS Opvolger, den Kamerheer VAN ALBENSLEBEN aanbeveelende, ſtraalt het genoegen van hun Hoog Mogenden, over de verrigtingen des vertrekkenden Gezants, met de kennelykſte trekken door (†). — Wegens den nieuwen *Pruiſſiſchen* Afgezant gaf de Prinſes den Griffier FAGEL dit getuigenis; „ 't Is een Man van groote ver-
„ dienſten; gy kunt vry uit tegen hem
„ ſpreeken; hoewel hy van *Parys* komt
„ verfoeit hy de *Franſchen*, en heeft my
„ eene uitvoerige beſchryving gegeeven
„ van de jammerlyke verwarring waar in
„ zy zich tegenwoordig bevinden (§)."

THULEMEYER door VAN ALBENSLEBEN vervangen.

Voorſlag van *Enkhuizen* om het Erfſtad-

Wat men dus bedagt om, door Verbintenisſen met magtige Nabuur Mogenheden, den voet op welken de zaaken herbragt waren te vestigen, men verzuimde niet daar aan

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 101. 102.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 44. en 47.
(§) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, bl. 164.

aan van binnen alle mogelyke ſtevigheid te geeven. Hier toe ſtrekte het Voorſtel door de Stad *Enkhuizen* reeds met het afloopen van Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII ter *Hollandſche* Staatsvergadering gedaan, woordlyk van deezen inhoud. „ Dat, of- „ ſchoon by herhaalde reizen door hun „ Ed. Groot Mog. is verklaard, dat de „ Republiek onmogelyk kan beſtaan of be- „ houden blyven zonder voorzien te zyn „ van een *Eminent Hoofd* (*), egter de „ ondervinding, in de laatſte Beroerten, „ wederom geleerd hadt, dat zommige woel- „ zieke en verandering zoekende Perſoo- „ nen zich niet ontzien hebben, deeze „ Grondwaarheid in twyfel te trekken, en, „ (zo God het niet verhoed hadt,) direct- „ lyk tegengeſtelde Maximes in te voeren. „ Dat deeze verderflyke toeleg in de eene „ of de andere Provincie van het Bond- „ genootſchap beginnende, het gevolg daar „ van is, dat, vermids niemand der an- „ dere Bondenooten regt heeft om zich „ met het Inwendig Beſtuur van een Me- „ debondgenoot te bemoeijen, het kwaad „ meer

LVI. BOEK. 1787. 1788.

houderſchap tot een Grondwet van Staat te maaken.

(*) Men vergelyke met dit te neergeſtelde *de Deductie van Staaten van Holland over de Acte van Seclufie der Prinſen van Oranje* in de *Reſol. van Conſid.* ten tyde van J. DE WITT bl. 30—102. — Of, wil men meer dan woorden, men raadpleege de Geſchiedenis, die ten vollen toont, dat onze Staat nooit grooter aanzien gehad, nooit grooter rol op het tooneel van *Europa* geſpeeld heeft, dan van de jaaren 1651 tot 1672, en van 1701 tot 1747, wanneer men geene Algemeene Stadhouders had.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ meer en meer wortel ſchiet, voortkruipt,
„ en eindelyk ook de andere Provincien
„ aanſteekt. Weshalven de Gecommitteer-
„ den van *Enkhuizen* eenpaarig hadden ge-
„ oordeeld, met 's Lands dienst overeen-
„ komſtig te zyn, dat, in de tegenwoor-
„ dige omſtandigheden, zo veel naar den
„ mensch geſchieden kon, maatregelen be-
„ raamd wierden, waar door diergelyke
„ ongelukkige geſteldheid, als wy onlangs
„ beleefden, kon worden voorgekomen,
„ en mits dien voordroegen, dat hun Ed.
„ Gr. Mog. zouden gelieven goed te vin-
„ den, ten overvloede, en by herhaalinge
„ van voorige Verklaaringen, op nieuw,
„ te declareeren, *dat hun Ed. Gr. Mog.*
„ *het Erfſtadhouderſchap, Gouverneur, Ca-*
„ *pitein en Admiraalſchap, erfelyk in het*
„ *Doorlugtig Huis van Oranje, zodanig als*
„ *het zelve in hun Ed. Groot Mog. Reſo-*
„ *lutie van zestien November* MDCCXLVII *is*
„ *opgedraagen, en door den tegenwoordigen*
„ *Heer Erfſtadhouder in het jaar* MDCCLXVI
„ *aanvaard, houden voor een Eſſentieel Deel*
„ *der Conſtitutie en Regeeringsvorm deezer*
„ *Provincie, en vastlyk gezind zyn, hetzelve*
„ *niet minder dan de overige Grondweiten,*
„ *waar op de ſtaat deezes Lands gevestigd*
„ *is, te conſerveeren en te maintineeren.*

„ Dat van deeze Verklaaring ter Ge-
„ neraliteit opening zou behooren gedaan
„ te worden, en den Bondgenooten daar
„ by te kennen gegeeven, dat, hoe zeer
„ hun Ed. Gr. Mog. zich niet begeerden
„ te mengen in de inwendige beſchikking
„ der

„ der zaaken van de reſpective Provincien, LVI.
„ Hoogstdezelve egter geperſuadeerd zyn, BOEK.
„ dat by geen van de Provincien deeze ——
„ gedeclareerde Grondwaarheid, dat het 1787.
„ Erfſtadhouderſchap met deszelfs Regten 1788.
„ en Prerogativen, is een Eſſentieel deel
„ der Conſtitutie en Regeeringsvorm, zal
„ of kan worden in twyfel getrokken; dat
„ derhalven de noodzaaklykheid van des-
„ zelfs handhaaving, als het Middelpunt
„ van de Vereeniging der Unie, even zeer
„ boven alle bedenkingen zynde, gelyk
„ zulks door genoegzaam alle de Provin-
„ cien, by de herſtelling deezer Hooge
„ Waardigheden in MDCCXLVII is erkend,
„ hun Ed. Groot Mog. aan de reſpective
„ Bondgenooten van hunne op nieuw ge-
„ manifesteerde gevoelens kennis geeven,
„ met verzoek, dat alle de Provincien,
„ tot onderlinge geruſtheid omtrent een
„ punt van zo veel aanbelang, dat de Re-
„ publiek daar mede ſtaat of valt, eene
„ ſoortgelyke Verklaaring geliefden te doen.
„ *Dat zy het Erfſtadhouderſchap, Gouver-*
„ *neur, Capitein en Admiraalſchap Gene-*
„ *raal, zodanig als het in den haaren re-*
„ *ſpectivelyk is opgedraagen, en door den te-*
„ *genwoordigen Heere Erfſtadhouder aan-*
„ *vaard, houden voor een Eſſentieel Deel*
„ *van haare Conſtitutie en Regeeringsvorm;*
„ *mitsgaders, dat de Bondgenooten hetzelve,*
„ *als een Grondwet van Staat onderling gua-*
„ *randeeren, en aanneemen niet te zullen ge-*
„ *doogen, dat door één der Provincien van het*
„ *Bondgenootſchap van deeze heilzaame, voor*

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ *de rust en veiligheid van den Staat onontbeerelyke Grondwet ooit of ooit worde afgeweeken* (*).

Genoeg ingangs vondt die Voorſlag by *Holland* om omheisd, en ter Vergadering van hun Hoog Mogenden gebragt te worden, met allen aandrang, om dit zelfde ſpoor te betreeden (†). Als om ſtryd betoonden de meeste Gewesten zich volgzaam, en waren de hier in ſtemmende Beſluiten der Bondgenooten vóór het einde van Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVIII gereed (§).

By *Holland* en de andere Gewesten aangenomen.

De

(*) *Reſol. van Holl.* 25. Oct. 1787.

(†) *Reſol. Gen.* 15. en 18. Feb. 1788.

(§) *Zeeland* was hier agterlyk, blykens deeze Aantekening van den jongen Griffier FAGEL den 13. Maart 1788. gedagtekend. Myn Grootvader hadt met den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL geſprooken over de Mutueele Guarantie van het Erfſtadhouderſchap, met verzoek dat hy dat werk in *Zeeland* ook geliefde voort te zetten; doch op dit punt hädt de Heer VAN LYNDEN voluit verklaard, dat *Zeeland* vast niet klaar zou weezen. *Dat ſpyt my, myn Heer!* hadt de Raadpenſionaris geantwoord, *want de andere Provincien zyn gereed.* — „ Dat kan wel waar weezen; maar wy zyn het „ niet, en zullen het niet zyn." — *Ik dagt evenwel dat de Sentimenten van de meeste Leden der Provincie my bekend waren.* — „ Dat kan alles „ wel waar zyn; myn Heer! maar *Zeeland* zal „ niet klaar zyn." — *Dan zeg ik nogmaals dat het my zeer leed is; maar het zal ons niet beletten met dit werk voort te gaan.* — „ Hoe zo?" hadt toen de Heer VAN LYNDEN met groote verwondering gevraagd. — *Wel neen, myn Heer! wy zullen onzen gang gaan, en de zes Provincien zullen elkander het Stadhouderſchap guarandeeren, met uitzondering van Zeeland!* — Welk zeggen van den Raadpenſio-

De Acte van Guarantie of Vrywaaring hier uit gebooren, en den zeven en twintigſten van Zomermaand getekend, was van deezen inhoud. „ De Heeren Staaten van „ de Provincien van *Gelderland*, *Holland* „ *en West-Friesland*, *Zeeland*, *Utrecht*, „ *Friesland* en *Stad en Lande*, nevens die „ van het Landſchap *Drenthe* gereflecteerd „ hebbende op de oorzaaken van de inwendige verdeeldheden, waar door de „ geheele Republiek, en ieder Provincie „ in 't byzonder, onlangs is beroerd geworden, en bevonden hebbende, dat dezelve grootendeels ontſtaan zyn uit verkeerde en hoogstgevaarlyke denkbeelden „ by zommige menſchen, het zy weezenlyk of in ſchyn opgevat, en aan andere minkundige Ingezetenen ingeboezemd, „ aangaande het gewigt en de noodzaaklykheid der hooge en erflyke Waardigheden van het Stadhouder-, Capitein- en Admiraalſchap-Generaal, en daarenboven geconſidereerd hebbende, dat, by „ de gelukkige herſtelling van het Stadhouderſchap en de erflyke beveſtiging „ van 't zelve in de Jaaren MDCCXLVII „ en

LVI. BOEK. 1787. 1788. Acte van Guarantie hier uit gebooren.

ſionaris den Heer VAN BLEISWYK zeer verlegen maakte, daar hy hetzelve in 't geheel niet verwagtte. Ondertuſſchen hadt de Raadpenſionaris een Brief geſchreeven aan den Heere W. A. VAN CITTERS, Burgemeester te *Middelburg*, en aanſtaande Raadpenſionaris van *Zeeland*, om hem te onderrigten van den kwaaden luim van den Heer Repreſentant, en hem op zyne hoede te doen zyn. R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 167.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ en MDCCXLVIII, de Bondgenooten tot
„ een groot voorregt van den Staat heb-
„ ben gerekend, deeze hooge Waardighe-
„ den, met betrekking tot alle de Provin-
„ cien en Generaliteits Landen, op één
„ en denzelfden Prins vereenigd te zien,
„ en zich daar door een nieuwe kragt en
„ vastigheid van den band der Unie heb-
„ ben beloofd; dat mitsdien dezelve Waar-
„ digheden, van toen af, een naauwer en
„ onmiddelyker betrekking ontvangen heb-
„ bende, by het geheele Bondgenootſchap
„ niet alleen behooren beſchouwd te wor-
„ den als een Eſſentieel Deel van de Con-
„ ſtitutie en Regeeringsvorm van ieder
„ Provincie, maar van den geheelen Staat,
„ en zodanig verbonden met de Unie zel-
„ ve dat het een zonder het ander onmo-
„ gelyk in bloei en welvaard ſtaande kan
„ blyven, en dat derhalven, gelyk de
„ Bondgenooten verpligt zyn malkander
„ met goed en bloed by te ſtaan, tot con-
„ ſervatie van den Band der Unie, hier
„ uit noodwendig moet volgen de verplig-
„ ting om elkander gerust te ſtellen om-
„ trent de eerſte en voornaamſte midde-
„ len, door welke de Unie moet behou-
„ den blyven, en om met vereenigde krag-
„ ten te waaken tegen allen indrang op
„ dezelve; te meerder daar de ondervin-
„ ding, in de laatſte beroerten, geleerd
„ heeft, hoe uit de geringſte beginzelen,
„ die in 't eerst kleine veranderingen ſchee-
„ nen te bedoelen, nogthans eene alge-
„ meene verwarring is ontſtaan, welke het
„ Bond-

„ Bondgenootſchap op het punt van een totaale ſlooping heeft gebragt. — Zo is 't, dat Heeren Gedeputeerden van de hooggemelde Provincien, uit naam en op last van de Heeren Staaten, hunne Principaalen, mits deeze plegtig verklaaren, dat hooggemelde Heeren Staaten het Erfſtadhouder-, Capitein- en Admiraalſchap-generaal, met alle de Regten en Præeminentien daar aan verknogt, zo en op dien voet als hetzelve in den haaren reſpectivelyk opgedraagen en door den tegenwoordigen Heer Erfſtadhouder in den Jaare MDCCLXVI aanvaard is, houden en conſidereeren voor een Eſſentieel gedeelte van haare Conſtitutie en Regeeringsvorm, en hetzelve als een Grondwet van Staat, onderling Bondgenootſchaplyk aan malkander guarandeeren: aanneemende niet te zullen gedoogen, dat in een der Provincien van het Bondgenootſchap, van deeze heilzaame en voor de rust en veiligheid van den Staat onontbeerelyke Grondwet ooit of ooit worde afgeweeken."

LVI. BOEK. 1787. 1788.

De Ontwerpers, Ondertekenaars en Overhandigers van dit Stuk waren A. R. VAN HEECKEREN TOT SUIDERAS wegens *Gelderland*, W. F. H. VAN WASSENAAR, L. P. VAN DER SPIEGEL wegens *Holland*, W. VAN CITTERS wegens *Zeeland*, W. N. PESTERS wegens *Utrecht*, M. VAN SCHELTINGA wegens *Friesland*, R. SLOET TOT DE HAAR wegens *Overyſſel*, en B. D. VAN IDSINGA wegens *Groningen*. Van

LVI. BOEK. 1787. 1788.

wegen het Landſchap *Drenthe* was, op volmagt, deeze Acte onderſchreeven door den Drosſaart P. A. R. Grave VAN HEIDEN (*).

Staatlyke Opdragt van dit Stuk.

Gemelde Ondertekenaars, uitgenomen de laatstgenoemden, doch vergezeld van den Griffier FAGEL, trokken, volgens een Staatsbeſluit, naar den zin van den Raadpenſionaris genomen, in ſtaatlyken trein, in vyf koetzen gezeten, na het Lusthuis de *Oranje Zaal*, ontvingen, zo onder den weg als daar, de gewoone Krygseere. De Stadhouder met de twee jonge Prinſen en Edelliedeu ontvingen de Bezending aan de trappen. Binnen de groote Zaal geleid namen zy plaats tegen over de Prins en Prinſesſe en het Vorstlyk Gezin. Jonkheer VAN HEECKEREN TOT SUIDERAS leverde de Acte aan zyne Hoogheid over met eene Aanſpraak aan den Prins en de Prinſesſe en het Vorstlyk Gezin gerigt.

Aanſpraak te dier gelegenheid.

Eene Aanſpraak, geſtemd op den toon van dien tyd, en begreepen in deeze bewoordingen; „ Strekte het alle welmeenende Vaderlanders tot een zonderling „ en innig genoegen, wanneer zy de ſnoode oogmerken van eene verderflyke en „ heerschzugtige Cabale mogten verydeld „ en uwe Doorlugtige Hoogheid herſteld „ zien in de uitoefening van Regten en „ Prerogativen, welke aan uwe Doorlugtige Hoogheid op eene wettige wyze „ opgedragen; doch door heerschzugt en „ ge-

(*) *Reſol. Gen.* 30. Mey en 27. Juny 1788.

„ geweld, voor eenen korten tyd, gedrukt
„ waren; bragt een ieder zyn offer van
„ dankbaarheid en erkentenis toe, wan-
„ neer men de geregtigheid zag zegepraa-
„ len, en het zo zeer gefolterd Vader-
„ land uit den beangſten nood, en als uit
„ den mond des verderfs gered; wierd als
„ toen de gedagtenis, dat dit ons Gemee-
„ nebest deszelfs Opkomst, Bloei en Gods-
„ dienst en Vryheid aan het Huis van uwe
„ Doorl. Hoogheid, aan uwe Doorlugtige
„ Voorouders, naast GOD, verſchuldigd
„ was, door eene billyke vreugde van uw
„ Doorl. Hoogheid wederom in ſtaat ge-
„ ſteld te zien van zich op nieuws en by
„ aanhoudenheid, voor die zo geheiligde
„ Panden in de breſe te ſtellen, herlee-
„ vendigd; niet minder Doorlugtig Furſt!
„ zyn thans onze harten doordrongen van
„ de zuiverſte gevoelens van vreugde,
„ dankbaarheid en eerbied, daar wy ons
„ vereerd vinden met eene Commisſie uit
„ het midden van haar Hoog Mog. de
„ Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde*
„ *Nederlanden* om aan uwe Hoogheid over
„ te geeven een Beſluit by de Hooge
„ Bondgenooten genomen. Een Beſluit,
„ waar by alle Regten en Preeminentien,
„ verknogt aan het Erfſtadhouder- Capi-
„ tein- en Admiraalſchap Generaal, zo als
„ dezelve in den Jaare MDCCLXVI in de
„ Provincien reſpectivelyk aan uw Doorl.
„ Hoogheid zyn opgedaagen, zodanig
„ met de Grondwetten van den Staat zyn
„ vereenigd geworden, dat dezelve daar

LVI. BOEK. 1787. 1788.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ van onafſcheidelyk zyn, en te zamen „ ſtaan of vallen moeten.

„ Met dit Beſluit, het welk wy thans „ de eer hebben uw Doorl. Hoogh. over „ te geeven, ſtellen wy uwe Doorl. Hoogh. „ ter hand een Plegtanker ter beveiliginge „ van onze gezegende en herſtelde Con„ ſtitutie, en een Waarborg tegen alle on„ derneemingen, welke eenige atteinte aan „ uwe Doorl. Hoogheids hooge Waardig„ heden zouden kunnen toebrengen.

„ Hebben de hooge Bondgenooten al„ le de Eminente Waardigheden, door „ uwe Doorl. Hoogheid bekleed, als een „ Eſſentieel gedeelte van onze Regeerings„ vorm en Conſtitutie verklaard, en de„ zelve onderling, als een Grondwet van „ Staat Bondgenootſchaplyk geguarandeerd, „ zo mogen wy ons dan billyk vleijen, „ dat door deeze Guarantie, ondersteund „ door die van twee onzer Geallieerden, „ twee van onze aanzienlykſte en magtig„ ſte Nabuuren, van het lieve Vaderland „ zullen afgekeerd worden alle ſnoode on„ derneemingen, welke de afgunst en de „ heerschzugt daar tegen zouden kunnen „ berokkenen.

„ Dit gewigtig werk is thans te volle„ diger, immers zo verre menschlyke wys„ heid toelaat, voldongen, doordien wy „ de eer kunnen hebben uwe Doorlugtige „ Hoogh. kennis te geeven, dat de ſolem„ neele Acte van Guarantie, deezen mor„ gen door de Heere Graave VAN HEI„ DEN, Drosſaard des Landſchaps *Drenthe*,

„ op

„ op ſpeciaale authoriſatie van dat Land- LVI.
„ ſchap, mede getekend is. Deeze acces- BOEK.
„ ſie zal voorzeker uw Doorl. Hoogheid —
„ niet minder aangenaam zyn, dan die aan 1787.
„ hun Hoog Mogenden is geweest, voor- 1788.
„ al ook uit hoofde van den pryswaardi-
„ gen en onvermoeiden yver, welke in
„ alle handelingen der gezegde Heeren
„ Staaten hebben doorgeſtraald, om tot
„ herſtel der Conſtitutie mede te werken.

„ Geluk wenſchen wy U Doorl. Furſt!
„ Geluk uwe Koninglyke Furſtin! Geluk
„ uwe Doorl. Prinſen en Prinſeſſe! Ge-
„ luk wenſchen wy ons dierbaar Vader-
„ land met deeze zo heuchlyke en gezе-
„ gende Omwending, waar in de wyze
„ en bewonderende ſchikkingen van den
„ Allerhoogſten, op eene zigtbaare wyze,
„ hebben doorgeſtraald.

„ Die zelfde God, die zich ſteeds de
„ God onzer Vaderen heeft betoond, die
„ nog zo onlangs ons Gemeenebest van
„ den oever des verderfs gered heeft, en
„ die den dag waar op dit Beſluit der hoo-
„ ge Bondgenooten zyn beſlag kreeg,
„ reeds tot eenen aanmerkelyken Gedenk-
„ dag van *Nederland*, geſteld hadde, be-
„ veſtige ook dit Staatsbeſluit met het ze-
„ gel zyner goedkeuringe!

„ Die God, welke vernedert en ver-
„ hoogt, en zonder wien de Furſten der
„ aarde niets vermogen, begeeve uw Door-
„ luchtige Hoogheid nimmer, en wat als
„ dan, Doorl. Furſt! uwe hand vindt om
„ te doen, dat ze dat doe met alle magt,

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Dan zullen wy door een aanhoudend
„ voorzigtig Beſtuur, onder den zo hoog
„ noodzaaklyken invloed van uw Doorl.
„ Hoogheid, het Regt en de Geregtigheid
„ zien gehandhaafd en de heilige Band
„ der Unie niet meer in gevaar om ver-
„ broken te worden. Dan eerst zullen
„ wy ons mogen vleijen, dat de Raadſla-
„ gen der Bondgenooten, op onderlinge
„ eensgezindheid en vertrouwen gegrond,
„ het Vaderland met welvaard, zegen en
„ voorſpoed van binnen vervullen, en van
„ buiten tegen onvoorziene vyandlyke aan-
„ vallen beveiligen zullen.

„ Uwe Koninglyke Hoogheid, die in eene
„ zo ruime maate gedeeld heeft, in alle de
„ rampſpoeden van ons beroerd Vaderland,
„ plukke thans ook, met uw Doorluchtige
„ Hoogh. en Furſtlyke Telgen, de nu aan-
„ genaame maar onvoorziene vrugten van
„ eene langduurige vervolging — eene ver-
„ volging met zulk een heldenmoed door-
„ geſtaan, dat het naauw geloofiyk zou zyn,
„ ware het niet geſchied door eene Prin-
„ ſeſſe, uit het Huis van *Brandenburg* ge-
„ ſprooten, en gehuwd aan dat van *Oranje*.

„ En mogen wy thans de voortreffelyke
„ Deugden dier aanzienlyke Huizen, aan-
„ gekweekt door eene Opvoeding, waar
„ van het beter is te zwygen dan weinig
„ te zeggen, vereenigd zien in de Furſt-
„ lyke Prinſen en Prinſeſſe, zo blyve erf-
„ lyk in hun Geſlacht hunne aanhouden-
„ de en ongeſtoorde voorſpoed vermeer-
„ deren, en uwe Doorluchtige en Konink-
„ lyke

„ lyke Hoogheden zyn nog lange, met LVI.
„ *Nederlands* Volk, de blyde Aanſchou- BOEK.
„ wers van hoogsderzelver bloei en wel- ——
„ vaard, tot vreugde van eene te vooren 1787.
„ misleide; doch thans verblyde Natie." 1788.

Vol erkentenisſe beantwoordde de Prins eene Aanſpraak zo vleiend voor hem en voor zyn Huis. De Overbrengers dier Acte werden ten maaltyde getoefd, en keerden, onder dezelfde eerbetooningen ſtaatlyk te rugge. By eene Waarſchuwing was zorg gedraagen tegen alles wat te deezer gelegenheid, die veel Volks zamenbragt, aanleiding tot ongeregeldheden kon geeven. Behalven het Affchrift aan zyne Hoogheid ter hand geſteld, werd, volgens Staatsbeſluit, 'er een vervaardigd, om by andere oorſpronglyke Stukken de Unie betreffende bewaard te worden. Men keurde deeze Staatsverrigting van genoegzaam belang om dezelve door een Gedenkpenning te vereeuwigen; waar van 'er een in Goud aan zyne Hoogheid werd ter hand geſteld; terwyl de Leden en Ministers der Vergadering van hun Hoog Mogenden, van den Raad van Staaten, en de Generaliteits Rekenkamer, eene dergelyke in Zilver ontvingen (*).

Deeze Gebeurtenis met een Gedenkpenning verſeerd.

Groot

(*) *Reſol. Gen.* 27. Juny 3. 4. July 1788. Deeze, zo wel als de Staatlyke Opdragt, was de voorſlag van de Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL. Zie R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 170. Hoe veel 'er onder 's hands te doen viel om dit ſtuk tot ſtand te brengen, wordt in dit Werk vermeld. Zie bl. 161—164.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Groot was de vreugde over dit nader en naauwer verbinden dier Hooge Waardigheden aan de Staatsgeſtelteniſſe onder alle de Begunſtigers van het Stadhouderlyk Huis, ſtil het gemor der zodanigen, die dit werk met leede oogen aanſchouwden, en de plaatzing van dit ſtuk by de Unie van *Utrecht* hoogst onvoeglyk oordeelden. *Zy* merkten op, dat, gelyk deeze Unie voornaamlyk en alleen ten grondſlag hadt de Oppermagt van elk der Zeven Gewesten, dat gelyk men ſteeds, onder dit voorwendzel, over de ſchending dier Unie geklaagd en geſchreeuwd hadt, wanneer de Staaten van *Holland* die wilden handhaaven; en gelyk men, ten allen tyde, getragt hadt, om, door de vereenigde magt der Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden met den Stadhouder tegen de Vryheid, voornaamlyk van *Holland*, zamen te ſpannen, nu door de Beſtuurders van dat Gewest, het eerſte voorſtel gedaan was om deeze Unie te verkragten, en den Stadhouder, by de allerminſte oneenigheid of wederſtand tegen zyn beſtuur, het in handen te geeven om de Guarantie der thans ingevoerde Conſtitutie van de gezamenlyke Bondgenooten af te vorderen, en des Stadhouders believen door beſluiten van hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten, met meer aandrangs en gewelds, dan ooit te vooren, af te vorderen.

Hoe onderſcheiden beoordeeld

Het bepaalde gevolgd, kon niets ſtrydigers bedagt worden

Met de maatregelen thans omhelsd en

den dan de zo veel gerugts gemaakt hebbende *Acte van onderlinge Verbintenis tot handhaaving der Republikainſche Conſtitutie* van den Jaare MDCCLXXXVI (*). De Omwenteling was ook naauwlyks daargeſteld, of dit Stuk werd door Leden van Staat en Commisſariſen van den Hove in ernſtige overweeging genomen, en over 't zelve een Verſlag uitgebragt, 't welk een daar mede zamenſtemmend Staatsbeſluit ten gevolge hadt. By 't welke die *Acte van Verbintenis* voor van onwaarde en verſtooken van alle verbindende kragt verklaard werd; en wyders beſlooten, dat onderzoek zou worden gedaan na de eerſte Beleggers en Inſtellers dier Acte (†), en dat, wanneer 'er uit dien hoofde, eenige Regtsvorderingen zouden ondernomen moeten worden, zulks geſchieden zou voor de dagelykſche en bevoegde Regters der Perſoonen daar in betrokken. —— Dat alle Leden van de Ridderſchap en Vroedſchappen van de Steden en derzelver Ministers, die het nu waren terſtond, en die vervolgens aangeſteld zouden worden, by derzelver aanſtellinge, als mede alle anderen, die geen Vroedſchappen of Ministers zynde en nogthans ter Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. verſchynende, den Eed op den tegenwoordigen

LVI. BOEK. —— 1787. 1788. omtrent de Eed en den afſtand der Acte van Verbintenis.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 191. *enz.*

(†) De eerſte Inſtellers hadden zich genoeg bekend gemaakt; wegens de Ondertekenaars was men meer in 't duister. Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 297 en 301.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

digen Regeeringsvorm zouden afleggen. — Daarenboven zouden de tegenwoordige Regenten verklaaren, „ dat zy aan de Acte „ van Verbintenis, welke op den achtſten „ van Augustus MDCCLXXXVI tusſchen „ verſcheide zich noemende Vaderlandlie„ vende Regenten te *Amſterdam* aangegaan „ en door dezelven en naderhand door vee„ le anderen getekend, of geen deel ge„ had hebben direct of indirect, of by zo „ verre zy daar aan eenig deel direct of „ indirect mogten hebben, daar van te re„ filieeren, en zich ontſlaagen te houden „ van alle uit dien hoofde gecontracteerde „ verpligting." — Naardemaal deeze Acte van Verbintenis alle de Vereenigde Gewesten betrof werd van dit Staatsbeſluit by rondgaande Brieven aan de overige Bondgenooten kennis gegeeven; ten einde by alle de Gewesten een Beſluit op dit ſtuk te bewerken. Vaardig betoonde zich *Overyſſel* om in die zelfde maatregelen te treeden (*).

De Baron VAN LYNDEN uit zyn Gezantſchap te *Londen* te rug geroepen.

Terwyl dit by *Holland* en *Overyſſel* vastgeſteld was, en elders in bewerking bleef, hadt de Omwenteling eenen onmiddelyken invloed op eenige Gezanten, en andere Perſoonen in betrekking ſtaande tot het algemeen Bondgenootſchap. Tot de terugroeping des Barons VAN LYNDEN, Buitengewoon Envoyé aan 't Hof te *Londen*, werd, op voorſtel van *Holland*, beſlooten. *Zeeland*, welk Gewest nevens *Holland*, de be-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 168. en 287.

benoeming heeft van den Gezant ten dien Hove, geen last daar toe hebbende, weigerde de Heer VAN CITTERS ter Vergadering van hun Hoog Mog. voorzittende, deezen Voorſlag *om die reden*, tot beſluit te brengen; 't welk dienſvolgens geſchiedde door den Heer VAN WASSENAAR SPANBROEK, Voorzitter in de laatst verſtreeke week. Te deezer gelegenheid verklaarde de Heer VAN CITTERS het regt van *Zeeland*, wegens den voordragt eens Miniſters ten Hove van *Londen*, te zullen handhaaven. 't Welk gelegenheid gaf dat die van *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overyſel* en *Stad en Lande* zich lieten hooren tegen het erkennen van het eene Gewest boven het andere tot het voordraagen van een Perſoon tot een Miniſter buiten 's Lands (*). LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Hoe zeer *Zeeland*, anders op de wederroeping deezes Gezants geſteld, en 'er op uit was om, in 't gemelde voorregt, door geen meer aangedrongen voorſtellen der andere Gewesten verkort te worden, bleek ter naastvolgende Byeenkomst; wanneer de Afgevaardigden van *Zeeland* betuigden te vermeenen als nu ongetwyfeld te zullen voldoen aan het oogmerk van de Staaten huns Gewests, met hun Hoog Mog. in bedenking te geeven, of zy het niet voeglyk zouden oordeelen deeze post van Buitengewoon Gezant op te draagen aan den Heer Grave VAN WELDEREN: dewyl deeze nooit van daar was te rug geroepen. en VAN WELDEREN op nieuw benoemd

(*) *Reſol. Gen.* 5. Dec. 1787.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

en altoos, met den meesten yver en getrouwheid, de belangen van den Staat had waargenomen; weshalven men deeze aanbieding kon aanzien als eene volharding van zyn dienst. *Hollands* denkbeeld was met dat van *Zeeland* geheel eenstemmig op dien Heer gevallen: en de Benoeming ging door.

Bedankt. De Baron VAN NAGEL daar toe bestemd.

Naa eenige dagen overweegings bedankte VAN WELDEREN voor het weder aanvaarden van die post (*). De Baron VAN NAGEL werd eerlang hier toe benoemd en vertrok na *Engeland* om de plaats des te rug gekeerden VAN LYNDEN te bekleeden: welke hy aanvaardde met herinnering aan de dienſten door dit Ryk aan deezen Staat beweezen by de laatſte onlusten (†).

De Ridder HARRIS aanvaart zyn Ambasſade met veel toejuichings

De Ridder HARRIS, die geduurende eenige Jaaren als *Extraordinaris Envoyé* van zyne *Groot-Brittanniſche* Majeſteit by deezen Staat zich hier onthouden hadt, werd den vyftienden van Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, door den Koning tot diens Buitengewoon Ambasſadeur en Gevolmagtigde Minister benoemd. Een plegtig bezoek leide deeze Gezant, te dier gelegenheid, in Lentemaand by zyne Hoogheid af. Een bezoek gepaard met zeer onderſcheidende blyken van genoegen betooning der

(*) *Reſol. Gen.* 6. 8. en 14. Dec. 1787. Hem werd vervolgens wegens zyne voorige Herroeping eene Schadeloosſtelling van 21000 Guldens toegelegd. *Reſol. Gen.* 15. Maart 1788.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 411. 440.

der 's *Gravenhaagſche* Gemeente. Wanneer hy na het Stadhouderlyk Hof zou ryden, waren eenige jonge Meisjes, uit de *Oost-Noordenwykſche* en *Paarlhuurt*, alle in het wit gekleed, met Oranje Bandelieren, en opgeleid door Deken en Hoofdlieden van die Buurt, voor de wooning diens Gezants vergaderd, en beſtrooiden hem by het intreeden in de koets. Onder den weg werd hy opgewagt door een Burger Gilde, ryk van Oranje vercierd, welke vooruit trok met vliegend Vaandel en ſlaande Trom, vervangen door het geroep eener tallooze menigte *Hoezee! Vivat de Koning van Engeland! Vivat Oranje!* —— By 's Ridders uittreede aan 't Stadhouderlyk Hof ging hy door geſchaarde Burgers, die met Groente en Bloemen, den weg tot aan den trap beſtrooiden. Zodanig was ook zyne hertocht, en gedagte jonge Dogters herhaalden by de uittreede het Blad en Bloemenſtrooizel. Een dergelyke Maagdenſtoet, uit dezelfde Buurt, liet het den Stadhouder aan geen Eeregroen en Bloemgewas ontbreeken, wanneer deeze twee dagen laater, by het afleggen eens ſtaatlyken tegenbezoeks in de Paradekoets tradt, en ging die optocht van 't gewoon vreugdegeroep vergezeld (*).

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Wy tekenen deeze ſchynbaare kleinigheden aan om dat ze de geestneiging deezer Inwoonderen van 's *Gravenhaage* kenmerken, en tevens dewyl daar by ten zeerſte

Overlaat den *Franſchen* Afgezant DE ST.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 435. *en.*

LVII. BOEK. 1787. 1788.

PRIEST aangedaan. Zyne klagten deswegen.

ſie affteekt 't geen den *Franſchen* Gezant DE ST. PRIEST in de Hofplaats bejegende (*). Op den avond des dags op welken deeze Gezant zyne Geloofsbrieven overgeleeverd hadt, en van wegen hun Hoog Mogenden ſtaatlyk verwelkomd was, betoonde het Gemeen in *'s Gravenhaage*, zo uitbundig in Eer- en Vreugdebewys ten opzigte van den *Engelſchen* Afgezant HARRIS, een tegenovergeſtelde neiging jegens den *Franſchen* Gezant, wiens Huisbedienden last hadden geen Oranjetekens te draagen. Dit gevoegd by den ingeboezemden haat tegen *Frankryk*, was oorzaak, dat in den avond van den dag zyner verwelkoming, voor de deur zyns Hotels, eene menigte Volks zamenſchoolde, daar tot over middernagt bleef, het aanhoudend oproerig geſchreeuw, met ſcheldwoorden afwisſelende. Hier over beklaagde DE ST. PRIEST zich by eenen Brieve aan hun Hoog Mogenden, eischte de veiligheid, welke aan zyn Character toekwam, het ſtraffen van de ſchuldigen, als mede van de Geregtsdienaaren, die deeze wanorde niet verhinderd hadden. Met byvoeging, dat hy niet twyfelde aan de waakzaamheid, waar mede hier tegen zou voorzien worden, gelyk in alle voorregten tot een Publiek Character behoorende, en tot de goede harmonie, welke *zo* gelukkig plaats hadt tuſſchen zyn Hof en hun Hoog Mogenden.

Het

(*) Hier boven bl. 41. hebben wy des een verſlag beloofd.

Het bleef hier niet by. Weinig dagen laater vondt de *Franſche* Afgezant oorzaak om den Voorzitter van de Algemeene Staatsvergadering een geſchrift te laaten toekomen, waar in hy te verſtaan gaf, hoe wel verre, dat de Orders door hun Hoog Mog. geſteld, gediend zouden hebben tot beveiliging van zyn Perſoon en Huisbedienden, de beledigingen van dag tot dag toenamen. Dat zyn Jaager, door een balddaadige menigte aangerand was, die hem van een Brug in 't water wilden ſmyten; dat deeze, tot beveiliging van zyn leeven, zyn Sabel getrokken, en eenige van de woedendſten uit den hoop gekwetst hadt. Wel verwagtte hy dat men deezen Man beſchuldigen zou van 't eerst geweld gebruikt te hebben; doch het voorheen gebeurde deedt genoeg het tegendeel zien, en was het daarenboven zeer onwaarſchynlyk, dat één Man alleen eene raazende menigte zou aanvallen. Hy drong aan op eene voorbeeldlyke ſtraffe der Perſoonen, die zich aan deeze buitenſpoorigheden hadden ſchuldig gemaakt. Met verzekering dat hy van 't gebeurde zyn Hof zou kennis geeven, en niet te twyfelen, of hy zou binnen kort in ſtaat weezen 't zelve te berigten, dat hun Hoog Mogenden hem deswegen eene rechtmaatige voldoening gegeeven hadden.

Nieuwe beledigingen en herhaalde klagten.

Men vondt zich verleegen met deeze klagte, maakte aanmerking op de wyze, in de kennisgeeving gebruikt, als afwykende van de gewoone form; en dat by hun

Voortzetting deezer zaake.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Hoog Mog. zich reden opdeeden om te denken, dat het onvoorzigtig gedrag der Bedienden des Ambasſadeurs, zonder twyfel buiten diens oogmerk, aanleiding gegeeven hadden tot de onaangenaame gevallen, waar over zyne klagten liepen. Beloften van onderzoek en dat men voor de veiligheid van zyn Perſoon, Character en Bedienden, zou zorg draagen, vergezelden dit antwoord.

Berigtgeevingen.

Het Hof van Juſtitie over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* diende welhaast een berigt in van de kennisneemingen door 't zelve gedaan op de voorvallen, waar over de *Franſche* Afgezant zich beklaagde, en wegens welke hy voldoening verzogt. Hier in werd het geval van het *Joodſche* Meisje, 't welk voor het Hotel des Ambasſadeurs 't bekende Liedje *Wilhelmus* aangeheeven, en heenen gaande gezongen hadt *Toch Oranje! toch Oranje! toch Oranje boven!* op de voor 't zelve vergoelykendſte en 's Ambasſadeurs Huisbedienden bezwaarendſte wyze voorgeſteld. Even zo kleurde men het geval des Jaagers, dien intusſchen beſchuldigende, dat hy, by eene voorige gelegenheid, een Oranje lindje uit zyn zak gehaald, het op den grond geworpen en met voeten getreeden hadt; terwyl hy, ten dage van het meer bekende geval, naageroepen zynde *de Hal uit!* met een groote witte Cocarde liep, 't welk de aandagt trok. Waar op hy den Sabel uitgehaald, daar mede in 't rond gezwaaid en onder den hoop, die hem een ſteen tegen de rug wierp,

wierp, gemaaid hadt, kwetzende twee opgeſchoote Jongens, die, naar dit getuigenis, geen deel hadden aan eenige belediging met woorden of daaden. Noch de Perſoonen die zich aan het verboden roepen *de Hal uit!* noch die zich aan het misdaadig werpen met ſteenen hadden ſchuldig gemaakt, waren gegreepen. Ten ſlot voordraagende, om den Jaager in regten te vervolgen, en by den Ambasſadeur uit te werken, dat deeze dien Jaager aan de Juſtitie overgave en buiten zyn dienst ſtelde; ten einde de Juſtitie in haare werkzaamheid omtrent dien Man niet zou verhinderd worden. LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Van een nog verzagtender aart was de voordragt dier gevallen, door Schout, Burgemeesteren en Schepenen van *'s Gravenhaage* aan Gecommitteerde Raaden gegeeven. Zy kwamen nader uit wegens de aanleidende oorzaak. Het gedrag des Jaagers in den ongunſtigſten dag geſteld hebbende, voegen 'er nevens, „ dat wanneer „ men de ſource van het geval aan de „ zyde van het Volk beſchouwde, met „ grond gezegd kon worden, dat het in „ 't publiek paroisſeeren der Bedienden „ van den Ambasſadeur, met witte Cocardes op den hoed, en zonder met eenig Oranjeteken verciérd te zyn, by „ een, voor bezadigde redeneering dikwerf „ weinig vatbaar Gemeen, eene hitte en „ verbittering hadt veroorzaakt, die de „ ſource was van eenige ſmaadlyke buiten„ſpoorigheid.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Deeze Berigtgeevingen, werden door hun Hoog Mog. den *Franſchen* Afgezant ter hand geſteld, met een daar by gevoegd verlangen, om den geenen, die deeze wanorders veroorzaakt, en het character zyns Meesters misbruikende, het Grondgebied van den Staat geſchonden, en weerlooze Ingezetenen gekwetst hadt, om zich zelven een vermeende Juſtitie te verſchaffen, behoorelyk te ſtraffen. Die zelfde Berigten, gepaard met den zelfden eisch, werden aan der Staaten Gezant LESTEVENON VAN BERKENRODE te *Parys* gezonden; met eene zydlingſche aanduiding van 't geen wy door de Magiſtraat van *'s Gravenhaage* als de bron van 's Volks misnoegen zagen bybrengen; „ Het was," dus drukte zich hun Hoog Mog. uit, „ niet vreemd in „ eenig Land, en zelfs niet in *Frankryk*, „ het gemeene Volk ongeregeldheden te „ zien bedryven, welke niet, dan met „ de grootſte moeite konden geſtuit wor„ den; vooral wanneer die ongeregeldheden „ voortſprooten uit een gedrag, ſtrydig „ met de heerſchende begrippen van eene „ geheele Natie."

Hoe men in *Frankryk* des oordeelde, en eisch om voldoening.

Weinig gunſtig was de ingang, dien deeze Stukken te *Parys* vonden. Volgens een Geſchrift, door den Grave DE MONTMORIN aan den *Hollandſchen* Afgezant overgeleverd, zag men, met de uiterſte verwondering, hoe het onderwerp der eerſte klagte als ter zyde geſchooven en het laatſte geval, met alle verzwaarende omſtandigheden, in 't breede opgehaald was. Beleef-

leefde'yk wilde men die omkeering van den staat des geschils toeschryven aan eene misvatting, en niet als een weigering van regt opneemen. Overzulks kreeg de Heer DE ST. PRIEST last, om op nieuw, op eene doorsteekende Voldoening aan te dringen; en tevens hun Hoog Mog. te verklaaren, dat, zo ras zy deeze daad van Regtvaardigheid zouden uitgevoerd hebben, zyne Majesteit met de uiterste onpartydigheid de bedryven den Jaager ten laste gelegd zou onderzoeken, en deswegen streng strafoefenen, indien uit wettige en niet verdagte bewyzen bleek, dat hy schuldig was aan de buitenspoorigheden waar mede men hem betichtte. —— Overeenkomstig hier mede luidde een nader Geschrift door den *Franschen* Gezant by hun Hoog Mog. ingediend. LVI. BOEK. 1787. 1788.

Men vondt zich met de zaak meer en meer verlegen; doch bleef in het beantwoorden denzelfden toon slaan. Waar uit een dringender stuk van den *Franschen* Afgezant gebooren werd; immers hy schreef „ uitdruklyken last van den Koning zynen „ Meester gekreegen te hebben om het „ geschil te brengen in deszelfs rechten „ staat. Hun Hoog Mog. hadden van zynen kant ontvangen de klagten, betrekkelyk de bedryven, welke de oproerige „ zamenrottingen voor zyn Hotel vergezelden. Hy hadt geëischt, dat de schuldigen zouden worden gestraft. Deeze „ eisch, hoe eenvoudig en billyk dezelve „ ook ware, was door hun Hoog Mog. „ ontweeken, onder het voorwendzel dat „ het DE ST. PRIEST dringt hier op aan.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ het onmogelyk was te ſtraffen, uit hoofde van de onmogelykheid om de ſchuldigen te vinden. Ondertusſchen liep „ het tegen alle waarſchynlykheid aan, „ dat deeze Zamenrottingen, zonder oogmerk, zonder Opſtookers zouden geweest zyn. —— Het was, op deeze „ verſchillende punten op welke men onderzoek moest gedaan hebben; en hadt „ zyne Majeſteit zich gevleid, dat, naa „ onzydige en op eene wettige wyze ingewonne berigten, hun Hoog Mog. een „ uitſpraak zouden gedaan hebben, omtrent de Voldoening in 's Konings naam „ gevorderd. Hy vernieuwde zynen eisch „ ten dien opzigte; en deedt dien ſtap „ met des te meer vertrouwen: dewyl hy „ zich zeer veel verliet op de verzekering „ door hun Hoog Mog. gegeeven van „ hunne regtvaardigheid, van hunne denkwyze, en de zuiverheid hunner oogmerken. —— Voor het overige hadt hy „ last om op nieuw te verklaaren, dat zo „ hun Hoog Mog. den Koning voldoening „ zouden gegeeven hebben, op het ſtuk „ der Zamenrotting, zyne Majeſteit het „ zich een pligt zou maaken om hun toe „ te ſtaan alles 't geen hy zou bevinden „ verſchuldigd te weezen, met betrekking „ tot de daaden de Jaager aangetygd."

Ontwykend antwoord en verklaaring van de oorzaak.

Ontwykend was meermaals het breede antwoord door hun Hoog Mog. hier op gegeeven; doch kwamen zy 'er nu volkomen voor uit, „ dat de waare oorzaak „ van de eerst voorgevallene beweegingen,

„ ner-

„ nergens anders in moesten gezogt wor- LVI.
„ den, dan in de impresſie, welke het eer- BOEK.
„ ſte verſchynen van den Heer Ambasſa- ——
„ deur, en vooral van zyne Huisbedien- 1787.
„ den, zonder eenig Teken van *Oranje* 1788.
„ op het Gemeen gemaakt hadt (*).

Dit voorgevallene met den *Franſchen* Vertrek deezes Afgezants.
Afgezant maakte veel gerugts, en men liet niet na te verſpreiden, dat hy gereed ſtondt, uit misnoegen, het Grondgebied van den Staat te verlaaten, en dat hier uit onlusten met *Frankryk* te wagten waren. De Verbintenisſen met de Hoven van *Londen* en *Berlyn* geſlooten, gaven gerustſtelling, indien dit gerugt grond mogt hebben. Het bedoelde vertrek des Afgezants was waarheid; doch hadt niets in zich, 't welk na een dreigenden Oorlog zweemde; immers hadt hy des kennis gegeeven, plegtig afſcheid genomen, en de toewenſchingen van goede reize, by monde des Voorzitters van hun Hoog Mogenden ontvangen. —— Hy vertrok in het begin van Oogstmaand na *Spa*. Het leedt tot in Slachtmaand eer zyn Huishouding uit *'s Gravenhaage* opbrak en na *Frankryk* trok, waar deeze Gezant, tot Staatsdienaar des Konings ſtondt bevorderd te worden (†). Men bekreunde zich het vertrek eens

(*) Men vindt alle de Stukken, tot deeze onaangenaame ontmoeting betrekkelyk, by CHALMOT *Verzamel.* VII. *D.* bl. 92—123.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1109. 1238. en 1583. By eenen Brieve nam hy, met den aanvange des

LVI. BOEK. 1787. 1788.

eens Afgezants niet, die zo weinig met de tegenwoordige inrigting der zaake bekend de op te hebben, en wiens ongenegenheid om Oranjevercierzelen te draagen, of 'er de zynen mede op te pronken, ſtaage ſtof tot ergernisſe gaf in eene Hofplaats waar alles daar mede op het uitbundigſte vercierd was.

BRANDSEN uit *Parys* te rug geroepen.

De Heer BRANDSEN, die een tyd lang aan het Hof van *Verſailles*, als Buitengewoon Gezant, vertoefd hadt, die eene wyl in de gunst der Patriotten deelde; doch by hun in verdenking geraakte (*), was, kort naa de Omwenteling, van daar opontboden, en de bezorging der zaaken geheel aan den gewoonen Gezant LESTEVENON aanbevolen (†).

WAT MARON Predikant van de Ambasſade overkwam.

Aan het misnoegen van hun Hoog Mogenden ſtelde zich in *Frankryk* bloot, de Eerw. MARRON Capellaan hunner Ambasſade ten Hove van *Verſailles*. In een bekend *Fransch* Maandwerk las men van zyne hand een berigt, wegens den Inval en Bedryven der *Pruiſſen* in *Holland*, begreepen in deeze korte, doch ſterke, en zeker overdreevene bewoordingen, „ Men ſchryft „ my, dat de verrukkende boorden der „ *Vecht*, die tuſſchen *Amſterdam* en *Utrecht* „ loopt, onlangs op de onmenſchlykſte „ wy-

des Jaars 1789 affcheid van de Staaten, en ontving het gewoon Geſchenk van een Gouden Ketting en Medaille ter waarde van 6000 Guldens. *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 208.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 106.

(†) *Reſol. Gen.* 1. 4. en 7. Oct. 1787.

„ wyze door de *Pruisſiſche* Troepen afge- LVI.
„ loopen zyn, en dat 'er van de pragti- BOEK.
„ ge Buitenplaatzen, die dezelve vercier- ——
„ den, thans niets meer overig is dan de 1787.
„ voetſtappen van ſtroopery en verwoes- 1788.
„ ting (*)." —— Men hieldt deezen Brief beledigend voor hun Hoog Mogenden, en voor de Staaten der byzondere Gewesten. Weshalven hy in zyn Dienst geſchorst werd, tot dat hy dit ſchryven, ten genoegen der Staaten, zou hebben herroepen. Hier toe kwam hy niet, en lag zyn Ampt neder (†).

De

(*) By dit berigt voegde MARRON deeze regels uit VIRGILIUS:

Impius hæc tam culta novalia miles habebit
Barbarus has ſegetes? en quo diſcordia cives
Perduxit miſeros! en queis conſevimus agros!

En liet 'er op volgen, „ Deeze plaats uit VIRGILIUS herinnert ons zeer natuurlyk deeze andere

Exoriare aliquis tantis e cladibus ultor

„ De zin deezer twee plaatzen uit VIRGILIUS zou „ ik ten zagtſten uitdrukken door de vier volgende „ regels

Un barbare guerrier deſole ſes rivages!
Sa licence effreneé a foule ces guerets!
ô Fatale diſcorde! ô funeſte ravage!
ô Juſtice des cieux, venge un jour nos regrets!

„ Zyt verzekerd myne Heeren! dat de waare „ Vrienden des Vaderlands, onder myne Landge- „ nooten, met dit tweederlei gevoel bezield zyn. „ Ik durf 'er borg voor blyven, met dezelfde op- „ regtheid, waar mede ik de eer heb te zyn

MARRON."

Eſprit des Journeaux Tom. XII. 1787.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 67. 215. 452.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

W. A. LESTEVENON als Minister Plenipotentiaris uit *Brusſel* terug geroepen.

De Zoon des Afgezants LESTEVENON ten *Franſchen* Hove, de wegens zyne Vaderlandsliefde by de Patriotten hooggeſchatte W. A. LESTEVENON VAN BERKENRODE, die een tyd lang als Minister Plenipotentiaris hunner Hoog Mogenden tot de Grensſcheidingen tusſchen den Keizer en den Staat, zich te *Brusſel* onthouden hadt, zag den last hem gegeeven intrekken, en het afdoen dier zaaken aldaar overgelaaten aan den gewoonen Minister den Heer HOP. Met alle waardigheid deedt hy afſtand van de hem opgedraage post (*). — Vervolgens deelde hy in 't lot der *Haarlemſche* Regenten, en werd van zyn plaats als Raad verlaaten.

VAN BERCKEL in *America* door zyn Zoon vervangen.

Een braave VAN BERCKEL, dien wy; in den loop onzer Vaderlandſche Historie, zo menigmaalen ontmoet hebben, als de belangen van den Staat, by het nieuw Gemeenebest in *Noord-America*, met alle wakkerheid en yver waarneemende, moest de onaangenaamheid proeven, dat hy niet alleen opontbooden; maar door zyn eigen Zoon, van eene andere denkwyze ten aanziene van het Staatkundige, in eene mindere hoedanigheid als onderkroopen werd; immers deeze PIETER FRANCO VAN BERCKEL kreeg last, om, als *Reſident* na de *Verëenigde Staaten van America* te trekken (†); ten einde de Vader, indien hy uit

(*) *Reſol. Gen.* 1. 4. en 18. Oct. 1787.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5211. Voor 1788. bl. 805. 1107. en 1499

uit dit Werelddeel in 't Vaderland en te *Rotterdam* wederkeerde, geene waardigheid altoos zou overgelaaten vinden, werd hy, als Vroedſchap dier Stad, afgezet; dan hy deedt de wyze keuze om ampteloos in 't vry *America* te blyven. LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

't Lot van PIETER PAULUS.

Een Stadgenoot deezes van zyn post ontzetten VAN BERCKELS, dien wy, in onze Geſchiedbladen menigmaalen, als een allerarbeidzaamſten en 's Lands heil beoogenden Man deeden kennen, en wiens gunſtig verſlag, wegens den ſtaat der Admiraliteit op de *Maaze*, wy laatst boekten (*), moest, op eene byzondere wyze, in de vervolging den Patriotten aangedaan deelen. De Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL was op diens verwydering bedagt. Hy zette den ouden Griffier FAGEL aan, om in 't geheim Beſogne, van wegens den Prins te verklaaren, dat deeze laatſte niet kon confereeren met een Man als PIETER PAULUS; en dat hy gevolglyk aan Heeren Gedeputeerden van hun Hoog Mog. voorſtelde, PAULUS te doen verſtaan, dat, indien hy niet goedvondt te letten op 't geen de Prins verklaard hadt, men zich van Geregtlyke Bewyzen tegen hem zou bedienen. —— Wanneer de Griffier den Raadpenſionaris voorhieldt, dat men zeker moest zyn dergelyke Bewyzen te kunnen voortbrengen, ſtemde deeze toe, dat

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. Deel bl. 366. waar wy het hier volgend nader Verſlag beloofden.

LVI. BOEK

dat het bezwaarlyk zou zyn die te vinden (*).

1787. 1788.

Aanleiding tot het leed deezen Man aangedaan, vondt men in eenen Brieve, den achtſten van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXVII aan den Heer D. COSTERUS Regeerend Burgemeester te *Woerden* geſchreeven, woordlyk van deezen inhoud.

Brief welke aanleiding gaf tot zyne Afzetting.

„ Ik heb de eer gehad te ontvangen uwe „ Letteren. Ik ben volkomen eens, dat „ de Reſolutie die U Ed. Geſtrenge voor „ de Generaliteit projecteert, ten ſpoedigſten moeten genomen worden, zo dra „ de meerderheid der Generaliteit goed „ is. —— Dit zal egter nog zo ſpoedig „ niet weezen, zo ik denk. —— Ondertusſchen is niets zo dringende dan de „ omſtandigheden, waar in wy ons *vis à vis* van *Pruiſſen* ſtellen moeten, en zonder welke alles verlooren is. —— Hadt „ men myn raad eerder gevolgd, wy waren in andere omſtandigheden, en zouden de wet van anderen niet moeten afwagten, zo als nu waarſchynlyk gebeuren zal. —— GYZELAAR gaat morgen „ na *Woerden* om te helpen effectueeren, „ dat men den Rhyngraave het Commando geeve over de Troepen, die tot daadlyke defenſie van de Provincie zouden „ geëmployeerd worden, zonder den Heer „ VAN RYSSEL te blesſeeren. Wees zo „ goed

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, te Amſt. by de Erven C. N. GUERIN en W. VERMANDEL 1797. bl. 155.

„ goed daar ook het uwe toe te doen, en LVI.
„ ondertusschen verzekerd te zyn van de BOEK.
„ waare agting, waar mede ik de eer heb ——
„ my te noemen P. PAULUS. —— Aan 1787.
den voet van den Brief werd gezegd dat 1788.
met een andere hand geschreeven stondt.
„ Het is gevallig, dat ik daar over giste-
„ ren ook gedagt heb, en wel om deeze
„ reden, dat de Zwitzers dan kunnen ge-
„ employeerd worden in de Steden, die
„ weigeren in het Cordon te komen: om
„ niet te staan onder 't Commando van
„ VAN RYSSEL, die door hun Hoog Mo-
„ genden is gesuspendeerd."

Deeze Brief in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII in het Secreet Besogne gebragt zynde, oordeelde men het, uit den inhoud, blykbaar, dat P. PAULUS, een Minister, aan alle Bondgenooten verbonden, eene zeer bedenkelyke werkzaamheid gehad hadt, buiten zyne Functie, in de onlangs stand gegreepen hebbende geschillen, dat deeze zaak de allerernstigste aandagt verdiende van hun Hoog Mog. —— Men vondt daar op goed, een Afschrift van dien Brief in handen van den Advocaat Fiscaal van Generaliteit MATTHEUS VAN DER POT te stellen om denzelven te onderzoeken, op het gedrag van P. PAULUS, zo wel daar in voorkomende als in andere gevallen tot zyne Functie betrekking hebbende, onderzoek en des verslag te doen. — Ten zelfden tyde werd gemelde Advocaat Fiscaal gevolmagtigd tot dezelfde naspeuring en het inslaan van denzelfden

Last ten onderzoek aan den Fiscaal gegeeven.

DEEL. Het Staatsbesluit ten zynen opzigte genomen, bygebragt hebbende, vaart hy voort —— „ Eene Refolutie, welke ik „ wel niet anders dan met een eerbiedig „ zwygen mag beantwoorden; doch ik „ houde my ten vollen verzekerd, dat U „ Ed. Mog. met my zullen moeten toe„ ſtaan, dat het voor een eerlyk Man, op „ wiens gedrag nimmer iets is te zeggen „ geweest, ten hoogſten hard moest val„ len, zich van de waarneeming van des„ zelfs Post proviſioneel te moeten ont„ houden, zonder dat hy, direct of indirect, „ daar omtrent is gehoord — en dat zelfs „ zo min met relatie tot het Schrift als „ tot den inhoud van de zaak in Queſtie; „ en derhalven zonder dat hy daar tegen „ eenige defenſie heeft kunnen doen, of „ eenige elucidatie, welke zeer waarſchyn„ lyk alle bedenklykheid, die, in gevolge „ van de Staats Reſolutie zelve, in den in„ houd van voornoemden Brief nog alleen „ ſchynt te reſideeren, op het oogenblik „ zou hebben weggenomen.

1781. 1787. 1788.

Voorts beroept PAULUS zich op zynen gedaanen arbeid en gehouden gedrag ſtaande den tyd zyner Amptsbekleeding —— een Arbeid waar door het Departement van de *Maaze*, op het oogenblik, toen hy deeze Aanſpraak deedt, „ in ſtaat zou zyn om „ *alleen* meer te presteeren, dan alle de ove„ rige Departementen zamengenomen". —— een Gedrag 't geen het zyne hadt toegebragt om te bewerken, de volkomenſte harmonie, en het openhartigſt vertrouwen, in

in den Raad; zodanig, „ dat de partyschap LVI.
„ der tyden en der omstandigheden zich BOEK.
„ nimmer in denzelven hadden kunnen in- ——
„ dringen; dat de Raad zich nimmer in 1787.
„ eenige zaaken, hoe ook genaamd, met 1788.
„ zyne Hoogheid, als Admiraal Generaal
„ hadt gecompromitteerd gevonden, of
„ zelfs eenige schyn of schaduw van on-
„ genoegen of verschil met Hoogstdenzel-
„ ven gehad hadt; maar dat alle zaaken
„ altyd gegaan en getracteerd waren ge-
„ worden even en op dezelfde wyze, als
„ in de vreedzaamste dagen van de Repu-
„ bliek. Zodanig zelfs dat in het geheele
„ Tydvak van zyn Ministerie (*), mis-
„ schien geen drie Resolutien van eenig
„ aanbelang, met meerderheid van stem-
„ men, genomen waren."

Hy verzogt hun Ed. Mog. dat het hun mogt behaagen „ de *pretense bedenklykheid*,
„ welke 'er in den voorschreeven Brieve
„ ten zynen laste, zou mogen vóórkomen;
„ mitsgaders dien *pretense Brief* zelve, ten
„ spoedigste en prompste, aan hun Ed.
„ Mog. als zyn eenige competente Rech-
„ ter in zaaken zyn Officie concerneeren-
„ de, mogten worden voorgedragen; mits-
„ gaders zyn gehouden gedrag *in officio*
„ werd geëxamineerd; en dat hun Ed.
„ Mog. niet zouden gelieven toe te laa-
„ ten, dat dit werk op de lange baan ge-
„ houden, maar integendeel zouden gelie-
„ ven

(*) P. Paulus werd het Advocaat Fiscaalschap den 7. April 1785. opgedragen.

LIV. BOEK. 1787. 1788.

„ ven te effectueeren, dat aan hem prompt
„ te Justitie en Regt gedaan werde, even-
„ en in dier voege als hun Ed. Mog. dit
„ tot hier toe aan elk en een iegelyk van
„ deszelfs Amptenaaren en Bedienders,
„ volgens de bepaalde Orders, Instructien,
„ en Placaaten van den Lande, op zyne
„ representatie *in officio*, altyd zonder ee-
„ nige andere consideratie hadden doen
„ wedervaaren, en gelyk ik dus ook met
„ allen grond eerbiediglyk meen te kun-
„ nen vorderen.

„ Op dat ik," was zyne verdere betui-ging, „ spoedig gelegenheid hebben moge, „ om de waarneeming van mynen Post, „ zo als regt en behoorelyk is, wederom, „ als voorheen, te bekleeden; daar ik Ed. „ Mog. Heeren! niet alleen niet voornee-„ mens ben my aan dit onderzoek in alle „ zaaken, myn Officie concerneerende, by „ U Ed. Mog. te onttrekken — want, „ myne Eer is my dierbaarder dan myn „ Leeven — maar dat ik dit zelfs met blyd-„ schap te gemoet zie, my verzekerd hou-„ dende, dat dit niet anders dan tot myne „ groote Satisfactie zal kunnen strekken, „ en niets anders verlang, dan met die-„ zelfde maate, waar mede ik in deezen „ Amptshalven anderen gemeeten hebbe, „ ook aan my toegemeeten worde! M „ Meer dan één maand leedt het en niets op deezen aandrang in zyne zaak was er gedaan: daar het Stuk, waar op het be-sluit tegen hem berustte, „ niet ver scheen „ te zoeken en in 't oorspronglyke scheen

Nadere aandrang van den Beschuldigden.

„ voor

" voor handen te weezen." —— Al die tyd was 'er verloopen, zonder dat hy van deeze zaak iets vernam, zonder dat 'er eenige provisie van Justitie tegen hem was gevraagd, of zonder zelfs dat men, langs eenen anderen weg, getragt hadt hem gelegenheid te geeven, om die duisterheid of bedenkelykheid, die men ter goeder trouwe oordeelen mogt, dat in den bewusten Brieve zou weezen opgeslooten, op te helderen, en alzo de grieve aan hem toegebragt, te herstellen. Al dien tyd hadt hy met geduld afgewagt; doch met geen ander gevolg dan dat hy alleen by gerugten gehoord hadt, dat men bezig was, op andere zaaken, zyn Officie betreffende, by deezen en geenen extrajudicieel onderzoek te doen; weshalven by den Raad der Admiraliteit andermaal, op eene onverwylde vervordering zyner zaake aandrong. LVI. BOEK. 1787, 1788.

Paulus, bykans ééne maand wederom gewagt hebbende, schreef een Brief aan den Zeeraad op de *Maaze*, zich niet alleen ten sterksten beklaagende over dit verwyl; met eisch dat de beschuldigingen voor den dag kwamen, indien men meende iets tegen hem te hebben; maar voegde hy 'er nu by, thans in het zekere onderrigt te zyn, dat de Heer van der Pot, belast met de Inquisitie Generaal na het gedrag van alle Generaliteits Amptenaaren, en wel byzonder *na het zyne*, van zich kon verkrygen, Bedienden en Officieren van den Raad op zyne kamer by zich te ontbieden, en aldaar, ten byzyn van niemand anders, ten Brief om afdoening aanhoudende.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

zynen opzigte te ondervraagen, of 'er ook iets mogt te vinden zyn, waar uit men eene meer of mindere misdaad of beschuldiging zou kunnen haalen, daar het scheen dat men den bewusten Brief, waar op het Besluit van hun Hoog Mog. ondertusschen alleen berustte, niet genoegzaam rekende, (gelyk men daar in, zo als hy tusschen beiden verklaart, ook in de daad gelyk hadt,) om daar uit eenigen grond tot een Actie te kunnen haalen. Eene handelwyze waar over hy zich beklaagde, en welker onregtmaatigheid hy met de sterkste kleuren schilderde; met verzoek, dat hun Ed. Mog. zorg geliefden te draagen, dat geene Amptenaars, Bedienden of Suppoosten van den Raad, op deeze wyze, ten zynen opzigte, weder gehoord mogten worden; met vrylaating daar en tegen, om die geenen, welken hy zou mogen goedvinden te hooren, voor hun Ed. Mog. te dagvaarden; om, ten overstaan van twee Commissarissen, te worden gehoord. Van nu af aan zich verklaarende tegen alles, wat men, uit verhooren, op de andere wyze ingezigt, ten zynen laste zou trekken.

Besluit ter Afzetting by hun Hoog Mog. tegen hem genomen.

Inmiddels vernam PAULUS, dat VAN DER POT een Rapport tegen hem uitgebragt hadt, en leeverde daar op een Verzoekschrift by hun Hoog Mog. in, dat dit Stuk hem in handen gesteld mogt worden, om zyne belangen daar tegen den Staaten te doen toekomen. Vrugteloos. —— Inmeers, op den drie en twintigsten van Grasmaand, viel dit Besluit ter Hooge Staatsverga-

gadering, „ dat na examinatie van het Rap- LIV.
„ port door VAN DER POT ingediend, en BOEK.
„ verscheide andere zaaken en omstandighe- ——
„ den in het Besoigne geallegeerd, en ten 1787:
„ klaarsten geprobeerd bevonden zynde, 1788.
„ dat de Punten, ten lasten van PIETER
„ PAULUS, welke hun Hoog Mogenden
„ in deezen zouden kunnen moveeren,
„ bestaan in klaare Faiten, waar op het
„ onnoodig is nadere Informatien van den-
„ zelven in te neemen, als het welk tot
„ niets anders zou kunnen dienen, dan
„ om eene zaak, die op zich zelven van
„ de grootste evidentie is, en die eene
„ spoedige voorziening eischt, te verwar-
„ ren, en op de lange baan te schuiven;
„ en in agtinge genomen zynde, dat, na
„ het gedaane onderzoek, aangaande de
„ Conduite van den gemelden PIETER
„ PAULUS, uit alle de daar by gevoegde
„ omstandigheden en gebeurtenissen, te
„ zamen genomen, overvloedig conste
„ dat dezelve MR. PIETER PAULUS, zich
„ voor het oog van de ganſche Wereld
„ zeer diep gemengd, en een principaal
„ bestier heeft gehad in de maatregelen,
„ die door een verderflyk Kabaal tot ver-
„ andering van de waare Constitutie der
„ Republiek, en spesiaal tot vermindc-
„ ring van de wettige authoriteit van zyne
„ Doorlugtige Hoogheid als Admiraal Ge-
„ neraal, zyn ondernomen: dat zodanige
„ Conduite direct strydig zynde met de
„ verpligtingen van den Post, dien hy
„ bekleedde, en met zyne betrekkingen

LVI. Boek. 1787. 1788.

„ zo tot de Generaliteit als byzonder tot de „ Perſoon van zyne Doorlugtigſte Hoog- „ heid, als Hoofd van het Zeeweezen „ van den Staat, hem Mr. Pieter Pau- „ lus, met het hoogſte regt, heeft doen „ verliezen alle aanſpraak op het vertrou- „ wen van hun Hoog Mogenden, en van „ Hooggemelde zyne Doorlugtigſte Hoog- „ heid. Ingevolge hier van het vonnis, dat „ de Commisſie van Raad en Advocaat „ Fiscaal van het Collegie ter Admiraliteit „ op de *Maaze*, zal worden ingetrokken „ en buiten effect geſteld, zo als by dee- „ zen geſchiedt; wordende diensvolgens „ meergemelde Mr. Pieter Paulus, in „ in die Qualiteit gedimitteerd, en van „ den Eed aan den Lande, in die zelfde „ Qualiteit gedaan, gehouden voor ont- „ ſlaagen." — Zo ontſloeg men zich van eenen Man, die men zedert zes maanden vrugtloos hadt zoeken te loozen; welken men hieldt, dat veel meer kwaads gedaan hadt, dan het grootſte gedeelte der afge- zette Stedelyke Regenten (*).

Afſcheids Brief van P. Paulus.

Kragtig, ſterk en vol nadruks was de Brief, met welken P. Paulus van den Raad der Admiraliteit op de *Maaze* afſcheid nam. Met rede betoonde hy daar in zyne verwondering, dat hun Hoog Mog. eene zaak op eene *Juſtitieele wyze* begonnen, op eene *Politique wyze* eindigden; dat het hun Hoog Mogenden hadt behaagd hem zyne De-

(*) Dus ſchreef 'er de jonge Griffier Fagel over Bouwens *aan zyne Committenten*, bl. 69.

Demissie te geeven, zonder dat hy, tot nog toe, iets wist van de *precise gronden* en *motiven*, waar op hy zulks kon hebben *gemoriveerd*, en zonder dat hy deswegen direct of indirect was gehoord geworden. Op de algemeene beschuldigingen merkt hy aan, dat 'er geen een fait of omstandigheid wordt uitgedrukt, waar uit iets van deezen aart zou blyken. Naa zich op de Registers van de Admiraliteit, en op het getuigenis van den Alweetenden GOD beroepen te hebben, schryft hy; „ Onder„ tusschen kan ik thans, Edel Mogende „ Heeren! niets anders doen, dan my ook „ aan deeze Resolutie met stilzwygen te „ onderwerpen — en de beoordeeling deezer geheele zaak aan de onpartydige Natie — aan geheel *Europa* — jaa aan „ den oppersten Regter van alle Regteren, (zy mogen zyn, die zy zyn,) den „ onwankelbaaren rotssteen van myn volkomendst vertrouwen — met eerbiedige onderwerping, over te laaten. — „ Ik doe dit ook met des te meer blymoedigheid, daar Hy, die harten en nieren „ van alle Menschen beproevende, en alle „ dryfveeren van hunne handelingen grondig kennende, ook bewust is van de „ zuiverheid myner bedoelingen en handelingen in alle deelen van myn Post, en „ van de hartlyke liefde en yver, waar „ mede ik, naar myn zwakke vermogens „ myn Vaderland heb getragt te dienen — „ Ja, ik doe dit met des te meer blymoedigheid, daar myne Eer is bewaard ge-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ bleeven — daar men niets tegen my heeft
„ kunnen voor den dag brengen, dat in
„ Regten eenigzins beſtaanbaar was —
„ waar van Hooggemelde Reſolutie van
„ hun Hoog Mogenden zelve, zo wel als
„ de bewustheid van U Ed. Mogenden,
„ my altoos de zekerſte waarborg zal wee-
„ zen (*)."

Redenelykheid wegens zyn Opvolger.

Rustige taal, geſprooken in een tyd, die naauwlyks zulks gedoogde. Meer zou hy hebben kunnen zeggen, althans indien het waarheid is, gelyk men wil, dat de Admiraliteits Secretaris VAN DER HEIM, dien wy by het Rapport der Staatscommisſie als een der zes berugte Vroedſchappen van *Rotterdam* gebrandmerkt zagen, en door de Burgery, vóór de Omwenteling, afgezet was, hem vóóraf, onder de hand, met het doen van aanzienlyke aanbiedingen, aangezogt hadt om vrywillig zyn post neder te leggen. — Wat 'er ook van de egtheid des Briefs moge weezen, uit welken, de egtheid eens verondersteld zynde, niets meer te haalen was, dan dat hy voor zich zelven hartlyk deel nam in de zaak der Patrioten, en het behoud van *Holland* te-

(*) Het overige van dit Affcheid is meest ingerigt om te toonen in welken ſtaat, door zyne medewerking, het Collegie ter Admiraliteit aan de *Maaze* gebragt was. Het hoofdzaaklyke hier van hebben wy opgegeeven XIX. D. bl. 306. Men zie alle de Stukken, waar uit wy dit verſlag ontleenden, in de *Verzameling van Stukken, betrekkelyk de Demiſſie van Mr.* PIETER PAULUS; men vindt ze ook in de *Verzaml. by* DE CHARMOT IV. D. bl. 251—285.

tegen de overweldiging der andere Partye, terwyl in zyn Vonnis geen enkel woord van deezen Brieve, eerst de groote zaak, gerept wordt, het hadt een vreemd aanzien, schoon in die dagen geen voorbeelden van dit slag ontbraken, dat het Ampt, hem ontnomen, werd opgedraagen aan eenen VAN TEYLINGEN, Vroedschap van *Rotterdam*, die men met zo veel nadruk vermeld vindt onder de zes Vroedschappen dier Stad, in 't even gemelde Staatsrapport met eene zwarte koole getekend (*).

W. Bisdom legt zyn Ampt van Thesaurier Generaal neder, en wordt door VAN DER Hoop opgevolgd.

Amptsverwisselingen van een zonderling aanzien, in algemeene Staatsposten, vielen er voor, die, schoon anders gewyzigd en alle zo doortseekend haatlyk niet als de evengemelde, nogthans der naagedagtenisse niet mogten onttrokken worden. De Heer WYCKERHELD BISDOM, dien PIETER PAULUS in het *Fiscaalschap* by de Admiraliteit was opgevolgd, hadt zich reeds in dat Ampt bedenkelyk gedraagen, vooral in het onderzoek der Zeelieden tegen den zo zeer verdagten Zee-Capitein A. DE BRUIN, wegens verzuimenisse in Krygs- en Lyfsnoodwendigheden hem door den Heere VAN LYNDEN, Envoyé van den Staat te *Stokholm*, opgegeeven, als kleinigheden te doen verdwy-

(*) Men sta hier na het *Rapport der Commissie te Rotterdam*, waar beiden die Heeren te meermalen in een ongunstigen dag voorkomen. Zie ook onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 329. X. D. bl. 184. XII. D. bl. 100. en XVI. D. bl. 131.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

dwynen, en 'er den Luitenant Koelman het slagtoffer van te maaken (*). Hy was vervolgens Thesaurier-Generaal geworden, en hadt in dit Ampt het doorgaande op de zyde van den Stadhouder en de meerderheid van den Raad van Staaten gehouden; doch niet altoos, of niet sterk genoeg, om te voldoen aan den Stadhouder, buiten wiens medewerking hy deezen post verkreegen hadt, en die nu een ander daar mede wilde bekleeden. Volgzaam betoonde hy zich, op den eersten wenk, om zyn ontslag te vraagen. Eene reklykheid, voor welke hy genoegzaame schadeloosstelling ontving, niet alleen door een voormaals bedongen Jaargeld van *vier duizend* Guldens, zo hy ooit van dien Post afstand deedt, te ontvangen, maar ook met een Raadsheersplaats in den Hoogen Raad van *Holland* beschonken te worden. Wegens zynen afstand spreekt hy op deezen flaauwen toon, „ dat hem redenen „ waren voorgekomen, waarom hy, die „ ten allen tyde het gemeen nut boven „ zyn byzonder gesteld hadt, van dien „ Post meende te moeten afstaan." Zyne Afscheids Aanspraak is vol trekken van vleiery des herstelden Stadhouders, en des toenmaaligen Bewinds. Men zou, deeze leezende, hem allergeschikst oordeelen om in dien Post te blyven volharden, ja voor iemand houden, die bezwaarlyk zou overtroffen

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* III. D. bl 366—368.

fen worden in het toenmaalig Bewind hartlyk toegedaan te weezen (*). Maar zommigen willen, dat het geheim roerzel deezer Post-verandering moet gezogt worden in eene belofte gedaan aan VAN DER HOOP, Secretaris der Generaliteits Rekenkamer, om hem dat Ampt te bezorgen; en dus een niet min voordeeligen Post te doen bekleeden dan zyne Broeders, de een Fiscaal ter Admiraliteit van *Amsterdam*, de ander Luitenant Generaal der Ruitery. —— Zulke Amptsverplaatzingen geeven ruimte om gunstbetoon op gunstbetoon te staapelen. Althans de bevorderde VAN DER HOOP werd opgevolgd door eenen VAN HELSDINGEN, Pensionaris in den *Briele*, die door deeze bevordering, zyn voorstaan der Stadhouderlyke belangen, als 't ware betaald kreeg. LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

De breede last ten onderzoek aan den Fiscaal VAN DER POT gegeeven kon niet misſen veele Amptenaaren van den Staat in verlegenheid en ten val te brengen. Dit was onder anderen het lot van Mr. HIERONYMUS SLICHER, Agent van hun Hoog Mogenden. Een onderſchepte Brief, dien men veronderſtelde door hem aan zynen Broeder Mr. RAYMOND SLICHER, Secretaris van den Hove van *Holland*, die ten lande uitgeweeken, zich te *Bruſſel* bevond, geſchreeven te zyn, gaf aanleiding om hem De Agent H. SLICHER afgezet.

in

(*) Men leeze de Staatsbeſluiten by die Amptsnederlegging genomen, en de Affcheidsreden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5217—5227.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

in zyne Bediening te ſchorten. —— Nimmer durfde men hem dien Brief vertoonen; nimmer hem den inhoud mededeelen; de twee Schryfmeesters, dien Brief met SLICHERS gewoon handſchrift vergelykende, durfden de gelykheid van het eene met het andere niet bevestigen. Dit ſprong vrugtloos af. Een ander bedryf deedt hem voor het Hof ontbieden, en daar onderhouden, wegens een Geſprek op ſtraat met den Raadsheer van het Hof NOLST gehouden, waar in hy beledigende uitdrukkingen, opzigtelyk dat Hof, zou gebruikt hebben. Dit geſprek hadt die Raadsheer, hoedanig het dan ook moge geweest hebben, ten Hove aangebragt. En wend hy teffens voor Gelastigden van hun Hoog Mog. in verhoor genomen, wegens zyne deelneeming in het *Vaderlandsch Fonds*, dat gehaate middel, door de Patriotten, met zo veel opgangs aangewend. Met eene onbeteuterde vrymoedigheid erkende hy zyne deelneeming in 't zelve: waar op die Commisſie, TORCK VAN ROOSENDAAL aan 't hoofd hebbende, hem met veel onbeſcheids deeze Vraag deedt, *hoe heb je 't jaarlyks kunnen blyven contribueeren, daar je zag wat een* vervloekt gebruik, *door die* verdoemde Kabaal, *daar van gemaakt wierd?* — Op welk een onbeſchoften uitval SLICHER manlyk antwoordde; *Ik weet niet tot eene* verdoemde Cabaal *behoord te hebben; en het is my niet gebleeken, dat van de Penningen van het Vaderlandsch Fonds een* vervloekt *gebruik gemaakt zy.* Nader gevraagd, *of hy*

by tegenwoordig nog by die zelfde gelegen LVI.
bleef? was zyn even rustig antwoord *Ja!* BOEK.
Doch wat hy ook mogt gezegd hebben, ——
het vonnis zyner Amptsverlaating, 't geen 1787.
spoedig volgde, was reeds geveld (*). 1788.

De Broeder deezes zo onwaardig behan- R. SLI-
delden Heere Mr. RAEMOND SLICHER, CHER VAN
Secretaris van den Hove van *Holland*, ten zyn POST
tyde der Omwentelinge in *'s Gravenhage* ONTZET.
aan mishandelingen en zwaarder bedreigingen blootgesteld en genoodzaakt zich te verbergen, voor de woede des Gemeens, was vervolgens, met toestemming van zyne Hoogheid, de Hofplaats ontweeken, en na *Brussel* verreisd. Niet lang daar na trok zyne Hoogheid dit verlof in. Eene intrekking welhaast gevolgd door een beklag des Hofs by de Staaten, het hard voor anders Secretarissen oordeelende, dat zy den post van den Heer SLICHER langer zouden waarneemen; schoon zy des geene klagten alzoos gedaan hadden. Maar, wanneer de Heer SLICHER, vervolgens zyn bezwaard te kennen gaf, over den Eed op de nu ingevoerde Constitutie, deedt het Hof hier van onverwyld de weete aan de Staaten, die niet marden om terstond de gegeevene

Com-

(*) In de *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. vindt men een Brief van den Heer H. SLICHER aan den Verzamelaar geschreeven, die over de geheele behandeling hem aangedaan veel lichts verspreidt, als mede de opgave der oorspronglyke Stukken, van bl. 34—53. met overwyzing tot het VII. D. dier *Verzamel.* bl. 292—296. waar reeds een en ander Stuk, hier toe betrekkelyk, geplaatst was.

LVI. BOEK.

Commissie in te trekken en hem van zyne bediening te ontzetten (*).

1787. 1788.

De Commis QUARLES genoodzaakt te bedanken, door H. FAGEL opgevolgd.

De Commis QUARLES vondt zich, ten aanzien van het Vaderlandsche Fonds, gelyktydig met den Agent SLICHER, voor hun Hoog Mog. gedaagd, en gaf rustig antwoord op de hem des voorgestelde bezwaaren. Naa opschorting in zyn voordeelig Ampt genoodzaakt om voor 't zelve te bedanken, zag hy zyne plaats vervullen door den Kleinzoon des stokouden Griffiers FAGEL, die omtrent een Jaar geleeden zynen Grootvader ter hulpe was toegevoegd. Zyne Hoogheid stelde voor om Mr. HENDRIK FAGEL, die nu omtrent een Jaar lang, buiten kosten van den Lande, de Vergadering gediend en blyken van bekwaamheid gegeeven hadt, de voordeelen van het Commis-ampt te schenken; met toevoeging van den tytel van *Tweeden Griffier*, en voorts het Commis-ampt onbegeeven te laaten (†). Dit, wel verre van tegenspraak te ontmoeten, vondt gereeden ingang, en werd dus het Griffierschap als gevestigd in een Geslacht, 't welk in vier geduchte omkeeringen, het Huis van *Oranje* ten dienste gestaan hadt.

FLOR Secretaris

Zonderlinge wendingen neemt het rad der Amptsbezorgingen, in tyden als wy thans

(*) Men vindt de oorspronglyke Stukken hier toe betrekkelyk byeen in de *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 54—67.

(†) *IV. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5155. *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 211 *enz.* en IX. D. bl. 40—47.

thans beſchryven; hier van kan, by de voorgaande Staatsampten, ten voorbeelde ſtrekken, 't geen den Secretaris BLOK in *Noord-Holland* ontnomen en aan Mr. HENDRIK VAN STRAALEN *Jansz.* toegevoegd werd. Laatstgemelde Heer, die eenigen tyd vóór de Omwenteling, in het onderzoek van den ſlegten ſtaat der Admiraliteit van *Friesland* gebruikt was, bekwam naa de Omwenteling zelve het Secretariaat van Gecommitteerde Raaden (*). De Heer BLOK dit Ampt bekleedende, hadt, naa dien lotwisſel in den Lande, aan Gecommitteerde Raaden verzogt, eenigen tyd van het waarneemen zyner Bediening te mogen verſchoond worden; ter oorzaake van het gevaar 't geen hem boven 't hoofd hing. Dan, uit een Staatsbeſluit der Staaten van *Holland* (†), by 't welk hy perſooneel als Minister ter verantwoording werd opgeroepen, ten vollen begreepen hebbende, dat men hem, naar den loop der

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

van het *Noorder Kwartier* uitlandig

(*) Vervolgens verwierf hy van Staaten van *Holland* vryheid, „ om de Vergadering en Beſoignes van „ hun Ed. Gr. Mog te mogen bywoonen; en werd „ hy voorzien van een Credentiaal, om, wegens „ *Holland* ter Generaliteit te verſchynen, en de „ Deliberatien van den Staat aan te hooren, en „ zulks uit hoofde van de perſoneele Commisſien, „ welke hy de eer hadt, van wegen deeze Provin„ cie, te bekleeden." Van welk gunstbetoon hy daadlyk, in beide de gevallen, gebruik maakte. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 233.

(†) *Reſol. van Holl.* 8 Oct. 1787.

LVL. der dingen in die dagen, aan vervolgingen
BOEK. wilde bloedtellen, voldeedt hy wel aan
——— het gegeeven bevel; maar verzogt teffens
1787. verlenging van zyn verlof, om eerst den
1788. uitſlag van de raadpleegingen op zyne Verantwoording af te wagten.

Raadſlag des Stadhouders ten zynen opzigte.

Welhaast vernam de Heer Blok, dat er by Gecommitteerde Raaden een Beſluit gevallen was, om, vóór op zyn laatſte verzoek een beſluit te neemen, den Stadhouder des te raadpleegen, en diens raad in te neemen. Van dit tydſtip af viel het dien Heer ligt te raamen, gelyk hy naderhand met zo veele woorden verklaarde, „ dat het „ hem daar uit toeſcheen, dat deeze ſtap „ alleen ingerigt was om hem, onder „ ſchyn van het Regt te willen handhaaven, al mede het ſlachtoffer te maaken „ van de perſooneele gevoeligheid van het „ Huis van *Oranje* tegen de geenen, welke in denk- en handelwyze van 't zelve „ hadden durven verſchillen."

Blok bedroog zich niet in dit ongunſtig vooruitzigt. Immers de Stadhouder, des geraadpleegd, gaf te kennen, „ dat „ het hem was voorgekomen, dat, voor „ zo verre de Heer Blok zich niet kon „ vleijen met die agting en dat vertrouwen, welke tot eene gepaste uitoefening „ zyner Bedieningen noodig waren, zo „ dra hy van den ſtaat der raadpleegingen „ omtrent zyn Perſoon, op de eene of „ andere wyze, kennis bekomen mogt, „ hy waarſchynlyk wel wenſchen zou,

„ om,

„ om, ten einde de rust by de Ingezete- LVI.
„ nen te bevorderen, en allen gevaar voor BOEK.
„ zich zelven voor te komen, zyn ont- ——
„ slag te bekomen: alzo een onbepaald 1787.
„ verlof van afweezigheid te veel ongele- 1788.
„ genheden en belemmeringen zou ople-
„ veren, in een Post als die van Secreta-
„ ris van Gecommitteerde Raaden; en een
„ beslisfende order, om binnen eenen be-
„ paalden tyd weder te keeren, gelegen-
„ heid zou kunnen geeven, tot verre-
„ gaande ongeregeldheden, ja zelfs tot ge-
„ vaarlyke attentatien tegen zyn persoon en
„ leeven (*)."

Met zodanig een voorslag strookte wonder wel de aanbieding door den Heer BLOK, korten tyd daar naa, aan Gecommitteerde Raaden gedaan, „ dat hy wel zou overhellen, om, onder voorbehoud van „ schikkingen, die billyk gevorderd konden worden, zyn Post van Secretaris in „ handen van hun Ed. Mog. te resigneeren; gelyk hy, zo hun Ed. Mog. hem „ op eene eerlyke en redelyke wyze ge- „ liefden te gemoet te komen, ook volkomen gereed was, om den Post van „ Commis der Finantien mede te resigneeren." Op welk een voet hy aanbiedt afstand te doen.

Wel-

(*) Dit is de rondste bekentenis des Stadhouders zelve, wegens de onveiligheid van Persoon en Leeven, voor die zich, op eene aanmerkelyke wyze, in de zaak der Patriotten hadden laaten zien. Men vergelyke hier mede de verklaringen deswegen, door ons geboekt in het XVI. D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 291 en 295.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Welkom was deeze Brief, op denzelven en den evengemelden Raadslag des Stadhouders, vonden Gecommitteerde Raaden ten zelfden dage goed, hem eenvoudig zyn Ontslag te verleenen als Secretaris en naderhand desgelyks als Commis der Finantien, onverminderd de raadpleegingen der Staaten over zyne Verantwoordelykheid, met vrylaating om zich ter behoorelyker plaatze te vervoegen, zo hy meende eenige verzoeken te mogen doen om de wedergave van zyn Amptgeld of andere stukken geldzaaken betreffende, met byvoeging, om gunstig agt te zullen slaan op een toekomend verzoek tot de teruggave van zyn Amptgeld.

Ontslag hem verleend.

Zyn beklag over die handelwyze.

Weinig baate het den Heer BLOK naderhand, in een beredeneerd Vertoogschrift, aan te wyzen hoe trouwloos men hem, op een *voorwaardelyk* verzoek van Ontslag, 't zelve *onbepaald* gegeeven, en zich, tegen zyn oogmerk van dat verzoek bediend hadt tot een voorwendzel om hem te verwyderen. Billyke verontwaardiging deedt hem deeze woorden ter penne uitvloeijen; „ dat men 'er zich op toegelegd hadt, om „ eenen eerlyken Minister, op eene geheel „ politieke, en te eenemaal wederregtlyke „ wyze, van zyne Ampten te deposideeren, en hem, zo wel als zyn onschuldig Huisgezin, de droevige slachtoffers „ te maaken van den yver en getrouwheid, met welke hy, geduurende den „ loop zyner Bedieninge, zyne wettige „ Overheid hadt getragt te gehoorzaamen,

„ en

„ en deszelfs duldelyke oogmerken by te „ ſtaan en te bevorderen." LVI. BOEK.

De Heer BLOK hieldt naa dit alles aan zich om van zodanige middelen gebruik te maaken, als hem overig waren tot het verkrygen van een Regt hem deezer wyze ontzegd; en ondernam hy naderhand een Regtsgeding zo in *Brabant* als in *Frankryk*; doch door de ſtaatkundige omſtandigheden, geheel vrugtloos (*). 1787. 1788.

Voorſlag om de Eer van L. VAN BRUNSWYK te herſtellen.

Wat voorheen, ten dage der Patriotten, verhoogd was, moest nu vernederd, en wat toen verlaagd was, thans verhoogd worden. Dit laatſte ſtrekte men, om des niet in gebreke te blyven, zo verre mogelyk was uit, en liet het op den dooden werken, toen aangewende vroegere poogingen waren te kort geſchooten. Een zonderling voorbeeld hier van treffen wy aan in de Eerherſtelling des geweezen Veldmarſchalks LODEWYK ERNST VAN BRUNSWYK. De Stad *Hoorn*, die wy eerlang ter Staatsvergadering van *Holland* overvloedig yverig zien zullen in alles op den ouden voet te brengen, hadt in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII aldaar den voorſlag gedaan, „ om het Beſluit in den Jaare „ MDCCLXXXIV, betrekkelyk den Veld„ marſchalk L. VAN BRUNSWYK (†) in „ te

(*) De oorſpronglyke Stukken verſchaft ons DE CHALMOT *Verzamel.* III. D. bl. 151 *enz.* IV. D. bl. 32. 285—297. Men raadpleege vooral Mr. B. BLOK *Mem.* bl. 83—194.

(†) Zie de Geſchiedenis dier Afzetting in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 113—171.

DEEL. DOEK. 1787. 1788.

„ te trekken, met verklaaring, dat hun „ Ed. Gr. Mog. ſteeds gedagtig de dien„ ſten, door hem, in verſchillende betrek„ kingen, aan het Land beweezen, denzel„ ven met veel genoegen van den blaam, „ welke door dit Staatsbeſluit op zyn Per„ ſoon en doorlugtig Geboortehuis gelegd „ was, ontheeven en weggenomen zagen „ alles, wat daar uit ten zynen nadeele „ konde getrokken worden." — Zy merkten dit Beſluit aan „ als een gevolg van „ de ongelukkige tyden van Combustie en „ Verdeeldheid, in welke *Holland* zich in „ de laatſte Jaaren bevonden hadt; en „ meenden overzulks, dat de hoon en be„ lediging daar door den Hertog, het Huis „ van *Brunswyk*, en ook zelfs ingewikkeld „ den Stadhouder aangedaan, behoorde te „ worden uitgewischt en herſteld."

Uitſtel der bewerking.

Dit voorſtel hadt op dien tyd, geen gevolg, en het draalen deswegen werd door zommigen toegeſchreeven aan den invloed der Prinſeſſe, die den geweezen Veldmarſchalk geen goed hart toedroeg. Het verwylde zo lang, dat hy het regtvaardigend Beſluit, by zyn leeven, niet zag gebooren worden, en ingevolge daar van in zyne voorige Waardigheden herſteld wierd, ſchoon hy tot den twaalfden van Bloeimaand MDCCLXXXVIII zyn dagen rekte.

Staatsbeſluit om hem te regtvaardigen.

By de ſtaatlyke Bekendmaaking zyns overlydens, ter Algemeene Staatsvergaderinge, was men terſtond gedagtig, aan een Beſogne in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXIV aangelegd met Heeren Gecommitteerden uit

den

den Raad van Staaten, welke, wegens tusschenkomende omſtandigheden, van tyd tot tyd, was uitgeſteld; doch als nu ten ſpoedigſten diende gehouden te worden. Men nam onverwyld dit ſtuk ter hand, en naa het uitſtel toegekend te hebben aan de geſteldheid der tyden, zints de Afſtanddoening des Hertogs: „ dewyl van de gis„ ting der gemoederen in den Staat niet „ te verwagten was, de vereischte bedaard„ heid om, het gebeurde uit zyn waare „ oogpunt te beſchouwen," oordeelde men met de Omwenteling, den tyd gebooren, om des een Verſlag uit te brengen; en dat, hoe zeer het onverwagte overlyden des Hertogs het oogmerk hadt doen vervallen, „ om denzelven het genoegen te „ geeven van eene nadere Verklaaring van „ hun Hoog Mog. ten deezen aanziene, „ te mogen verneemen," zy nogthans oordeelden, niet te moeten nalaaten de Nagedagtenis van den Hertog te regtvaardigen. LVI. BOEK. 1787. 1788.

Eene Regtvaardigverklaaring gegrond op den Afſcheidsbrieve des Hertogs (*), en in deeze woorden begreepen; „ Dat hun „ Hoog Mog. aan de nagedagtenis van „ den Hertog L. E. VAN BRUNSWYK verſchuldigd waren te erkennen, dat de wederwaardigheden door hem geleden, toe te ſchryven waren aan een geest van verwarring en wantrouwen tegen Hem, „ tegen den Stadhouder en veele notabele Re- De Regtvaardiging.

(*) Men ſtat denzelven aan in onze *Vaderl. Hiſt.* VIII. D. bl. 169.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Regenten, als het gevolg van eenen on-
„ gelukkig gevoerden Oorlog. — Dat zy
„ aan de goede dienſten indagtig, door den
„ Hertog aan het Land beweezen, en aan
„ de blyken van erkentenis deswegen van
„ alle de Bondgenooten, verklaarden, dat
„ aan hun nooit eenige grond van waarheid
„ was voorgekomen voor de lasterlyke Ge-
„ rugten tegen zyn Perſoon; en dat voor
„ zo verre ſoortgelyke bedenking by zom-
„ mige Provinçien ſcheen doorgeſtraald te
„ hebben, nu, noch ooit, eenig gevolg
„ ten nadeele van de Eer, Trouw en goe-
„ de Dienſten van den Hertog getrokken
„ zou worden. Dat hun Hoog Mogenden
„ wel wenſchten, de Verdenkingen en de
„ Stukken, waar in dezelve waren voor-
„ gedraagen, voor het gezigt der Naako-
„ melingſchap te kunnen verbergen; maar
„ dat dezelve in Publieke Nieuwspapieren,
„ zo binnen als buiten 's Lands verſpreid
„ zynde, derzelver vernietiging volſtrekt
„ onmogelyk geworden, en er thans niets
„ anders overig was, dan door tegenge-
„ ſtelde Beſluiten in de Regiſters van
„ Staat, en door derzelver bekendmaaking
„ het effect der voorige weg te neemen. —
„ Weshalven zy verklaarden, dat hun
„ nooit eenige grond van waarheid was
„ voorgekomen om de lasterlyke gerug-
„ ten, op onderſcheide wyzen, tegen den
„ Hertog van BRUNSWYK verſpreid, als
„ of dezelve, door kwaade trouwe en
„ moedwillige verzuim in 's Lands dienſt,
„ of door misbruik van Invloed op zyne
„ Hoog-

„ Hoogheid, den Heer Prins Erfſtadhou- LVI.
„ der, oorzaak ware geweest van de ram- BOEK.
„ pen, in de laatſte oorlog, de Republiek ——
„ overgekomen (*)." —— In deezer voe- 1787.
ge poogde men, met eene pennetrek, uit 1788.
te delgen zo veele verdenkingen en be-
ſchuldigingen, als ten laste des Hertogs,
in het bovengemelde tydperk, geheel het
Land doorgeloopen hadden, en die met
groote letteren in de Staatsbeſluiten ge-
ſchreeven ſtonden. Dan hier door werd
voldaan aan den heerſchenden geest dier
dagen, en byzonder aan den aanzoek van
zynen Broeder F. VAN BRUNSWYK (†).

Deedt men in deezer voege den overle- De Erf-
denen Eerherſtelling aan, zo veel moge- prins van
lyk was, de Erfprins van *Oranje*, thans *Oranje*
de lieveling en het voorwerp van gunſtbe- met
toon, werd als Overſten en Capitein der Krygs-
tweede Grenadier Compagnie van het Re- waardig-
giment *Hollandſche* Gardes te voet, en in heden
die zelfde waardigheid aan 't hoofd ge- beſchon-
plaatst der Lyfcompagnie Grenadiers van ken.
het Regiment, wel eer het derde *Oranje*
Naſſau geheeten, maar thans naar diens
naam, dat van *Erfprins van Oranje Nas-*
ſau vernoemd. Met deeze posten bekleed
nam hy de reis aan na *Duitschland*, ver-
gezeld van den Overſten Graaf VAN STAM-
FORT en den Hoogleeraar TOLLIUS, niet
alleen om een bezoek by den Koning van
Pruiſſen af te leggen, maar boven al met
oog-

(*) *Reſol. Gen.* 20. Mey en 1. July 1787.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT, D. bl. 239.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

oogmerk om den winter te *Brunswyk* door te brengen, en daar, in zommige takken van Weetenſchappen, byzondere leſſen by eenige Hoogleeraaren te neemen, en onderweezen te worden in de Krygsleerſchool des regeerenden Hertogs VAN BRUNSWYK, wiens lof in Staat- en Krygskunde ten hemel toe verheeven, en naa het overlyden van FREDERIK DE GROOTEN, benevens den gryzen LAUDON, onder de grootſte Veldheeren deezes tyds gerangſchikt werd (*). Niet weinig aanmerkingen vielen 'er, doch in ſtilte, op deeze verzending des vermoedelyken Erfſtadhouders na een Ryk en een Hof, zo geſchikt, om aan de reeds geſtrooide zaaden van Heerschzugt verderen en weeligen wasdom te geeven. Zyn ontvangst, zyn verblyf, en de eerbetooningen hem aangedaan, moesten te gader daar toe ſtrekken, en kragtig medewerken.

Staatsbeſluit omtrent de Landofficieren.

Onverwyld naa de Omwenteling waren bezig by hun Hoog Mog. om het beſlooten, op den eerſten van Zomermaand, wegens de proviſioneele Suſpenſie van alle Officieren, welke zich aan overtreeding van den Eed aan de Generaliteit hadden ſchuldig gemaakt, in alle Posten, door hun bekleed, en waar in zy van wegen de Generaliteit beëedigd waren, te bevestigen; met byvoeging van zodanige andere Officieren, welke zich mogten misgreepen hebben, en in hun pligt te kort geſchooten zyn;

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1246. en 1491.

zyn; en om den Raad van Staaten te verzoeken dit te volvoeren, het zy door aanschryving aan de bevelvoerende Officieren, het zy op eene andere geschikte wyze; onverminderd zodanige Actie, als van wegens het Officie Fiscaal geoordeeld zou worden tegen hun te moeten geinstitueerd worden; met verder verzoek aan den Raad van Staaten om tot waarneeming van het Officie Fiscaal, in dit buitengewoone geval, te mogen gebruiken eenen van 's Lands Advocaaten, 't zy van hun Hoog Mog., 't zy van den Raad. —— En als ware dit besluit nog niet smaadlyk genoeg voor die Officieren, luidde het slot, „ voorts wordt „ zyne Hoogheid, als Capitein Generaal „ van de Unie, verzogt, om op zodanig „ eene wyze als hy meest geschikt zou „ oordeelen aan die Officieren, welke getrouw waren gebleeven aan hunne Eed „ en Verpligting aan de Generaliteit, als „ mede aan de Gouverneurs, Commandanten en Majoors van de Garnisoenen, het „ genoegen en de goedkeuring van hun „ Hoog Mog. wegens derzelver gehouden „ gedrag, te kennen te geeven (*)."

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Op voordragt van *Zeeland*, werd, ten zelfden dage, by hun Hoog Mog. vastgesteld, de Admiraliteits Collegien aan te schryven om ten spoedigsten aan de Algemeene Staaten op te geeven, of, en welke Officieren zich, onder haar beheer, be-

Wegens de Zee-officieren.

(*) *Verz.* by DE CHALMOT I. D. bl. 139 en 217. *Resol.* Gen. 21 en 28. Sept. 1787.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

vonden, die in dienst van anderen getreeden of gebleeven waren, zonder of tegen behoorelyk Verlof van de Admiraliteiten, of van den Admiraal Generaal (*). Men bedoelde hier mede de uit onze Geſchiedenis bekende Zee-officieren SELS, VAN PELT, BRAAK, SCHIERHOUT en anderen, die op de *Hollandſche* Gewapende Vaartuigen in de *Zuider Zee*, en op de Uitleggers in de Rivieren gediend hadden (†).

Gedrag der Staaten van *Holland* omtrent de betwiste Protectie aan de hun gehoorzaamende Officieren, door Gecommitteerde Raaden gewraakt.

Het gedrag der Saaten van *Holland*, die aan alle Krygsofficieren, op de plegtigſte en kragtdaadigſte wyze, gelyk wy, dat Tydvak behandelende, gezien hebben (§), hunne Beſcherming en Schadeloosſtelling beloofd hadden, wegens alles wat hun, uit hoofde van het gehoorzaamen hunner Bevelen mogt overkomen, was in dit ſtuk, ter Algemeene Staatsvergaderinge, by dit wisſelen van het Staatsgety, zo onverantwoordelyk, dat ze de berispende bedenking niet ontgaan kon van Gecommitteerde Raaden, hoe zeer ook deezen, in de laatſte maanden het beſtuur en gebruik des *Hollandſchen* Krygsvolks belemmerd en tegengewerkt hadden (**). Zy merkten op „ dat het onbeſtaanbaar was „ met het denkbeeld, 't welk ieder zich „ van een Souverain moest vormen; dat „ het niet dan tot het gebooren worden „ van een allergegrondst en ſchadelykst „ wan-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 240.
(†) *Reſol. Gen.* 31. Oct. 1787.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 314. 315.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 367.

„ wantrouwen zou ſtrekken, te onderſtel- LVI.
„ len, dat die Souverain, offchoon de zaa- BOEK.
„ ken by verhaasting en niet uit het rech- ——
„ te oogpunt beſchouwende, egter belof- 1787.
„ ten doende, welke, by een bedaarder 1788.
„ en beter inzien, door hem niet zouden
„ gedaan zyn, daar aan geen geſtand zou
„ doen (*)."

Niet min gevoelde *Amſterdam* de billyk- *Amſterdam* heid om het gegeeven woord geſtand te dringt aan op doen, blykens een allernadruklykst voor- het geſtel, in Slachtmaand, ter Vergaderinge van ſtand doen des *Holland*, waar in wy onder anderen leezen, gegeeven „ dat *men beducht was*, dat hun Hoog woords. „ Mogenden, door de woorden by derzel-
„ ver Beſluit van acht en twintig Septem-
„ ber, *Officieren die aan hunnen Eed aan*
„ *de Generaliteit niet zyn getrouw gebleeven*,
„ zouden verſtaan alle Officiers, welke ge-
„ meend hadden de Orders van hunnen
„ Territoriaalen Souverain en Betaalheer
„ te moeten opvolgen, en aan welken uit
„ dien hoofde, de Protectie was toege-
„ zegd. —— Voorts moest de Stad de
„ aandagt van hun Ed. Gr. Mog. veſti-
„ gen op de ongelukkige omſtandigheden,
„ waar in verſcheide en wel verre de mees-
„ te Officieren zich bevonden: alzo het
„ niet te ontkennen was, dat by veelen
„ derzelven niet huisveſtte die gegronde
„ kennis van ons Staatsweezen, welk 'er
„ noodig was om na te gaan de onder-
„ ſchei-

(*) *Verzameling van Stukken raakende de Gen. Majoor* VAN RYSSEL bl. 38.

XVI. BOEK. 1787. 1788.

„ scheidingen, die aan hun met opzigt tot „ de Generaliteit waren voorgehouden, en „ wel door Lieden aan hun in kunde ver„ re superieur, en op welken zy, ziende „ het vertrouwen 't geen de Souverain „ toonde in dezelven te stellen, geen het „ minste mistrouwen konden hebben; dat „ ook anderen het voorbeeld hunner Chefs „ gemeend hadden veilig te mogen vol„ gen; dat aan zommigen geen tyd van „ beraad overgelaaten was, en aan ande„ ren de Besluiten van hun Hoog Mog. „ en den Raad onbekend gebleeven wa„ ren" —— Om welke redenen de Afgevaardigden van *Amsterdam* voorstelden de zaaken ter Algemeene Staatsvergaderinge daar heen te stuuren, „ dat door hun „ Hoog Mog. wierden ingetrokken de Be„ sluiten van acht Mey, zes Juny en acht „ en twintig September MDCCLXXXVII, „ voor zo verre by de eerstgemelde was „ verklaard, dat alle de Officieren, welke „ zich niet gedraagen hadden naar die Re„ solutie, verklaard waren ongetrouw aan „ den Eed door hun aan den Lande ge„ daan: en zo verre by de twee laatsten „ was beslooten, om alle die Officieren, „ en anderen, die zich aan hunnen pligt „ misgreepen hadden, te suspendeeren, „ onverminderd zodanige actie als van we„ gen het Officie Fiscaal zou geoordeeld „ worden tegen hun te moeten geinsti„ tueerd worden (*)."

Des-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 231—238.

Desgelyks vonden Gecommitteerden van hun Hoog Mog. tot Krygszaaken, in een uitgebragt Verslag, hoe ongunstig ook over 't algemeen voor de Krygslieden, die zich in het gemelde geval bevonden, zich gedrongen te betuigen; „ dat omtrent de „ meesten dier Officieren in aanschouw „ konden komen verscheide overweegin„ gen, welke hun Gedrag, over 't geheel „ genomen, in een meer gunstig licht dee„ den voorkomen. Dat daar toe konden „ gebragt worden de ongelukkige omstan„ digheden van tyden en zaaken, in wel„ ke alles was voorgevallen; de verregaan„ de verwarringen en verschillen; de te„ genstrydige Orders aan de Militie ge„ geeven, en de daar uit voortvloeiende „ verschillende uitlegging van den Eed, „ en de verpligting daar uit voortkomen„ de; onkunde en verkeerd inzien van „ zaaken; de verleiding op het voorbeeld „ van anderen; de middelen van overhaa„ ling, intrigues en bedreiging, in het „ werk gesteld om dezelven van hunnen „ pligt af te trekken; het vooruitzigt van „ anderzins hunne plaatzen, en daar door „ somtyds het eenig middel van bestaan, „ te zullen verliezen; en de, in het te„ genovergestelde geval, door *Holland* toe„ gezegde Protectie en Schadeloosstelling. „ Dat deeze omstandigheden dan ook scheenen aan te raaden, om een min gestreng „ oordeel te vellen over de gedraagingen „ van voorgemelde Officieren, en dezelve „ niet te doen ondergaan zodanige Straf „ en

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Niet ongunstig Verslag van Gecommitteerde tot de Krygszaaken.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ en Correctie, waar door derzelver Eer „ zou geſchonden, en zy buiten ſtaat ge„ ſteld worden, om, of nu, of voor het „ vervolg, wederom in dienſt van den „ Lande te kunnen worden gebruikt."

Op welke gronden 't zelve ſteunde.

Hoogst billyk waren deeze overweegingen. Zy ſcheenen, in de daad, ingerigt om de zaak, ten voordeele dier ongelukkige Officieren, te beſliſſen; doch het vervolg deezes Verſlags wyst uit, dat niet deeze redenen het pleit voor hun voldongen; maar dat het groot aantal der zodanigen, die in dit geval begreepen waren; het verſchil der omſtandigheden, waar in elk hunner verkeerd hadt, de moeilykheid en langwyligheid der Regtshandelingen tegen zulk een menigte van Perſoonen, en de noodzaaklykheid om hunne zaak langs eenen anderen en korteren weg af te doen, de eigenlyke beweeggronden waren, waar om men van de eerst beoogde Crimineele Procedures afzag. — Ten blyke hier van ſtrekt, dat het middel, tot die ſpoediger afdoening voorgeſlaagen, niet min onregtvaardig was: dewyl het alle die Lieden, onverhoord, van hun ſtaat en middelen van beſtaan beroofde; en de voornaamſte Hoofden, tegen welke men oordeelde de meest bezwaarende omſtandigheden te kunnen aanvoeren, *om een voorbeeld te geeven*, aan Crimineele Vervolgingen blootſtelde. — Verder aarzelde men wel of men *alle* de Officieren, die in het bewuste geval verkeerden, kon afzetten; doch de overhelling hier toe bleek genoegzaam uit deeze be-

bedenking, „ dat, zo zy in hunne Mili- LVI.
„ taire Posten bleeven, er op die wyze BOEK.
„ geen onderscheid plaats zou hebben tus- ——
„ schen hun en die Officieren, die blyken 1787.
„ hadden gegeeven, van getrouwheid aan 1788.
„ Eed en Pligt (*)."

Een onderscheid intusschen waar omtrent de Heer VAN RYSSEL, met zyn Medeofficieren zich op deezen trant by Staaten van *Holland* laat hooren, „ dat zy niet slegts „ of van hunne Equipagien, Bagadie en „ Gelden, door hunne eigene Medeofficieren, of van hunne overige goederen door „ plundering van een losbandig geworden „ menigte beroofd, of van de nog resteerende Penningen tot voldoening der gemaakte Capitulatien gepriveerd; maar „ zelfs van hunne Bedieningen en Inkomsten, zelfs van die reeds verloopen waren, verstooken, aan het gevaar van „ kostbaare en harde Procedures blootgesteld, en in het midden deezer menigvuldige en voor zommigen geheel ruineuse rampen, volstrekt aan zich zelven overgelaaten en de menigvuldige inroepingen van hun Ed. Gr. Mog. toezeggingen, zonder het minste effect, gelaaten waren. *Dat zy, boven het gevoel van deeze onberekenbaare nadeelen en grieven, het hartzeer hadden gehad, om, als Krygsgevangenen van Staat, door zommigen hunner Medeofficieren op de hoonendste wyze beledigd, of, in*

Hoe zeer de Officieren zich deswegens beklaagen.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 7—15.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ in dien toeſtand, ſchoon verbonden aan
„ hun woord van Eer, buiten Soldy ge-
„ laaten, of als onwaardigen, waar op geen
„ vertrouwen te ſtellen was, zonder eeni-
„ ge Schadeloosſtelling of Penſioen, met
„ hunne onderhoorige Corpſen, afgedankt
„ waren; of als Ballingen, uit beduchtheid voor crimineele vervolgingen, den
„ Vaderlandſchen grond hadden moeten
„ verlaaten, of hunne posten aanvanglyk
„ vervuld gezien door zulken hunner Me-
„ deofficieren, die de hoogſte verontwaar-
„ diging bevoorens verdiend, en zich in
„ ongehoorzaamheid aan derzelver bevelen, in deſertie en in het debaucheeren
„ der Troepen van hun Ed. Gr. Mog.
„ Grondgebied na elders, vergeeten hadden, en nu eindelyk buiten ſtaat be-
„ toonden te zyn, om hunne onderhoorige Manſchappen in goede tugt te houden, en der goede Ingezetenen perſoonen, eer, openbaare veiligheid en goederen te beſchermen (*)."

Hollands gedrag in deeze beſchouwd

Dan hoe veele duchtige gronden tot verontſchuldiging deezer Officieren, in opgemelde Staatsſtukken werden bygebragt; hoe billyk en regtmatig de klagten waren, welke zy over de behandeling hun aangedaan, uitboezemden, dit alles baatte *luttel*. De Leden der Vergadering van *Holland*, die van *Amſterdam* alleen uitgezonderd, hadden geen moeds genoeg om het ge-

(*) *Verzamel. van Stukken raakende de Generaal Major* VAN RYSSEN bl. 25 en 28.

gegeven woord aan de Officieren gestand te doen, hunne eigene waardigheid te handhaaven, en het verpletterend ongeluk van zo veele braaven voor te komen. Billyk hadt men mogen wagten dat die Leden der *Hollandsche* Staatsvergaderinge, die de bekende Besluiten, ten voordeele dier Officieren, genomen hadden, schoon buiten staat om den stroom ten bederve dier ongelukkigen ter Algemeene Staatsvergaderinge te stuiten, egter, om hunne plegtig gedane toezegging van bescherming, gestand te doen, zouden verklaard hebben, dat zy 't geen die *Officieren* geschiedde als aan hun zelven geschied aanmerkten; dat zy die Mannen, op hun Grondgebied, voor alle vervolging bevryden, hunne Jaargelden op den ouden voet voldoen, en geen Officieren op hun Grondgebied dulden zouden, die, in de plaats deezer Braaven, werden aangesteld. Dit schreef Billykheid, dit schreef Eer voor; maar laage vrees voor eigen veiligheid, met haare getrouwe gezellinne vleiery, beheerschte, om zo te spreeken aller harten.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Eene laagheid, die ten grond strekte, dat Staaten van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge, het Besluit lieten door gaan, „ om zyne Hoogheid te verzoeken „ om te dimitteeren alle Officieren, wel„ ken, of daadlyk op *Utrecht* Territoir „ waren gemarcheerd, zonder toestemming „ van den Souverain dier Provincie; of „ zich, door het ondertekenen der bewus„ te Quitantie hadden verbonden om de

Welk Besluit ten dien opzigte *Holland* laat doorgaan

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Orders der Staaten van *Holland* te zul-
„ len gehoorzaamen ook op een ander
„ Territoir dan dat van *Utrecht*. —— Met
„ vrylaating aan zyne Hoogheid om die
„ geenen onder dezelven, welke hy oor-
„ deelen zou, dat uit hoofde van mindere
„ fchuld, of meerdere reden van verfchoo-
„ ning, zonder ondienst of ongelegenheid
„ der Armée, wederom zouden kunnen
„ worden gebruikt, of nu of voor het
„ vervolg, op de geſchikſte wyze te plaat-
„ zen. —— En dit alles onverminderd zo-
„ danige Actie en Procedures als de Raad
„ van Staaten vermeenen zal, tegen eenige
„ weinigen van de voornaamſte Hoofden
„ te moeten inſtitueeren (*)."

Hoe door VAN RYSSEL en diens Lotgenooten beoordeeld.

Met welk een oog VAN RYSSEL en diens Lotgenooten dit Beſluit inzagen, verdient, uit eene Verklaaring, welke hun eer aandoet, met de eigene woorden gekend te worden. Zy betuigen recht manlyk, „ dat
„ hun Hoog Mog. op één en twintig No-
„ vember MDCCLXXXVII tot hunne De-
„ miſſie en tot vrylaating aan den Capi-
„ tein Generaal der Unie, *om zommigen*
„ *derzelven weder in dienst te gebruiken*,
„ hunne eer en reputatie wel ongekreukt,
„ en hun in de mogelykheid gelaaten hadt
„ om wederom in dienst geſteld te wor-
„ den; doch dat de voorbehouding der
„ Crimineele Procedures omtrent zommi-
„ gen der Hoofden; de onmogelykheid
„ om met de niet geſuſpendeerde Officie-
„ ren

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 7—15.

„ ren te dienen, en zich op nieuws te LVI.
„ verbinden aan eenen Dienst, waar in het BOEK.
„ zelfde geval hun andermaal aan gelyk- ——
„ ſoortige onzekerheden en noodlottighe- 1787.
„ den zou blootſtellen, en waar in zy 1788.
„ welligt orders zouden moeten uitvoeren,
„ die hun geweeten hun verbieden zou
„ op te volgen; — en eindelyk het ge-
„ heel agterblyven van hunner Ed. Groot
„ Mog. kragtdaadige tuſschenkomst; ja
„ zelfs derzelver Verklaaring omtrent het
„ *erroneuſe* van voorige begrippen omtrent
„ den Generaliteits Eed, dit Beſluit voor
„ hun allen *zo onteerend en bezwaarend*
„ *maakte, dat zy, behoudens het gevoel han-*
„ *ner Waardigheid, als eerlyke Lieden en*
„ *Medeburgers van een Gemeenebest, zelfs*
„ *het denkbeeld daar van niet draagen, en*
„ *zich nog veel minder van die gelegenheid,*
„ *zonder zich veragtlyk te maaken in het*
„ *oog van alle onpartydigen, bedienen kon-*
„ *den* (*)."

De eerſchendendſte Banvonnisſen moesten de Generaal Major VAN RYSSEL, de Collonels SULJART, MATTHA, VAN CITTERS en VAN DE ROL, de Artillerie Capitein NEEF, de Zeecapitein VAN PELT, BRAAK en SCHIERHOUT, oboven hunne Afzetting, by den Raad van Staaten of Admiraliteiten vervolgens ondergaan (†).

Kwam

(*) *Verzameling van Stukken, raakende de Gen. Major* VAN RYSSEL bl. 27.

(†) Men ſlaa dezelve na in evengemelde *Verzameling*, waar dat van VAN RYSSEL met aantekenin-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Wat den Collonel SULJARD DE LEEFDAAL wedervoer.

Kwam de Zeecapitein SELS, voor de Admiraliteit te *Amsterdam*, wegens het dienen op de Uitleggers, in persoon gedagvaard, schoon hy niet goedvondt voor dien Zeeraad te verschynen, 'er gelukkig en met vryspraak af, 't geen met rede, als een wonder in die dagen werd aangezien, het lot van den Collonel ROGER SULJARD DE LEEFDAAL was des te harder, en verdient dat wy 'er eenige oogenblikken by vertoeven. Onschuld boezemde hem een grooter vertrouwen in dan bedagtzaamheid en den loop der tyden gehengde: waarom hy het oor niet leende aan herhaalden vriendschapsraad, om, het voorbeeld van anderen volgende, het gevaar te ontwyken. Kort na de Omwenteling werd hy door VAN STAVEREN, toen Hoofdofficier van *Rotterdam*, gevat en door Geregtsdienaars na *'s Gravenhaage* gevanglyk weggebragt. Verscheide maanden zat hy daar. Men onderschepte de Brieven hem door zyne Vrienden, in den beginne der gevangenneeming onkundig, toegeschikt. Gedaurende de Regtspleeging dwong de Fiscaal VAN DER POT, dien Officier, de vragen met enkel ja of neen te beantwoorden, zonder zich van eenige andere verdedigmiddelen te bedienen, onder bedreiging, dat hy, indien hy daar aan niet voldeedt, het verhoor zou afbreeken en hem in

gen wordt toegelicht bl. 243—246. en nadeelige voorts de *Herauw. by* DE CHALMOT KV. D. bl. 256—258.

in de gevangenis laaten verrotten. Vruchtloos vroeg de gryze Held den Raad, of agtbaare Regters zulk een dwang, zulk een bedreiging van een Fiscaal, tegen een Man van Eer, tegen een Gevangenen konden verdraagen? Men opende den mond niet om eenen reeds veroordeelden, tot voorſpraak te dienen, zulks mogt na medepligtigheid ſmaaken. — Zagt mag men het vonnis, over hem uitgeſprooken, noemen, in vergelyking van dat over anderen geveld, en de misdaaden hen ten laste gelegd: immers hy, „die," naar luid van 't vonnis, „zich ſchuldig gemaakt hadt „aan ongetrouwheid omtrent den Eed aan „de Generaliteit; aan het ſchryven van „ongeoorloofde Brieven, om de Officiers „van zyn Regiment, waar het mogelyk, „te verleiden, en aan andere misdryven „tegen de Generaliteit," werd alleen van alle zyne Krygsposten ontſlaagen, onbekwaam verklaard om ooit den Lande meer te dienen, en veroordeeld in de koſten van 't geding. LVI. BOEK. 1787. 1788.

In 't hooren van dit vonnis gedroeg SULJARD zich moedig; en, wanneer VAN DER POT, die verderen eisch gedaan hadt, hem aanraadde om veiligheidshalven, nog eenige dagen in de gevangenis te vertoeven, voegde de niet gefnuikte moedige Collonel hem toe; „dat hy een Man van jaaren was, in ſtaat om zich zelven te beraaden; maar dat hy (VAN DER POT) „welligt den dag nog eens zou kunnen „beleeven, waar op hy zich nadrukkelyk

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ herinneren zou, dat hy den Collonel „ SULJARD mishandeld hadt!" —— Zo ſpoedig mogelyk verzogt hy ontſlaagen te worden uit de hegtenis, met aanbod om de kosten terſtond te doen betaalen. Een koets hem aangeboden weigerde SULJARD; doch verzogt een geleide ter beveiliging voor ſmaad- en onbeſchoftheden van 't gepeupel. Hy verkreeg een Ruiterbende en Grenadiers, met ſcherp geladene Geweeren, tusſchen de laatstgemelde verliet hy zyn gevangenis en ging door een ongemeen grooten volkshoop heenen, die, geen handdaadigheid durvende pleegen, hem allerlei ſcheldnaamen na 't hoofd wierp. Weldra verliet hy het Land, en toog na *Fransch Vlaanderen*, waar hy van het *Franſche* Hof een Jaargeld, en het Eereteken *Croix de Merite* ontving.

Welk een Schadeloosſtelling *Holland* in 't laatst verleende.

Wy moeten hier nog byvoegen, dat Staaten van *Holland*, om eenigzins den ſchyn te geeven van woordhouding in het verleenen van Beſcherming en Schadeloosſtelling, traaglyk 'er toe kwamen (*) om hun een ſober Jaargeld toe te ſtaan. Een Jaargeld daarenboven nog verbonden „ aan „ de Rangen die zy bekleed hadden op „ den achtſten van Bloeimaand des Jaars „ MDCCLXXXVII, toen de verſchillende be„ grippen over den Generaliteits en Pro„ vinciaalen Eed begonnen waren; aan „ het gehoorzaamen der Orders van hun „ Ed.

(*) Het leedt tot den 29. Jan. 1789 eer dit Beſluit kwam.

„ Ed. Gr. Mog. naa de Omwenteling ge- LVI.
„ geeven, om geen wederſtand te bieden BOEK.
„ aan de *Pruiſen*; aan het zich niet ont- ——
„ trekken aan de Orders van zyne Hoog- 1787,
„ heid, in de uitvoering zyner Eminente 1788.
„ Charges, door hun Ed. Gr. Mog. zo
„ plegtig herſteld; aan het zich niet begee-
„ ven buiten de Provincie, of het gebied
„ van den Staat, zonder deszelfs verlof,
„ aan het niet overgaan in Dienst of Pen-
„ ſioen van andere Mogenheden (*)." —
Deeze bepaalingen daar gelaaten mogt het toegelegd Jaargeld gering heeten, en verre te kort ſchietende aan de eiſchen, die zy, met regt, konden doen, gegrond op de gedaane toezeggingen, en de handelwyze in andere gevallen van min duchtige aanſpraak gehouden (†).

Weinig tyds naa de Omwenteling hadt *Gelderland* van de Verſterking der Landmagt geſprooken (§). Ook kwam de Ridderſchap in *Holland* welhaast ter baane met eenen Voorſlag, daar toe betrekkelyk. In hun breedſpraakig Vertoog ſchetſte dezelve, naar waarheid, de ſlegte geſteltenis van 's Lands Krygsmagt; en namen deeze gelegenheid waar, om, min met de waarheid overeenkomſtig, doch geheel inſtemmende met Verſterking der Landmagt.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D, bl. 63—66.
(†) Meesterlyk vindt men dit aangetoond en ontwikkeld in de *Verzamel. van Stukken raakende de zaak van den Gen. Major* VAN RYSSEL, bl. 47—49.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 5269.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

met hun voorig gedrag, de ſchuld daar van op de Patriotten en dier gehoudene handelwyze te werpen, in die voordragt de ſmaadendſte woorden bezigende, welke wy niet zullen afſchryven. Drieledig was der Ridderen voorſlag. — „ *Voor eerst*, „ om alle de Corpſen in dienst van *Hol-* „ *land* genomen, af te danken. — *Ten* „ *tweeden*, om aan den Capitein Generaal „ voor te ſtellen, om, voor eenen bepaal- „ den tyd, eenige welgeoefende Regimen- „ ten, geregelde Troepen, het zy van „ den Landgraave van *Heſſen-Kaſſel*, het „ zy van andere *Duitſche* Vorſten, zo ras „ mogelyk, in dienst en Soldy der Repu- „ bliek, over te neemen: ten einde zyne „ Hoogheid in ſtaat te ſtellen om kragt- „ daadig voor de inwendige rust en vei- „ ligheid te kunnen zorgen, en de oude „ Regimenten, en het Militaire Weezen „ weder in die voltalligheid en goede orde „ te herſtellen, waar door alleen, de wee- „ zenlyke verdeediging van den Staat, des- „ zelfs vertrouwen op de Armée, en de „ eensgezindheid in dezelve, tot voorigen „ luister, weder gebragt konden worden. — „ *Ten derden*, om hier van een Voorſtel „ by hun Hoog Mogenden te doen, en „ de overige Bondgenooten te verzoeken „ om daar toe ſpoedige en gaave toeſtem- „ ming te geeven."

Tot aandrang voegde de Ridderſchap hier nevens, t welk de waare bedoeling van dit Voorſtel in vollen dag zette, „ dat

„ de

„ de duurzaamheid van den Staat meeren- LVI.
„ deels zou moeten afhangen van den keer, BOEK.
„ die het critiek staatkundig Systhema van ——
„ *Europa*, en de zorglyke toestand der 1787.
„ zaaken, zo als die nu stonden, neemen 1788.
„ zouden, en dat hun Ed. Gr. Mog. ge-
„ dagtig aan de spreuk, *si vis pacem, para*
„ *bellum*, hunnen voorslag uit dat oogpunt
„ moesten beschouwen (*)." —— Eerlang werd dit Voorstel in een Besluit zo by *Holland* als by hun Hoog Mog. veranderd, en van wegen laatstgemelden onderhandelingen met de *Duitsche* Hoven begonnen, die, hoe ernstig ook voortgezet, slegts aan *Brunswyksche* en *Anspachsche* Manschap ruim de helft uitmaakte van het getal door de Ridderschap bedoeld.

Plan tot verbetering van het Krygsweezen.

Eene Krygsmagts vermeerdering te regt eene *Tydlyke Voorziening* geheeten: dewyl de tyd nu gebooren was om het Stadhouderlyk geliefd ontwerp de Landmagts vermeerdering door te zetten. By den aanvang des Jaars MDCCLXXXVIII zonden de Algemeene Staaten, op verzoek des Capitein Generaals, eenen Brief aan de Bondgenooten, tot geleide en ter ondersteuninge van eenen anderen, door den Raad van Staaten aan hun Hoog Mog. geschreeven, wegens een Plan ter verbeteringe van het Krygsweezen van den Staat, door zyne Hoogheid ter Vergaderinge van den Raad van Staaten voorgeslaagen en aangepreezen.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT H. D. bl. 40—17.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

zen. Met aandrang op eene ſpoedige afdoening. Dit Plan behelsde dat de Armée, behalven de evengemelde *Duitſche* Krygsbenden, vermeerderd zou worden met 5409 Hoofden en 2014 Paarden (†).

Op welk een voet *Holland* bewilligt

Staaten van *Holland* bewilligden hier in, mits men alle beſpaaring, met het plan beſtaanbaar en overeenkomſtig, in agt name, en dat de meerdere beloop der onkosten van het Plan, daar onder gerekend de verhooging der Soldyen, welke reeds gedeeltelyk door de Gewesten werd betaald, niet meer zou bedraagen dan omtrent elf en een halve Ton Gouds boven 't geen de Krygsmagt, waar over dit Plan liep, tegenwoordig den Lande te ſtaan kwamen. —— Zy hadden nog een andere mits, welke zy met deeze woorden te kennen gaven; „ Dat hoe zeer Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland* laudeerden den yver en voorzorg van zyne „ Hoogheid en den Raad, om de Armée „ van den Staat, in eene behoorelyke Orde te brengen, zo ten aanzien van haare Betaaling, als van eene gemaatigde „ vermeerdering, overeenkomſtig te tegenwoordige omſtandigheden van de Republiek, hun Ed. Gr. Mog. nogthans van „ begrip waren, dat het Zeeweezen van „ den Staat geen minder attentie vereischte, en mitsdien dit Conſent niet anders droe-

(*) *Reſol. Gen.* 24. Jan. 1788. Zie ook de Brieven het Plan betreffende in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 203—214.

„ droegen, dan onder de ſpeciaale Con- LVI.
„ ditie dat een evengelyke ſom, als het BOEK.
„ bezwaar van de Armée bedroeg, naam- ——
„ lyk omtrent elf en een halve Ton Gouds, 1787.
„ op den gewoonen Staat van Oorlog zou 1788.
„ worden gebragt, om geëmploieerd te
„ worden tot zodanige einden, als meest
„ geſchikt en nuttig zouden bevonden
„ worden voor de Oorlogs Marine van
„ den Staat; en dat zyn Doorl. Hoogheid,
„ als Admiraal Generaal zou worden ver-
„ zogt hun Hoog Mog. een Plan op te
„ geeven wegens het beste gebruik, 't geen
„ van die ſom zou kunnen gemaakt wor-
„ den (*)." Van dit Staatsbeſluit werd ter Algemeene Staatsvergadering opening gedaan.

De Raad van Staaten verwylde niet met zyn gevoelen, wegens de by *Holland* voorgeſlaagene ſchikkingen op de Landmagt den Algemeenen Staaten mede te deelen, met verzoek, te dier gelegenheid, om de andere Gewesten, die den Raadſlag van *Holland* overgenomen hadden, tot een ſpoedig afdoen deezer zaake aan te maanen (†). Een diep ſtilzwygen bewaarde dezelve omtrent de mits de Zeemagt betreffende (§); ſchoon een nadere Brief van hun Hoog Mog. aan de Gewesten eene evenredige betragting van de Verdeediging te Water en te Lande aanprees.

Het

(*) *Reſol. van Holl.* 31. Maart 1788.
(†) *Reſol. Gen.* 8. April 1788.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 76. 78.

LVI. BOEK. 1787. 1788. *Gelderlands* aanmerking hier op.

Het *Sticht* tradt welhaast geheel in de maatregelen van *Holland*; *Overyssel* desgelyks (*). *Gelderland* zag het voorstel van een vaste post tot onderstand der Admiraliteiten aan, als afwykende van den ouden voet, en van verre uitzigten. Dan voegden zy 'er nevens, dat, wanneer, tot herstel van het verval der Admiraliteiten, geen ander middel voor handen was, zy met de andere Bondgenooten zamenstemden tot het plaatzen van een vaste post op den Staat van Oorlog; zodanig egter, gelyk zy 'er nader by bepaalden, dat zy, om gerustheid te mogen hebben tot welke einden die Penningen zouden worden besteed, vermeenden alvoorens te moeten onderrigt worden, welk gebruik men daar van zou maaken, en in de billyke verwagting dat men, ten aanziene van de Zeemagt, alle verdere middelen van verbetering zou ter hand slaan. Zy wilden den Admiraal Generaal verzogt hebben tot de opgave van een Plan tot de hoognoodige Redressen in zaaken van de Zee, en tot welke einde die bepaalde som zou kunnen worden aangewend. Het aan zich behoudende, om, naa het zien van dit Plan, daar op verder te besluiten (†).

Meer-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 703. en 817.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 758. Van dit Plan kwam niets; en gaf zulks aanleiding tot een ander Plan, dat te verre buiten ons Tydsbestek loopt om 'er thans van te gewaagen. Men zie ondertusschen daar op na *Verdam.* by DA CHALMOT XII. D. bl. 162. *enz.*

Meermaalen hebben wy, by uitſteekende gelegenheden, in onze *Vaderlandſche Hiſtorie*, het hoofdzaakelyke ingevlogten van de Uitſchryvingen der Algemeene Dank- en Bededagen. Wel te wagten was het dat deeze, in 't eerſte jaar, na de Omwenteling te voorſchyn komende, van den gewoonen vorm zou afwyken, en in zich behelzen een ſterke voordragt van den Staat des Lands, hoedanig zy, die thans aan 't roer zaten, denzelven beſchouwden, of althans door 's Lands Ingezetenen wilden beſchouwd hebben. De Adhef luidde. „ De „ toeſtand van dit Gemeenebest, in het „ eerſte Tydperk van deszelfs nog onge„ veſtigde Vryheid, is meermaalen, in on„ze Jaarboeken, verbeeld geworden on„der het zinnebeeld van een Schip, 't „ welk in eene onſtuimige Zee met de „ golven worſtelde; maar evenwel door „ dezelve niet werd verſlonden; nooit was „ deeze vergelyking toepaſſelyker op de „ ſituatie van de Republiek, dan in het „ tegenwoordig tydſtip, wanneer de merk„waardige toeſchenkomst van eene aan„biddelyke Voorzienigheid dezelve heeft „ gered uit een aaneenſchakeling van de „ ſchriklykſte rampen en de grootſte ge„ vaaren.

„ Deeze zyn de gevolgen geweest van „ het vuur van Burgerlyke Tweedragt, in „ het midden van ons ontſtooken, door „ de hand van onze eigene ontaarte of „ verleide Landslieden, en heimlyk aange„ zet door Menſchen, die, of onkundig

„ wa-

LVI. BOEK. 1787. 1788. Uitſchryving van de Dank- en Bededag voor 1788.

LVI. „ waren van de weezenlyke belangen van
BOEK. „ hun Vaderland, of het waare welzyn
——— „ van hetzelve niet ter harte namen.
1787. „ Wy zyn, in de daad, geduurende
1788. „ deeze laatſte jaaren, door meest alle on-
„ heilen van Nationaalen Tegenſpoed be-
„ zogt geweest. De banden van de ver-
„ maarde *Unie van Utrecht*, waar op ons
„ geheel beſtaan en onafhangelykheid be-
„ rusten, zyn verbrooken en met den voet
„ getreeden; de zetels van de Souverainis-
„ teit in onze Provincien en Steden zyn
„ onteerd; de Wetten hebben moeten
„ zwygen en derzelver gezag heeft moe-
„ ten wyken voor een partydige en wil-
„ lekeurige uitoefening van Juſtitie; de
„ ongebondenheid van de Drukpers, is,
„ zonder de minſte tegenkanting of beteu-
„ geling ontmoet te hebben, tot zulk een
„ trap van onbeſchaamdheid, onbetaamlyk-
„ heid en drift geſteegen, dat de Gebeur-
„ tenisſen van geen beſchaafd Volk eenig
„ voorbeeld daar van kunnen opleeveren.
„ De twee uiterſten van Anarchie of Re-
„ geeringloosheid en Despotisme of Wil-
„ lekeurige Overheerſching, zyn op de
„ zonderbaarſte wyze vereenigd, en heb-
„ ben beiden een ſteun gevonden in de
„ medewerking van een verleide en gewa-
„ pende menigte, die niet geſchroomd
„ heeft, zich zelve, door geweld, de be-
„ geeving van Regeeringsposten aan te
„ maatigen, en 's Lands vreedzaame en
„ weerlooze Ingezetenen met hunnen on-
„ dergang te bedreigen. Het oogenblik
„ ſcheen

„ ſcheen gebooren te zyn, dat de oor- LVI.
„ ſpronglyke en aloude Conſtitutie van BOEK.
„ den Staat, zo dikwyls in de kommer- ——
„ lykſte tyden beſchermd door Mannen, 1787.
„ welke de Voorzienigheid, tot haar be- 1788.
„ houd, ſcheen te hebben opgewekt, niet
„ alleen op haare grondſlagen wankelde;
„ maar in het dringendſte gevaar was van
„ ten eenemaal omvergeworpen te worden;
„ met één woord, wy behoefden maar
„ ééne ſchreede verder te gaan, om geen
„ Volk meer te weezen.

„ In dit akelig tydſtip van ellende en
„ *duisternis* heeft het den Allerhoogſten,
„ dewelke *het lot der Volken in zyne*
„ handen heeft, behaagd, zynen *Almagti-*
„ gen Arm uit te ſtrekken tot onze Be-
„ houdenis, Hy bragt hulpmiddelen voor
„ ons te wege in de vereenigde Raadsbe-
„ beſluiten, en vriendnabuurlyke Maatre-
„ gelen, genomen door twee magtige Mo-
„ genheden, welke reeds in vroegere ty-
„ den, meer dan eens, tot onze beſcher-
„ ming toegeſchooten waren. — De plot-
„ ſelyke en onverwagte Omwenteling van
„ zaaken, welke hier op in de Republiek
„ volgde, was oogſchynlyk het werk van
„ den Heere, en vereischt van onzen we-
„ ge de vuurigſte uitſtortingen van lof en
„ dank aan den Rotsſteen onzes Heils.

„ Desniettegenſtaande is het heilzaam
„ werk onzer Herſtellinge, offchoon ge-
„ lukkig begonnen, nog niet voltooid.
„ Wy zugten nog onder bezwaarende om-
„ ſtandigheden, die een gevolg zyn van

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ de rampzalige Verdeeldheden, die ons
„ op den oever van ons verderf hebben
„ gebragt. Deeze Verdeeldheden hebben
„ in de bélemmering van onzen Koophan-
„ del, in den toeſtand van onze Finantien,
„ en van onze Krygsmagt, en in verſchei-
„ de andere voorwerpen van algemeen be-
„ lang, menigvuldige beklaaglyke gebre-
„ ken veroorzaakt, welker verbetering de
„ aandagt der Overheid tot zich trekt. Zy
„ hebben ook aanleiding gegeeven, (het
„ geen misſchien het allerdroevigſte is,)
„ tot een geest van verblindheid en ver-
„ warring, die nog aan het gisten is, en
„ op verſcheide plaatzen in 't geheim wordt
„ aangezet. En het geen de bekommernis,
„ welke uit zodanige beſchouwingen na-
„ tuurlyk moet ontſtaan, nog vermeerdert,
„ is het droevig aanzien het welk het toe-
„ neemend verderf van Zeden en Grond-
„ beginzelen ons opleevert. —— Menig-
„ maal hebben wy, by het wederkeeren
„ van onze plegtige Bededagen, de Zonden
„ van het Volk, het hand overhand toenee-
„ men van Godloosheid, Ongeloof, Onver-
„ ſchilligheid in den Godsdienst en Weelde
„ betreurd, waar uit eene menigte van
„ Ondeugden ontſtaan zyn, die voor elk
„ in 't byzonder heilloos en voor de Maat-
„ ſchappy in 't algemeen verderflyk moe-
„ ten zyn. Dit is een der rampzaligſte
„ gevolgen onzer laatſte Onlusten geweest,
„ dat dezelve nieuwe Overtreedingen ge-
„ voegd hebben by de vernederende lyst
„ onzer Nationaale Zonden. Dezelve heb-
„ ben,

„ ben, onder allerlei uitvlugten en spits- LVI.
„ vindigheden, de Eeden, die de Waar BOEK.
„ borg der Trouwe onder de Menschen ——
„ zyn, losgemaakt; op verscheide plaat- 1787.
„ zen hebben zy de heilige verrigtingen 1788.
„ van de Dienaars van het Evangelie tot
„ de snoodste oogmerken van Geweld en
„ Oproer doen strekken. De verderflyke
„ invloed van onze Burgertwisten heeft
„ in eene menigte van Belyders van den
„ Christlyken Godsdienst, alle gevoelens
„ van Liefde en Opregtheid, van Eerlyk-
„ heid en Goede Trouw, byna te eene-
„ maal uitgebluscht, terwyl Partyschap,
„ Haat, Kwaadspreekenheid en Wraak-
„ zugt, het genoegen van het Huislyk
„ Leeven verbitterd, ja zelfs by veelen
„ alle gevoelens van Menschlievendheid
„ hebben doen verdwynen."

Naa de ophaaling der stoffe van Ver-
ootmoediging, Dankzeggingen en Gebe-
den in 't algemeen, vervolgt de Uitschry-
ving — „ Wy zyn verpligt om insgelyks
„ onze vuurigste Gebeden ten Hemel op
„ te zenden voor zyne Hoogheid, dat,
„ gelyk hy onlangs vereerd is met de zon-
„ derlinge blyken van de Godlyke hoede
„ en voorzorg, in de dagen zyner beproe-
„ ving, hy en zyn Huis steeds mogen
„ blyven de voorwerpen van de byzon-
„ dere bescherming der Voorzienigheid;
„ dat hy door de Wysheid van zyn Be-
„ stuur, en zynen edelmoedigen yver voor
„ de waare belangen en voorspoed van
„ het Vaderland, de waarneeming zyner

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ hooge gewigtige en onontbeerelyke Be-
„ dieningen moge doen ſtrekken tot eene
„ Zegening voor Kerk en Staat. —— By
„ deeze Gebeden moeten wy ook de ern-
„ ſtigſte ſmeekingen voegen voor haare
„ Koninglyke Hoogheid; eene Vorſtin,
„ door de groote hoedanigheden, welke
„ zy in haare laatſte ongelukken heeft aan
„ den dag gelegd, en door de vrugten,
„ die daar op gevolgd zyn, by de Natie
„ zo geliefd, dat zy met de beſte zege-
„ ningen van den Hemel begunſtigd mo-
„ ge worden (*)."

Aanmerking over deezen Dank- en Bededag.

Wanneer wy, naa het leezen deezes Uitſchryvings Briefs in onze gedagten het gebeurde herroepen, wanneer wy in het blad der Geſchiedenisſe terugge zien, zullen wy alle reden vinden om ons te verbaazen over het Tafereel hier opgehangen en met ſchoonſchynend vernis van Godsdienst overtrokken. De verzwygingen, de verdraajingen en verwytingen, de onwaarheden, daar in te nedergeſteld, zyn onfeilbaar, en gaven onvoorzigtige, heetkoofdige en oproerige Leeraaren gelegenheid, om ten dien dage, ſtraffeloos het verbod van geene Staatszaaken op den Predikſtoel te brengen, naa de Omwenteling gegeeven, te overtreeden, en het domme op klanken alleen azende Gemeen, en hovenal handdraagende Ingezetenen een ſpoor en prikkel te geeven, om, meer dan ooit, in onverzoenlykheid, en wrokkende waak-

zugt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 255.

zugt tegen hunne Medeburgers voort te gaan: en juist die ondeugden te pleegen, welke in den Uitschryvings Brieve als byzondere Landszonden worden opgegeeven. In de daad dusdanig eene Bededags Brief baarde by veelen in den Lande, die anders werk van zodanige Landsvierdagen maakten, eenen afschrik, en lag, zo te duchten staat, by zommigen niet doordenkenden den grond om ze te veragten, en het gevoel van Godsdienstigheid te verstompen. Althans is hier toe het geschiktste middel het zo doorsteekend misbruik van den Godsdienst gemaakt, om denzelven ten speelbal en werktuig te bezigen van byzondere Staatkundige inzigten. Hoe veel huiverings moest alle Leeraars niet bevangen, die zich met de stoute stellingen, daar in voortkomende, schoon anders der Omwentelinge genegen, niet vereenigen konden; op dat wy zwygen van het geweld, er geen geheel anders in het staatkundige denkenden zich zelven moesten doen, om niet agterhaald, en op de aanbrenging van luistervinken, waar aan men het by zodanige Leeraaren ten dien Verbodsdage niet liet ontbreeken, in ongelegenheden van verscheidenerlei aart gebragt te worden.

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Met dit alles werd deeze navoeglyk uitgeschreeven Vierdag, in de dagschriften van dien tyd, als een der heiligste dagen uitgebazuind. Men maakte 'er werk van om meer dan ooit na te gaan de Inzamelingen der Liefdegaaven, en naar derzelver grootheid of geringheid in Steden en

Wegens de toen gedaane Inzamelingen van Liefdegaaven,

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Plaatzen de wel of kwalykgezindheid der Ingezetenen ten opzigte van het tegenwoordig Landsbeſtuur af te meeten. Een wel ſchynbaare goede, doch met de daad bedrieglyke maatſtok: dewyl zeer veele plaatslyke omſtandigheden kunnen medewerken om die Giften uitſteekend groot, of zeer gering te maaken (*).

Schoon.

(*) De Schryver der *N. Nederl. Jaarboeken* van 1788 met de grootheid dier Inzamelingen, in veele Steden, wonder in zyn ſchik, maakt des gewag bl. 404 en 504, niet zonder *Haarlem*, *Groningen* en *Harderwyk*, wegens de geringheid der Liefdegaven, te gispen. bl. 420. 535. 567. Wat *Groningen* en *Harderwyk* betreft, weeten wy niets byzonders; maar ten aanzien van *Haarlem* kunnen wy met zekerheid melden, dat die Stad, nimmer in haare Liefdegaven op zulke Vierdagen uitſteekt; en de rede hier van is eenvoudig, dat 'er misſchien in *Holland* geene Stad is, waar het geheele jaar door maandelyks meer ten onderſtand der Behoeftigen word ingezameld; terwyl in eenige andere Steden, gewoon op Dank- en Vierdagen met zeer groote Inzamelingen te pryken, alles tot dien dag geſpaard wordt, om in de Nieuwspapieren een groot vertoon van Liefdadigheid aan de Armen te maaken. Hoe veel dit van het Phariſeenwſche heeft, laaten wy aan zyne plaats, en maaken deeze aanmerking alleen om het door ons hier boven te nedergeſtelde, met een voorbeeld te ſtaaven. — Wy voegen hier nog by eene aanmerking van den Characterkundigen OZERESZN, „ Ik kan niet ontveinzen, dat 'er vry wat Hoogmoed doorkykt, wanneer eene Gemeente 'er trotſch op is, dat zy „ uitſteekende giften doet op den Nationalen „ Boetedag, dat zy geene openbaare Collecte voor „ haare Armen behoeft, en dat een begunſtigd Leeraar zyne Amptgenooten verre overtreft in het „ uitlokken van Milddaadigheid, waar toe zomtyds „ een

Schoon het inrukken der *Pruisſiſche* Krygsbenden, in gemelde Dank- en Bededags Uitſchryving, ſchier als een Hemelſche Tusſchenkomst aangemerkt, en door anderen als een helsch Dwangmiddel verfoeid, blykens het geheele beloop onzer Geſchiedenisſe van dit altoos gedenkwaardig Tydvak, ten voornaamen doele hadt *Holland*, wegens het niet verleenen der door *Pruiſſen* gevorderde Satisfactie te ſtraffen, en aan den Stadhouder te onderwerpen, was dit vreemde Krygsbedryf op andere, ook door dit Krygsvolk niet betreedene Gewesten, van zo veel invloeds als ons Geſchiedblad vermeldde, dat wy het vertrek deezer vreemde Legerbenden en 't geen hun Aanvoerder den Hertog VAN BRUNSWYK byzonder betrof, best plaatzen ten ſlot van dit Boek, hoofdzaaklyk beſtemd om de meer algemeene lotgevallen der Bondgenootſchaplyke Gewesten, onmiddelyk naa de Omwenteling, te beſchryven: en daar door tevens te voldoen aan eene voorheen gedaane belofte (*).

Slotbedryf des *Pruisſiſchen* Invals.

De Hertog VAN BRUNSWYK werd, *Amſterdam* geheel te ondergebragt hebbende, door eene Bezending, beſtaande uit den Graaf VAN WASSENAAR *tot Waſſenaar* en VAN DER DOES, Heer van *Langeveld*, genood

De Hertog VAN BRUNSWYK na den *Haag* genoodigd, ſtelt zulks uit.

„ een geheel jaar lang door zyne Gunſtelingen de „ ſommen worden opgegaard." *Ontwerp tot eene algemeene Characterkunde* III. Stukje, te Amſt. by J. ALLART bl. 210.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 275.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

noodigd om in 's *Gravenhaage* te komen, werwaards hy, gelyk ons Geſchiedblad vermeld heeft, zich te meermaalen vervoegde, om te raadpleegen en te beſluiten, wat men, tot volkomen verſchaffen van Voldoening, vorderde. De Veldheer antwoordde, „ dat hy zulks gaarne „ zou doen zo ras eene volledige afdoe„ ning van zaaken zulks zou toelaaten." Hy gaf, te dier gelegenheid te verſtaan, „ dat de Steden *Haarlem*, *Leyden* en *Alk*„ *maar* niet naar behooren voldeeden aan „ de Ontwapening, waarom hy voorge„ nomen hadt, indien zulks niet binnen „ zeer korten tyd geſchiedde, derwaards „ eenig Krygsvolk te zullen zenden, met „ verzoek om daar van hun Ed. Gr. Mog. „ berigt te geeven; ten einde zulks, zo „ mogelyk, door andere middelen te voor„ komen." —— Een geſchrift des Hertogs, daar toe ſtrekkende, werd ter Vergadering van Staaten van *Holland* ingediend. Hier op volgde eene ernſtige aanmaaning aan die Steden, door de andere Staatsleden, om vaardig en zonder eenig agterhouden, aan het oogmerk der Staatsbeſluiten, en den duidelyk verklaarden wil van hun Ed. Gr. Mog. te voldoen, en daar door te voorkomen de onheilen, die deeze Steden anders noodwendig zouden treffen, en waar van zy de oorzaak zouden zyn. Om deeze aanmaaninge meerder gewigts by te zetten, werden de Afgevaardigden dier Steden verzogt, zonder uitſtel, zich na huis te begeeven, daar de omſtandigheden deezer

zer zaak open te leggen, en ten ſpoedigſten aan het oogmerk des Hertogs te voldoen. — Onverwyld geſchiedde het een en ander. Het bevel dat twee Bataillons na *Noordholland* zouden rukken, bewerkten te *Alkmaar* een vaardige bewilliging: *Haarlem* en *Leyden* marden zo luttel, dat zy, gelyk PFAU het uitdrukt, „ door de „ yivaardigheid haarer onderwerpinge ver„ giffenis voor haare ongehoorzaamheid „ verdienden (*)."

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Zulks gaf den Hertog gelegenheid om, volgens verzoek, na *'s Gravenhaage* te komen, waar hy door eene Bezending uit hun Hoog Mogenden begroet, uit den mond des Heeren VAN WELDEREN, aan 't hoofd dier Bezendinge, verſtondt, „ dat „ hun Hoog Mog. deeze Deputatie be„ noemd hadden, om zyne Doorlugtige „ Hoogheid, op het plegtigſte, te verzeke„ ren, van het genoegen, het geen zy „ hadden om alhier te zien een Prins, „ wiens roemrugtige daaden, hem, van „ zyne eerſte jeugd af, de alleruitmuntend„ ſte Reputatie hadden doen verkrygen; „ dat de manier, waar op zyne Hoogheid „ de Commisſie, waar mede hy zich wel „ hadt willen belasten, hadt uitgevoerd, „ eenen nieuwen luister aan deeze Repu„ tatie hadde bygezet, ten zelfden tyde, „ als dezelve hun Hoog Mog. met de lee„ vendigſte gevoelens van erkentenisſe ver„ vulde. Dat hun Hoog Mog. zich al-

De Hertog in *'s Haage* van wegen hun Hoog Mog. begroet.

„ toos

(*) PFAU *Veldtocht der Pruiſſen* II. D. bl. 78.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ toos zouden bevlytigen om blyken te „ geeven van de Hoogagting, die zy had„ den voor zyn Perſoon, en de opregtſte „ wenſchen die zy deeden voor deszelfs „ voorſpoed, en die van zyn Illuster „ Huis!"

Op de verpligtendſte wyze bedankte de Hertog voor de eer, die men hem hadt aangedaan, met verzekering, „ dat hy nooit „ aangenaamer Commisſie in zyn leeven „ volbragt hadt, dan de geen, waar toe „ hy zich hier hadt laaten emploijeeren, „ aan welke hy hoopte ten vollen beant„ woord te hebben, door het herſtellen „ van de Rust en Eenigheid in de Repu„ bliek, ten genoegen van zyne Majeſteit „ den Koning van *Pruiſſen*, zo wel als „ van hun Hoog Mogenden; zyn Perſoon „ voor het overige in de aanhoudende „ gunst en vriendſchap van hun Hoog „ Mog. aanbeveelende (*)."

Vertrek des Hertogs.

Weinig dagen laater verliet hy deeze Hofplaatze, naa een teder afſcheid van het Vorstlyk Gezin genomen, en een afſcheidsbezoek by de Afgevaardigden van *Amſterdam* afgelegd te hebben, en nam de Reis over *Utrecht* na *Duitschland* aan.

By

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 207. Wy zullen op deeze wederzydſche betuigingen geene aanmerkingen maaken; genoeg dat wy den Leezer verzenden tot de voorige Boeken onzer *Vaderl. Hist.* om *daaden* en *woorden* met elkander te vergelyken, en het oog te vestigen op eene en andere byzonderheid, welke wy, nog in dit Boek moeten plaatzen.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

By Staaten van *Holland* was, korten tyd voór dit vertrek, geraadpleegd om een aantal geregeld *Duitsch* Krygsvolk in dienst te neemen; doch middelerwyl vondt men het geraaden, haare Koninglyke Hoogheid te verzoeken, dat zy den Koning van *Pruissen* zou beweegen, om nog drie of vier duizend man van het Krygsvolk, zich hier te lande bevindende, te laaten blyven (*). Volvaardig schreef de *Prinsesse* een Brief aan den Hertog met dien aanzoek, 'er teffens een woord ten baate der na *Wesel* weggevoerde Krygsgevangenen byvoegende. Op 't een en ander verkreeg zy een gunstig antwoord van den Hertog, onder 's Konings welneemen (†).

Verzoek dat eenig *Pruissisch* Krygsvolk in den Lande mogt blyven.

Gereed en vaardig werd dit verzoek ingewilligd. De *Pruissische* Krygsbenden werden te rug getrokken uit zodanige plaatzen, waar men derzelver tegenwoordigheid onnoodig oordeelde. Behalven die de *Leydsche Poort* te *Amsterdam* en den *Overtoomschen Weg* bezet hielden, werd het Winterverblyf één Bataillon te *Naarden*, één te *Weesp* en *Muiden*, één te *Woerden* en in de *Wieriker Schans*, één te *Schoonhoven* en *Nieuwpoort*, één te *Gorkum*, en één te *Schiedam* aangeweezen. Honderd Husfaaren zouden te *Hilversum*, en een gelyk getal in de *Langestraat* het verblyf neemen.

Inlegering van 't *Pruissisch* Krygsvolk.

De

(*) *Resol. van Holl.* 3. Nov. 1787.

(†) Men vindt deeze Brieven in 't oorspronglyke en vertaald in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 5659–5665.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

De Generaal VAN KALKREUTH, die tot nog toe het bevel gevoerd hadt in de *Diemermeer*, buiten de *Muider Poort* te *Amsterdam*, aanvaardde het Opperbevel aan den *Overtoom*, zints het vertrek des Hertogs na diens *Duitsche* Staaten. — Een Persoonsverwisseling den meesten niet ongevallig: dewyl deezen Krygsman alle lof van beseheidenheid nagaat, welke den Hertog door veelen, ten aanziene der Patriotten, ontzegd wordt, en waar van de Heer DE KLERK, Katoendrukker aan den *Overtoom*, ten wiens huize hy zyn intrek genomen hadt, zo men wil, de bitterste proeve smaakte; althans men verhaalt, dat de Hertog, gereed om dit verblyf te verlaaten, na den prys vroeg van een kostbaar Porcelein Tafel Servies, waar uit voor hem was aangerigt, dat hy dien vernomen hebbende, 't zelve liet inpakken, en nooit betaalde. Wy willen, zo anders dit berigt, gelyk verzekerd wordt, waarheid is, dit liever aan verzuim toeschryven; dan het voor eene diefstal, met veelen, uitkryten. Veel gevoeliger was de neep, die gemelde Heer in zyn Fabriek kreeg. Elk was voor de *Pruisische* schraap- en roofzugt dermaate bevreesd, dat hy dezelve, tot zyne zeer groote schade, heeft moeten verkoopen.

KALKREUTH aanvaart het Opperbevel aan de *Overtoom*.

Wat den Hertog VAN BRUNSWYK nagaat.

Van de veelvuldige beroovingen der Ingezetenen droegen de volgepakte Bagadiewagens getuigenis, als mede de geringste Soldaat, met buit beladen heenen trekkende. Wanordelyk geweld roofde veel weg.

Beroovingen en Wegvoeringen der *Pruissen*.

Voor-

Voorbedagte vervreemding ging er mede gepaard. Een der *Pruisische* Bevelhebberen gaat naa de onbeschaamdheid gehad te hebben, om een der *Hollandsche* Uitleggers op de *Maas* in beslag te neemen, en naderhand eene schriftlyke overeenkomst te sluiten met der Staaten Gemagtigden, om dien voor eene aanzienlyke Geldsomme af te koopen; ja dat hy zelfs een beding maakte om iets minder dan de bepaalde som te ontvangen, onder beding dat de betaaling in goud geld geschiedde. — Het *Pruisische* Magazyn te *Wezel* was de verzamelplaats van het fraaist *Hollandsch* metaal Geschut. De Heer PRAU doet dienwegen deeze bekentenis, als hy ter verdediging van dit bedryf schryft. „ De „ Hertog hadt beslooten voor goeden prys „ te verklaaren alle Wapenen en Krygsbehoeften, die zyne Troepes met de „ degen in de vuist zouden maaken, het „ zy in schermutzelingen, het zy in den „ storm geloopen tegen sterke plaatzen, „ en zelfs van de veroverde wapens die „ te behouden, welke bestempeld zouden „ weezen met het wapen van *Holland*. „ Deeze moesten het hoon zyn der dapperheid zyner Soldaaten, aan welken de „ Koning by hunne wederkomst de waardy der Stukken wilde betaalen, om ze te „ bewaaren als een eigendom. In de daad „ men scheepte op de *Waal*, de *Lek* en „ de *Vecht* de Stukken in, alsdus voor „ goeden prys verklaard, en bragt ze na „ *We-*

LVI. BOEK. 1787. 1788.

1787. 1788. BOEK. VI.

„ *Wezel* (*)." — Dit ſtreedt in zo verre met de waarheid als die Stukken geroofd waren, uit Magazynen van Steden, die geene verdeediging ter wereld gedaan hadden. *Holland*, ſchoon het ſlagtoffer, ſtondt niet alleen voor deeze beroovinge bloot. Ondanks de toezegging des Konings en des Hertogs aan die van *Overyſſel* gedaan, dat zy als Vrienden kwamen, moesten de Staaten van dat Gewest zich verzetten tegen de bedoelde en daadlyk aangevangene inſcheeping en het beoogde buiten lands vervoeren der Geweeren en Kanonnen door de *Pruiſſen* in dat Gewest opgehaald (†). Men verzekert, dat 'er onder de Officieren, tot deezen Tocht na de *Nederlanden* gebruikt, gevonden werden, die hun leedweezen over deezen Dienst betuigden: dewyl zy bevonden hadden, dat de Patriotten, zo ſlegt buiten 's Lands afgeſmaald, goeddeels uit de beste Ingezetenen beſtonden; dat de tooneelingen van der *Pruiſſchen* bedryven verre 't meest gehoord werden uit den mond van 't veragtelykste gepeupel.

Voorſtel om de *Pruiſſiſche* Krygslieden een

Wat moet men dit voor oogen hebbende, denken van het voorſtel door *Hoorn* ter Staatsvergaderinge gedaan? „Dat zy," dus ſpraken de Afgevaardigden dier Stad, „ten krygtigſten van het waare deel, 't „geen

(*) PFAU *Geſchiedenis van den Veldtocht der Pruiſſen in Holland* II. D. bl. 7.

(†) *Verzam. by* DE CHALLOT II. D. bl. 125.

„ geen haare Koninglyke Hoogheid nam LVI.
„ in de rust en goede harmonie van en BOEK.
„ tusschen de Ingezetenen van deeze Pro- ——
„ vincie, als mede van haare aangewende 1787.
„ poogingen en voorſpraaken, om, niet 1788.
„ tegenſtaande het ruwe en onaangenaame geſchenk in geld te doen.
„ faiſoen, de terugmarsch dier Troepes,
„ immers voor het grootſte gedeelte, te be-
„ vorderen, en zelf te verhaasten, niet
„ af konden zyn op te merken, dat die
„ Troepes, zo wel geduurende hun ver-
„ blyf alhier, het welk door onverwagte
„ omſtandigheden, welke die nog ſmeu-
„ lende Factie geſtadig heeft weeten te
„ voeden en te doen gebooren worden,
„ verlengd was geweest, als by hun aan-
„ ſtaanden terugmarsch, zekerlyk in de voor
„ hun zo ſchadelyke verpligting zich moe-
„ ten bevinden van geheel buitengewoone
„ onkosten te moeten doen, geheel niet
„ geëvenredigd aan de Soldyen by hun
„ genooten wordende, welke onkosten daar
„ en boven nog zouden vermeerderd wor-
„ den, door dien dezelve nog een geruimen tyd buiten derzelver gewoone Ligplaatzen zouden moeten campeeren." — Uit deezen hoofde wilden zy eene gepaste ſomme bepaald hebben, om dezelve aan den Hertog VAN BRUNSWYK aan te bieden ten einde dezelve te verdeelen onder dit Krygsvolk, de Officieren en Onderofficieren (*). Hier toe werden eerlang 500,000 Guldens beſtemd.

Aan

(*) *Reſol. van Holl.* 30. Oct. 1787.

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Aan Eer- en Geldbelooningen voor de in *Holland* gedaane dienſten liet het de Koning van *Pruiſſen* den meerdere en mindere Bevelhebberen niet ontbreeken (*). Om deeze Gebeurtenis in aandenken te houden diende een Gedenkpenning door de Koninglyke Medailleur te *Berlyn* gemaakt (†). — Afgevaardigden van *Gouda* deeden, in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter Staatsvergaderinge het voorſtel om door eene kundige hand te doen vervaardigen een aanzienlyken gouden Gedenkpenning, zinſpeelende op de Omwending van zaaken, door den Hertog VAN BRUNSWYK te wege gebragt; dat deeze, op eene onderſcheidende wyze, aan den Hertog zou worden overhandigd; en wyders op denzelfden ſtempel of een kleinder te doen vervaardigen eenige Gouden Medailles ter verdere uitdeeling.

Gedenkpenning te *Berlyn* op deeze Gebeurtenis.

Een voorſtel van dien aart werd gereed omhelsd, en de Gedenkpenning vervaardigd (§). De toeſchikking liet men wagten

Gedenkpenning hier voor

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5907. 5928.

(†) Op de eene zyde ziet men de afbeelding van den Prins van *Oranje*, in eene gewoone kleding, met den Vorſtlyken mantel omhangen, waar om het handſchrift WILHELMUS V. FACATA BATAVIA REDUX. (WILLEM DE V. *te rug gekeerd naa de herſtelde rust in Holland.*) Op de andere zyde leest men COPIIS BORUSSIAE; VIRTUTE GUELPHICA: (*Door Pruiſſiſche Legerbenden, en Brunswykſche Dapperheid.*)

(§) De bovenzyde deezer Gedenkpenning draagt het Borſtbeeld des Hertogs VAN BRUNSWYK, met dit Omſchrift CAROL. WILHELM FERD. DUX BRUNSV. EXERCIT IMPERATOR. (CAREL WILLEM FERDINAND Her-

ten tot den zeventienden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, wanneer een Staatenbode dezelve overbragt, onder geleide van deezen vleienden Brieve, „ Doorlugtig Vorst en Heer! ſchoon wy altoos wel overtuigd zyn geweest dat de „ glorieuſe daaden van uwe Doorlugtige „ Hoogheid, welke aanleiding gegeeven „ hebben tot de Omwending, waar door „ de oude en wettige Conſtitutie deezer „ Provincie is herſteld geworden, met den „ grootſten roem tot de Posteriteit zouden „ overgaan, hebben wy nogthans by onze „ Reſolutie van twee November des afgeloopen Jaars MDCCLXXXVII goedgevonden, tot eene dankbaare Naagedagtenisſe, een zeker getal van Gedenkpenningen te laaten vervaardigen, welke „ met de Beeldtenis van uwe Doorlugtige „ Hoogheid te gelyk uitdrukken den tytel dien Hoogstdezelve by deeze Natie „ met zo veel regts verworven heeft.

„ Wy hebben de eer deeze Gedenkpenningen, op den eerſten Jaardag van die „ heuchlyke Gebeurtenisſe, aan uwe Doorlugtige Hoogheid aan te bieden, in dat „ aangenaam vooruitzigt, dat uwe Doorlugtige Hoogheid de grootſte derzelven, „ in

LVI. BOEK. 1787. 1788. den Hertog en anderen vervaardigd.

Hertog van Brunswyk, Veldheer van het Pruisſisch Leger. — Op de keerzyde ſtaan drie door elkander gevlogtene Kroonen; de Gras- of Kruidkroon — de Eerekroon — en de Lauwerkroon, met dit Omſchrift AVITAE LIBERTATIS ASSERTORI ORD. HOLL. AC WESTFRIS. II NOV. MDCCLXXXVII. (*Aan den Handhaaver der aloude Vryheid; de Staaten van Holland en Westfriesland* 2 *Nov.* 1787.)

LIVR. BOEK. 1787. 1788.

„ in een Gouden Dooze liggende, wel
„ van onze hand zal gelieven aan te nee-
„ men, als een opregt blyk van onze steeds
„ duurende erkentenisse van het wys be-
„ leid en de dapperheid door uwe Doorlug-
„ tige Hoogheid aan het hoofd der Troe-
„ pen van zyne Koninglyke Majesteit van
„ *Pruisſen*, by die gelegenheid, betoond,
„ en met verzoek, dat uwe Doorlugtige
„ Hoogheid de goedheid gelieve te hebben
„ om de overige Gedenkpenningen te dis-
„ tribueeren aan de Generaalsperſoonen,
„ en Stafofficieren op de nevensgevoegde
„ lyst met naamen gemeld, welke onder
„ de Orders van uwe Doorl. Hoogheid
„ aan Hoogstdeszelfs Roem eenigzins ge-
„ participeerd hebben.

„ Wy zouden uwe Doorl. Hoogheid de
„ moeite van deeze Distributie niet hebben
„ durven vergen, indien wy niet verze-
„ kerd waren, dat de gemelde Officieren
„ eene dubbele waarde aan dit Geſchenk
„ zullen hegten, wanneer zy het mogen
„ ontvangen uit handen van uwe Doorl.
„ Hoogheid zelve, als eene vernieuwing
„ van hoogstdeszelfs approbatie (*)." —

De Koning van *Pruisſen* beval de Officieren, met dien Gedenkpenning begiftigd, dit ſtuk, op zekere dagen, met een Oranjelind aan den rok vastgemaakt, te draagen (†).

Jonk-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1315—1320. waar men de lyst vindt van de drie en zestig Perſoonen aan welken de kleindere Gedenkpenningen moesten uitgereikt worden.

(†) PRAU. *Veldtogt der Pruisſen* II. D. bl. 80.

Jonkheer VAN RHEEDE, met den Tytel van Buitengewoon Afgezant van hun Hoog Mogenden aan 't Hof van *Berlyn* bekleed, hadt by den Koning, by de regeerende Koningin, en by de Koningin Weduwe, gehoor, om, uit naam van hun Hoog Mogenden, dankzeggingen uit te boezemen, wegens de aan *Holland* beweezene hulp. Met de uitbundigſte Statie ten Hove verſcheenen, met de grootſte tekenen van hoogagting ontvangen, liet hy zich, in de Aanſpraak aan den Koning onder andere in deezer voege hooren. „ Uit hoofde „ van den eerbied en zuivere hoogagting, „ welke de deugden en voortreffelyke hoe„ danigheden van haare Koninglyke Hoog„ heid, Mevrouwe de Prinſeſſe van *Oran„ je*, hun Hoog Mog. hebben ingeboe„ zemd, hebben zy de leevendigſte ſmert „ en afkeer gevoeld, toen een klein getal „ van Staatsleden, naa het Land in de „ grootſte verwarringen gebragt te hebben, „ zich aan eene ongeoorloofde belediging „ omtrent haare Koninglyke Hoogheid „ heeft ſchuldig gemaakt. Hunne Hoog „ Mog. hoopen, dat uwe Majeſteit over„ tuigd zal zyn, hoe zeer zy gewenſcht „ hadden haare Koninglyke Hoogheid eene „ openbaare Voldoening te geeven, waren „ zy niet door de verderflyke Intrigues „ dier zelfde Cabaale daar in verhinderd „ geworden. Zy hebben derhalven met „ het opregtſte genoegen gezien, dat de „ Troepen uwer Majeſteit, onder de be„ velen van den regeerenden Hertog VAN

VAN RHEEDES aanſpraak te *Berlyn* om den Koning te bedanken.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Brunswyk, eene billyke Satisfactie hebben bezorgd, en ik ben belast uwe Koninglyke Majeſteit daar van te verzekeren, te gelyk betuigende het deel, 't welk hun Hoog Mog. in deeze gebeurtenis neemen.

„ Heeft het geluk uwer Koninglyke Majeſteits Wapenen over hoogstdeszelfs Regeering eenen nieuwen glans verſpreid, „ en de lauweren vermeerderd, welke de „ Held, die aan het hoofd uwer Troepen „ ſtondt, en deeze Troepen zelf gewoon „ zyn te behaalen, zo heeft het ook eene „ nieuwe orde van zaaken te wege gebragt; „ thans zyn in dezelve de banden, zo wel „ tusſchen de verſchillende Provincien als „ de byzondere Leden van dien vryen „ Staat, vaster gelegd; de Conſtitutie, „ welker geheiligde inrigting onveranderlyk zyn moet, rust wederom op vaste „ grondzuilen, en zyn Doorl. Hoogheid „ de Prins Erfſtadhouder is, volgens den „ wensch van het grootſte en aanzienlykſte gedeelte der Natie, tot het waare „ heil des Staats, in zyne Erflyke Waardigheden herſteld.

„ Eene zo gelukkige Omwenteling, tot „ welke uwer Majeſteits bemiddeling aanleiding gegeeven heeft, is eeene dienst, „ die de erkentenis hunner Hoog Mog. „ vordert; en daar ik uitdruklyk gelast „ ben, die aan uwe Majeſteit te betuigen, „ zo heb ik de eer zulks by deezen te „ doen, met verzekering, dat hun Hoog „ Mog. vuurig wenſchen, uwe Majeſteit

„ al-

„ altoos bewyzen, zo wel van hunne dank- LVI.
„ baarheid, als waare hoogagting te gee- BOEK.
„ ven. — Hunne Hoog Mog. zullen al- —
„ tyd de volkomenſte eensgezindheid en 1787.
„ goede verſtandhouding, zo noodzaaklyk 1788.
„ tuſſchen nabuurige Staaten, tragten te
„ onderhouden: wenſchende hun Hoog
„ Mog. zelf, dewyl hun niets aangenaa-
„ mer zyn zal, deeze eensgezindheid door
„ een naauweren Verbintenis te bevestigen.

's Konings Antwoord liep op deezen zin „ Het is my een byzonder genoe- Antwoord des Konings.
„ gen, dat ik de Eer van myn Huis wree-
„ kende, de *Stadhouderlyke* Waardigheid
„ en het *Huis van Oranje*, in welker be-
„ houdenis en voorſpoed ik altyd een regt-
„ maatig deel neemen zal, in deszelfs
„ Voorregten bevestigd heb. Niet minder
„ aangenaam is het my den Vrede en Rust
„ bezorgd te hebben aan een Staat, wel-
„ kers welzyn my altyd, uit hoofde der
„ Vriendſchap, die ik de Republiek toe-
„ draage, en waar van ik dezelve, zo veel
„ in my is, onophoudelyk blyken meen
„ te geeven, ter harte gaan zal.

„ Verzeker hun Hoog Mogenden van
„ de gevoelens die ik voor hun voede,
„ en vernieuw tevens aan den Prinſe van
„ *Oranje*, en aan myne Zuster, de verze-
„ kering myner opregte toegenegenheid.
„ Voorts zie ik met genoegen, dat hun
„ Hoog Mog. U door deezen opgedraagen
„ last, een nieuw blyk van hun vertrou-
„ wen geeven; en ontvang by deeze gele-
„ genheid de verzekering myner byzondere

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ agting, welke de goede hoedanigheden, „ die ik altyd in U ondervonden heb, ver- „ dienen (*)."

Het vertrek der *Pruisſiſche* Krygsbenden.

Ten ſlotte moeten wy hier nog byvoegen het vertrek der hier te Lande, volgens verzoek, agtergelaatene *Pruisſiſche* Krygsbenden. Op den negen en twintigſten van Grasmaand MDCCLXXXVIII. werd te *Amſterdam* aan de *Leydſche Poort*, 's morgens voor de laatſte keer de wagt afgelost. Een weinig meer dan zes en een halve Maand was dezelve door *Pruisſiſche* Krygsbenden bezet gehouden. De elders gelegerden braken omtrent gelyktydig op, en verlieten met den aanvang van Bloeimaand deeze Gewesten.

Hoe gezegend van eenigen, hoe gevloekt van anderen, hun komst en verblyf in deeze Gewesten geweest is behoeven wy niet te melden. Een terugzigt op het voorgevallene, in een groot half jaar tyds, door ons geboekt, zal hier alles kunnen afdoen. — Ook zal het in 't beloop deezes Boeks aangemerkte, ten opzigte van de onmiddelyke gevolgen der Omwentelinge, hoe zeer alles reeds doorſteeke, ons met nog ſterker kleuren voorkomen, by het boeken der Gebeurtenisſen in byzondere Gewesten en Steden onzes Vaderlands, waar toe wy nu overgaan.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 36—44. te welker plaatze men een verſlag vindt van den trein des Afgezants by deeze gehoorverleening, als mede de Aanſpraaken des Gezants by de regeerende Koningin en de Koningin Weduwe, met de daar op gegeevene Antwoorden.

VA-

VADERLANDSCHE HISTORIE.

ZEVEN EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Aanmerking over de vermeerdering van des Stadhouders Magt, Characterſchets van WILLEM DEN V, *Overgang tot het in Holland voorgevallene. Voorſtel om het Onderzoek na de Ondertekenaaren der Adreſſen aan het Hof op te draagen. Voorſlag des Hofs door Holland omhelsd. Stukken aan het Hof gezonden en meerdere gevraagd. Voorloopige Raadſlag des Hofs. Verdere werkzaamheden. Hoe veel kommers dit by de Patriotten baarde. Amneſtie aan de Oranjegezinde Tyeraaren geſchonken. Nadeelige uitwerking hier van te wagten. Deeze grypt met de daad ſtand. Den geest van Oproer nog woedende door herhaalde Afkondigingen tegengegaan. Voorſtel van Haarlem wegens het voldoen der Oproerig- en Gewelddaadigheden. Nadere Afkondiging daar tegen. Aanmerking op dezelve. Herhaaling der Amneſtie aan de Oranje Tyeraaren. De oproerige woelingen bly-* LVII. BOEK.

LVII. BOEK.

blyven aanhouden. Lang verwyl eer 'er een voorſlag tot Amnestie voor de Patriotten opdaagde. Voorſtel des Stadhouders ten dien einde. Verwylen des Hofs met een Raadſlag hier over uit te brengen. Raadſlag des Hofs. Staatsbeſluit, op dit verſlag gegrond. Nadere bepaaling der Amnestie. Aanmerking hier over. Voorſtel om buiten de Stads Regeeringen Regters te benoemen. Bedenking deswegen. Het lot der buiten de Amnestie geſlootenen verſlimmerd. Hoe men meer byzonder handelt met eenige Leden van Gecommitteerde Raaden in het Noorder Kwartier. Bedoeling hier mede. Een en ander komt tot ſchuldbekentenis. Gevolg hier van. Vonnis van KLOBK, CLAUS *en* BLOK. *Aankondiging tegen alles wat tot eene Tegenomwenteling aanleidelyk was. Schoonhoven doet het Voorſtel om den Prins ter Regeeringsverandering te volmagtigen. Poogingen om door Requesten dit te bewerken. Alkmaar verzet 'er zich het langst tegen. Beloop deezer tegenkanting. Hoe genoodzaakt. Volmagt den Stadhouder ter Regeeringsveranderinge verleend. Voorſlag van Hoorn omtrent de Regeeringen ten Plattenlande. Voorſtel van Schoonhoven ten opzigte van de Steden geen ſtem in Staat hebbende. Bedoelingen deezer beide Voorſtellen. Op dezelve viel geen beſluit. Aan welke Heeren de Prins de Magiſtraatsverandering opdroeg.* BENTINCKS *Character. Character van* MBERENS. *Door welk een invloed dit werk beſtuurd. Die Heeren houden zich niet aan dien last; maar gaan denzelven te buiten. Aanmerking daar over.*

over. Hoe zy in de Afzetting handelen. Hoe in de Bekendmaaking. Aanmerking deswegen. Algemeene Berouwverklaaring vastgeſteld. Voorſlag tot een algemeene Eedzweering op de Conſtitutie. Voorſchrift van dien Eed. Algemeenheid der Afvorderinge. Uitwerking deezer Eedvorderinge. Aanmerking der Regeering van Gouda op dien Eed. Wat 'er met den Hoogleeraar BAVIUS VOORDA, ten opzigte van dien Eed, gebeurde. Hy weigert den laatst voorgeſchreeven Eed af te leggen. Op welk een grond deeze weigering rustte. VOORDA van zyn Hoogleeraarſchap afgezet. Op welk een voet hy aanbiedt den Eed af te leggen. Berigt door Curatoren deswegen gegeeven. Bedenkingen van VOORDA op dat Berigt. Beraadſlaagingen deswegen. Aanmerking van Amſterdam op een uitgebragt Verſlag. VOORDA doet een naderer Voorſlag en Aanbod. Afzetting door de Staaten. Bedenkingen daar over. Verklaaring door Amſterdam gegeeven, wegens den zin van dien Eed. Goedkeuring daar aan verleend. Betoonde Magtsverbreeding des Stadhouders in de verkiezing der Stedelyke Regeeringen. De Volksinvloed door het invoeren van dien Eed, vernietigt. Algemeene Aanmerking over de gevolgen van dien Eed. De Raadpenſionaris BLEISWYK bedankt. Zyne Afſcheidsreden. LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL tot Raadpenſionaris van Holland aangeſteld. Verwelkomd in de Vergadering. Aanſpraak van VAN DE SPIEGEL. Hoe hy den aanvang zyns Raadpenſionariſchaps by lieden van zyn eigen Aanhang

LVI. BOEK.

hang beoordeeld. VAN DE SPIEGEL *word Groot Zegelbewaarder. Gunſtig oordeel over den Staat der Geldmiddelen van Holland. Eene geringe Geldheffing neemt niet op Uitſchryving van den vyf en twintigſten Penning. Hoe men die Uitſchryving beoordeelt. Redenen voor de Uitſchryving van den vyf en twintigſten Penning gegeeven. Aanmerkingen daar op gemaakt. Klagten van Holland over de Geldopbrengingen der andere Gewesten. Bepaalingen wegens het Publiek Gebed. Voorſtel van Schoonhoven over de gemaakte veranderingen in het Godsdienſtige door de Patriotten. Aanmerkingen op dit Voorſtel. Bedoeling van 't zelve.*

1787 1788.

Schoon alle Gewesten des Bondgenootſchaps, blykens het vermelde, in het laatstvoorgaande Boek, in de veranderingen, die by de Omwenteling voorvielen, deelden, en 'er over 't algemeen eene nieuwe orde van zaaken gebooren wierd, meest geſchoeid op de leest des voorigen Beſtuurs, kreeg egter dit Beſtuur eene meerdere ſterkte aan de zyde des Stadhouders, niet alleen ten opzigte van de Gewesten in 't algemeen; maar ook van elk derzelven *in 't* byzonder. Om deeze daar te ſtellen ontbrak het nergens aan werkzaame poogingen.

Aanmerking over de vermeerdering van des Stadhouders magt.

Was WILLEM DE V. een Man geweest van eenen min traagen en beſluitloozen aart, hadt hy den geest bezeten zyner Vrouwe, hy zou gewis het Stadhouderlyk Ge-

Character ſchets van WILLEM DEN V.

Gezag, hoe zeer ook in magtbetoon verbreed, tot eene nog veel grooter hoogte opgevoerd, en aan eene volſtrekte Oppermogenheid gelyk geſteld hebben. Veel waarheids ſteekt 'er in het ſchryven eens Reizigers, „ De naauwgezette vrees van „ kwaalyk te doen, heeft WILLEM DEN „ V. geduurig wederhouden van goed te „ doen. Hy is lydelyk geweest in eenen „ toeſtand, dien een wys en goed man „ zou hebben kunnen doen gedyen tot „ voorſpoed van zyn land en het winnen „ van de Volksliefde op eene eerlyke wyze, en dien een wys en eerzugtig man „ tot vergrooting van zyn eigen magt zou „ hebben kunnen gebruiken (*)." — Hy onderſchraagde de poogingen, te zyner Gezagsverbreeding aangewend en deels volvoerd, niet op zodanig eene wyze, dat zyne Voorſtanders het beoogde wit konden beſchieten; zo zy anders ten doele gehad hebben hem tot eene hoogte te verheffen, welke hun geheel afhanglyk maakte van eenen Man, omtrent wiens Character wy uit den mond zyns volyverigen Bevorderaars den Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL opgetekend vinden, dat hy zich by den ouden Griffier FAGEL beklaagde, „ over „ de weinige Directie van den Prins, die „ zyne dagen doorbragt met gehoor te ver„ leenen; dat hy groote zaaken verzuim„ de om zich enkel met kleine bezig te hou- LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) T. COGAN *De Rhyn, of Reis van Utrecht na Frankfort*, by A. LOOSJES Pz. I. Stuk bl. 35.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ houden, en dat hy geen het minſte on-
„ derſcheid maakte tuſſchen zyne ver-
„ klaarde Vyanden en tuſſchen zyne Vrien-
„ den; dat hy, integendeel, de eerſte met
„ open armen ontving en de tweede daar
„ liet; 't welk veroorzaakt dat deezen hem
„ onvergenoegd verlieten, en de eerſten
„ hem beſpotten." —— En nog ſterker.
„ Hy is al een zeer raar Heer, en die gee-
„ nen, die zich verbeelden dat hy geen
„ Systhema heeft, zo als veele menſchen
„ denken, bedriegen zich zeer; hy heeft
„ wel degelyk een Systhema; maar het is
„ een Systhema van verwarring en disordre.
„ Zyne Politique is van de dingen zo veel in
„ de war te helpen als maar doenlyk is (*)."

Met den Prins zelve hadden zy weinig op. Een Characterſchets van dien Vorst door een zyner Vrienden, niet lange naa de Omwenteling, opgehangen (†), wyst zulks ten vollen aan. Een en andere trek daar uit ontleend, zal ons de denkwyze zyner Aanhangeren, zo over zyn Perſoon, als over de Post die hy bekleedde, op de beste wyze, doen kennen.

„ Het plan des Stadhouders is gegrond
„ geweest op Theoretisch onderwys en
„ op

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, te Amſt. by de Erven C. N. GUERIN en. W. VERMANDEL 1797. bl. 153. en 169.

(†) Deeze Characterſchets heeft ten dagtekening April 1788. Men vondt dezelve onder de Papieren van den Griffier FAGEL, geen naam van den Characterſchetzer treft men 'er by aan. R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 147. 175 enz.

„ op voorbeelden. De Hertog L. VAN BRUNSWYK verwyderde hem van den arbeid, deedt alles, en de Stadhouder tekende. Van daar zyne gewoonte en behoefte om over de zaaken te ſpreeken, en zyne weetenſchap in deeze te vertoonen, om zyne Stadhouderlyken invloed te doen beſtaan in eene verveelende vertooning van Audientien, van vyf, zes of zeven uuren; om zeer weezenlyke zaaken te doen verzinken in nietsbeduidende gezegden; om langdraadige Voorſtellen te doen, die dikwyls het kenmerk draagen van eene zeer juiste redeneering, en zomtyds zelfs van Genie — van daar eindelyk dit hoofdgebrek van niets te beſluiten, niets te leezen, niets te antwoorden, en niets af te doen; maar altoos den Stadhouder in Theorie te vertoonen, en nooit in de daad te zyn. — —

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Niets zal hem doen veranderen, hy heeft zyn plooi gezet. Wanneer de *Franſchen* en de Patriotten gezegd hebben, dat hy zyn Post elendig waarnam, zo hebben zy gelyk gehad. Het zou dus aan *Frankryk* een groot voordeel gegeeven zyn, indien men over dit onderwerp ooit in de minſte redenwisſeling wilde treeden; want, dit alles toegeſtaan zynde, zouden zy daar uit een daadlyk bewys neemen, om den Prins onbekwaam te verklaaren, en gevolglyk vervallen van het Stadhouderſchap. — Ik geloof, in tegendeel, dat het nood-

„ zaak-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zaaklyk is zyne redeneering te vestigen
„ op deezen grondslag — dat de Prins
„ van ORANJE even zo weezenlyk tot
„ de Constitutie der Republiek behoort,
„ als een Koning tot de Monarchie: zo
„ dat, verondersteld zynde, dat de een of
„ de ander hunne Posten niet waarnee-
„ men, gelyk zy behoorden te doen, dit
„ nogthans geene beweegreden kan daar-
„ stellen, waarom men den Koning en
„ den Stadhouder niet zou behouden, met
„ alle de Regten en Voorregten, die hun
„ zyn toegestaan. — Op dit beginzel
„ redeneerende, ontzenuwt men de drog-
„ redenen der Tegenparty. Men moet 'er
„ zich by houden om de *Plaats* te verdee-
„ digen; maar niet den *Persoon*

„ Indien de Prins van *Oranje* niet uit
„ deeze soort van verstands bedwelming
„ heeft kunnen getrokken worden in het
„ oogenblik toen 'er alles by hem aan
„ hing, zyne Eer, zyne Goederen, mis-
„ schien zyn Leeven zelfs: wat kan men
„ 'er dan thans van verwagten in de ge-
„ lukkigste gesteldheid, die immer een
„ Tydperk in zyn Huis gemaakt heeft —
„ eene gesteldheid, welke hem niets over-
„ laat te vreezen? Eindelyk, indien hy
„ zwak is, is hy het eerder door zyne
„ Verrigtingen dan door zyn Charac-
„ ter. Door zich in woorden en redenee-
„ ringen te verstrooijen kan hy zyn eigen
„ gevoelen niet vaststellen; maar om-
„ helst dat van den geenen, die 't laatst
„ spreekt, het geen ontelbaare tegenstry-

„ dig-

„ digheden en valſche gevolgtrekkingen voortbrengt. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Aangebeden door het Volk, valsch „ gevleid door zyne Party, en meer be- „ klaagd dan gehaat by de *Franſche* Par- „ ty, zodanig is de waare geſteldheid „ van den Prins van *Oranje*. —— In het „ tegenwoordig oogenblik moet ik by het „ Tafereel, dat ik van dien Prins geſchetst „ heb, nog dit voegen, dat men aan het „ Hof van den Stadhouder, in zeer veel „ gelegenheden gebrek heeft aan opletten- „ heid, dat men 'er de rechte maat niet „ weet te houden, en op eene onbeleefde „ wyze beleefdheden bewyst."

Waarlyk een Vorst, wiens Characterbeeld door de hand zyner Vriënden en Voorſtanderen, in deezer voege in 't klein en in 't groot, afgemaald wordt, heeft geen vyandig penceel noodig om eene ongunſtige aftekening te bekomen. Een te rugzigt op diens daaden zal de waarheid veeler opgegeevene trekken ten ſpreekendſten aanwyzen, en zal het volgende onzer Geſchiedenisſen tot nader bevestiging dienen. Wy oordeelden het daarom niet ongepast, eer wy ter beſchryvinge van het voorgevallene in de byzondere *Gewesten intraden*, die Characterſchets te plaatzen. De handelingen daar in gehouden zullen de welgetroffenheid van veele trekken, ſchoon 'er nu en dan wat van de Caricature onderloope, doen zien. En twyfelen wy niet te verzekeren, dat het in *Holland* meer bepaald voorgevallene, inzonderheid ter ſtaa-

Overgang tot het in Holland voorgevallene.

vin-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

vinge zal dienen. Dit Gewest, op welks vernedering het meest by de Omwenteling gemunt was, zal zeer voegelyk het eerst ten voorwerpe onzer byzondere Geschiedbeschouwinge strekken. Aan de algemeene zaaken tot het zelve behoorende, is dit Boek gewyd.

Voorstel om het onderzoek na de Ondertekenaars der Adressen aan het Hof op te dragen.

Naauwlyks was by Staaten van *Holland*, op den twee en twintigsten van Herfstmaand van het Jaar der Omwenteling, door het Stadhouderlievend *Rotterdam*, de Voorslag ingebragt om onderzoek te doen na de Ondertekenaars der ingediende Adressen, Memorien, Verklaaringen, en Voordragten, zo ter Staatsvergaderinge, als in byzondere Steden gedaan, en het Hof Provinciaal te gelasten deeze te onderzoeken, en des eenen raadslag in te leeveren (*), of het vondt zo veel ingangs dat 'er een daar mede overeenkomstig Staatsbesluit op viel. — Welkom was dit aangeprezen werk by een Hof, 't geen zich kortlings werkloos getoond hadt, om het wettig gezag der Staaten te doen eerbiedigen, zo door het handhaaven van de wettigheid der hooge Staatsvergaderinge, als in het waaken voor de veiligheid der Ingezetenen, boven al in de Hofplaatze; thans betoonde het zich gereed ter volyverigste medewerking om de onderliggende Party te verpletten. Overboodig in werkzaamheid droeg het, by wederschryven aan de Staaten zaaken voor, waar op deezen niet scheenen gedagt te hebben. Im-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 218.

Immers, naar luid van 's Hofs onverwyld antwoord, op den vyf en twintigſten van gedagte Herfſtmaand, „ kon het zich voor „ hun Ed. Gr. Mog. niet verbergen, dat „ de onvoorbeeldige ſtoutheid, die in gemelde Adreſſen doorſtraalde, zo niet haaren oorſprong, althans haare toeneeming „ ſcheen verſchuldigd te zyn aan de Protectie, welke derzelver Aucteurs zich verzekerd hielden te zullen vinden by zodanige Regenten, welke by eene op den achtſten van Augustus MDCCLXXXVI te *Amſterdam* aangegaane en in de Couranten bekend gemaakte *Acte van Verbintenis*, zich verpligt zouden hebben, om het Systhema der Inſtelleren van zodanige Adreſſen te begunſtigen, en des noods elkanderen met goed en bloed te ondersteunen en beſchermen, indien iemand hunner, uit hoofde van die Verbintenis, of daar uit voortvloeiende daaden, in het meest of minst, gekrenkt of gemoeid mogt worden. Dat de uitwerkzels van die Verbintenis te bekend waren, dan dat het Hof de aandagt van hun Ed. Gr. Mog. met het ontwikkelen van dezelve behoefde te vermoeijen; en dat het zich derhalven alleen bepaalde tot het gevolg, 't welk aan 't zelve toeſcheen duidelyk voort te vloeijen uit de gemaakte aanmerking; te weeten, dat, zou ooit de rust in dit Land volkomen herſteld, en de veiligheid van hun Ed. Gr. Mog. van de Stedelyke en andere Regeeringen, en van een iegelyk „ Re-

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Voorſlag des Hofs door *Holland* omheld.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Regent en Ingezeten, bevestigd worden, „ het weinig baaten zou, nopens zodanige „ Adresſen voorzieninge te doen, indien „ niet mede werd zorg gedraagen, dat zo„ danige Verbintenisſen tusſchen Regenten, „ met al derzelver aankleeven, en gevol„ gen, wierden vernietigd, zo dat 'er zelfs „ geen ſchaduwe van overbleef." Welk een Beſluit hier op in 't algemeen viel, hebben wy reeds geboekt (*). By Staaten van *Holland* werd 'er een gunſtig Verſlag op uitgebragt, welhaast van een dergelyk Beſluit gevolgd (†).

Stukken aan het Hof gezonden, en meerdere gevraagd.

In die zelfde Voordragt verzogt het Hof om die Adresſen, voor zo verre dezelve aan hun Ed. Gr. Mog. gedaan waren, oorſpronglyk, of by afſchrifte, aan 't zelve te doen toekomen; en, voor zo verre ze aan Stedelyke Regeeringen hielden, te bevelen, dat die Regeeringen, zulks mede, binnen korten tyd, werkſtellig maakten. — Ingevolge hier van kreeg het Hof welhaast negentien ſtuks van die begeerde en tot bezwaaring der Patriotten opgezamelde Geſchriften, en ſchreef, op den derden van Wynmaand, aan Staaten van *Holland*, verſlag doende van de ingekomene Papieren, om nog verſcheide andere Adresſen van dien zelfden aart te mogen hebben, „ in welke „ de verregaandſte, ongehoordſte en onzegt„ vaardigſte Bedreigingen, zelfs aan hun Ed. „ Gr. Mog. Vergadering, voorkwamen."

Voor-

(*) Zie hier boven bl. 61.
(†) *Beſl. van Holl.* 18 Oct. en 16 Nov. 1787.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Voorloopige Raadslag des Hofs.

Voorloopig gaven de Leden des Hofs, te dier gelegenheid, hunnen Raadslag op de Adressen hun reeds ter hand gesteld. Een Raadslag, van strengen aart, en by welken zy, in den aanvange eene geheel andere houding aanneemen, dan toen het te doen was om eenen MOURANT, die snood de onschendbaarheid der Leden van *Hollands* Souverainiteit aanrandde, ter straffe te vorderen (*). Onder zeven Artykelen vervatten zy hun gevoelen ——

„ *Voor eerst*, dat, hoe zeer ook het misdaadige, in die Adressen voorkomende, „ zou kunnen of *mogen* gerekend worden „ te behooren tot dat *soort* van *Misdaden*, waar omtrent het Hof, ten allen „ tyde, gestustineerd hadt, dat aan hetzelve „ de afzonderlyke Beoordeeling, met uit„ *sluiting van alle andere* Regters, toe„ kwam; egter, tot vermyding van alle „ geschillen, die eenigzins tot veragtering „ van het heilzaam oogmerk, het welk „ hun Ed. Gr. Mog. zich hadden voorge„ steld, zouden kunnen strekken de voor„ gemelde Adressen behoorden gesteld te „ worden, niet alleen in handen van den „ Procureur Generaal; maar ook van de „ Officieren der Steden, daar zy gemaakt, „ of getekend waren, mitsgaders daar de „ Auteurs, Tekenaars, en verdere Per„ soo-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl 14. Hoe veel beweegings het Hof, wegens die eerste Regtspleeging, by hun Ed. Gr. Mog. gemaakt heeft, wyzen de Stukken en Vertoogen uit, aan de Staaten gezonden. Men vindt ze in de *Vernaam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 70—271.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ſoonen, daar in deel gehad hebbende, „ woonagtig waren; ten einde tegen de„ zelve zodanig te handelen als het Regt „ van de Hooge Overheid zou vereiſchen.

„ *Ten tweeden.* Dat zodanige Gewa„ pende Schutteryen en Genootſchappen, „ door welken, of uit welker naam, dier„ gelyke Adreſſen gedaan waren, zouden „ behooren ontwapend, vernietigd, en ver„ volgens nieuw gezuiverde Schutteryen „ in derzelver plaats geſteld, en voorzien „ te worden van zodanige Officieren, van „ welken men ten vollen kon verzekerd „ zyn, dat zy aan dergelyke zaaken geen „ deel gehad hadden.

„ *Ten derden.* Dat overal alle onder„ ſcheidende Tekenen der Schutteryen, „ uitgenomen de Uniformkleeding, zou„ den behooren te worden afgeſchaft, en „ aan dezelve verbooden om gewapend op „ 's Heeren Straaten te verſchynen; ten zy „ op die tyden, als dezelve de Wagt had„ den, of wettiglyk als Schutters werden „ opgeroepen.

„ *Ten vierden.* Dat alle Burgerſocieteï„ ten, welke deel gehad hadden in de on„ wettige zogenaamde Volksvergaderingen, „ zouden behooren te worden ontbonden; „ de Huizen, daar toe aan dezelve in ei„ gendom behoord hebbende, of door de „ Leden van dien of geregtlyk *ad opus* „ *jus habentium* verkogt, en de penningen „ aan de geweezene Leden ter hand ge„ ſteld worden.

„ *Ten vyfden.* Dat in het byzonder on„ derzoek zou behooren gedaan te worden

„ na

„ na de Oprigters van zodanige Societei- LVII.
„ ten, mitsgaders na de wyze waar op zy BOEK.
„ dit gedaan, en hoe zy zich verder ge- ——
„ draagen hadden: terwyl verder onder- 1787.
„ zoek zou behooren te geſchieden op de 1788.
„ Gecommitteerden en Geconſtitueerden,
„ zo van zodanige Societeiten als van an-
„ dere Corporatien, onder welke benaa-
„ ming die ook mogten zyn voorgekomen
„ welke mede in die Adresſen rechtſtreeks
„ of zydelings deel gehad, of zich in die
„ Posten ingedrongen, en hoe zy zich ver-
„ der gedraagen hadden.

„ *Ten zesden.* Dat men ook Onderzoek
„ zou dienen te doen op de *Aanleggers* en
„ *Uitſchryvers* van de zogenaamde *Volks-*
„ of der Genootſchappen-Vergaderingen;
„ inzonderheid op die van de laatſte Ver-
„ gaderingen te *Leyden* en te *Amſterdam*
„ gehouden.

„ En, eindelyk, *ten zevenden*, dat mede
„ Onderzoek zou behooren gedaan te wor-
„ den op de zogenaamde *Commisſie der*
„ *Gewapende Burgercorpſen tot Expeditie der*
„ *Militaire zaaken*, de Commandanten, en
„ verder die geenen, die in het zoge-
„ naamd Burgerlegertje eenig gezag geoe-
„ fend hadden, gelyk mede nopens het
„ geen door dezelven, by die gelegenheid,
„ was verrigt en uitgevoerd." — Gunſtig hoorde men deeze Raadſlag, de verzogte Adresſen werden in 't oorſpronglyke aan het Hof gezonden (*).

Het

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 291—297.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Verdere werkzaamheden.

Het voorlichtend Hof maakte reeds binnen kort, op den twaalfden van Wynmaand naamlyk, het genoegen, om, nevens Staatscommitteerden, een Verslag op deezen raadgeevenden Brieve te helpen uitbrengen. Een Verslag, waar by men, zonder eenigzins vóóraf te overweegen, de gronden, welke vóór of tegen dusdanig eene Crimineele Vervolging waren, de Staaten aanmaande, om, overeenkomstig met het gevoelen des Hofs, tegen alle die Persoonen, in gemelde betrekkingen, crimineel te doen procedeeren (*). —— Alle deeze werkzaamheden hadden spoed. Met den aanvang van Slachtmaand verscheen 'er een gelykluidend Besluit van Staaten van *Holland*: wel inzonderheid aandringende op het eerste Punt in evengemelden Raadslag (†). —— Het Hof van zyne werkzaamheden in dit vak kennis geevende aan de Staaten, berigtte, eer die maand ten halve was verstreeken, onder de nader aan 't zelve toegezonden Adressen ontdekt te hebben een Verzoekschrift hun Ed. Gr. Mog. aangeboden, ondertekend door drie honderd acht en vyftig Persoonen in *'s Gravenhaage* woonende, en onder deezen verscheide Suppoosten van het Hof; dat het dit Verzoekschrift reeds in handen van den Procureur Generaal gesteld hadt; ten einde hy

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XXXIII. D. bl. 247—250.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 213—216. Zie het punt hier bedoeld hier boven bl. 163.

hy daar omtrent het regt van de Hooge Overheid zou waarneemen, zo als ook omtrent de Adresſen door Ingezetenen van *Delft*, zo aan hun Ed. Gr. Mog. als aan hunne Stadsregeering ingeleeverd (*). LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Voorlichtingen, Staatsbeſluiten, Werkzaamheden van dien aart wekten vreés in de gemoederen van ontelbaare Ingezetenen in een of ander of in verſcheide der aangegeevene rangen van Staatsmisdaadigeren betrokken. Klein was het getal der uitgeweekenen in vergelyking met de gebleevenen, die zich niet vry kenden van 't geen hier Misdaad genoemd werd. De bekende *handelwyze des Hofs in deezen* vermeerderden dit duchten: voor al *moest* zulks met dubbele kragt werken by een zantal Advocaaten, Procureurs, Deurwaarders, Notarisſen en anderen, welke bedieningshalven onder *'s Hofs* Regtsgebied behoorden; tegen welken het, vóór het kenteren des Staatsgetys, zyne verbittering niet dan door eene trotſche houding en bitſche bejegeningen hadt kunnen toonen. Hoe veel kommers zulks baarde by de Patriotten.

By zulk een algemeenheid van zogenaamd Staatsmisdryf doet zich meest altoos hoop op van Vergiffenisſe. Deeze was, in het tegenwoordige geval, gering, ſchoon het hier te *Lande* aan geen Vergiffenisbetooningen mangelde; doch deeze ſtrekten zich uit tot ander ſlag van voorwerpen, en mogten eer tot mismoedigmaaking, dan tot opbeuring, dienen. Laaten wy van de- Amneſtie aan de Oranjegezinde Verraaren geſchonken.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 295—298.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

dezelve eerst eenig verslag doen; ten einde de Vergifnisverleening den Patriotten vervolgens geschonken, 'er te sterker by afsteeke.

De Omwenteling was naauwlyks daargesteld of Staaten van *Holland*, ongetwyfeld daar toe aangezet door den wedergekomenen Stadhouder, en de Hoofdbewerkers dier Herstellinge, kondigden, den zeven en twintigsten van Herfstmaand, aan; „ Naardemaal zich, door de zonderlinge en aanbiddelyke Voorzienigheid van den Allerhoogsten, de ongelukkige omstandigheden, in welke voornaamlyk deeze Provincie, door hooggaande onlusten en verdeeldheden tusschen Regenten en Regenten, Burgers en Burgers en Ingezetenen en Opgezetenen, was gedompeld, merklyk ten besten zyn veranderd, en door de gelukkige herstelling van zyne Doorlugtige Hoogheid den Heer Prins van *Oranje* en *Nassau*, Erfstadhouder, Erfcapitein Generaal en Admiraal Generaal deezer Provincie, in alle zyne hooge Waardigheden Hoogstdenzelven, by zyne meerderjaarigwording, Staatsgewyze wel en wettig opgedraagen, welhaast, zo wy van Gods gunstigen Zegen hoopen en verwagten, geheel zullen ophouden, en wy thans hebben buiten effect gesteld de Plakaaten of Publikatien, waar door de Voorstanders en Beminnaars van zyne Doorlugtige Hoogheid en van Hoogstdeszelfs Vorstlyk Huis, wanneer zy, op eenigerhande wyze, al ware het zelfs

„ zelfs door woorden of door in derzelver LVII.
„ aart en natuur onverſchillige daaden, BOEK.
„ blyken van hunne verknogtheid en aan- ——
„ kleevinge aan Hoogstdeszelfs Perſoon of 1787,
„ belangen gaven, aan zwaare ſtraffen 1788.
„ werden blootgeſteld, en daar door is
„ veroorzaakt, dat veelen anderzins goede
„ en welmeenende In- en Opgezetenen,
„ welke hunnen yver voor die met het heil
„ des Lands zo zeer overeenkomende zaa-
„ ke, niet kunnende bedwingen, de voor-
„ ſchreeve Plakaaten, in het een of ander
„ opzigt, overtreeden hadden, in de Ge-
„ vangenisſen geworpen, en uit hoofde
„ van Regterlyke Vonnisſen, zommigen
„ aan den Lyve, anderen met Confine-
„ ment, anderen met Bannisſement ge-
„ ſtraft zyn geworden; en ook anderen,
„ uit vreeze van vervolgd of geſtraft te
„ zullen worden, uit het Land gevlugt
„ zyn, en het onbillyk zou zyn, dat ie-
„ mand, ter zaake van yver voor het geen
„ wy thans rekenen de waare Conſtitutie
„ en de belangen des Vaderlands te zyn,
„ zou blyven lyden, of eenige onaange-
„ naame gevolgen ondervinden. —— Zo
„ is 't, dat wy, naa rype deliberatie, naa
„ ingenomen Advys van onzen Hove, heb-
„ ben goedgevonden te verleenen, gelyk
„ wy verleenen mits deezen, aan allen en
„ een iegelyk, welke uit hoofde van aan-
„ kleeving aan of yver voor de belangen
„ van het Doorlugtig Huis van *Oranje*,
„ het zy vóór of naa het emaneeren van
„ de bovengemelde onze Plakaaten of Pu-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ blikatien, zich aan eenige onrustige Be-
„ weegingen of Oproerigheden, of aan iets
„ van 't geen by de voorschreevene Pla-
„ kaaten is verboden, op eenigerhande
„ wyze, hebben schuldig gemaakt, eene
„ Amnestie of volkomene Vergeevinge en
„ Uitwisinge van alles, wat zy daar door
„ tegen ons zouden mogen hebben over-
„ treeden of misdaan; verklaarende wy wy-
„ ders alle Procedures, uit dien hoofde,
„ tegen dezelven aangevangen, het zy de-
„ zelve nog hangende of reeds getermi-
„ neerd mogen zyn, voor vervallen; ver-
„ nietigende by deezen alle Vonnisen te-
„ gen de zodanigen om zulke overtreedin-
„ gen of misdaaden geweezen, het zy de-
„ zelve reeds zyn geëxuteerd of niet; met
„ Herstellinge der Gecondemneerden en
„ Geëxecuteerden in derzelver Eer en Reg-
„ ten, even of zy die overtreedingen of
„ misdaaden niet hadden begaan.

„ Bevelen en gelasten wy de respective
„ Officieren en Geregten, om die geenen,
„ welken, uit zulken hoofde, in hunne
„ Gevangenisen, of uit kragte van hunne
„ Vonnisen in eenig Confinement zyn,
„ daar uit illico kosteloos te ontslaan, en
„ te doen relaxeeren; mitsgaders alle om
„ zulke redenen aangevangen Procedures
„ te staaken, en de ter zodanige zaaken
„ Gebannenen, onverhinderd te laaten te
„ rug komen, en als alle andere Ingeze-
„ tenen de vrye inwooning en alle andere
„ Regten en Voorregten te doen genie-
„ ten, in verwagting dat dezelve zich zul-

„ len

„ len gedrongen als stille en vreedzaame Ingezetenen, voor welken de weg van Regten, maar niet die van eigenwillige wraak, openstaat. LVII. BOEK. 1787.

„ En interdiceeren wel expresselyk onzen Procureur Generaal, en alle andere Officieren, iemand, wie hy zy, ter zaake voorschreeve, ooit of ooit, in eenigen manieren, te bemoeilyken, of in het rustig en vredig genot van deeze onze Amnestie en Vergeevinge te stooren of hinderlyk te zyn. —— Welverstaande nogthans, dat onder deezen onze Amnestie niet begreepen zyn de zodanigen, die onder voorwendzel van de goede zaak zich aan Moord, Roof, Diefstal en Faliteiten of eenig ander niet tot Oprechtheid behoorende, maar op zich zelf staande Delict hebben schuldig gemaakt; als dewelken wy hier door geenzins willen bevryden van de door zodanig Delict verdiende of aan dezelve by Vonnisse opgelegde en geïnsigneerde straffen (*)."

1787. 1788.

Geen gunstig denkbeeld van den staat der Landszaaken mogen wy ons, op het leezen deezer Amnestie, vormen, indien anders de waarneeming van den wysgeerigen en staatkundigen CICERO, over soortgelyke gevallen, gegrond is; naamlyk, „ dat bedorvene Gemeenebesten, waar in „ alles wanhoopig stondt, doorgaans deeze eindelyke uitkomst pleegden te heb„ ben;

Nadeelige uitwerking hier van te wagten.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 205—207.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ben; dat Veroordeelden in vooriger „ ſtaat herſteld, Gebondenen losgemaakt, „ Gebannenen te rug geroepen, en ge„ weezen Vonnisſen vernietigd wierden, „ Dan, daar dit gebeurde, elk begreep, „ dat zulk een Gemeenebest ten gronde „ ging, en niemand eenige hoop op be„ houd overhieldt (*).

Deeze grypt met de daad ſtand.

In de daad, kon iets den ruimſten teugel ſlaaken tot het pleegen van nieuwe balddaadigheden, euveldaaden en geweldenaaryen van den ſnoodſten aart, het was de uitvaardiging van dusdanig eene Kwytſchelding, in de dagen der deerlykſte wanordes en beroeringen van allerlei ſoort aangerigt door het gepeupel, geſtyfd door lieden van meer aanziens, en geholpen door de ingerukte *Pruiſiſche* Krygsbenden. Het gaf de ſterkſte aanleiding aan de heffe des Volks, en bovenal aan de Belhamels onder 't zelve, om zich diets te maaken, dat, wat zy ook uit hoofde van dien zelfden yver voor het Stadhouderlyk Huis, en de oude Landsconſtitutie, vervolgens mogten uitvoeren, naderhand dezelfde ſtrafloosheid zou ontmoeten. Misdaaden immers, die tot verregaande Oproerigheid voortſloegen, en

(*) CICERO *Verr.* V. c. 6. *Perditæ Civitatis, desperatis omnibus rebus, hoc ſolent exitus exitiales habere, ut damnati in integrum reſtituantur, vincti ſolvantur, exules reducantur, res judicatæ reſcindantur. Quæ cum accidunt nemo eſt, quin intelligat, rurſus illam Rempublicam; hæc ubi veniunt nemo eſt, qui ullam ſpem ſalutis reliquam eſſe arbitretur.*

en daadlyke Plünderingen, kwamen nu voor als zaaken, uit haaren aart onverſchillig, en alleen willekeurig ſtrafbaar gemaakt. — Hoogſt ontydig althans werd zulk een Plakaat den Volke aangekondigd, en kon het niet misſen, in dit tydsgewrichte, de grootſte ſtoorenis aan de openbaare rust toe te brengen. Dan men verkoos liever de veiligheid van veele duizenden braave en ſtille Landgenooten, door deeze verhaaste Afkondiging, het hoogſte gevaar te laaten loopen, dan een aantal ſlegten en oproerigen de welverdiende ſtraffe wegens gepleegde misdaaden langer te laaten lyden. *Men droeg ook geen zorg dat* de geſlaakte Misdaadigers in de diepſte ſtilte tot hunne Steden en Woonings wederkeerden; maar gedoogde in tegendeel, ja zag met welgevallen, dat deezen, op veele plaatzen, onder een joelend geſchreeuw, en tot vervolging der anders denkenden aanhitzend geroep, door het ſlegtſte geſpuis, als in zegepraal werden ingehaald. — Geene voorzorge altoos werd 'er gedraagen om de Stedelyke Regeeringen de voor de rust zo noodige vryheid te vergunnen, om de Oproerkraaijers, die niet zouden nalaaten de ſtem op nieuw te verheffen, uit hunne Steden te weeren; ten einde braave Burgers, die in derzelver voorgaande te regtſtelling deel of daar toe eenige betrekking hadden, voor de wrange gevolgen van bittere wraakzugt, en de Steden voor het opborrelen van nieuw geweld te bewaaren. Het onvermydelyk gevolg deezer ver-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

verhaaste Amnestie, om 'er geen haatlyker en welverdienden naam aan te geeven, was dat veele braaven in den Lande, die voorheen door den Regter genoodzaakt waren geweest om tegen die Onverlaaten te getuigen, om, by de wederkomst dier Oproermaakeren, zelfs de vlugt te neemen. — Byzondere voorbeelden, ter staavinge hier van, zullen wy hier niet aanvoeren, in grooten getale zullen zy ons voorkomen, wanneer wy tot een bepaalder Stedelyke en plaatslyke beschouwing in *Holland* afdaalen.

De geest van Oproer nog woelende door herhaalde Afkondigingen tegen gegaan.

Hoe weinig de gemoederen in kalmte en dus vóór het ontvangen van zulk een Amnestie geschikt waren, blykt uit eene Publikatie tegen Rustverstooringen, door zyne Hoogheid, op den dag zyner Intreede in *'s Gravenhaage* gedaan, en die Staaten van *Holland*, op twee voorafgaande dagen, lieten afleezen (*); doch inzonderheid uit de strenge Publikatie, den negenden van Wynmaand, tegen het vervolgen van Ingezetenen door Medeingezetenen, vastgesteld en verzonden. De aanhef van dezelve schildert met weinige maar sterke trekken, 's Lands toenmaaligen stand. Immers de Staaten geeven daar by, met zo veele woorden, te verstaan, „ hoe te hunner ken„ nisse gekomen was, dat op verscheide „ plaatzen binnen de Provincie van *Hol„ land* en *Westfriesland* eenige Ingezetenen „ zich veroorloofden, om hunne Medein„ gezetenen, welke zy meenen, omtrent „ de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 206. 208.

„ de oude en gezegende Conſtitutie van dit Gemeenebest, niet wel gezind geweest te zyn, in plaats van het onderzoek en de beoordeeling van het ſtraf-baare, 't welk dezelve mogten bedreeven hebben, aan den Regter over te laaten, met ſchimp- en ſcheldnaamen te vervolgen, en in derzelver Perſoon en Goederen met inſlaan van Glazen, Plunderingen en andere Feitlykheden te beledigen, en zich dus ſchuldig te maaken aan de veſtooring van de gemeene rust en het pleegen van publiek Geweld; en dat zelfs eenigen zich niet hadden ontzien, zommigen van hunne Medeingezetenen uit derzelver huizen weg te haalen, of aan te houden, te vervoeren en aan de *Pruiſiſche* Militie, zich hier te lande bevindende, over te geeven, en bedreigingen te doen van met anderen op gelyke wyze te handelen, en zich dus ſchuldig te maaken aan eene verregaande Violatie van de Burgerlyke Vryheid en Veiligheid; dat ook op verſcheide Comptoiren der Gaarders van 's Lands Tollen en Gemeene Middelen, de Gelden van het Land en derzelver particuliere Goederen geroofd, hunne Perſoonen mishandeld en weggevoerd werden: waar by toekwam, dat de Invordering van 's Lands Inkomſten en Impoſitien niet alleen niet kon worden geexecuteerd; maar geheel te niet liep" Ten ſlotte betuigende, „ dat zy, op dat „ de Godtergende Ons an zyne DoorluG- „ tige

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ tige Hoogheid den Heer Erfſtadhouder
„ zo zeer grievende en den yver voor de
„ oude Conſtitutie zo zeer onteerende
„ wanbedryven, des te beter mogten wor-
„ den geſtuit, aan den geenen, die een der
„ Belhamels, Aanvoerders of Opſtookers
„ van zodanige Geweldenaaryen, op eene
„ overtuigende wyze, ontdekten, beloof-
„ den duizend Guldens, en daarenboven
„ Straffoosheid, indien hy zelve, zonder
„ een Aanſtooker of Belhamel te zyn, zich
„ aan 't een of ander van 't voorſchreevene
„ mogt hebben ſchuldig gemaakt (*)."

Voorſtel van *Haarlem* wegens het vol-duuren der Oproerige en Geweldaadigheden.

Ondanks dusdanige Plakaaten van Staaten van *Holland*, ondanks dergelyke Publikatien van het Hof, ondanks herhaalde Waarſchuwingen van wegen zyne Hoogheid, ondanks ontelbaare Stedelyke Aanmaaningen tot Rust, bleef de bedaardheid in den Lande verre te zoeken. Niet vreemd dat de Afgevaardigden van *Haarlem*, in Wintermaand, ter Vergaderinge van *Holland* zich in deezer voege lieten hooren, „ dat, „ niettegenſtaande de zo ernſtige en herhaalde Publikatien van hun Ed. Groot „ Mog. tegen alle Feitlykheden, en het „ pleegen van Geweld, mitsgaders tegen „ het doen van overlast aan Perſoonen, „ Goederen of Huizen, men in verſcheide Steden en Plaatzen binnen de Provincie zich niet ontzag om de Huizen „ der Ingezetenen, op de baldaadigſte „ wyze, by voortduuring, door het in-

„ ſlaan

(*) *Reſol. van Holl.* 9. Oct. 1787.

„ ſlaan van glazen te ruineeren, en andere LVII.
„ daaden van openbaar geweld, vooral op BOEK.
„ het Platteland *ſtraſloos* uit te oefenen, ——
„ *zonder dat 'er byna voorbeelden bekend wa-* 1787.
„ *ren, dat eenige Aanvoerders of Daaders* 1788.
„ *daar van waren vastgezet, veel min ge-*
„ *ſtraft.* Dat deeze ſtraflooze ongluiking,
„ zonder eene gepaste voorziening, den
„ weg zou baanen om den zelfden geest
„ van muitzugt te doen uitbarſten in die
„ Steden of Plaatzen, in welke door het
„ beleid eener goede Politie, en waakzaa-
„ me zorg der Juſtitie, de openbaare rust
„ en veilgheid, tot nog toe, gelukkig be-
„ waard waren (*)."

Sterk was deeze taal der *Haarlemſche* Afgevaardigden; doch volkomen waarheid: immers de aanhef eener nadere Afkondiging ten dien dage gedaan, wyst zulks met zo veele woorden uit: want zich beklaagende over de vrugtloosheid der tot nog genomene maatregelen, en wel byzonder de jongſte, betuigen Staaten van *Holland*, „ dat nogthans zommige Perſoo-
„ nen zich niet ontzagen, op eene verre-
„ gaande wyze, dezelve te overtreeden,
„ en daar door de verwarring en desor-
„ ders, by aanhoudenheid te doen voort-
„ duuren." Dan het is, in dien zelfden aanhef, dat uit eenen mond koud en heet geblaazen, en de ſchuld der oproerigheden en misdryven ook den Patriotten op den halze geſchooven wordt, zy vaaren voort;

Nadere afkondiging deer tegen.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXIII. D. bl. 310—312.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

voort; „ By het agt geeven op de aanleidende oorzaaken van deeze ongeregeldheden is ons klaarlyk gebleeken, dat „ wel, aan den eenen kant, dezelve grootendeels gelegen zyn in eene verkeerde „ en ſtrafbaare drift van veelen onzer Ingezetenen om hunne Mede-ingezetenen, „ welke zy vermoeden, of zeker weeten, „ omtrent de oude en wettige Regeeringsvorm deezer Provincie niet welgezind „ te zyn, tot een voorwerp van hunne „ afkeerigheid te ſtellen, en de Beledigingen, welke zy van dezelve ontvangen „ hebben, door wederkeerige Feitlykheden te wreeken, in plaats van het Onderzoek en de Beoordeeling hunner bedryven aan den Competenten Regter „ over te laaten. —— Maar dat ook, aan den anderen kant, zeer veele onrustige „ Perſoonen, die hunne verfoeilyke bedoelingen tot Omkeering derzelve Regeeringsvorm gemist hebbende, zich nu „ nog toelagen, om niet alleen, door bedekte wegen; maar zelfs openlyk, het „ zaad van Tweedragt in den Lande te „ verſpreiden, en de Gemeente tot buitenſpoorigheden aan te hitzen, om, indien het mogelyk was, deeze Provincie „ van de heilzaame vrugten der gelukkige „ Omwending te berooven, en onder de „ beroeringen, door hun zelfs aangeſtookt, „ hunne landverdervende oogmerken voort „ te zetten (*)."

Schoon

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 139.

Schoon het waarheid is dat de wel bedwongene, maar niet geheel te ondergebragte Patriotſche Aanhang, hier en daar zich liet zien, en zulks medewerkte tot het gaande houden van de immer woelende onrust in den Lande, ſtraalde in deeze Publikatie, welke voorts op eenen en denzelfden zin liep als de jongſt voorgaanden, ten zigtbaarſten door, dat, overeenkomſtig met het aangevoerde der Afgevaardigden van *Haarlem*, veele misdaaden ongeſtraft gebleeven waren, en dat men zelfs geenzins ten oogmerke hadt om ook die, welke naa de eerſte verleende Amneſtie aan de Oranjeyveraaren, zo veelvuldig gepleegd waren, op de gedreigde wyze, te ſtraffen. Aanmerking op dezelve.

Twyfelt men nog aan de wettigheid deezer gevolgtrekking, dat dan de Publikatie ſpreeke, door Staaten van *Holland*, den één en twintigſten van Sprokkelmaand MDCCLXXXVIII, uitgevaardigd, als welke, hoe ſtreng ook dreigende, by herhaaling, den oproerigen voorſtanderen van de thans bovendryvende Partye vergiffenis ſchonk. — Staaten van *Holland* lieten zich, op deeze wyze hooren. „ Wy hebben, met de „ uiterſte aandoeninge, van tyd tot tyd, „ vernomen, dat veele onzer Ingezetenen, „ zo in de Steden als ten Plattenlande, „ aan welken wy, by onze Publikatie van „ den zeven en twintigſten September „ MDCCLXXXVII, uit byzondere Gratie, „ wel hebben willen verleenen volkomen „ Vergeeving en Uitwiſſching van alles, Herhaaling der Amneſtie aan de Oranje Yveraaren.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ het welk door hun, uit hoofde van aankleeving aan, en yver voor de belangen „ van het Vorstlyk Huis van *Oranje*, mogt „ zyn misdreeven, in plaatze van zich als „ ſtille en vreedzaame Burgers te gedraagen, en alzo de vrugten van de gelukkige Omwending van zaaken te genieten, de onrust en wanorde ſteeds blyven voeden, door andere hunner Medeburgeren, welke van hun in denkwyze over de gezegende Conſtitutie verſchillen, of verſchild hebben, in hunne Perſoonen en Goederen, kwaalyk te bejegenen en te mishandelen, en hunne verkleefdheid aan het Huis van *Oranje*, tot een voorwendzel van allerlei daaden van Geweld te misbruiken.

„ Dat dezelve onze Ingezetenen onze aan hun betoonde Clementie, aldus zeer ondankbaar beantwoordende, zich zelven blootſtellen aan de regtmaatige vervolgingen der Crimineele Juſtitie, en aan de geſtrengheid der Straffen, door ons, by verſcheiden Wetten, tegen zodanige buitenſpoorigheden geſtatueerd: welke Straffen door ons aanmerkelyk zouden moeten worden verzwaard, en met de uiterſte ſtrengheid ten uitvoer gebragt, indien ongelukkiglyk een ſteeds voortduurende Moedwil en Wrevel onder onze Ingezetenen voortging, waar door, langs den kortſten en zekerſten weg, de ondergang van dit gezegend Land zou worden bewerkt.

„ Dan, daar wy, alvoorens over te gaan

„ tot

„ tot die geſtrengheid, welke zulk eene handelwyze zou vorderen, de gemoederen van alle onze Ingezetenen, ware het mogelyk, tot bedaardheid en medewerking tot herſtelling van de rust, door den weg van zagtheid en gepaste clementie wenſchen te brengen, en wy daar van op nieuws hebben goedgevonden, een doorſtraalend bewys te geeven, door het verleenen van Amnestie en Vergiffenis aan zodanige van onze Ingezetenen, welke zich, door onkunde of misleiding, hebben gemengd in de Beroertens, welke tot omkeering van 's Lands Conſtitutie zyn ondernomen.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Zo is 't, dat wy, voor de laatſte reize, een proef willende neemen, of onze Ingezetenen, welke hunne aankleeving aan de oude Conſtitutie en aan de belangens van zyne Doorlugtige Hoogheid, onzen geliefden Erfſtadhouder, zo ſchandelyk hezoedeld, door op nieuws onze Souveraine Gunst en Goedertierenheid te ondervinden, gebragt zullen kunnen worden tot die bedaardheid en rust, zonder welke alle maatregels, tot behoud des lieven Vaderlands genomen, van geene vrugt kunnen zyn, hebben goedgevonden en verſtaan, naa daar op ingenomen te hebben de Conſideratien en het Advys van onzen Hove, uit zonderlinge Gratie, zodanige van onze Ingezetenen, welke zich ter zaake der zedert een geruimen tyd plaats gehad hebbende Partyſchappen, mogten hebben

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ſchuldig gemaakt aan het pleegen van „ Inſolentien, aan de Perſoonen of Goe„ deren van hunne Medeburgeren, en uit „ hoofde van dit Misdryf, 't welk wy „ met de uiterſte Indignatie en Verfoei„ jing beſchouwen, in Crimineele Proce„ dures zyn of zouden kunnen ingewik„ keld worden, voor dit maal, willende „ aanmerken als Voorwerpen van Clemen„ tie, aan dezelve, en een iegelyk van hun, „ te verleenen, gelyk wy verleenen by dee„ zen, eene volkomene Amnestie en Ver„ giffenis van het geen, ter zaake voor„ ſchreeven, door hun is gecommitteerd, „ met uitwisſing van alles wat zy daar „ door tegen ons zouden hebben bedree„ ven; verklaarende alle Procedures, uit „ dien hoofde, tegen dezelve aangevan„ gen, het zy dezelve nog hangende, of „ reeds getermineerd mogen zyn, voor „ vervallen (*)."

De oproerige woelingen blyven aanhouden.

Hoe zeer toekomende dusdanige wanbedryven, op het ſterkst met de voorheen daar op geſtelde Straffen bedreigd, en volgende Gunstbetooningen den zulken, die zich, onder welk ſchoonſchynend voorwendzel ook zouden mogen ſchuldig maaken, op het volmondigſte ontzegd worden, en de Geſtrengheid de plaats van Toegeevenheid voortaan ſcheen te zullen bekleeden, waren hier mede de herhaald verbodene, doch ongeſtraft gebleevene Oproerigheden en Schennisſen, niet aan een einde: daar toe was

(*) *Verz. by* DE CHALMOT V. D. bl. 251—254.

was de tengel der toenmaalige Regeeringe voor dit losbandig paard te slap, en toonde dezelve, by herhaaling, den moed niet te hebben, zo zy anders in alle gevallen den wil bezaten, om de openbaare en dagelyks gestoorde rust, door spreekende daaden van Regtshandel, te handhaaven. — Onze pen zal te over gelegenheid vinden, om de meer byzondere voorvallen in *Holland*, ten deezen tyde beschryvende, hier van de spreekendste voorbeelden by te brengen: terwyl onze Leezers zich zeker reeds eenige der vroegere gemelde herinneren (*). LVII. BOEK. 1787. 1788.

De met alle reden, zo veel en zo algemeene ongerustheid verwekkende Voorlichtingen, Staatsbesluiten en Werkzaamheden, als waar van wy gesprooken hebben (†), die sterkte kreegen door de herhaalde slappe handelwyze omtrent de doldriftige en door de eige Party schuldig verklaarde Oranjevoorstanders gehouden, werden, 't is waar, vervangen, door een vertoon van Vergiffenisverleening aan die den naam van Patriotten in den Lande gedraagen, en dus lang, ook naa de Omwenteling, de erkende mishandelingen geleeden hadden. Ruim twee maanden leedt het eer 'er iets wat naar Amnestie voor de zodanigen geleek, opdaagde. 't Was eerst

Lang verwyl eer 'er een Voorslag tot Amnestie voor de Patriotten opdaagde.

(*) Wy wyzen, ten voorbeelde, alleen op *Gouda* te rugge. Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 291 en 295.

(†) Zie hier boven, bl. 160.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

eerst op den één en twintigsten van Slachtmaand, dat zyne Hoogheid, ter Vergaderinge van *Holland*, een Voorslag tot eene Amnestie van dien aart ter tafel bragt.

Voorstel des Stadhouders ten dien einde.

Zelfsgevoel van de onvoegelykheid deezes langen verwyls toont de Stadhouder by den aanvange; dan zyne verschooning deswegen zal weinig ingangs vinden by allen, die het tusschen beiden voorgevallene en verrigtte, 't geen wy deels geboekt hebben, en vervolgens nog zullen moeten aanvoeren nagaan. De verontschuldigende aanhef luidt ten dien opzigte, nevens de vermelding van 's Prinsen oogmerk, in deezer voege —— „ Daar wy, zedert de gelukkige Omwending van zaaken, in welkers „ beloop de aanbiddenswaardige vinger des „ Allerhoogsten zo duidelyk is op te merken, eenigen tyd met zeer veele gewigtige zaaken, die den grootsten spoed „ en de ernstigste deliberatien gevorderd „ hebben, zyn geoccupeerd geweest, en „ verscheide andere pressante objecten, die „ de hoogstnoodige Herstelling van de „ rust en het vertrouwen in deeze Provincie concerneeren, ons nog dagelyks „ blyven bezig houden, hebben wy egter „ onder dit alles gemeend te kort te zullen doen aan onzen pligt, en aan de belangen van het dierbaar Vaderland, indien wy, in de aangelegene omstandigheden, waar in de Provincie, wegens „ de treurige en rampspoedige gevolgen „ van de machinatien van eene verderven„ de Factie zich nog bevindt, teffens niet

„ toon-

„ toonden bedagt te zyn op alle mogely- LVII.
„ ke middelen ter heelinge van den ge- BOEK.
„ ſcheurden band van Burgervriendſchap ——
„ en Vereeniging, en onze gevoelens, zo 1787.
„ van afkeer van wraakzugt en geſtreng- 1788.
„ heid omtrent alle Ingezetenen, die ee-
„ nige aanſpraak op Verſchooning en Gra-
„ tie kunnen maaken, als van eenen pligt-
„ lyken yver voor het maintien van de
„ Eer en Hoogheid deezer Provincie, voor
„ zo verre dezelven, zonder de tusſchen-
„ komst der Juſtitie, niet kunnen of mo-
„ gen worden gecompromitteerd, met die
„ openhartigheid en trouwe voor het Va-
„ derland openleiden, welke U Ed. Gr.
„ Mog. billyk van ons mogen verwagten.

„ Wy zyn volkomen overtuigd, dat de
„ gezonde Staatkunde, zo wel als de hand-
„ haaving der Juſtitie, noodzaaklyk vor-
„ dert, dat tegen die geenen, welke de
„ voornaamſte Aanleggers en Autheurs ge-
„ weest zyn van de voorgemelde ramp-
„ ſpoedige Verdeeldheden, waar door de
„ Republiek zo aanmerklyk is beroerd, en
„ de welvaard van den Staat of aan hun-
„ nen byzonderen haat, of aan ſtrafwaar-
„ dige inzigten van eigenbelang en heersch-
„ zugt, of aan beide te gelyk, ſnoodlyk
„ hebben opgeofferd, naar de geſtrengheid
„ der Wetten, worde geprocedeerd.

„ Wy kunnen insgelyks niet ontvein-
„ zen, dat de Juſtitie ongekrenkt behoor-
„ de werkzaam te zyn en te blyven, te-
„ gen de zodanigen, welke als de voor-
„ naame Volksverleiders moeten worden

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ aangemerkt, en zich niet ontzien hebben, door het opſtellen en in de wereld brengen van hoogst injurieuſe en voor den Souverain en de wettige Regeeringen van Staat en Steden even beledigende Declaratoiren, Requesten, Memorien, Inſinuatien, en allerlei andere ſtukken; mitsgaders door het ſchryven, drukken, en diſſimineeren van oproerige en ſeditieuſe Geſchriften; en door het aangaan van zulke bedreigende Verbintenisſen, welke niets minder bedoelden, dan, om, met vilipendie van de Juſtitie, zich zelven een ongepermitteerde Wraak te verſchaffen, het vuur van Tweedragt te fomenteeren, en hunne Medeingezetenen met ſchrik te vervullen, en met moord te bedreigen, en even daar door zich van alle banden van Gehoorzaamheid te onttrekken, 's Lands wettige Conſtitutie aan te tasten, en om te keeren. — Terwyl wy teffens vermeenen, dat het, in deeze omſtandigheden van tyden, voor den Lande allergevaarlykſt zou weezen, een volkomene Impuniteit te vergunnen aan alle die geenen, welken zich aan Doodſlag en gewelddaadige mishandelingen hunner Medeburgeren, of andere zwaare Excesſen, hebben ſchuldig gemaakt.

„ Dan! met hoe veel leedweezen en aandoening wy ook overweegen moeten de onberekenbaare en onherſtelbaare rampen, ongelukken, ſchreeuwende onregtvaardigheden en disorders, welken de

„ ge-

„ gevolgen geweest zyn van de onderne- LVI.
„ mingen en geweldige onderdrukking, BOEK.
„ door de bovengemelde Factie en derzel- ——
„ ver voornaamſte Aanhangers, onder al- 1787.
„ lerlei claſſen van Menſchen veroorzaakt; 1788.
„ en hoe zeer wy, uit dien hoofde, ge-
„ noodzaakt zyn te erkennen, dat op de
„ evengemelde gronden, de geſteldheid der
„ zaaken en het gevaarlyk voorbeeld, het
„ welk eene al te groote toegeevenheid,
„ omtrent zulke hooggaande Beroertens,
„ voor het vervolg, zouden kunnen gee-
„ ven, niet toelaaten, dat, in dit tydage-
„ wricht, zonder eenig onderſcheid, aan
„ de Clementie een onbepaald gehoor ge-
„ geeven wierd, houden wy ons egter
„ verzekerd, dat onder die geenen, welke
„ zich in deeze Troebles hebben vermengd,
„ het zy door zich te aſſocieeren in Ge-
„ wapende of Ongewapende Genootſchap-
„ pen, het zy door het tekenen van Adres-
„ ſen, Declaratoiren, Requesten en andere
„ Stukken, tendeerende tot bevordering
„ van het heilloos oogmerk ter omkee-
„ ring van 's Lands gevestigde Conſtitutie,
„ zich zeer veele Perſoonen bevinden,
„ welke uit onkunde, onvoorzigtigheid en
„ misleiding van anderen, aan dezelve Fac-
„ tie zich hebben overgegeeven, en by
„ hunne inſtemming en ondertekening niet
„ genoegzaam begreepen hebben den in-
„ houd en veel min het ſtraffchuldig oog-
„ merk, het welk hunne Verleiders en
„ Aanvoerders daar mede gehad hebben.
„ En vermids wy geinformeerd worden,
„ dat

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ dat een aantal particuliere Perſoonen, „ welke zich op die wyze ſchuldig heb- „ ben gemaakt aan deeze ſeditieuſe en ge- „ vaarlyke beweegingen, uit bewustheid „ van ſchuld en vreeze voor de vervol- „ ging der Juſtitie, of tot hunne Huizin- „ gen en Beroep niet durven wederkee- „ ren, of hun Vaderland reeds verlaaten „ hebben, waar door de ruine en armoe- „ de van veele Huisgezinnen, tot groot „ nadeel van de Provincie, moeten ver- „ oorzaakt worden, en tevens eene aan- „ merkelyke ontvolking, zo ſchadelyk voor „ een Land van Commercie, waar in de „ arbeid en industrie van een aantal In- „ woonders onontbeerelyk is, ſtaat te pro- „ flueeren; zo vinden wy ons, uit Lief- „ de tot het Vaderland en Commiſeratie „ met de ongelukkige verbystering van „ zo veele Ingezetenen, mitsgaders uit een „ verlangen, om, zo veel mogelyk, be- „ houdens de bovengemelde hoofdgronden „ van eene volſtrekte noodzaaklyke hand- „ haaving van Regtvaardigheid, en van „ eene even onontbeerlyke Staatkunde, „ de zwaare breuke onder 's Lands Inge- „ zetenen te helpen heelen, verpligt aan „ U Ed. Gr. Mog. in conſideratie te gee- „ ven of U Ed. Groot Mog. niet zou- „ den kunnen goedvinden voor dit laatſte „ en zeer verre het grootſte gedeelte der „ geenen, die zich in de voorgemelde ſe- „ ditieuſe beweegingen, zonder een opzet- „ telyk en kwaadaartig oogmerk, door in- „ ductie, dwang of voorbeeld van ande- „ ren,

„ ren, hebben geïmmisseerd, den weg van LVII.
„ Gratie te openen, en over zulks, 't geen BOEK.
„ ter zaake voorschreeven door hun is ——
„ gedaan en gecommitteerd, te vergeeven. 1787.
„ en te vergeeten; en ten dien einde voor 1788.
„ alle de zodanigen, en een iegelyk hun-
„ ner, te verleenen eene generaale Am-
„ nestie, en Vergiffenis, onder al zulke
„ voorwaarden en bepaalingen als U Ed.
„ Gr. Mog. raadzaam en ten dienste van
„ den Lande dienstig zullen oordeelen —
„ Dan dat daar van alleenlyk zouden wor-
„ den uitgezonderd de eerste Voorgangers,
„ Aanleggers en Bewerkers van meergedagte.
„ Beroertens, onder welken Tytel, het zy
„ van Gecommitteerdens, of Gequalificeer-
„ dens, het zy van eenige andere, zy ook
„ mogen bekend zyn; benevens de Ont-
„ werpers, Instigateurs en Aanvoerders van
„ Remotien der wettige Regeeringen in de
„ Steden, met die geenen, welke daar toe
„ anderen door geld of beloften mogen
„ hebben geseduceerd, of tot zulke eindens
„ eenige Samenspanningen of Corporatien
„ aangegaan. —— Voorts de Autheurs
„ van zodanige Adressen, Memorien, De-
„ claratoiren en andere Geschriften, waar
„ by het hoog Gezag van den Souverain,
„ de Eer en de Authoriteit van de wet-
„ tige Regeeringen en derzelver Leden,
„ benevens die van de Justitie, op de in-
„ decentste en hoonendste wyze, zyn aan-
„ getast; gelyk mede de Stelders, Maa-
„ kers en Tekenaars van alle soort van Ac-
„ tens van Verbintenissen tot dwang van
„ Re-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Regenten, tot omkeering der Regeeringsvorm, en tot bedreigingen van eigendunklyke wraakneemingen op hunne „ Regenten, of Mede-ingezetenen, en „ vooral die daar toe eenige feitlyke onderneemingen gedaan hebben; voorts de „ Schryvers, Drukkers en Verſpreiders „ van ſeditieuſe Papieren; en nog de zodanigen, die zich aan Doodſlag, gewelddaadige mishandeling hunner Medeburgeren, of andere zwaare Excesſen „ van dien aart, mogen hebben ſchuldig gemaakt; gelyk eindelyk alle Vreemden, welke hunne vrye inkomst en verblyf in deeze Landen hebben misbruikt, „ om de voorſchreevene Misdadigheden „ te bevorderen, en te helpen uitvoeren (*)."

Verwyt des Hofs met een Raadſlag hier over uit te brengen.

Hoe veel onbepaalds, in deezen Raadſlag des Stadhouders, overbleeve, was dezelve genoegzaam om den ſchroom, reeds gereezen, uit voorige Staatshandelingen, éer te vergrooten dan te verminderen by de Ingezetenen, die onder de aangeduidde byzonderheden, zich zelven als van deeze voorgeſlaagene Vegiffenis uitgeſlooten, moesten aanmerken. Eene ongerustheid tot welker aanwasch men tyd gaf, door dit Voorſtel in lange overweeging te houden, by het Hof van *Holland*, waar aan de Staaten 't zelve in handen gegeeven hadden. Tot den veertienden van Louwmaand

(*) *Reſol. van Holl.* 21. Nov. 1787.

maand des Jaars MDCCLXXXVIII verwylde dit Hof met des eenen Raadslag uit te brengen. —— Een verwyl welks haastigheid het Hof zogt te bedekken met een foortgelyk kleed als waar van zyne Hoogheid zich bediend hadt, om het marren zyns Voorslags te verontschuldigen. Het Hof naamlyk beriep zich op de menigvuldige en zwaarwigtige bezigheden, waar mede het zich, zedert eenigen tyd, bezwaard vondt; op de zwakheid van den Raad, en vooral op het moeilyke, 't welk aan 't zelve by de raadpleegingen deswegen was voorgekomen. LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Wyders verklaarde het Hof met de gronden van des Stadhouders Voorstel, zo tot Verschooning, als tot Straffe, in te stemmen; doch zich verlegen te vinden omtrent eene finaale bepaaling der uit te zonderen Perfoonen, voornaamlyk, „ om dat, „ byaldien de Perfoonen by naamen uitgezondert zouden moeten worden, 'er van „ derzelver meerdere of mindere schuld, „ en van de bepaaling der al of niet uit „ te zonderen Perfoonen, eerst zou kunnen blyken, naa een behoorelyk onderzoek in de reeds ondernomene of nog te ondernemene Procedures, en misschien ook wel eerst naa het afloopen „ der Commissie uit Commisfarisfen van „ zyne Hoogheid in de Steden (*)." Raadslag des Hofs.

Is de Raadsheer Meerens Steller van dit Advys geweest, of heeft hy daar in een groot

(*) *Verz. by* de Chalmot XXIV. D. bl 50—65.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

groot deel gehad, dan leevert dit een trek op hoe hy de paalen van de gemelde Commissie, waar over wy vervolgens nader zullen moeten handelen, heeft zoeken uit te breiden. Wat hier van zyn moge, het Hof droeg, in zynen raadslag, wel zorge, om de grenzen der Amnestie zo zeer te perken, als het anderzins lust betoonde om die der uit te voeren Regeeringsbestellinge den breedst mogelyken omvang te geeven.

Staatsbesluit op dit Verslag gegrond.

Het Staatsbesluit op dit Verslag gegrond, en ééne maand laater in gereedheid, juist op den dag dat de Eed op de Constitutie werd doorgedrongen, den vyftienden van Sprokkelmaand, steunde op de eigenste gronden als die de Stadhouder in zynen Voorslag hadt gevestigd, en 's Hofs goedkeuring hadden weggedragen, noodloos hier te herhaalen. De Amnestie was begreepen in deeze bewoordingen: „ Dat „ Staaten van *Holland* alle zodanige Ingezetenen, welke zich, zonder verklaard „ opzet, in de laatst ontstaane Beroerten, „ hadden ingelaaten, wilden beschouwen, „ als Voorwerpen van Clementie, aan alle „ dezelve, en een ieder van hun, verleenen eene volkomene Amnestie en Vergiffenis van 't geen ter zaake voorschreeven, door hun gedaan of gecommitteerd „ was."

Op deezen algemeenen regel waren de uitzonderingen menigvuldig, en werden de Persoonen, in den Voorslag des Stadhouders algemeen bedoeld, nader als met den vinger aangeweezen: terwyl de byvoegzels strek-

ſtrekten, om, zo niet in woorden, in kragt te voldoen aan het evengemelde Voorſtel van den Hove. 't Zal, ten rechten verſtande van deeze veelvuldige uitſluitingen noodig zyn dezelve op te geeven, met de eigen woorden des Staatsbeſluits. Naa de Amnestie, in gedagten volzin begreepen, vaaren de Staaten in deezer voege voort — „ Uitgenomen alleenlyk die geenen, welke als de voornaamſte Oorzaaken en „ Bewerkers, of Aanſtookers van dezelve Beroertens moeten worden aangemerkt.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Voor de zodanigen houden wy, *in de eerſte plaats*, en ſluiten, voor als nog, „ van onze Gratie en Vergiffenis uit, (ten „ dien effecte, dat de Juſtitie, ten hunnen „ opzigte in haare volle werking en uitoefening wordt gelaaten,) de navolgenden, te weeten alle zodanige Regenten, „ Leden of Ministers der Regeering, of „ hooge Collegien des Lands, zo in Politie als Juſtitie, welke door verleiding „ van andere minkundige Ingezetenen, „ met Geld, Beloften of Bedreigingen, hebben getragt een Omkeering in 's Lands „ Conſtitutie en Regeeringsvorm te bewerken.

„ *Ten tweeden.* Welke door ongeoorloofde Correspondentien met Vreemden geconſpireerd en geïntrigueerd hebben, om, tot zulk een verfoeilyk einde, „ vreemd Krygsvolk in het Land te brengen; of welken den Naam en Authoriteit van den Souverain misbruikt heb-

XVII BOEK. 1787. 1788.

„ ben in Onderhandelingen met vreemde
„ Mogenheden.

„ *Ten derden.* Welke door het uitvin-
„ den of bedriegelyk verſpreiden van on-
„ waaragtige Geruchten van vyandlyke Deſ-
„ ſeinen tegen deeze Provincie, het Land
„ met ſchrik hebben vervuld, en gebragt
„ tot een ſtaat van Defenſie, welke ge-
„ heel noodloos was, en waar door 's Lands
„ Penningen, op eene onverantwoordelyke
„ wyze, zyn verſpild.

„ *Ten vierden.* Welke de Opſtellers zyn
„ geweest van de *Acte van Verbintenis*, in
„ de Maand Augustus MDCCLXXXVI te
„ *Amſterdam* begonnen te teekenen; of wel-
„ ke de hand gehad hebben in het doen
„ van Propoſitien in zogenaamde Volks-
„ vergaderingen, tot omkeering der Con-
„ ſtitutie en ſpeciaal de Propoſitie gedaan,
„ in zodanige Vergadering den zeventien-
„ den van July MDCCLXXXVII.

„ Gelyk wy mede van deeze onze Am-
„ nestie en Vergiffenis, voor als nog, uit-
„ zonderen alle zodanige Perſoonen, het
„ zy dezelve zyn Regenten, Leden of
„ Ministers van Collegien van Regeering
„ of Juſtitie, het zy particuliere Perſoo-
„ nen, welke de Autheurs en Aanvoerders
„ zyn geweest van de Afzetting der wet-
„ tige Regenten, of den geenen, die tot
„ de Nominatie van Regenten in zom-
„ mige Steden en Plaatzen waren gene-
„ tigd. —— Wyders die last gegeeven
„ hebben tot het verzamelen en optrekken
„ van Burgerlegertjes, uitsgaders, die der-

„ zel-

„ zelver Operatien hebben beſtuurd, het 1787.
„ Opper-commando over dezelve gevoerd, 1787.
„ of als zogenaamde Secretarisſen daar by —
„ gefungeerd hebben. — Als mede de 1787.
„ Autheurs en Aanvoerders der geenen, 1788.
„ die de Regenten, welke op eene on-
„ wettige wyze waren geremoveerd, be-
„ nevens zommigen hunner Mede-inge-
„ zetenen, naderhand feitlyk hebben aange-
„ houden, gearresteerd, of op eene enor-
„ me wyze bedreigd. — Voorts de gee-
„ nen, welke last gegeeven hebben tot
„ het berooven van 's Lands Magazynen,
„ zich meester te maaken van de Poorten
„ der Steden, buiten kennis en toeſtem-
„ ming der Regeeringe, of op eenige an-
„ dere feitlyke wyze de Deliberatien der
„ wettige Regenten te ſtremmen. — Wy-
„ders die last gegeeven hebben tot het
„ openzetten der Sluizen, en doorſteeken
„ van Dyken om het Land te inundeeren,
„ na dat onze Reſolutie, om geene Re-
„ ſiſtentie te doen aan de Troepen van
„ zyne *Pruiſiſche* Majeſteit, te hunner ken-
„ nisſe was gekomen.

„ Alle Predikanten en Geestlyken van
„ andere Godsdienſtige Gezindheden, wel-
„ ke, verzaakende de Pligten van hunne
„ Bedieningen, als Exerceerende Leden
„ van Genootſchappen van Wapenhandel
„ zyn uitgetrokken, of welke by de feit-
„ lyke Remotie van wettige Regenten in
„ perſoon hebben geaſſiſteerd. — De
„ Directeurs en Schryvers der *Hiſtoriſche*,
„ *Vaderlandſche*, beide *Nederlandſche* en

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ *Zuidhollandſche Couranten* (*), *Politieke*
„ *Kruier* en *Spectator met den Bril.* —
„ En eindelyk de zodanigen, die zich aan
„ Doodſlag, en openbaare Daaden van Ge-
„ weld, tegen hunne Medeburgers of an-
„ dere zwaare Excesſen van dien aart,
„ hebben ſchuldig gemaakt."

Niet duister of twyfelagtig waren deeze Perſoons aanduidingen, die een wyden omvang begreepen van als ſtraffchuldig aangemerkten, of 'er egter iets zodanigs in mogt weezen, voegden de Staaten 'er nevens. „ Doch zal het, onverminderd deeze Uitzonderingen, aan een ieder, die „ mogt twyfelen, of hy ook onder deeze „ uitgezonderde Clasſen zou kunnen geagt „ worden te behooren, vryſtaan, zich binnen den tyd van *drie maanden*, naa de „ Publicatie deezes, aan Ons te addreſſeeren, met ſpeciaal verzoek om mede „ in de Amneſtie begreepen te worden: „ waar op wy als dan zullen disponeeren, gelyk wy, naar bevind van zaaken, zullen oordeelen te behooren."

Ten einde, door het uitoefenen van eene vaar-

(*) Schoon de Schryver en Uitgeever der *Haarlemſche Courant*, blykens zyne Dagmaaren van dien tyd, hoewel niet in dien toon, als eenige der opgenoemde Medecourantieren, zich zeer ſterk hadt uitgelaaten, liep hy, door een gunſtig geſtarnte bejegend, vry van op deeze Naamlyst te verſchynen, hoewel hy 'er, zo ons verzekerd is, op geſtaan hebbe. In welke vrykoming hy ten Medegenoot hadt den althans in den beginne ſterken en onbewimpelden Schryver van den *Courier van Europa*.

vaardige en voorbeeldige Straf, geëvenre- LVII.
digd aan de Wanbedryven waar aan de BOEK.
Uitgezonderden by deeze Amnestie, zich ——
hadden ſchuldig gemaakt aan de Juſtitie 1787.
genoegdoening mogt geſchieden, en ande- 1788
ren van ſoortgelyke Euveldaaden mogten worden afgeſchrikt, herhaalden de Staaten hun voorige Orders aan de Officieren de Crimineele Juſtitie uitoefenende, om een naauwkeurig onderzoek te doen, en het Regt van de Hooge Overheid tegen dezelven waar te neemen, waarom zy mede de Hoven van Juſtitie en andere Regtbanken even nadruklyk aanbevolen eene onverwylde en met 's Lands Wetten overeenkomſtige Juſtitie.

Gelyk zy ook, „ op dat," zo als zy ſpraaken, „ deeze Amnestie geene verhin- „ dering mogt toebrengen, aan het zo „ hoognoodig losmaaken en vernietigen „ der verderflyke Factie en Cabaal," hun Beſluit herhaalden wegens de vernietiging van alle de Burger-ſocieteiten, Genootſchappen, Corporatien en Byeenkomſten, die deel gehad hadden in de onwettige zogenaamde Volksvergaderingen: de ſterkſte waakzaamheid aanbevelende tegen het wederoprigten van alle zodanige Societeiten en Genootſchappen, waar in zaaken van Politie, of Staats- Stadhouderlyk en Stedelyk Beſtuur, tot onderwerpen van raadpleeging of beſchikking zouden worden gemaakt. —— Desgelyks verbooden zy nogmaals op het nadruklykſte alle Predikanten en Geestlyken van allerlei Gezindheden,

LVII. BOEK. 1787. 1788.

voortaan eenige zaaken van Staat of Regeering op den Predikſtoel, of in hunne Kerkelyke Byeenkomſten, Huisbezoekingen of Catechiſatien te verhandelen, of hunnen Invloed op de Gemeente ten dien einde te misbruiken. —— Ook verboden zy het maaken, drukken en verſpreiden van Pasquillen, Spotprenten, het invoegen van ſpotagtige, hekelende of tergende gezegdens op eenigerlei wyze in Couranten en andere Tydſchriften (*).

Het op eenigerlei wyze smaadlyk bejegenen, of in Perſoon of Goederen beledigen der in de Amnestie begreepenen werd uitdruklyk verbooden. Terwyl de Staaten den zodanigen, die vergiffenis verworven hadden, aanmaanden, om zich zorgvuldig te wagten van alles wat billyk aanſtoot of nieuwe oorzaak tot verbittering zou kunnen geeven, „ zullende dezelve, in gevalle „ zy zich op nieuw ſchuldig maakten aan „ eenig misdryf, van gelyken aart als waar „ van zy by deezen Vergiffenis bekomen „ hadden, als dan niet alleen ter oorzaake „ van dit nieuw, maar ook van de voo„ rige Wanbedryven, naar bevinding van „ zaaken, geſtraft worden."

Nog voegden de Staaten 'er nevens, „ dat een iegelyk, die uit vreeze voor de „ Vervolging der Juſtitie uit het Land ge„ wee-

(*) Hier door voldoende aan een Voorſtel reeds kort naa de Omwenteling door die van *Dordrecht* en *Schiedam* gedaan. *Reſol. van Holl.* 11. Oct. 1787.

„ wordten was, en van deeze hunne Gratie LVII.
„ zou willen gebruik maaken, gehouden 1686.
„ zou weezen, binnen den tyd van drie ——
„ Maanden, na het afkondigen deezer 1787.
„ Amnestie, tot zyne vorige Woonplaats 1788.
„ te rug te keeren: onder bedreiging van
„ het verliezen der aangebodene Gratie; ten
„ waare hy naderhand wettige reden kon
„ bybrengen, waarom de wederkomst, bin-
„ nen den gemelden tyd, niet mogelyk
„ was geweest; hier over zou de *Magi-*
„ *straat* van zyne Woonplaats oordeelen."

Ten slotte begaten de Staaten 'er aan eene algemeene Vermaaning aan hunne Onderzaaten, tot verzaaking niet alleen van de schadelyke drift ter onderneeming en bewerking van Nieuwigheden; maar ook van losbandigheid, aanstootlyke gedraagingen, losbandige en ongeregelde leevenswyze, waar toe de meergedagte Onlusten meer dan gemeene aanleiding gegeeven hadden. Met aanspooring ter bevlytiging van alle daar door grootlyks veroorzaakte verwaarloozing van Godsdienstige en Burgerlyke Pligten. Op dat daar door een ieder, zo veel in hem was, het zyne tot herstel aan de onderlinge Eensgezindheid zou helpen toebrengen, en zich jegens Hun als Hooge Overheid, omtrent zyne Doorlugtige Hoogheid den Heere Erfstadhouder, hunne Regenten en Magistraaten, en alle anderen die in Hoogheid over hun gesteld waren, met betamelyk ontzag, eerbied, gehoorzaamheid en onderwerping te gedraagen, en algemeen in en omtrent al-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

les te handelen, zo als vredelievende, getrouwe, en gehoorzaame Onderzaaten en Burgers betaamt (*).

Nadere bepaaling der Amnestie.

De vergunning om zich binnen drie maanden by Staaten van *Holland* te mogen vervoegen, aan de zodanigen gegeeven, die twyfelen mogten of zy ook onder de Uitgezonderden mogten begreepen zyn, met bepaald verzoek om mede in de Amnestie te mogen deelen, gaf aanleiding, dat een vry groot aantal Perſoonen zich by hun vervoegden, met Verzoekſchriften, op onderſcheide gronden en wyzen, ſtrekkende om in de Amnestie te mogen deelen. De Staaten beſchouwden deeze Verzoeken meest al zodanig ingerigt, „dat," gelyk zy ſpraaken, „de Supplianten toonden hunne meening „omtrent het vrylaaten dier Adresſen niet „begreepen te hebben, of niet te hebben „willen begrypen," waarom zy goedvonden, tot wegneeming van allen twyfel, ten dien opzigte, des hunne meening nader te verklaaren, „dat alle zodanige Perſoonen, die gepleegd mogten hebben „één of meer zulke Daaden, welke zy „voor als nog van hunne Gratie en Vergiffenis hadden uitgeſlooten, en die nogthans vermeenden, dat hunne gepleegde „daad, door bykomende omſtandigheden „Vryſpreeking of Verſchooning verdiende, zich ten dien einde niet aan Hun „by Verzoekſchrift moesten vervoegen; „maar

(*) *Reſol. van Holl.* 18. Feb. 1788.

„ maar hunne redenen inbrengen by den LVII.
„ Regter, voor welken de beſchuldiging BOEK.
„ tegen hun zou zyn ingeſteld; naardien ——
„ zy alle zulke meer of min verſchoonen- 1787.
„ de omſtandigheden, aan het onderzoek 1788.
„ en de beſliſſing van den competenten
„ Regter hadden overgelaaten. —— Dat
„ zy alleen aan hunne kennisneeming en
„ beſchikking hadden willen voorbehouden
„ de gevallen van zodanige Perſoonen, die
„ met reden konden twyfelen of de daad
„ door hun gepleegd, in *expreſſe termen*,
„ in dat Plakaat was bedoeld, en dat of
„ die daad op zich zelve beſchouwd, en
„ niet uit hoofde van verſchooning door
„ bykomende omſtandigheden, van dien
„ aart was, dat dezelve door Hun onder
„ de uitgezonderde Wanbedryven was be-
„ greepen; waar omtrent zy als dan naa
„ onderzoek van Poſitiven en bevind van
„ zaaken, zouden beſchikken. —— Dat
„ zy deeze onderſcheidene gevallen onver-
„ anderlyk uit het zelfde oogpunt blyven-
„ de beſchouwen, hunne Diſpoſitien op
„ de reeds ingediende en nog in te dienene
„ Requesten naar deezen Regel zouden
„ inrigten; onverminderd nogthans hunne
„ byzondere geneigdheid om Gratie en
„ Vergiffenis te verleenen aan zodanige
„ Perſoonen, welke met bekentenis van
„ Schuld, en betooning van Berouw en
„ Leedweezen, zich aan hunne Clementie
„ ſubmitteerden, en wier begaane misdry-
„ ven niet zo groot of gevaarlyk waren,
„ dat de rust en de veiligheid van den

LVIII. BOEK. „ Staat alle Gratie en Vergiffenis zou uitsluiten (*)."

1787. 1788. Aanmerking hier over.

Zodanig eene opheldering, wel verre van gerustſtelling te baaren, ſloot, als 't ware, de op eene nauwe ſpleet ſtaande deur voor de Verzoekinleeveraaren geheel toe; of liever ſcheen dit Stuk alleen ten doele te hebben, om, aan den eenen kant, de Vervolgingen, op welke men zich, te midden van ſchynbaare Gematooningen, tuk vertoonde, te verzwaaren; en, aan den anderen kant eenen valſtrik open te houden voor de zulken, die, na deeze nadere aanduiding, meenden tot de Staaten hunne toevlugt te moeten neemen; doch aldaar afgeweezen, zich aan een grooter vervolging bloottelden, dan zy, zonder eenige inleevering, zouden geloopen hebben.

Voorſtel om buiten de Stadsregeeringen Regters te benoemen.

Waren de Uitzonderingen, in het oorſpronglyk Plakaat van Amnestie vervat, menigvuldig, was door de Opheldering, het gevaar vergroot, men mag 'er byvoegen, dat 'er geen einde was aan de kunstgreepen uitgedagt en te werk geſteld, om de bedoelde Slachtoffers van Staat met zekerheid te treffen; terwyl men zich alzins met den mantel van ſchynbaare Onzydigheid dekte. Voorbeelden hier van zullen ons in de meer bepaalde Stedelyke beſchouwing ontmoeten. *In 't algemeen* tekenen wy hier ten bewyze op, dat de Regtbanken van *Delft*, *Rotterdam*, *Hoorn* en *Oudewater* zich verſchoon-

(*) *Reſol. van Holl.* 17. April 1788.

ſchoonden van het vonniſen der by de Amnestie uitgezonderde Perſoonen: dewyl derzelver Leden tegengeſtelde Staatkundige denkbeelden van die der uitgeſlootenen gevoed hadden, of perſoonlyk betrokken geweest waren in de misdaaden door hun gepleegd. Het Hof van *Holland*, 't geen zo in eenzydigheid als in aangekantheid tegen alles wat den naam van Patriot gedraagen hadt, voor geene dier bezwaar inleverende Regtbanken, ſcheen te wyken, werd ter beoordeeling dier Perſoonen gemagtigd: in plaats dat men, op het voorſtel van *Delft*, ter Staatsvergadering van *Holland*, uit de overige, zo veel doenlyk, onzydige Ingezetenen der Steden, die tot het gewoone Regterampt bevoegd waren, in dit geval, op eene buitengewoone wyze Regters zou benoemd hebben (*).

Bedenking deswegen.

Ook in dit geval zouden de Beſchuldigden, wel is waar, over het altoos haatlyke van *Gedelegeerde Regters* hebben kunnen klaagen; dan het oude Staatsbeſluit van *Holland* (†) was meer by deszelfs on-

ge-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 243—247. en XXIV. D. bl. 40—49.

(†) Dit Staatsbeſluit van vyfden September 1677 verklaarde „ voor een Indisputabel Regt in den „ Lande van *Holland en Westfriesland*, dat geene „ Ingezetenen van denzelfden Lande, niet fugitief „ weezende, noch ook in flagranti delicto geattra„peerd wordende, gepprehendeerd of te regt ge„ſteld mogten worden, anders als voor den Of„cier en voor den Regter, beiden in hun regard „ ordinaris, dagelyks en competent zynde. *Groot Plakaat Boek* III. D. fol. 1385.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

geſchondenheid eenigzins bewaard gebleeven. —— Men moet bekennen, dat eenigen der thans voor het Hof ten deezen tyde, gedagvaarde Heeren vóór dien tyd, uit hunne Woonſteden geweeken, als *Voortvlugtigen* konden aangemerkt worden, en daar door verſtooken van het vastgeſtelde by 't gedagte Plakaat; maar verſcheiden hunner hadden hunne Stad, of het Land, niet verlaaten, dan naa de volkomene verzekering, dat zy voor het Hof zouden moeten te regtſtaan; anderen hadden hier mede verwyld tot op het oogenblik, dat men gereed ſtondt hun gevangen te neemen; noch anderen hadden aangeboden voor hunnen bevoegden Regter te verſchynen. —— Wat de Gedaagden voor zulk een onbevoegde Vierſchaar mogten inbrengen; hoe ſterk zy, met de dringendſte redenen aanhielden om by hunne Vaderlandſche Voorregten bewaard en gehandhaafd te worden, geen gunſtige uitſlag bekroonde een deezer verzoeken (*). —— Hadt de Stadhouder beloften en verklaaringen gedaan „ van zyne bereidvaardig„ heid, tot behulpzaamheid en medewer„ king, om alle *Onttrekkingen* der Ingeze„ tenen aan hunnen *Wettigen Regter* tegen „ te

(*) De ſterkſt ſpreekendſte voorbeelden hier van leeveren de Verzoekſchriften op der *Rotterdamſche* Burgeren en Kooplieden PIETER DE KOKER, THOMAS THEODORE CREMER en CORNELIS VAN DER HORVEN; die, met het daar op beſlootene, verdienen naageleezen te worden in de *Verzam. by* DE CHALMOT XVI. D. bl. 104 - 148.

„ te gaan (*),” geen deezer vervulde hy als Hoofd der Juſtitie in het tegenwoordig geval. LVII. BOEK.

De voor het Hof gedaagden mogten zich niet alleen beklaagen, dat zy van hunnen dagelykſchen Regter, door de gemaakte ſchikkingen met het Hof, beroofd en verſtooken wierden. Immers voor zo verre dit Hof over Ingezetenen van andere Steden, buiten deszelfs gewoon Regtsgebied, naar deeze de vervolging in de hand werkende ſchikking, oordeelen moest, ſtrekte het ook de Straffen wyder uit, dan waar toe de Stedelyke Vierſchaaren anders de lieden, wegens dezelfde daad, verweezen. By vonnis van Schepenen werden zy gebannen uit *Holland* en *Weſtfriesland* alleen; het Hof breidde die verbanning uit tot *Zeeland* en *Utrecht*; weshalven de Gevonnisten, wel verre met de verandering van Regters dezelfde te blyven, of iets te winnen, in wydſtrekkender onheil vervielen, dan hun zou hebben kunnen treffen, indien de Stedelyke Regtbanken, hoe partydig dezelve ook mogten weezen, het vonnis over hun hadden uitgeſprooken. — Ten bezwaare van het Hof wordt ook opgegeeven, dat het den Stedelyke Regtbanken in onregtvaardigheid en eenzydigheid voorging: dat de Fiscaal, met voorbygang der 1787. 1788. Het lot der Uitgeſlootenen verſlimmerd

(*) Bovenal in zyne voorheen door ons geboekte Verklaaringen van 26. Mey en 11. Sept. 1787. Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 206. en XV. D. bl. 172.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

der Huiscieraaden, die meer dan genoegzaam by verkoop zouden hebben kunnen toereiken om de kosten van het Proces goed te maaken, zeer aanzienlyke vaste Goederen der Ingedaagden in beslag nam, onder welken 'er, hier en daar Eigendommen waren van 40,000 tot 50,000 Guldens waarde: terwyl de Borgtogt slegts 3000 Guldens beliep.

Hoe men meer bysonder handelde met eenige Leden van Gecommitteerde Raaden in 't *Noorder Kwartier*

Deelde de Heer BLOK, Secretaris van Gecommitteerde Raaden in *Noordholland*, by de verwisseling des Staatsgetys, zo diep in het lot veeler ongelukkigen (*), het meerderdeel deezer Raaden in het *Noorderkwartier*, van die in het *Zuider-kwartier*, als 't ware, het tegenbeeld uitmaakende, daar hetzelve uit Patrioten bestondt, moest de Vervolging der Staaten en van het Hof, in eene dubbele maate, ondervinden. De Regeering van *Hoorn*, fel gebeeten op dit Collegie, wegens het kragtdaadig stuiten van het Oproer in Lentemaand (†), hadt reeds op den achtsten van Wynmaand in het Jaar der Omwenteling, ter Vergadering van *Holland*, een voorstel gedaan, „ dat „ hetzelve, benevens den Minister (den „ Secretaris BLOK) aangeschreeven mogt „ worden, om hun Ed. Gr. Mog. Ver„ slag en Verantwoording te doen van het „ gedrag door de Meerderheid, uit kragt „ van de vernietigde Staatsresolutie van den „ laatstleden zeventienden Maart, gehou„ den;

(*) Zie hier boven bl. 96.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 355. enz.

„ den; als mede opgave, rekening en ver- LVII.
„ antwoording van de Penningen, uit dien BOEK.
„ hoofde gebruikt; en hetzelve wyders ge- ——
„ last om de Geweeren, kort na de be- 1787.
„ faamde intreede der gezegde Meender- 1788.
„ heid, uit de beslootene bewaarplaats van
„ de *weldenkende en regt Vaderlands gezin-*
„ *de Burgers*, met geweld, weggenomen,
„ en onder haare bewaaringe gebragt, zon-
„ der tydsverzuim, aan Burgemeesteren te
„ doen ter hand stellen." —— Niet alleen werd die Voorslag, zo als dezelve gedaan was, dadelyk en woordelyk in een Besluit hervormd door de Staaten; doch voegden zy 'er een last by, „ om, binnen één
„ maand, aan hun Ed. Gr. Mog. te doen
„ toekomen een omstandig Rapport van
„ 't geen door dezelve, en wel door ee-
„ nige Leden en den Minister was ver-
„ richt, zo wel ten aanzien eener Defen-
„ sie van de Provincie te water en te land,
„ met opgave van de Personen, die daar
„ toe gebruikt, van de Schikkingen daar
„ by beraamd, van het Geschut, de Wa-
„ penen en de Ammunitie, daar toe uit
„ de Magazynen gebruikt; van de gen-
„ nen, die daar uit na elders verzonden
„ waren; van de Plaatzen, zo binnen als
„ buiten de Provincie, werwaards derge-
„ lyke Verzendingen geschied en de Per-
„ soonen door welken ze uitgevoerd wa-
„ ren; als mede om te doen behoorelyke
„ en specifieke rekening en verantwoor-
„ ding der Gelden, tot de aangevoerde

„ zaa-

LVII. BOEK. „ zaaken beſteed, met de daar toe betrek-
„ lyke bewyzen (*).

1787. 1788. Bedoeling hier mede.

Zodanig een Voorſtel, van dus een veel meer bevattend Beſluit gevolgd, laat niet duister zien hoe men ten oogmerke hadt, den Secretaris BLOK en de meerderheid van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier*, aan Vervolging ten doel te ſtellen, en het gevorderde Verſlag te doen dienen tot Zelfbeſchuldiging en verklikking van anderen, wier naamen en verrigtingen uit de ingediende Stukken zouden blyken. De Secretaris BLOK en de *Monnikendamſche* Burgemeester CLAUS, Lid van Gecommitteerde Raaden, voldeeden aan deeze aanſchryving, terwyl de eerstgemelde zich meest gedroeg aan het Rapport der Meerderheid; ook eenige publieke Gelden, die hy onder zich gehad hadt, overgeevende. Doch toen hy weigerde eene andere aanzienlyke ſom mede aftegeeven vóór dat hy te vrede geſteld was, wegens de ſchadevergoeding wegens het verlies zyner Ampten, waar van wy te hier boven aangeduidde plaats gewaagden, ſloeg men eenen anderen weg in om die Meerderheid, beſtaande uit CLAUS, KLOEK, VERSCHUUREN, WALLENDAAL, (de Heer KOEL 'er ook

(*) *Reſol. van Holl.* 20. en 22. Sept. 1787. De aanleg van het Burgerlegertje in *Noordholland* hebben wy beſchreeven in onze *Vadert. Hiſt.* XV. D. bl. 197. *enz.* en bl. 219. eene korte opgave gedaan van de hier gevonderde Verantwoording.

ook mede behoorende was overleden,) en bovenal den Secretaris BLOK, ongelukkig te maaken. LVII. BOEK.

Ook wierd niets verzuimd om de Leden der meerderheid, zo verre te brengen, dat drie hunner, KLOEK, VERSCHUUR en VAN WALLENDAAL, een vernederend Verzoekschrift by Staaten van *Holland* indienden, waar *in* zy de geheele schuld op den Secretaris BLOK wierpen. De geweeze Secretaris bleef niet in gebreke om eene korte, doch sterk spreekende, Tegenverklaaring, ter beschaaminge dier zwak vallende Heeren, te voorschyn te brengen. De Heer CLAUS „ *was ook,*" gelyk hy schryft, „ op allerhande wyze aangezogt tot „ het doen van dien stap; doch onbewust „ van eenige misdaad in het bestuur van „ zaaken, aan hem toevertrouwd, en nooit „ iets anders dan het heil van 't Vaderland, „ en het geluk zyner Medeingezetenen, „ bedoeld hebbende, hadt hy en ook de „ zynen alle voorslagen van die natuur „ met eene gepaste vrymoedigheid afgeslaagen." 1787. 1788. Een en ander komt tot schuldbekentenis.

Schoon de Heer KLOEK van den gedaanen stap terug tradt, bereikte men nogthans zo verre zyn oogmerk, dat de overige Leden van Gecommitteerde Raaden, een Rapport, op der Staaten aanschryving, inleeverden, waar in hy de geheele gehoudene handelwyze der afweezige Leden, omtrent de onderwerpen in verschil, en byzonder hunne overeenstem- Gevolg hier van.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

ming met de Staatscommisſie te *Woerden*, met die van *Amſterdam*, als mede die der Burgercorpſen, deedt openleggen op eene wyze, die aan de bedoelde oogmerken kon beantwoorden. Hier mede kon noch de Heer CLAUS, noch BLOK, in allen deele zamenſtemmen. Eerstgemelde gaf des een ander verſlag, waar mede de laatstgenoemde inſtemde.

Vonnis van KLOEK, CLAUS en BLOK.

De vervolging ſlaagde in zo verre in haar oogmerk dat de Heer CLAUS en BLOK, door Gecommitteerde Raaden werden opgeroepen om in perſoon rekening en verantwoording te doen van zodanige Landspenningen als, uit eenigen hoofde, onder hun berust hadden. Eerlang leeverde de Heer CLAUS des een Geſchrift in; en deedt de Heer BLOK Gecommitteerde Raaden opmerken hoe zeer deeze aanſchryving ſtreedt tegen het verhandelde over het ontſlag van zyne Ampten, toen men beducht was hem zyne posten te doen hervatten, uit hoofde van de gevaarlyke aanſlagen tegen zyn perſoon en leeven, waar aan men hem nu nutloos in perſoon waagen wilde. Niets kon baaten om hun te onttrekken aan den beraamden val. Eerlang werden KLOEK, KLAUS en BLOK wegens hun gehouden gedrag als Leden van Gecommitteerde Raaden, ten eeuwigen dage gebannen, en laatstgemelde, op wien men het byzonder gelaaden hadt, daar en boven, by afzonderlyk vonnis van den Hove veroordeeld om de Gelden, die hy on-

onder zich hadt over te geeven, zonde dat hier tegen eene billyke Schavergoeding in aanmerking kwam (*).

1787. 1788.

Afkondiging tegen alles wat tot een Tegenomwenteling aanleidelyk was.

Waren Staaten van *Holland*, onmiddelyk na de Omwenteling bedagt geweest om, door eene ſterke Afkondiging, eene Tegenomwenteling te voorkomen (†). Wat daar op zweemde, bleef, huns oordeels, niet buiten werkzaamheid in den Lande; en ſchreeven zy dit toe „ aan de doorſlaande „ blyk hunner zagtmoedigheid, in de ge„ geevene Amnestie, en de behandeling „ omtrent den zodanigen, die by voorraad „ daar van waren uitgeſlooten." Zulks blykt uit eene *Afkondiging*, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVIII; immers laaten zy zich daar in op deezen trant hooren. „ Wy hebben, tot onze ſmarte, ondervon„ dat deeze *Zagtmoedigheid*, door veele „ kwalykgezinde Menſchen voor ſlapheid „ worden de aangezien, dezelve niet op„ houden hunne verderfelyke gevoelens te „ blyven aankleeven, en het zaad van „ Tweedragt in het Land te verſpreiden; „ ja zelfs zich verſtouten van openlyk „ roem te draagen, dat zy nog in dezel„ ve Gevoelens, tegen de wettige Regee„ ring

(*) De omſlagtige Stukken, tot deeze zaak betrekkelyk, zyn voor handen in de *Verzam. by* de CHALMOT V. D. bl. 1—219. XIV. D. bl. 68—79. 92—106. en XVI. D. bl. 30—94. En verzuime men niet te raadpleegen de *Memorie* van B. BLOK *Watten* 1790. inzonderheid bl. 106—109. 198—229.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 208.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ring en Conſtitutie deezes Lands, vol-
„ harden en hunne onkundige Medeinge-
„ zetenen vleijen, dat wel eens eene gun-
„ ſtige gelegenheid zal gebooren worden
„ om hunne verfoeilyken toeleg, tot om-
„ keering van dezelve wettige Regeering en
„ Conſtitutie, te doen gelukken; waar
„ toe veelerhande ſtrafbaare Geſprekken,
„ Byeenkomſten, en zelfs het voorneê-
„ men van middelen van Geweld worden
„ gebruikt."

Zeker ontbrak het in den Lande niet aan de zodanigen, die meer deeden dan een mompelend morren, ſchoon de meesten het by een diepgevoelden ſpyt lieten berusten. —— „ Deeze verregaande weer-
„ barſtigheid, konden de Staaten," gelyk zy vervolgden, „ niet langer dulden waar
„ om zy vaſtſtelden, dat allen, die wel
„ verre van zich te onderwerpen aan de
„ tegenwoordige vaſtgeſtelde Conſtitutie
„ en Regeeringsvorm, in tegendeel, door
„ woorden en daaden toonden een voor-
„ neemen te hebben, om zich daar tegen
„ te verzetten, als onwaardig om de Voor-
„ regten te genieten van eene Maatſchap-
„ py, waar van zy de gronden tragten te
„ ondermynen, met Bannisſement of an-
„ derzins naar bevind van zaaken zouden
„ worden geſtraft."

Hoop om eens uit *Frankryk* Verlosſing te zien opdaagen, bleef de onderliggende Party by, en hielden veelen die hoop niet in het harte verborgen. Van hier verbo-

den

den de Staaten, in die zelfde Aankondi- LVII.
ging, wel inzonderheid, „ het verſpreiden BOEK.
„ van beroerende en valſche gerugten, als ——
„ of eenige Mogenheid, zelfs zodanige 1787.
„ met welke de Staat de eer hadt in Al- 1788.
„ liantie en Vriendſchap te ſtaan, Desſei-
„ nen zou hebben tot begunſtiging van
„ hunne verderflyke oogmerken. Waarom
„ zy de *Uitvinders* of bedrieglyke Ver-
„ ſpreiders van zodanige gerugten, het
„ zy dezelve mondeling, of by geſchrifte,
„ in openbaaren druk, of ook in de pu-
„ blieke Nieuwspapieren, onder de goede
„ Gemeente werden gebragt, (voor welk
„ laatſte de *Schryvers en Drukkers* van
„ die Nieuwspapieren zouden verantwoor-
„ delyk weezen,) met de ſtrengſte ſtraffe
„ en zelfs met den dood dreigden."

Spraak ging 'er van Burgerwapening. Niets was meer by de toenmaalige Landsregeering geducht; waarom zy ook, in die zelfde Aankondiging, daar tegen zogten te waaken, en de zwaarſte ſtraffe, ook die des doods, dreigden aan allen, „ die „ zich verſtouten, om, buiten hunne ver- „ gunning of die der wettige Regeering van „ Steden en Plaatzen, om Volk te wer- „ ven tot eenige Expeditien of Onder- „ neemingen, tegenwoordige of toekomen- „ de, of daar toe Penningen zouden op- „ ſchieten; als mede die zich in zodanige „ Corpſen zouden laaten aanneemen, of, „ aangenomen zynde, daar in volhardden, „ of daar voor eenig Penningen genooten

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ hadden." —— Voorts verbooden zy het houden en verzamelen van Geweer en Krygsvoorraad; met volmagt aan de Officieren der Juſtitie om verdagte plaatzen te onderzoeken. — Vergaderingen van gewapende Perſoonen, buiten Lands of Stads Krygsvolk, wettige Schuttery en Bedienden der Juſtitie, waar dezelve ook mogten gevonden worden, het zy in of zonder het daadlyk gebruik der Wapenen; zouden gehouden worden, „ als beſtaande „ uit Vyanden der publieke rust, en door „ de Militie, wettige Schutteryen, of Be„ dienden van de Juſtitie, met geweld van „ Wapenen mogen worden tegengegaan „ en ontwapend; zonder tegen de Hooge „ Overheid te verbeuren, indien zy, by „ zulk eene gelegenheid, eenige van de „ onwettig vergaderde en gewapende Per„ ſoonen kwamen te kwetzen of te doo„ den (*)."

Op alle zodanige gevreesde bedryven, tot eene Tegenomwenteling ſtrekkende, of medewerkende, naauwlettend toe te zien, werd, met allen ernst, voorgehouden aan allen wier Post in 's Lands dienst hier waakzaamheid vorderde: en daar eigen veiligheid altoos een ſterke dryfveer is, hadden zy, die thans met Ampten bekleed waren, dien ſpoorſlag naauwlyks noodig. De kortlings verkreegene Ampten en Waardigheden veeler Magiſtraatsperſoonen, of de

(*) *Reſol. van Holl.* 3. Oct. 1788.

de op nieuws bevestiging in dezelve veeler andere, ſtonden veeg, indien 'er eene Tegenomwenteling mogt gebooren worden: immers was, ten tyde van het uitvaardigen deezer Afkondiging een groot werk in *Holland* meerendeels voltrokken: een werk waar van in 't voorbygaan, meermaalen gewaagd is, doch een gezetter beſchryving verdient. LVII. BOEK. 1787. 1788.

Schoonhoven, waar men, onmiddelyk na de Omwenteling eene Publikatie gedaan hadt, by welke alle Beſluiten, te dier Stede, 't zy by overſtemming, 't zy met eenpaarigheid, tegen den Stadhouder, zints eenige Jaaren, genomen, voor van geene waarde verklaard en uit de Stads Reſolutieboeken uitgedaan hadt (*), ging in dit ſtuk voor. In de eigen week der Omwentelinge deedt die Stad ter Staatsvergadering het voorſtel, „ om den Stadhouder „ te volmagtigen, om de Regeeringen in „ de Steden te veranderen, op dien voet „ als zyn Vader daar toe was gemagtigd „ geweest." Dit voorſtel, op den twee en twintigſten van Herfstmaand gedaan, vondt geenen onmiddelyken byval. De Afgevaardigden dier Stad hervatten deswegen, eenige dagen laater, dit voorſtel, met een aanloop ten bezwaar van hunne Mederaaden en Electeuren der Stad. Immers zy droegen voor, „ dat de Heeren JOANNES VAN „ KEMPEN, DIDERIK VAN HORSAG, Mr. „ JAN *Schoonhoven* doet het Voorſtel om den Prins ter Regeeringsveranderinge te volmagtigen.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 113.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ JAN JULIUS SCHMIDTMAN, JUSTUS „ JOHANNES VAN OOSTERHOUT, HEN- „ DRICUS DE WEKKER DE GROOT, JAN „ HERMAN WYNGAARD, FREDERIK DE „ GROOT en DIRK VAN DER ALEY *van* „ *Oosterhout*, alle acht Raaden in de Vroed- „ ſchap en Electeuren van de Stad *Schoon-* „ *hoven*, als mede JAN BERKMAN, en DA- „ NIEL WILHELMUS ROLDANUS, Elec- „ teuren der gemelde Stad, van zich had- „ den kunnen verkrygen, om zich, in dee- „ ze hachlyke tyden, onder allerlei Præ- „ texten en Voorwendzels, buiten *Schoon-* „ *hoven* te begeeven en te blyven; dat „ ook de Vroedſchap en Electeur Mr. „ DIRK DE WEILLE, hoe zeer reeds op „ den achttienden van September als Ge- „ deputeerde ter Staatsvergadering terug- „ geroepen, en des te *Rotterdam* berigt „ gegeeven, tot op heden, in de Stad niet „ was verſcheenen (*)."

Zy voegden 'er by, „ dat de weinige „ overgebleevene Regenten, daar veelen „ hunner, tot hier toe, onder den druk „ van eene alles overheerſchende Cabaal „ gezeten hadden, (van welken de voor- „ noemde uitgeweekene Regenten verre „ het grootſte gedeelte uitmaakten,) dus, „ in deeze allerdrukkendſte en hachlykſte „ oo-

(*) Hoe min het voorwendzels waren, dat zy uit deeze Stad bleeven, kan ten overvloede blyken uit het geen wy van het voorgevallene te dier Stede, kort naa de Omwenteling, opgaven uit het getuigenis der *Oranje* toegedaane Regenten zelve. Zie het XVI. D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 335. enz.

„ oogenblikken, weder al den last van de
„ kommerende en angstvolle zorgen, al-
„ leen op hunne ſchouderen gelegd za-
„ gen. —— Dat wel de overgebleeven Re- 1787.
„ genten, zo veel de bemoeienisſen van 1788.
„ allerlei aart hadden toegelaaten, geduu-
„ rende de afweezigheid hunner Mederege-
„ genten, hadden genomen zodanige Re-
„ ſolutien en Maatregelen, als zy, naar
„ hun beste weetenſchap, hadden geoor-
„ deeld tot heil van 't Vaderland in 't al-
„ gemeen, en van de Stad *Schoonhoven* in
„ 't byzonder, te ſtrekken; dan dat het
„ ten hoogſten te duchten was, dat de
„ bovengemelde uitgeweeken Vroedſchap-
„ pen en Electeuren, zo dra de *Pruiſſiſche*
„ Troepen die Stad zouden hebben ver-
„ laaten, binnen dezelve zouden weder-
„ keeren, en dat dan dezelve, zich veree-
„ nigende met die geene van hunne ou-
„ de Cabaal, welke niet ten vollen van
„ hunne dwaalingen mogten zyn te rug
„ gekomen, men zich hier door in het
„ uiterſte gevaar zou bevinden, van aan
„ nieuwe Combustien, van herhaaling van
„ de oude Vexatien, en Onderdrukkin-
„ gen, en aan eene totaale vernietiging
„ van alle genomene Reſolutien, en van
„ de zich van langzaamerhand herſtellende
„ goede orde onder de Burgery blootge-
„ ſteld te zien."

Op deeze gronden ſtelden zy hun Ed. Groot Mog. voor, „ om gemelde negen „ Vroedſchappen en elf Electeuren, in die „ Qualiteiten, proviſioneel te ſuſpendeeren,

LVII. BOEK 1787. 1788.

„ en te interdiceeren van in de Vergaderingen van Vroedſchappen en Electeuren te verſchynen, tot dat by hun Ed. „ Gr. Mog. zou zyn gedisponeerd op de „ Propoſitie, uit naam en van wegen de „ Stad *Schoonhoven* gedaan, om zyne Doorlugtige Hoogheid tot het veranderen der „ Regeeringen in de Steden te qualificeeren, of, indien gemelde Propoſitie, (gelyk men hoopte,) tot Concluſie werdt „ gebragt, in dat geval, tot de daadlyke „ executie van zodanige Reſolutie toe te „ treeden; immers en in allen gevalle, „ tot zo lange, dat de gemelde uitgeweekene Vroedſchappen en Electeuren, aan „ hun Ed. Gr. Mog. voldoende en naar „ den aart der tegenwoordige gewigtige „ tyden geproportioneerde redenen van hun „ afweezen buiten de Stad zouden hebben „ bygebragt, en dat hun Ed. Groot Mog. „ vermids men hoopte en zich vleide, dat „ het vertrek der *Pruiſſiſche* Troepes op „ handen is (*), en dat in dat geval, het „ gevreesde gevaar voor de Stad oogenblikkelyk voor de deur zou ſtaan, noch ſtaande deeze Vergadering tot de gemelde „ ſuſpenſie zouden beſluiten."

Ten naderen aandrange van dit voorſtel der Opſchortinge en Magtverleening aan zy-

(*) Hoe zeer deeze *Schoonhovenſche* Regenten zich hier in vergisten en misrekenden, kan blyken by het naleezen van de daadlyke onaangenaamheden en plageryen, welke zy van het *Pruiſſiſche* Krygsvolk te verduuren hadden. Zie onze *Vaderl. Hist.* ter laatst aangetoogene plaatze.

zyne Hoogheid ter Regeeringsveranderinge, voerden zy aan, dat, door het afweezen dier Heeren, de Stad genoegzaam regeeringloos, de bediening des Regts ten eenenmaale geſtremd en het beheer van 's Lands gemeene Middelen geheel buiten beſtuur was; en wilden zy, om redenen de Vroedſchap daar toe beweegende, ook den Secretaris GERBRAND VAN OVERVELD geſchort hebben. —— *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amſterdam* en *Alkmaar* namen een Voorſtel, van zo verre uitziende gevolgen, over (*). LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Dit overneemen, daar men op een onverwyld beſluit aangehouden hadt, ſmaakte niet. En hoe zeer men zich ook een toeſtemmend Beſluit mogt belooven, uit hoofde van de moedloosheid der meeste Stadsregeeringen, en de vrees waar in zy gebragt waren en gehouden werden, door de *Pruisſiſche* Krygsmagt aan den eenen en het Gepeupel aan den anderen kant, nam men egter eene Proeve of het doorzetten ook door het laaten hooren van de Volksſtem voor *Oranje* te verkrygen was. Van hier een aantal Verzoekſchriften der Opgezetenen van *Krimpen op de Lek*, *Vliet en Bonrepas*, *Berkenwoude*, *Achterbroek*, *Amerſtol*, *'s Heer Arentsberg*, en *Bergambagt*; meest Gehuchten, of weinig algemeen bekende Dorpen in *Zuidholland* (†). Pooginen om door Requesten dit te bewerken.

Hoe

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 6—10.
(†) *Reſol. van Holl.* 3. en 9. Oct. 1787.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Hoe luttel dit betekende mogt men zich egter belooven, dat genoegzaam alle Steden, welker Regeeringen meest Stadhoudersgezind of door geweld tot ſtilzwygende onderwerping gebragt waren, het voorſtel van *Schoonhoven* zouden beamen, gelyk ook geſchiedde. —— *Alkmaar*, 't geen wy te meermaalen als volyverig in het voorſtaan der oude Stedelyke Voorregten zagen te voorſchyn treeden, verdeedigde ook dezelve, in het tegenwoordige geval, het allerlangst; en verdient het moedbetoon dier Stad, in gedagtenisſe te blyven.

Alkmaar verzet 'er zich het langst tegen.

Beloop deezer Tegenkanting.

Een oude Staatsregel in *Holland* brengt mede, dat alle Verandering van Regeering met Eenpaarigheid van Stemmen moet geſchieden: de ſtem van het weigerend *Alkmaar* kon men, om dit ſtuk door te zetten, niet misſen, en wilde men die geheel en gaaf hebben. Om hier toe te komen, ſpaarde men geene dwangmiddelen van den verregaandſten aart. Grof hadt de Vroedſchap het verkorven met het Voorſtel van *Schoonhoven*, „ als Inconſtitutioneel en te„ gen de Vryheid der Deliberatien van „ de Regenten ſtrydig," van de hand te wyzen; ja zelfs Stads Afgevaardigden te gelasten, „ om, zo het tegendeel door de „ Meerderheid der Leden van hun Ed. „ Gr. Mog. begreepen werd, te verklaa„ ren, dat zy van begrip was, dat aan die „ Regeeringen van Steden, welke eenige „ verandering in de Regeering haarer Stad „ noodig agteden, in dat geval behoorde

„ te

„ te worden overgelaaten, om deswegen LVII.
„ voorſtellen aan hun Ed. Gr. Mog. te BOEK.
„ doen; of dat anders, ingevolge van het ——
„ laatſte Lid van het Beſluit van hun Ed. 1787.
„ Gr. Mog. van één en twintig Septem- 1788.
„ ber MDCCXLVIII, die Steden, welke
„ zouden mogen goedvinden, om zich van
„ de voorſz. Auctoriſatie te bedienen, het
„ effect van dezelve zouden kunnen genie-
„ ten, en die Steden, welke zouden mo-
„ gen oordeelen, dat de voorſz. Auctori-
„ ſatie by haar onnoodig of niet dienſtig
„ te weezen, met dezelve Auctoriſatie niet
„ zouden behooren belast te worden." —
Ook moesten de *Afgevaardigden van Alk-maar*, indien 'er eenig Beſluit op dit ſtuk, ſtrydig met dit Advys, genomen wierd, „ de Concluſie van zodanig een Beſluit „ *aanzien*, en daar van in de Registers „ van hun Ed. Gr. Mog. doen blyken, „ met opgave der redenen, om welken „ zy tot zodanig een Beſluit niet medege-„ werkt hadden."

De billykheid, gemaatigdheid, en over eenkomst deezes Stadsbeſluits met den inhoud van voorgaande Stukken van gelyken aart, door den nood der tyden afgeperst (*), ſpraaken duidelyk; maar niet over- Hoe genoodzaakt.

(*) Beriep de *Alkmaarſche* Regeering zich op 't geen in den Jaare 1747 dus betreffende vastgeſteld was. Zy hadt ook kunnen bybrengen, hoe by het verleenen van dergelyk eene Volmagt aan Willem den III, in den Jaare 1672, met zo veele woorden bepaald was, „ dat de Steden, welke „ zouden goedvinden, zich daar van te bedienen, het

LVII. BOEK. 1787. 1788.

overtuigend in dit tydsgewrichte, nu men ſcheen beſlooten te hebben, niet te dulden, dat de ſtem van eenige Stad voor eenig zweemzel van Vryheid uitkwam. Eene zo ſtandvastige maar als wederhoorig beſchouwde Stad zogt men vervaard te maaken, door eene bedreigde Inlegering van *Pruiſiſch* Krygsvolk. Dat *Alkmaar* zwaarigheid maakte om zich aan het Staatsbeſluit de *Ontwapening* der Burgeren betreffende, te onderwerpen, was het voorgeeven. Op eene geſchreevene Aanduiding des Hertogs VAN BRUNSWYK aan Staaten van *Holland* hier over ter hand geſteld, trok de Heer VAN WASSENAAR TWICKEL van hunnen wege, na *Alkmaar* om de Vroedſchap dier Stad tot het ſtiptlyk uitvoeren van dat Beſluit over te haalen, naa dat hy ten zelfden einde de Steden *Leyden* en *Haarlem* bezogt hadt. Onverwyld beſloot de Vroedſchap hier toe ter afweeringe van dien gedreigden dwang; denkende hier door nog eenige meerdere vryheid, ten aanziene haarer toekomende Beſluiten, te

„ het effect van dezelve aanſtonds zouden mogen „ genieten: en dat de Steden, die zouden mogen „ oordeelen de voorſz Authoriſatie in den haaren „ onnoodig of niet dienſtig te weezen, en overzulks haare toeſtemming daar in, binnen acht „ dagen kwamen af te ſchryven, met dezelve niet „ zouden worden geobarſeerd." WAGENAAR *Vaderl. Hiſt.* XIV. D. bl. 190. Wy brengen dit by, om te doen opmerken, hoe zulke buitengewoone Magtverleeningen, wel verre van niet *in gevolg getrokken te worden*, de gewoone *mits*, by voorkomende gelegenheden, zelfs eene verbreeding krygen.

te zullen behouden; ſchoon zy 'er niet toe geraaken kon, zonder het afgeeven eener Verklaaring, waar toe het dreigend gevaar der Burgerye hun dwong (*). LVII. BOEK. 1787. 1788.

De dubbel bedoelde toeleg deezer gedreigde Bezending van *Pruiſiſch* Krygsvolk ſlaagde maar half. Hier op gaf men aan de *Alkmaarſche* Afgevaardigden ter Dagvaart, naa eene onderhandſche opening van hunnen nu bekomen last, wegens het Voorſtel van *Schoonhoven*, te verſtaan, dat die last, in zulker voege, ter Staatsvergaderinge ingebragt, zeer onaangenaame gevolgen naa zich zou ſleepen. De Regeering, des verſtendigd, en door een Brief uit naam der Staatsvergadering geſchreeven, aangemaand om haare Afgevaardigden ten allerſpoedigſten met eenen *toereikenden last* te voorzien, bepaalde, op den negen en twintigſten van Wynmaand, „ om te blyven by haar voorig Beſluit, met uitzondering nogthans, dat, indien eenig Beſluit op dit punt, tegen haar Advys „ mogt worden genomen, de Afgevaardigden de Concluſie van zodanig eene „ Reſolutie wel zouden moeten *aanzien*, „ zy daar van in plaats van de opgave der „ redenen, om welken zy tot zodanige „ Reſolutie niet medegewerkt hadden, het „ regt zouden moeten bewaaren, om zodanige Aantekening in de Regiſters van „ Hun Ed. Groot Mogenden te doen in-

„ las-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVII. D. bl. 44—52.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ lasschen als hunne Principaalen mogten „ goedvinden."

Eene inschiklykheid ontoereikende om daar op de inwilliging van 's Prinsen magtige Party te bekomen. Men liet ondershands de *Alkmaarsche* Afgevaardigden aanzeggen, dat, indien de Regeering niet volstrekt gaaf, en zonder eenig blyk van tegenkanting, in het Voorstel van *Schoonhoven* bewilligde, het onverwyld aanrukken van een groot aantal *Pruisen* na die Stad, niet zou uitblyven. Hadt de Vroedschap BINKHORST, op dien tyd, de Dagvaart alleen waargenomen, de Stad zou dit leed hebben moeten bezuuren; want, tegen het gevoelen van zyn Medeafgevaardigde, den Secretaris DU TOUR, wilde hy, ondanks dit bedreigend berigt, zynen last volgen. DU TOUR reedt ylings na *Alkmaar*, en deedt, op den dertigsten van Wynmaand, en dus daags voor den dag op welken die zaak by *Holland* moest worden afgedaan, 's avonds laat de Vroedschap vergaderen. Deeze, verstendigd van het der Stad naakend onheil, besloot dus gepraamd om de Afgevaardigden te volmagtigen, dat zy zich met het Voorstel van *Schoonhoven* gaaf mogten vereenigen (*).

Hoe tot toestemming bewogen.

Volmagt des Stadhouders ter Regeering.

Alkmaar dus eindelyk genoodwangd ter toestemminge, was 'er een algemeenheid tot het opmaaken van het verlangde Besluit, „ om den Stadhouder te verzoeken „ en

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVII. D. bl. 42—44. en 54—56.

„ én te authoriſeeren, om het zy in Per- LVII.
„ ſoon, het zy door één of twee Heeren, BOEK.
„ daar toe te committeeren, binnen de ——
„ Steden deezer Provincie, tot voorko- 1787.
„ ming van alle verdere murmuratien en 1788.
„ onheilen, door alle meest bekwaame verande-
„ middelen en wegen, de gemoederen der ring ver-
„ Burgeren en Ingezetenen met de Re- leend.
„ genten te verheelen alle Verſchillen uit
„ den weg te ruimen, mitsgaders de Rust
„ te herſtellen, en, *des noods*, ook zoda-
„ nigen *Regent* of *Regenten* van de Be-
„ diening hunner Magiſtratuur te ontſlaan
„ en anderen in derzelver plaats te benoe-
„ men, als zyne Hoogheid, naar deszelfs
„ hooge Wysheid, en tot bereiking van
„ het voorzegde heilzaam oogmerk, noo-
„ dig en dienſtig zou oordeelen: met dien
„ verſtande nogthans, dat het geen voorſz.
„ was alleen zou geſchieden *voor deeze rei-*
„ *ze*, en zulks zonder eenige prejudicie
„ of conſequentie voor het vervolg, en
„ mede onverminderd, en zonder eenig
„ nadeel voor het toekomende, ten aan-
„ zien van de Privilegien; Vry- en Ge-
„ regtigheden de Steden toekomende; en
„ dat voorſz. Regenten, daar door geen-
„ zins zouden worden gekwetst of bena-
„ deeld in hun goeden Naam en Faam. —
„ Als mede dat zyne Hoogheid zou wor-
„ den verzogt, den *Regent* of *Regenten*,
„ die van derzelver dienst of dienſten zou-
„ den mogen worden ontſlaagen, mitsga-
„ ders hunne Familien en Goederen, te
„ neemen in zyn Hoogheids byzondere

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Protectie en Sauvegarde, met verbod, „ op verbeurte van Lyf en Goed, om die „ Regenten, hunne Familien of Goede„ ren, of eenig gedeelte daar van, eenig„ zins te molesteeren, te beschadigen of te „ incommodeeren. —— Dat wyders zyne „ Hoogheid in het algemeen wierd geauc„ toriseerd, om in de Steden, zo ten aan„ ziene van Regenten, als van Burgers en „ Ingezetenen, zodanige verdere Orders te „ stellen, als zyne Hoogheid, tot de mees„ te rust en dienst van den Lande in 't „ algemeen, en van de voorsz. Steden in „ 't byzonder, zou oordeelen te behoo„ ren (*)." —— De Steden *Schiedam* en *Schoonhoven*, die naa deeze algemeene Magtverleening niet scheenen te kunnen wagten, waren reeds den negenden van Wynmaand, op dezelfde wyze bediend geworden (†).

Voorslag van *Hoorn* omtrent de Regeeringen ten Plattenlande.

Schoonhoven in *Zuid-* en *Hoorn* in *Noordholland* waren de Steden, die gezegd mogten worden, den voorrang aan te neemen, om Staats- Stads- en Landsverschikkingen te doen plaats grypen. Sterk waren 'er de werkzaamheden der Patriotten geweest, en daar aan geëvenredigd zag men de wederwerkingen der Prinsgezinden. De Volmagt den Stadhouder tot Regeeringsverandering in de Steden opgedraagen, was naauwlyks daar, of *Hoorn* kwam, den zesden van Slachtmaand, met een Voorslag ter Staatsvergaderinge, om voorzieninge te doen

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 195.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 20.

doen omtrent de Regeeringen ten Platten- LVII.
lande, en ook daar, voor altyd, van der- BOEK.
zelver Bedieningen te laaten zyn vervallen ——
die Leden der Regeeringe en Schutteryen 1787.
welke als Officieren of Onderofficieren en 1788.
Gemeenen tot eenig Exercitie Genootſchap,
al was het als Leden van Eer, hadden be-
hoord; ook die, welke ter verdeediging
van eenige Steden of Plaatzen waren uit-
getrokken, of die als Hoofden of Aan-
voerders van Gezelſchappen, of van het
tekenen van Dankadreſſen of andere der-
gelyke haatlyke Geſchriften gehandeld, of
als Geconſtitueerden eenigen Regent of
Regenten geremoveerd hadden. Met be-
paaling, dat zodanige Leden van de Bur-
gerſocieteiten, welke zich, in een en an-
der opzigt *niet* als Hoofden of Aanvoer-
ders *hadden* gedraagen, in derzelver Pos-
ten en Bedieningen zouden kunnen wor-
den behouden, mits zy plegtig deeden en
met hunne handtekening bekragtigden, dee-
ze vernederende Verklaaring. —— „ Ik
„ ondergetekende verklaare by deezen, dat
„ ik, door onbezonne drift en verkeerde
„ uitboezemingen, my heb laaten vervoe-
„ ren, tot het bywoonen van Vergade-
„ ringen of Gezelſchappen, waar in men,
„ zonder daar toe wettiglyk geroepen te
„ zyn, zich met de Directie van 's Lands
„ zaaken heeft getragt te bemoeijen, en
„ dat, voor zo verre ik daar aan eenig
„ deel genomen, of door myne Onderte-
„ kening als anderzins medegewerkt heb
„ tot het preſenteeren van eenige Reques-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ten, zogenaamde Dankadresſen, of an-
„ dere Stukken, waar in hoonende en on-
„ betaamelyke uitdrukkingen, of lasterly-
„ ke, onwaaragige en onregtvaardige aan-
„ tygingen, ten laste van zyne Doorlug-
„ tige Hoogheid, Prins WILLEM DEN V.
„ Erfſtadhouder, Capitein en Admiraal
„ Generaal der *Zeven Vereenigde Nederlan-*
„ *den*, zyn vervat, dit my van harte leed
„ doet; dat ik, overzulks, zyne Hoog-
„ heid vergiffenis daar over verzoeke, en
„ deeze gelegenheid, welke my daar toe
„ zo gratieuslyk wordt aangeboden, met
„ dankzegging omhelze. —— Weshalven
„ ik plegtig beloove, voortaan, in alle
„ opzigten, aan hoogstgedagte zyne Hoog-
„ heid, en het Vorstlyk Huis van *Oranje*
„ en *Naſſau*, dien eerbied en gehoorzaam-
„ heid te betoonen en te bewyzen, wel-
„ ke ieder goed en getrouw Ingezeten van
„ den Lande, aan een Vorst, wien door
„ de Heeren Staaten van *Holland en*
„ *Westfriesland*, (den eenigen Souverain
„ van deeze Provincie,) de voorgemelde
„ hooge Waardigheden erflyk zyn opge-
„ draagen, aan Hoogstdeszelfs Huis ver-
„ ſchuldigd is. —— Dat ik afzie van
„ alle voorgaande Zamenſpanningen; en
„ beloove nimmer wederom, met wien
„ zulks ook zou mogen zyn, te zullen me-
„ dewerken, of, in eenigerhande manieren,
„ de hand te leenen tot iets, dat tot hoon
„ of nadeel van voornoemde zyne Hoog-
„ heid, deszelfs Doorlugtig Huis, of van
„ de daar aan opgedraagen Erflyke Reg-

„ ten

„ ten direct of indirect zou kunnen ſtrek- LVII.
„ ken (*)." BOEK.

De Afgevaardigden van *Schoonhoven* bragten, den zestienden van Slachtmaand, ter Staatsvergadering in overweeging; dat, in het genomen Staatsbeſluit der Regeeringsverandering aan zyne Hoogheid opgedragen, veelligt eenige duisterheid zou kunnen weezen in de uitdrukking, „ van de „ verdere reſpective Steden deezer Pro- „ vincie," dat het in twyfel zou kunnen worden getrokken, of door die uitdrukking zouden moeten worden verſtaan alle de Steden in *Holland*, zonder onderſcheid, Stem in Staat hebbende of niet, dan wel alleen de ſtemmende Steden. Het ſcheen hun toe, dat in alle Steden de buitengewoon beſlootene voorziening even noodzaaklyk was, en oordeelden zy het raadzaam, om, by een nader Staatsbeſluit, dit bedryf ook uit te ſtrekken tot alle Steden in *Holland*, zonder onderſcheid. 1787. 1788. Van *Schoonhoven*, ten opzigte van de Steden geen ſtem in Staat hebbende.

Een ander voorſtel dier Stad, ten zelfden dage uitgebragt, diende om zyne Hoogheid te volmagtigen, om alle zodanige Leden in beide de Hoven der Juſtitie, en alle andere Perſoonen daar aan verbonden, van hunne Posten te ontſlaan, voor zo verre zy, door het tekenen van eenige Verzoekſchriften of Verklaaringen, ten onderwerp hebbende eenige Verandering, Vermindering of Omkeering van de wettige en erkende Conſtitutie; of door het be- Als mede van de Leden der beide Hoven van Juſtitie.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 227.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

behooren tot eenige Genootſchappen van Wapenen of Societeiten of Byeenkomſten, hadden doen blyken aan de als nu zo gelukkig herſtelde Conſtitutie niet te zyn toegedaan; om deeze Posten vervolgens, naar orde en gebruik van den Lande, door bekwaame en welgeintentioneerde Perſoonen te vervullen (*).

Bedenkingen deezer Voorſtellen.

Het Voorſtel van *Hoorn*, en de beide Voordragten van *Schoonhoven*, hadden baarblyklyk een en dezelde ſtrekking. Niet genoeg rekenden zy het de Regenten, die invloed hadden op de Beſluiten ter hooge Staatsvergaderinge van den by hun alleen echt gekeurden ſtempel te hebben; maar zy wilden ook de Leden der Hoogere Juſtitie, en alle andere Amptenaaren, die eenig Bewind of Beſtuur hadden, het zy in de geen ſtem hebbende Steden, het zy ten Plattenlande, des ontzetten; om derzelver plaatzen aan te vullen met voorwerpen van de by hun geliefde ſoort: dit oordeelden zy zou ſtevigheid geeven aan het gezag des Stadhouders, en diens Aanhangelingen in hunne posten verzekeren.

Op dezelve viel geen Beſluit.

Van alle deeze Voorſtellen, naar gewoonte, in overweeging genomen, kwam niets. 't Zy dezelve te onbekookt, of niet met genoegzaame voorkennis van de Hoofden der Partye gevormd waren; of aan dezelve, by nader inzien, te bezwaarlyk, of geheel onuitvoerlyk, voorkwamen.

Wat

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 292—295.

W.G.F.GRAVE VAN BENTINCK.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

Wat hier van zy, men vergenoegde zich met de Regeeringsverandering in de ſtemhebbende *Hollandſche* Steden, by welke toch de klem der Regeeringe berust, en die voorzien van Regenten den Stadhouder toegedaan, aan alles, naar wil en welgevallen, de wet kunnen voorſchryven. — Het is de volvoering van het Beſluit tot deeze Regeeringsomwenteling, welke wy, naa de mislukking van de wydſtrekkender plans, in 't voorbygaan vermeld te hebben, nu breeder moeten beſchryven. LVII. BOEK. 1787. 1788.

Aan welke Heeren de Prins de Magiſtraatsverandering opdroeg.

De Stadhouder, die door veele dringende bezigheden bezet, zich na de Steden ter beſtemde Regeeringsverandering niet kon begeeven, droeg dit werk op aan twee Heeren Commisſarisſen: Jonkheer WILLEM GUSTAAF FREDERIK Graave van BENTINCK, Heer van *Rhoon* en *Pendrecht*, beſchreeven in de Orde van de Ridderſchap en Edelen van *Holland* en *Weſtfriesland*, Bailluw en Schout van *'s Gravenhaage* en Hoog-Heemraad van *Rhyland*; en Mr. DIRK MERENS Raad in den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*.

BENTINCKS Character.

Genoeg, te over genoeg, is de eerstgemelde Heer ons bekend uit de voorige Deelen onzer *Vaderlandſche Hiſtorie*; daar wy hem zo vaak ter Staatsvergaderinge van *Holland*, en voor zich zelven, en als Woordvoerder der Ridderſchap, hoorden; en inzonderheid beſchouwden als den grooten Stichter der *Oranje Societeiten* in *Holland*, en deelende in veele der daar aan-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

gerigte Oproerige beweegingen (*). Hy was, op dat wy dit, ten naderen kenschets, hier vermelden, niet alleen verre van alle de Leden der Ridderschap de jongste, slegts drie of vier en twintig jaaren bereikt hebbende; maar ook op één naa het jongste Lid in rang. Indien men den overleden Ridder VAN DER DOES, Heer van *beide de Katwyken* uitzondert, hadden de de overige Leden der Ridderschappe, niet tegenstaande hunne believing voor den Stadhouder, staande de oneenigheden, zich van BENTINCK onderscheiden door meer beschaafdheids en voeglyker gedrag. Behalven zyne volstrekte vooringenomenheid en haat, tegen alles wat Patriot was, en geneigdheid tot alles wat Oranjégezind mogt heeten (†), welke hem ongeschikt maakten om op eenige, slegts eenigzins onzydige wyze, de bezwaaren, de verzoeken der beide verschillende Partyen van Burgeren te hooren, en naar billykheid, uitspraak te doen, of op eene eenigzins waardige wyze aan de agtbaarheid van zulk eene Bezending te beantwoorden, was hy te

(*) Onnoodig is het de veelvuldige plaatzen, waar hy voorkomt, aan te wyzen. Zie alleen, ten opzigte van dit laatste bedryf, onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 73 *enz.*

(†) Veelvuldige staalen hier van, vóór en naa de Omwenteling, zyn voorhanden in de Uittrekzels van eene menigte zyner Brieven, geplaatst agter R. L. BOUWENS *Verantwoording aan zyne Committenten* bl. 555 *enz.*

te driftig van Character, om door bedaardheid, beleid, en oordeel, het gebrek aan ondervinding en menschenkennis aan te vullen. —— Deeze Jongeling vondt zich geplaatst aan het hoofd eener Commissie, van welke het lot veeler deftige en agtenswaardige Mannen niet alleen, maar ook het toekomend Bestuur der Steden en des Gewests voornaamlyk afhing. —— Het aanbelang deezer zaake, hem deels toevertrouwd, maakte geen verandering in BENTINCKS voorkomen en gedrag: doorgaans gaf hy, zelfs door zyne uiterlyke vertooning, en door een slordig gewaad, welks noodige welvoeglykheid, in plegtige omstandigheden, van zo veel invloeds is op het Volk, een doorslaand blyk van de agtloosheid, zo niet de minagting, waar mede hy dit gewigtig werk verrigtte. Zelfs gaat hem naa, dat hy zich niet ontzag om in de Steden, waar hy zich ophieldt, te verschynen in die zelfde Oranje Societeiten, waar hy voorheen meermaal zich had laten vinden. LVII. BOEK. 1787. 1788.

BENTINCKS Amptgenoot, MERENS stak in jaaren, kunde en ondervinding, verre boven hem uit. Te meermaalen hebben wy dien Man aangetroffen, en in zodanig een licht, dat hy, dezelfde gebleeven zynde, geen ongeschikt Persoon tot dit thans beslootene bedryf zou geweest hebben. Hy immers was de Man, op dat wy deeze gevallen, op zyn tyd breeder beschreeven, aanstippen, die vóór het uitbarsten der Charakter van MERENS.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Staatsverſchillen, de Regten der Burgerlyke Regeering, en Hooge Juſtitie, in aanſpraaken en vertoogen, tegen de Stadhouderlyke inkruipzels zo manlyk verdeedigd hadt; die, als Commisſaris van het Hof, tot onderzoek der zo veel gerugtsmakende *Haagſche* Vrolykheid, in 't laatst van den Jaare MDCCLXXXII, zo ſterk geyverd hadt, dat niets zyner opmerking ontſnapte; die tot het onderzoek der hooggaande *Rotterdamſche* Oproerigheden, in den Jaare MCDCLXXXVI, zou benoemd geweest hebben, indien hy 'er, onder de hand, niet voor bedankt, en den Raadsheer MOLLERUS, als een Man, op wiens eerlykheid men kon rekenen, daar toe aangepreezen hadt; die, in voorige jaaren, niet zelden zamenkomſten van Vaderlandsgezinden bywoonde. — Vreemd komt het in, dat zulk een Man, in hooggeklomme jaaren, een last aanvaardde, van welke hy te vooren den grootſten afkeer zou betoond hebben. Dan niets wisſelbaarder dan de Mensch, niets wisſelbaarder bovenal dan een Staatsman. Verandering van tyden, doet Vrienden in Vyanden veranderen, en vervreemding van Volksgunst, haat tegen 't zelve opvatten; en ſchynt men het hier in te moeten zoeken, dat MERENS een post aanvaardde, die anders voor hem niet berekend ſcheen, en die, gelyk men te recht heeft aangemerkt, hem, wanneer hy zommige Regeeringsleden onder 't oog kreeg, menigmaalen over zyne daaden heeft moeten doen bloozen.

Bei-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Door welk een invloed bestuurd.

Beide Bentinck en Merens stonden, zo men wil, ten aanziene van de volvoering deezes lasts, onder den invloed der Prinsesse, wier maatregelen zy volgden, en wel zo verre, dat de Stadhouder zich nu en dan, zo als men verhaalt, zou beklaagd hebben, dat men de Afzetting der Regenten te sterk dreef; waar op zyne Egtgenoote gezegd hádt, „ dat 'er niemand „ moest gespaard worden!"

Houden zich niet aan den last; maar gaan dien te buiten.

Wat van deeze byzonderheid weezen moge, vast gaat het, dat die beide Gelastigden zich allereenzydigst gedroegen, en geenzins voldeeden aan het Staatsbesluit, „ om door alle meest bekwaame „ middelen en wegen, te tragten de ge„ moederen te verheelen, alle verschillen „ uit den weg te ruimen, en de rust te „ herstellen." *Volgens* 't zelve waren zy verpligt, om de voornaamsten van beide de Partyen in den Lande te hooren, door minzaame en ernstige tusschenspraak de verdeelde gemoederen tot een te brengen; dan zy hoorden, met voorbygang der anderen, slegts de zodanigen, die *Oranje* waren toegedaan.

Aanmerking hier over.

Men zegge niet, dat dit de schuld was der Patriottisch denkende Regenten, die zich niet tot hun wilden vervoegen, uitgezonderd hier en daar eenigen, die, by avond en ontyden, en door achterdeuren, steelswyze, tot hun kwamen, om, waar 't mogelyk, een zoen te treffen, en in hunne Waardigheden te verblyven. —— Men zegge niet, dat Burgers, de Patrioti-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

tiſche zyde omhelzende, by deeze Commisſie niet verſcheenen, om hunne zaak voor te draagen. —— Men zegge niet, dat, langs die wegen, dewyl tog de Omwenteling daar was, door Regenten en Burgers alles zou aangewend wezen om de Commisſie, ten minst mogelyke nadeele van der Steden welzyn, te doen uitvallen. —— Het was de post dier Gevolmagtigden geweest, de Leden der Stadsregeeringen te gader te hooren, of hun te verzoeken, om eenigen hunner te benoemen, ten einde met hun te ſpreeken, en de ingebragte belangen der Burgeren met de hunne te vergelyken. Met één woord; zy moesten ernſtig, bedaard, en onzydig hooren en wederhooren zo Regenten als Burgers van beiderlei denkwyze; tegen de bezwaaren omtrent zommige Regenten hunne begaafdheden en verdienſten aanvoeren; tegen die omtrent het Beſtuur, zo zy ongegrond waren, redenen tot berusting in 't zelve bybrengen, en ten aanziene van de gegronde, herſtel belooven en uitwerken.

Hoe zy handelen in de Afzetting.

Van dit alles zag men het tegendeel gebeuren. Immers doorgaands waren zy éénmaal voor zeer weinige dagen, of éénen enkelen dag, in deeze of geene Stad verſcheenen, om den ſchyn van het hooren eeniger lieden te geeven, of zy kwamen 'er niet weder, dan om de zaak af te doen, niet overeenkomſtig met het gedaan onderzoek; maar op onderrigtingen van elders opgedaan en niet van de zuiverſte munte; en, of deeze niet genoeg waren, vorderden

zy

zy van verſcheide Vroedſchappen affchriften van zodanige Stadspapieren, als iets tegen 's Stadhouders gedrag behelsden, of wilden de Registers der Beſluiten zelve onderzoeken, om nader op te geeven, van welke ſtukken zy daarenboven affchriften eiſchen zouden. — Het ontzetten uit de Regeering was, by de Magtverleening, door de Staaten, als een zaak van den *uiterſten nood* beſchouwd; deeze gewaagde met zeer veel onderſcheidings van *Regent* of *Regenten*; aanduidende de mogelykheid, dat het met de afzetting van *één Regent* ſoms zou kunnen volſtaan. In ſtede van zich aan die beperking te houden, en te werk te gaan, gelyk by voorige Staatsomwentelingen van dien aart in den Lande gebeurd was, vermenigvuldigden zy de Slachtoffers, zo veel mogelyk: ja zich niet aan den letter van de Volmagt gedraagende, om alleen *Regenten* uit hunne posten te zetten, ſtrekten zy hun gezag uit om 'er ook Penſionariſſen en Secretariſſen onder te betrekken. — In plaats van zich, gelyk by voormaalige dusdanige veranderingen in den Lande geſchied was, te binden aan de verpligting om, voor de van hun Magiſtraatsampt ontzetten, anderen te kiezen, die, volgens de Stads Privilegien, de vereischte Poorterjaaren, Ouderdom, en andere hoedanigheden hadden, bekreunden zy zich nergens aan het gemis van een of ander vereischte, en vatten dus de voorbehouding van de Stedelyke Regten voor het vervolg, niet tegenſtaande deeze afwyking

LVII. BOEK. 1787. 1788

king van dezelve, niet in dier voege op, gelyk altoos, in dergelyke gevallen, geſchied was, dat de Stadhouder alleen Regt bekwam, om, voor die keer, oude Regenten, op eene buitengewoone wyze af- en nieuwe aan te ſtellen; maar ſtrekten hunne magt niet zelden uit tot het in bewind brengen van geheel onbevoegde Perſoonen. —— Ondanks dit alles, en dat men niet kiesch viel in de keuze van nieuwe Regeeringsleden, was het afzetten zo veelvuldig, dat, ook in aanzienlyke Steden, verſcheide Vroedſchapsplaatzen openbleeven. Nooit ſterker, dan te dezer gelegenheid, bleek het, hoe weinig waarheids ſtak in het dikwyls herhaalde voorgeeven van WILLEM DEN V, „ dat hy het „ grootſte en beste gedeelte der Natie voor „ zich hadt!"

Hoe in de Bekendmaaking.

De wyze ook, welke BENTINCK en MERENS doorgaands hielden in de Afzetting en de bekendmaaking daar van, verſchilde veel van die een MAURITS, een WILLEM DE III. en een WILLEM DE IV. gehouden handen, om de Vroedſchappen ten Stadhuize te doen vergaderen, en daar het Beſluit te melden; in ſtede hier van deeden zy ſlegts een van hunne gedrukte Publicatien aan de Huizen der verlaatene Regenten afgeeven; of ontboden deezen, ter nog dieper vernedering, in hun Logement, en gaven 'er, naa eenigen tyd wagtens, op eene zonderlinge wyze, des kennis: terwyl zy de aanblyvende of nieuwlings aankomende Regenten op het Raadhuis deeden

den verſchynen, waar zy dan het werk der Aanſtellinge volvoerden.

In de daad, indien het doel deezer Volmagt ter Amptsverlaatinge ware, gelyk de Staaten zulks uitdrukken, „ om daadlyk de „ gemoederen der Ingezetenen te verheelen,” hadt men zorg behooren te draagen, dat de Burgeryen in eenige Steden, niet aan den eenen kant volſtrekt, en met éénen ſlag, beroofd wierden van hunne beste en meest geliefde Regenten, en dat, aan den anderen kant, door een geheele wegruiming van alle Patriottiſche Regenten, de hoop van daar tegen ingenomen Burgeren en van het optoerig Gemeen, op ſtrafloos voortduurende ongeregeldheden, niet geſtyfd wierd. Een tegenovergeſtelde handelwyze, door de Gevolmagtigden gehouden, kon niet misſen eenen onverwinnelyken afkeer by de Patriottiſche Burgeren te baaren, zo tegen de aangebleevene als tegen de nieuw aangeſtelde Regeeringsleden. Even min kon uitblyven eene volſtrekte overhelling van alle de voordeelen, die de Burgery van de Regeering wagten kan, alleen na de zyde der thans bovendryvende Partye, waar van de dagelykſche ondervinding, den afkeer ſtyfde en in een gezetten wrok veranderde. Hier by kwam, dat onmogelyk het voorbeeld der in het bewind gebleevene of nieuwlings daar in geſtelde Regenten, in andere betrekkingen, de Oranjegezinden in die Steden kon aanzetten, tot verzoening, tot het bewaaren van de goede orde en

1787. 1788. Aanmerking deswegen.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

en het bezorgen der openbaare veiligheid. Hoogst gewigtige belangen tot welker bevordering het laaten aanblyven van oude beminde, schoon anders denkende Regeeringsleden, by voorgaande Staatsomwentelingen, niet weing hadt toegebragt. — Alle deeze byzonderheden hebben wy hier slegts in 't algemeen aangevoerd. Wanneer wy ter gezetter beschouwing van het voorgevallene in die Steden komen, zullen daadzaaken spreeken.

Algemeene Berouwverklaaring vastgesteld.

Gewaagden wy hier boven van eene bedoelde door *Hoorn* voorgestelde; maar niet doorgegaane Verklaaring voor alle die Leden der Burgersocieteiten ten Plattenlande geweest waren (*), eene andere algemeener en nog sterker kwam eerlang ter baane: zy was van deezen inhoud. „ Ik ondergetekende verklaar van alle zamenspanningen, hoon en laster tegen zyne „ Hoogheid (†), voor zo verre ik daar „ aan met woorden of daaden, deel gehad heb, berouw te hebben, en overzulks zyne Hoogheid om Vergiffenis te „ verzoeken, terwyl ik de gelegenheid „ my daar toe gracieuslyk aangeboden, „ met dankzegging aan Hooggemelde Vorst „ omhelze. — Weshalven ik plegtig beloove voortaan in alle opzigten aan den-

„ zel-

(*) Zie hier boven bl. 226.

(†) Hier volgen in 't breede alle Tytels, die wy niet noodig agten uit te schryven; alleen vermeldende, dat deeze doorgaands zeer weidsch in alle Stukken van deezen aart praalden.

„ zelven, en het Vorstlyk Huis van *Oranje* LVII.
„ en *Nassau*, dien Eerbied en die Gehoor- BOEK.
„ zaamheid te zullen bewyzen, welke ie- ——
„ der goed en getrouw Ingezeten des 1787.
„ Lands aan een Vorst, wien door de 1788.
„ Staaten van *Holland*, den eenigen Sou-
„ verain der Provincie, de Hooge Waar-
„ digheden erflyk opgedraagen zyn, en
„ aan deszelfs Huis verschuldigd is, dat
„ ik afzie van alle voorgaande Zamenspan-
„ ningen, en beloove nimmer wederom te
„ zullen zamenspannen; met wien zulks
„ ook zou mogen zyn; of in eenigerhan-
„ de manieren de hand te leenen tot iets,
„ dat tot hoon of nadeel van zyne Hoog-
„ heid en van deszelfs *Huis*, of van de
„ daar aan erflyk opgedraagene Regten,
„ direct of indirect zou strekken (*)." —
Hoe veel gelykheids 'er tusschen dit stuk en het boven aangeduidde, ook zelfs in bewoordingen, zyn moge, zal men by de vergelyking der uitdrukkingen bevinden, dat in 't laatste alles meer rechtstreeks op den Stadhouder, en diens Huis, wordt t'huis gebragt.

Het by *Holland* en andere Gewesten bepaalde omtrent den Eed der Regenten, waar van wy reeds gewaagden (†), was, hoe veel ook, hun, die thans de klem der Regeeringe in handen hadden, niet genoeg. Op voordragt van *Enkhuizen*, want elke Stad bragt haar aandeel toe om de

Voorslag tot een algemeene Eedzweering op de Constitutie.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXI. D. bl. 207—210.
(†) Zie hier boven bl. 48. enz.

BOEK XVII. de banden der nu bovendryvende Partye vast te leggen, ging men verder. Die voorslag hieldt in, „ dat het te duchten „ was, dat de goede Ingezetenen, besmet „ met valsche en dwaalende denkbeelden, „ aangaande de Grondwettige Constitutie „ van de zo wel ingerichte en gezegende „ Regeeringsvorm, wyders vatbaar zouden „ kunnen worden voor verleidingen, die „ zo noodlottig by veelen in de laatste „ jaaren hadden plaats gevonden. Dat, „ om op de kortste en eenvoudigste wyze „ hier aan te gemoet te komen, goedge„ vonden was aan hun Ed. Gr. Mogenden „ voor te stellen, om door alle Schutte„ ryen in de Steden en ten Plattenlande, „ mitsgaders door alle Amptenaars te laa„ ten doen zekeren Eed."

1787. 1788.

Te vreemd om niet te melden, en te bedrieglyk by den eersten opslag, om eenige toelichting te behoeven, is de drangreden, door die van *Enkhuizen* aangevoerd om dit hun Voorstel kragt by te zetten: zy hadden goedgevonden dit voor te draagen, „ aangezien ieder Ingezeten, zonder on„ derscheid belang hadt by deeze Provin„ ciaale Constitutie: dewyl voor den ge„ ringsten Burger, wanneer hy door vlyt, „ goed gedrag, of andere gunstige toeval„ ligheden, zyne zaaken in dien stand ge„ bragt hadt, dat aan hem geene Privi„ legien of Octroyen tegen waren, niet „ was uitgeslooten de magt en gelegen„ heid om tot de eerste Posten van Bur„ gerregeering en Eerampten te geraaken,

„ en

„ en men, *in dien zin* de Regeering dee- LVII.
„ zer Provincie als een *zweem van Volks-* SOEK.
„ *invloed* voor ieder individu bevattende, ——
„ beschouwen kon (*)." 1787.

Niet vrugtloos was deeze Voorslag; im- 1788.
mers zy werd eerlang gevolgd van dit Voorschrift van dien Eed.
Staatsbesluit, „ dat voortaan allerlei Amp-
„ tenaaren, zo Politieke als Burgerlyke,
„ en Kerklyke, mitsgaders Dekens en Le-
„ den der Gilden, als mede de Schutte-
„ ryen, en die geen die vervolgens tot
„ Burgers in de Steden zouden worden
„ toegelaaten, zouden moeten doen den
„ volgenden Eed — *Wy beloven en zwee-*
„ *ren gehouw en getrouw te zullen zyn aan*
„ *de Constitutie en Regeeringsvorm van den*
„ *Lande van* Holland en Westfriesland,
„ *bestaande in de hoogste en Souveraine Over-*
„ *heid van hun Ed. Gr. Mog. de Staaten*
„ *van dezelfde Landen, met den Erfstad-*
„ *houder, Gouverneur, Capitein en Admi-*
„ *raal Generaal, erflyk in het Doorlugtig*
„ *Huis van Oranje, zodanig als hetzelve in*
„ *hun Ed. Groot Mogenden Besluiten van*
„ MDCCXLVII *is opgedraagen, en by den te-*
„ *genwoordigen Erfstadhouder in* MDCCLXXXI
„ *aanvaard is* (†)."

Aan dusdanig een Eed verbondt men Algemeenheid der Afvorderinge.
het behoud van alle Ampten, Bedieningen en Kostwinningen, die niet alleen gee-

(*) *Resol. van Holl.* 25. Oct. 1787.
(†) *Resol. van Holl.* 15. Feb. 1788. *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 155—157. en IV. D. bl. 303—307.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

ne betrekking altoos hadden op de Regeeringsvorm, of het openbaar Beſtuur; maar liet dezelve afdaalend werken tot op de geringſte ſoort van Neeringen, en Bedieningen, zo dat Zakken- en Turfdraagers, Appelkruiers, Klappermannen, Asch- Vulnis- en Baggerlieden, tot zelfs Naaivrouwen, Visch- en Groenwyven, daar toe gehouden waren; ja in zekere niet onaanzienlyke Stad werden de Schuurkers der Kerkkroonen van dien arbeid afgeroepen om dus eene Eedverklaaring af te leggen.

Uitwerking deezer Eedvorderinge.

Hoe veel 'er, in menigerlei opzigten, met grond aan te merken viel op deeze Eedvordering, zo in den oorſprong, aanleg, als volvoering, deedt men 'er, in een tyd als deeze, wanneer het ſpreeken gevaarlyk was, *meestal* het zwygen toe. De gevolgen van deeze Eedvordering liepen egter ten ſterkſten in 't ooge. Geen gering gedeelte van *Hollands* Ingezetenen, die in gemoede deezen Eed niet konden afleggen, werd of van zyn beſtaan en het Land van de dienſten dier ſtandvastigen beroofd; of zy werden genoodzaakt om inwendige gevoelens over het Staatsbeſtuur, nog onlangs zo ruiterlyk geuit, af te zweeren; en zich ſchuldig te maaken aan Meineed, of althans aan het veragten van den Eed, door het maaken van uitzonderingen, door 'er uitleggingen aan te geeven, die lynrecht ſtreeden met het oogmerk der Eedvorderaaren. Hoe veelen ſtelden den Eed ligt en los, dien men femand op leevensgevaar, of onder het aangrimmen van ny-

nypend gebrek, en raadloos maakende armoede afperſte; terwyl anderen en de gemoedelykſten, die zich in dit onaangenaam geval bevonden, dien Eed met zugten, traanen, en heimlyk zelfverwyt deeden. Het afperſsen van deezen Eed ging de Afzetting der Regenten, van welken wy geſprooken hebben, voor, en vermeerderde de haatlykheid deezes bedryfs (*). LVII. BOEK. 1787. 1788.

Meestal deedt men 'er het zwygen toe tekenden wy zo even, met voordagt, aan: want dit zwygen lydt uitzondering, en kunnen wy niet onopgemerkt voorbygaan, de Tegenverklaaring der Regeering van *Gouda*, ſchoon in andere opzigten der bovendryvende Partye toegedaan. De voornaam- Aanmerkingen der Regeering van *Gouda* op dien Eed.

(*) Naar waarheid en treffend is de aanmerking van den Eerw. W. A. Ockerse in zyn *Ontwerp eener algemeene Characterkunde*, te Amſt. by Allart III. St. bl. 77. „ Een der treurigſte en zekerſte bewyzen voor het verval van Nationaale „ deugd en zedelykheid is, myns bedunkens, het „ ſtaatkundig ſpel, dat men, zedert ettelyke Jaaren, begonnen heeft met de Burgerlyke Eeden „ in ons Vaderland te dryven. Ik doe geen uitſpraak voor of tegen het *Politiek* gebruik van „ dat Godsdienſtig hulpmiddel; doch ik mag niet „ verzwygen, dat de eerbied voor den Eed altoos „ de *Thermometer* is geweest van de zedelyke „ braafheid van Regeeringen en Maatſchappyen, „ en dat, wanneer in een Land de Eeden zeer vermenigvuldigd, en alle burgerlyke inrigtingen aan „ derzelver bedwang onderworpen worden, de „ eerbied voor God en Godsdienst weldra geheel „ verlooren gaat, het bedrieglyk zweeren en eedbreeken eene beuzeling, een ſtaatkundig *point d'honneur* wordt, en de Natie met reuzen ſchreeden nadert aan haaren volmaakten ondergang."

LVII. BOEK. 1787. 1788.

naamſte trekken deezes langen Vertoogs, en die in menigte, zullen wy verkort opgeeven. Zy merkten op, dat zy zeer getroffen geweest waren wegens de *overhaaste wyze* op welke de overige Staatsleden, dit ſtuk niet alleen *finaal*, maar *zonder reſumptie*, beſlooten hadden, zonder eenigzins agt te ſlaan op het aanhouden van *Gouda*, „ten einde dit weezenlyk ſtuk, de „Conſtitutie van den Lande raakende, al„vooreens mogt Commisſoriaal gemaakt „en door een Staatscommisſie onderzogt „worden." —— Met betrekking tot de *form* en *manier*, welke aanleiding gegeeven hadt tot het Verſlag, waar op het Beſluit gegrond was, moesten zy aanmerken, dat Preſident en Raaden van het Hof, op voorſtel van *Rotterdam* gelast tot onderzoek van verſcheide ingediende Stukken de voorige bedryven der Patrioten betreffende, aanmerking gemaakt hadden op de bekende *Acte van Verbintenis* van Augustus MDCCLXXXVII; dat naa een Beſluit om dat gedeelte van 's Hofs Brief te onderzoeken, een Verſlag was uitgebragt, waar van het eerſte gedeelte in zich bevatte „de opga„ve van eenen Eed," terwyl de overige punten rechtſtreeks betrekking hadden tot de Acte van Verbintenis zelve.

Uit welke opgave van het gebeurde zy beſlooten in de *eerſte plaats*, op dat wy hier de eigene woorden bezigen, „dat het „Beſogne, benoemd tot onderzoek van „die Acte, zich binnen de juiste paalen „van zyne Qualificatie niet gehouden „hadt,

„ hadt, zo dra hetzelve aan hun Ed. Gr. LVII.
„ Mog. hadt voorgeſteld eenen Eed, tot BOEK.
„ welken zich zouden moeten verbinden ——
„ *alle* Leden, en dus niet alleen zulken, 1787.
„ op welke de agterdogt zou kunnen val- 1788.
„ len, van door hunne Tekening dier Ac-
„ te eenige verandering in de Regeerings-
„ vorm te bedoelen; maar zelfs ook die,
„ welke nimmer eenig aandeel aan die Ac-
„ te gehad, en in tegendeel, door hunne
„ handelingen getoond hadden, daar van
„ ten uiterſten afkeerig te zyn. Eene daad
„ zekerlyk, die niet zou kunnen naalaaten
„ om de bevreemding van eene onbevoor-
„ oordeelde Naakomelingſchap na zich te
„ trekken, en die daar door eenen ingewik-
„ kelden argwaan, indien niet een onver-
„ diende vlak, leide op alle de Leden van
„ hun Ed. Gr. Mogenden zonder onder-
„ ſcheid."

Ten tweeden. „ Dat hoe zeer buiten twy-
„ fel aan het Beſogne tot de zaaken van
„ Juſtitie wel behoorde een onderzoek op
„ het wederregtlyke en ſtrafbaare, 't geen
„ in die Acte mogt gevonden worden,
„ egter in geenen deele tot deszelfs taak
„ behoorde een onderzoek, in hoe verre
„ het, in deezen tyd, nuttig en noodig
„ ware, dat alle Regenten en Miniſters
„ van nieuws eenen Conſtitutioneelen Eed
„ afleiden: even min als de zaaken en be-
„ woordingen van zodanigen Eed. ——
„ Dat zy vermeenden, dat weinige en
„ misſchien geene voorbeelden eener der-
„ gelyke Handelwyze in de Regiſters van

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ hun Ed. Gr. Mog. zouden te vinden zyn; „ even min als dat in eene zaak, welke „ de Conſtitutie van de Regeeringsvorm „ en het Politiek Staatsgeſtel van deeze „ Provincie betrof, Commisſarisſen van „ het Hof tot zodanige Raadpleegingen „ van hun Ed. Gr. Mog. toegelaaten wa„ ren; hebbende in tegendeel de wyze, „ kundige en doordenkende Voorzaten al„ tyd begreepen, en by een plegtig Be„ ſluit vastgeſteld, *dat het Politieke en Ju„ dicieele van elkander behoorde geſcheiden „ te blyven; maar het Hof geenen Invloed „ op de Politie, zo ten opzigte van hun Ed. „ Gr. Mog. als van derzelver integreerende „ Staatsleden worden gegeeven;* zo als ook „ de Inſtructie van Gecommitteerde Raa„ den en Raadpenſionarisſen, buiten alle „ medewerking van het Hof gemaakt en „ vastgeſteld waren. — Dat het van zelve „ ſprak, dat elk Lid van Staat het regt „ hadt om te vorderen dat inzonderheid „ zodanig een wezenlyk en de Conſtitutie „ raakend Punt, als het doen van zoda„ nig een Eed, alvoorens uitmaakte het „ onderwerp der Raadpleeging van een „ daar toe expres aangelegd Beſogne."

Wat den Eed zelve, de groote hoofdzaak in deezen, betrof, ten dien aanziene, lieten zy zich dus hooren: „ dat „ zy even zo zeer, en ruim zo ſterk over„ tuigd waren als de andere Staatsleden, „ van het noodzaaklyke, om met dien ge„ ſtaafden Eed te bezweeren, de handhaa„ ving der *Stadhouderlyke Regeering*, als

„ be-

„ beſchouwende die als eene Conſtitutie, waar mede de Provincie ſtaan of vallen moest. Dat zy even min zwaarigheid gemaakt hadden om te bezweeren de *Souverainiteit der Staaten*; doch dat, deeze twee deelen van den Eed vaſtſtaande, zy voor het overige daar by bleeven, om, (zonder eene voorafgaande bepaaling der algemeene bewoordingen, *haare tegenwoordige Regeeringsvorm*, en zonder dat alvoorens duidelyk zou weezen bepaald, waar in, buiten de Souverainiteit der Staaten, en het Stadhouder- Capitein-Generaal- en Admiraalſchap, de tegenwoordige Regeeringsvorm van hun Ed. Gr. Mog. beſtondt,) het onbepaald gebruiken en vaſtſtellen der woorden in verſchil, in eenen *Conſtitutioneelen Eed*, niet alleen *zeer inconſtitutioneel* en *ongenoegzaam* te beſchouwen, zo dra een Lid van Staat uitlegging van denzelven verzogt, en zyne gemoedlyke onzekerheid ten dien opzigte te betuigde, maar ook van de verſtvoor-uitziende, allerhachlykſte en nadeeligſte gevolgen.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Dat zy, in geenen deele deeze woorden konden aanzien als *niets betekenende*; naardien als dan hun Ed. Groot Mog. geene zwaarigheid zouden gemaakt hebben, om dezelve eenvoudig uit te ſchrappen, (zo als door de Afgevaardigden van *Gouda* was aan de hand gegeeven,) indien men die woorden overtollig of niets beduidende mogt agten.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Dat drie onderſcheiden en van elkander geheel afgezonderde Punten in deezen Eed voorkwamen, *de Souverainiteit der Staaten — hunne Regeeringsvorm*, en *het Erfſtadhouderſchap*; dat het dus ook in deeze betrekking was, dat zy aan hunne Medeſtaatsleden meenden te moeten doen vraagen, *waar in de tegenwoordige Regeeringsvorm der Staaten beſtondt?* en teffens te vorderen, dat alvoorens het duistere en onbepaalde, in die bewoordingen voorkomende, by eene Commisſie onderzogt wierd. —— Dat zy zich toen ook beriep, op het Voorſtel van *Enkhuizen*, om by het Vertoog van Ridderſchap en Steden van den negentienden October MDLXXXVII, over de opregte Conſtitutie der Regeeringsvorm deezer Provincie te blyven. Een voorſtel, dat, hangende de raadpleegingen over den Eed gedaan wordende, immers, (hoe men ook over dat Vertoog by de Leden mogt denken,) onder andere de natuurlykſte gelegenheid verſchafte om over dat onderwerp met elkander te handelen en de onbepaalde woorden in den Eed te verklaaren: te meer daar immers die Regeeringsvorm eens zou moeten bepaald worden, en, om het zagtſte te zeggen, niets onregtmaatiger, niets gevaarlyker was, dan eerst te zweeren het geen men of niet, of op verſchillende wyzen konde verſtaan, en naderhand te verneemen, hoe men eigenlyk dien gedaanen Eed hadt behooren te begrypen.

„ Dat

„ Dat zy ondertusschen, met leedwee- LVII.
„ zen verstaande, dat, ondanks alle de door BOEK.
„ hun gemaakte argumenten tot betoog —
„ van de verschillende wyze, op welke 1787.
„ men der Staaten Regeeringsvorm talkens 1788.
„ plagt uit te leggen, als mede tot betoog
„ van de onheilen, welke het verschil van
„ begrippen over het Vaderland gebragt,
„ en hetzelve op den oever van zynen
„ ondergang gesleept hadt, de Leden van
„ hun Ed. Gr. Mog. bepaald bleeven om
„ met de Conclusie voort te gaan, even-
„ wel met genoegen gezien hadden, dat
„ de Afgevaardigden van *Rotterdam*, als
„ een bemiddeling hadden opgegeeven,
„ om, met uitlaating der woorden in ge-
„ schil, te bezweeren. *Voor eerst*, de Sou-
„ verainiteit der Staaten. —— *Ten tweeden*,
„ het Gezag van de Leden en Steden zo
„ als zulks by het Vertoog van MDLXXXVII
„ beschreeven was. —— En *ten derden*,
„ het Erfstadhouderschap."

Hier in wilden die van *Gouda* treeden, indien het met eenpaarigheid van alle de Leden werd aangenomen: naardemaal het voldeedt aan de gemaakte zwaarigheden, betrekkelyk het al te algemeene en onbepaalde van den Eed; terwyl het verder overeenkwam met den voorgestelden Eed van *Enkhuizen*, dat dezelve door alle Amptenaars en Schutters kon gedaan worden, en Regenten en Ingezetenen aan denzelfden Eed zouden verbonden zyn. Wyders dewyl het niet te onkennen was, dat het bezweeren van de *tegenwoordige Regeerings-*

„ *vorm*,

LVII. BOEK. 1787. 1788.

vorm, den vryen loop aan alle gevoelens en tevens onbepaald liet, wat de *waare Regeeringsvorm* ware, zullende natuurlyker wyze, indien men tot het doen van eenen zo onbepaalden Eed konde genoodzaakt worden, ieder meenen, dat het aan hem ſtond te bepaalen, wat de waare tegenwoordige Regeeringsvorm uitmaakte, het welk dan altyd, wanneer hier over verſchil ontſtaan mogt, alleen van de Meerderheid afhing.

Dit van hun geſtelde, merkten zy op, ging te meer door, wanneer men in aanmerking nam, dat zyne Hoogheid, in zyne verklaaring laatstleden Herfſtmaand gedaan, uitdruklyk betuigd hadt, „ de aan hem „ toekomende Magt," onder andere, „ eeniglyk te zullen gebruiken, ter bevordering van alle billyke verlangens des „ Volks, beneffens deszelfs wettigen Invloed op de Stedelyke algemeene belangen." — Voorts beriepen zy zich op het geen de Staatscommisſie over den Volksinvloed, in laatstleden Wintermaand, met ronde woorden hadt te nedergeſteld, „ dat „ daar de aart en natuur van het *verbeeldende* onzer Regeeringsvorm moest worden afgeleid uit, en bepaald naar 's Lands „ waare Conſtitutie, en de gronden omtrent dat *verbeeldende* naar dien regel „ moesten worden bepaald, om daar in „ gelukkig te ſlaagen, vóór af diende te „ worden onderzogt en vastgeſteld, welke „ *'s Lands waare Conſtitutie* zy, en dat deze wederom nimmer konde worden be-

„ paald,

„ paald, ten zy de byzondere Conſtitutien LVII.
„ van de onderſcheiden Leden en Deelen BOEK.
„ van het Geheel wierden overwogen en ——
„ naagegaan." 1787.

Dit alles ſtrekte, huns oordeels, op dat 1788.
wy hier de eigene woorden afſchryven,
„ ten betooge dat de tegenwoordige Re-
„ geeringsvorm nog niet bepaald was, en
„ dat, zonder eene nadere bepaaling van
„ die generaale woorden *tegenwoordige Re-*
„ *geeringsvorm*, zy het grootſte regt gehad
„ hadden, om zwaarigheid in het gebruik
„ dier woorden te maaken, en voor te
„ trekken de duidelyke en bepaalde woor-
„ den, *het Gezag van de Leden en Steden,*
„ *zo als zulks by het Vertoog van* MDLXXXVII
„ beſchreeven is, door *Rotterdam* voorge-
„ ſlaagen. Welk bezweeren van het *Ge-*
„ *zag der Leden en Steden* des te meer
„ noodzaaklyk was, daar zo veele Leden
„ van Staat, in den loop van weinige
„ voorgaande Jaaren, door hunne veelvul-
„ dige Protesten, ja zelfs onder voorbe-
„ houd van eene perſoneele Actie, ge-
„ toond hadden te begrypen, dat zy in
„ hunne byzondere Regten en Privilegien
„ waren verkort; en waar door, indien
„ niet te vooren alle die handelingen wier-
„ den vernietigd, de woorden *tegenwoordi-*
„ *ge Regeeringsvorm*, aan eene gansch dub-
„ belzinnige en gevaarlyke uitlegging zou-
„ den kunnen onderhevig gemaakt wor-
„ den, waar van naderhand cordaate, eer-
„ lyke en braave Regenten, het ſlachtof-
„ fer zouden kunnen worden. Dat het

„ van

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ van zelve ſprak, dat en het belang van
„ de Natie, en van de Leden van Staat;
„ en inzonderheid ook van het Erfſtadhou-
„ derlyk Huis, ten ſterkſte vorderde, dat,
„ niet met *onbepaalde* en *captieuſe* woor-
„ den, maar ten klaarſten en duidlykſten
„ eenmaal de tegenwoordige Regeerings-
„ vorm bepaald wierd, alvoorens dezelve,
„ op eenen losſen voet en in algemeene
„ termen, bezwooren wierd; ten einde,
„ even gelyk door het verzuim hier van,
„ in voorige tyden, zo ook nu wederom,
„ na verloop van eenige jaaren het Erf-
„ ſtadhouderſchap (het voornaam Palla-
„ dium van 's Lands Vryheid) wederom
„ op zyne grondvesten wankelde."

Eindelyk voerden zy aan, dat het Vertoog van den Jaare MDLXXXVII „ het eenigſte ſtaatsgewyze vastgeſteld, en publiek gemaakt Stuk waar in de aart en „ natuur der Regeeringsvorm van deeze „ Provincie aan het Volk geopend was, „ en 't welk dus moest worden beſchouwd „ als het éénig eenpaarig goedgekeurd „ Staatsſtuk, waar in het gezag der Leden „ van Staat bepaald werd. Dat het punt „ van *Overſtemming*, van *Overneeming*, ja „ zelfs de ganſche *Orde der Vergadering* „ van hun Ed. Gr. Mog. zo aanmerkelyk „ waggelde, dat, inzonderheid ten opzigt „ van dit laatſte veele notabele Leden, in „ de laatſte jaaren, zich beroepen hadden „ op de orde der Vergadering van negen-„ tien February MDLXXXV, en dat *Amſter-dam*, nog dit jaar, de Herziening daar van

„ hadt

„ hadt voorgeſteld: niettegenſtaande het uit de Registers bleek, dat deeze Orde, of Reglement, *nooit finaal was* bepaald. Ten ſlotte voegden de *Goudenaars* 'er by, „ dat zy het eene onaangenaame verplig- „ ting agtte, zich in het geval gebragt te „ zien van tegen de woorden *tegenwoordi-* „ *ge Regeeringsvorm* te moeten proteſteeren, „ juist by gelegenheid, dat de *Souveraini-* „ *teit der Staaten*, en de *Beſluiten op het* „ *Erfſtadhouderſchap*, by de overige Leden, „ op nieuw ſtonden bezwooren te wor- „ den; dat zy egter tot voorkoming van „ alle verdere onaangenaamheden, mede „ zouden toetreeden tot dien Eed; met „ dat verſtand, dat zy, zo voor zich zel- „ ven, als voor hunne Opvolgers, verklaar- „ den, geenen anderen zin aan de woor- „ den *tegenwoordige Regeeringsvorm* te hech- „ ten, dan welke in het Conſiliatoir van „ *Rotterdam* gemeld werd, en dat zy al- „ leen wilden verſtaan worden bezwooren „ te hebben, het Gezag van de Leden en „ Steden, zo als zulks by het Vertoog van „ MDLXXXVII beſchreeven was, zonder „ ooit, uit de *tegenwoordige Regeeringsvorm*, „ voor hun, en hunne Ministers, hunne „ Opvolgers, en die hunner Ministers, „ eenige andere gevolgen, van welk eenen „ aart en natuur ook, te willen getrokken „ hebben, proteſteerende daar tegen nu, „ en voor altyd, ten allerſterkſten (*)."

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Dee-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 274—294 en XXXVI. D. bl. 1—42.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Deeze Eedvordering ontmoette nog eene wederſpraak, die aanleiding gaf tot een zeer naauw uitpluizen van dit ſtuk, in een ander opzigt dan die van *Gouda*, gedaan hadden. Dewyl dit ſtrekte om het hier gevorderde in eenen helderen dag te haalen, en teffens de geſchiedenis van deezen tyd toe te lichten, zal het ons niet verdrieten des een eenigzins breedvoerig verſlag te geeven, en ſchoon dit ons verder zal voeren dan het Tydvak, 't geen wy thans beſchryven, zal de éénheid der zaake zulk een vooruitſtap ten vollen regtvaardigen: te meer daar dit geheel bedryf, ten dien dage, veel opziens en gerugts maakte.

Het geen met den Hoogleeraar VOORDA, ten opzigte van dien Eed gebeurde

BAVIUS VOORDA, Hoogleeraar in de Regten op *Leydens* Hoogeſchool; was de Man, wiens gedrag ten opzigte van den gevorderden Eed aanleiding gaf tot de nadere onderzoekingen en bepaalingen van den zin. Vóór af moeten wy hier aanmerken, dat deeze Hoogleeraar, bekend ſtondt voor geen vyand van het Stadhouderſchap, maar een Voorſtander, uit hoofde dat hy 't zelve noodzaaklyk keurde; doch met die ſtaatsbegrippen betoonde hy zich een vyand van de ondeugden der Stadhouderen, en liet geenzins naa dezelve te verfoeijen; gelyk hy zich ook verzette tegen hun de paalen overſchrydend magt- en gezagsbetoon.

Hy weigert den laatst voorgeſchreeve

Ingevolge der aanſchryvinge van Gecommitteerde Raaden gedrongen om, in den Academiſchen Raad, den vastgeſtelden Eed af te leggen, betuigde VOORDA, „ dat hy

„ zich

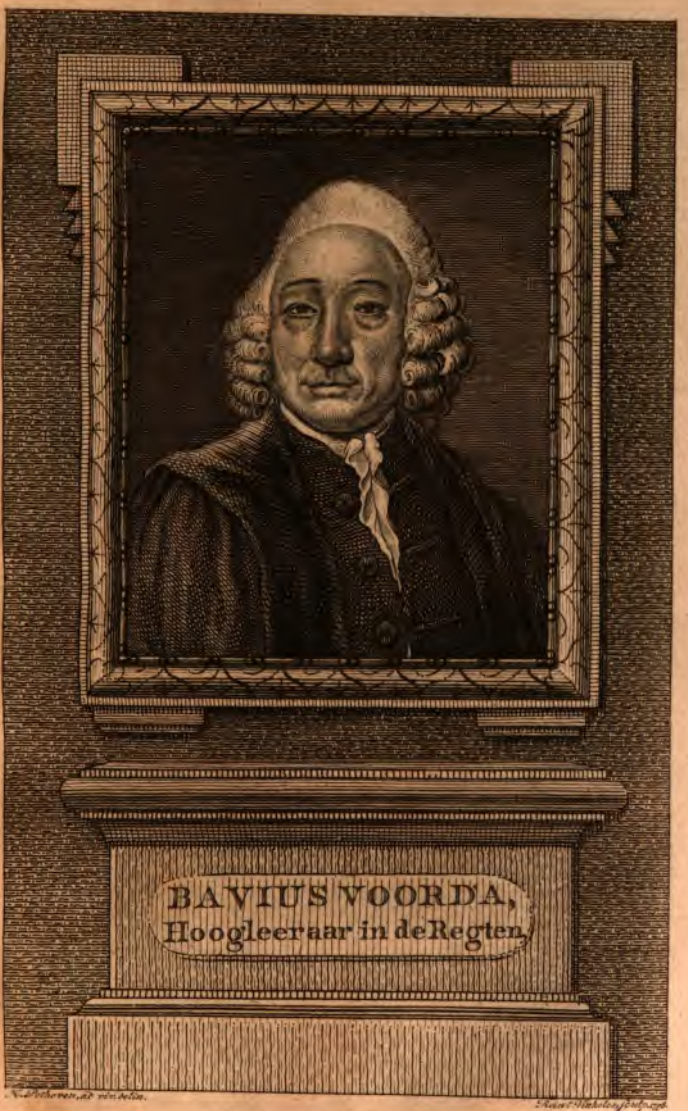
BAVIUS VOORDA,
Hoogleeraar in de Regten.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX
TILDEN FOUNDATIONS

„ zich in gemoede bezwaard vondt, om, LVII.
„ volgens het *Formulier van February*, den BOEK.
„ Eed af te leggen, hoe zeer hy bereid ——
„ was om te zweeren, dat hy houw en 1787.
„ getrouw zou zyn aan hun Ed. Groot 1788.
„ Mog. de Staaten van *Holland*, als zyn- Eed af te
„ de privatively, en met uitsluiting van leggen.
„ even veel wien, de eenige en wettige
„ Souverain in den Lande van *Holland*;
„ en in de tweede, doch ondergeschikte
„ plaats aan het Stadhouder- Capitein- en
„ Admiraalschap Generaal, zo als hetzel-
„ ve, in MDCCXLVII, van WILLEM DEN
„ IV. by Commissie van den Souverain
„ aangenomen en beëedigd was; mitsga-
„ ders houw en getrouw te zullen zyn
„ aan hun Ed. Gr. Mog. Besluit van zes-
„ tien November MDCCXLVII, waar by
„ en voor zo verre de gemelde hooge
„ Staatsbedieningen in de Nazaaten van
„ deezen Prins WILLEM DEN IV. erflyk
„ waren verklaard." —— VOORDA ging verder, hy boodt, deeze zwaarigheid opperende, aan, gereed te weezen, „ om
„ terstond den Eed te doen op den voet
„ en volgens de bewoordingen van het
„ eerste Formulier vastgesteld by hun Ed.
„ Gr. Mog. Besluit van drie en twintig
„ November MDCCLXXXVII (*)."

's Hoogleeraars zwaarigheid zullen wy Op welk
best met zyne eigene woorden, uit een een
ter

(*) Het verschil tusschen deeze beide voorschriften van Eedsaaving zal uit de verdere opgave van dit voorgevallene te over blyken.

LVII. BOEK. ——— 1787. 1788.

ter Staatsvergadering ingediend Verzoekschrift opgeeven, hy ſchryft, „ dat hy onzeker was hoedanig hy, in het Formulier van vyftien February MDCCLXXXVIII, de woorden *met het Erfſtadhouderſchap* moest opvatten; of hy dezelve, gelyk volgens de ſchikking der woorden natuurlykst was, moest hegten aan de onmiddelyk voorgaande, *beſtaande in de hoogſte en Souveraine Overheid van hun Ed. Gr. Mog. de Staaten van denzelven Lande*, in dien zin, dat de hoogſte en Souveraine Overheid niet berustte by hun Ed. Gr. Mog. *privativelyk*, maar by hun Ed. Gr. en den Erfſtadhouder *gezamenlyk*: zodanig, dat de Erfſtadhouder nu, en in den tyd, Deelgenoot van de Souveraineiteit was, en zulks niet als *Lid van de Ridderſchap*; maar als *Stadhouder*, in tegenſtelling van de geheele Ridderſchap, en van alle de achttien ſtemmende Steden van *Holland* zamen. —— Dan of hun Ed. Gr. Mog. geliefden, dat de woorden, *met het Erfſtadhouderſchap* enz. werden gehegt aan de voorgaande, in dier voege, *gehouw en getrouw te zyn aan de Conſtitutie en Regeeringsvorm van den Lande, beſtaande in de hoogſte en Souveraine Overheid van hun Ed. Groot Mog.* te weeten *privativelyk*, en beſtaande de Regeeringsvorm mede in het *Erfſtadhouderſchap*. Dat, volgens deeze laatſte opvatting, het Stadhouderſchap wel zou beſchouwd worden als een gedeelte der Regeeringsvorm, (het welk, in-

grond die weigering ruſtte.

„ inzonderheid zedert het Erflyk verklaard LVII.
„ was, in eenen gezonden zin geſchieden BOEK.
„ konde,) maar hetzelve nogthans niet ——
„ deelen zou in de Souveraineiteit, in de 1787.
„ *Wetgeevende Magt*, dat deeze dan *geheel* 1788.
„ zou zyn by Ridderſchap en Steden,
„ verbeeldende, (gelyk de oude Formu-
„ lieren der Plakaaten zich uitdrukten,)
„ *de Staaten van den Lande van Holland.*

„ Dat, gelyk voor den eerſten zin ten
„ ſterkſten diende de eenvoudige en alzins
„ natuurlyke opvatting der woorden in die
„ order, als zy geplaatst waren; zo voor
„ den laatſten diende, ſchoon minder in
„ het oog loopende het onmiddelyk op
„ het Formulier volgend renvooi tot hun
„ Ed. Gr. Mog. beſluit van MDCCXLVII:
„ want dat noch in hun Ed. Groot Mog.
„ Beſluit van drie Mai, noch in de Com-
„ miſſie van twaalf Mai aan WILLEM DEN
„ IV. als Stadhouder, Capitein en Admi-
„ raal Generaal gegeeven, noch in het Be-
„ ſluit van zestien November MDCCXLVII,
„ op het Erfſtadhouderſchap genomen, iets
„ gevonden werd, dat den Erfſtadhouder
„ Deelgenoot van de hoogſte en Souveraine
„ Overheid maakte, maar wel het tegendeel.

„ Dat, aan den anderen kant, naardien
„ by ondervinding gebleeken was, dat gee-
„ ne dier Beſluiten hadden kunnen voor-
„ komen de laatſte oneenigheden, en hun
„ Ed. Groot Mog. de Provincie voor die
„ Verdeeldheden, *zo veel naar den mensch*
„ *geſchieden konde*, vóór het toekomende
„ begeerden te bewaaren, en onder andere

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ middelen daar toe ook te doen dienen
„ den Eed, zyne twyfel en verlegenheid
„ niet weinig vermeerderde, of niet hun
„ Ed. Gr. Mog. waarlyk beoogd hadden,
„ om aan den Erfſtadhouder iets meerder
„ toe te ſtaan, dan hy volgens die Beſlui-
„ ten ſcheen te hebben. Het welk dan
„ naauwlyks ergens anders in zou kunnen
„ beſtaan, dan in de *hoogſte en Souveraine*
„ *Overheid met hem gemeen te maaken:*
„ want dat, de Uitvoerende Magt betref-
„ fende, behalven dat de woorden *met het*
„ *Erfſtadhouder- Gouverneur- Capitein- en*
„ *Admiraalſchap Generaal*, niet konden be-
„ tekenen eenig gedeelte van die Magt,
„ waar van een ander gedeelte reeds door
„ zyne Hoogheid uitgeoefend werd, hy
„ ook niet wist *wat gedeelte* der Uitvoe-
„ rende Magt 'er nog ontbrak, dat niet
„ aan zyne Hoogheid reeds gegeeven was;
„ of wat zyne Hoogheid, boven 't geen
„ hy reeds hadt, zou kunnen begeeren."

Aan deeze ontvouwing hegt de Hoogleeraar VOORDA dit beſluit; „ dat het hem
„ zeer gevaarlyk en ſtrydig met de voor-
„ zigtigheid voorkwam, om, in eene zaak
„ van zulk eene groote aangelegenheid,
„ op giſſingen en loutere redeneeringen te
„ bouwen; en dat hy maar in éénen van
„ die beide zinnen, en niet in beiden te
„ gelyk, zweeren kon, en ook zweeren
„ moest in geenen anderen zin dan in
„ dien, welken hun Ed. Gr. Mog. be-
„ doelden, zonder aan dezelve woorden
„ eene andere betekenis te kunnen heg-

„ ten,

„ ten. — Dat hy in deeze verlegenheid een expedient hadt gevonden om den Eed te doen op het Formulier van drie en twintig November MDCCLXXXVII, waar in niet gevonden werd dat geen 't welk hem van het Formulier van February MDCCLXXXVII afmaande. — Dat de Vryheid van Geweeten en rechtmaatige afschrik van allen geweetensdwang niet alleen was geweest eene der hoofdredenen waarom de Voorouders tegen de *Spaansche* overheerschinge de wapenen aangegreepen hadden, en die door WILLEM DEN I. gelegd werd als een der voornaamste gronden zyner Verdediginge; maar dat ook de vrees, om de Conscientie der Ingezetenen eenigzins te dwingen, eene der grondregels van het openbaar Bestuur in deeze Republiek altyd hadt uitgemaakt, zonder dat ooit Gemoedsbezwaar gehouden werd, of was voor Ongehoorzaamheid, veel min gestraft met berooving van Kostwinning, en zulks in weerwil van eene duidlyke Verbintenis."

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Van zyn Hoogleeraarschap afgezet.

Op deeze gronden steunde de Verklaaring en het Aanbod des Hoogleeraars in den Academischen Raad. Maar, in stede dat Gecommitteerde Raaden, aan welken en Verklaaring en Aanbod gezonden waren, des den Staaten kennis gaven, werd VOORDA, naa een mondgesprek met den eersten Curator WASSENAAR VAN STARRENBERG, en vervolgens met alle de Curateuren en Burgemeesteren van *Leyden*, op den

LVII. BOEK. 1787. 1788.

eerſten van Herfſtmaand MDCCLXXXVIII, ontzet van zyn Hoogleeraarampt, Jaarwedde, en daar aan gehegte Voordeelen: eene ontzetting met den naam van *Intrekken zyner Commiſſie* beſtempeld. Eene Ampts-ontzetting, volvoerd, niet tegenſtaande de Staaten geene Straf bepaald hadden voor de Weigeraaren van dien Eed, en dus aan zich zelven voorbehonden de beſchikking over gevallen, waar in die Eed geweigerd of deswegen bedenklykheden gemaakt mogten worden.

Op welk een voet hy aanbiedt den Eed af te leggen.

Tegen dit bedryf leeverde VOORDA ter Staatsvergadering het Verzoekſchrift in, waar uit wy den bron van 's Hoogleeraars bezwaar zo even opgaven. Op grond der daar in aangevoerde redenen, als mede dat 'er by het Staatsbeſluit geen Straf geſteld was op het weigeren van dien Eed, veel min op eene gemoedlyke zwaarigheid tegen denzelven, (van welke gemoedlyke zwaarigheid de Hoogleeraar onder Eede verzekering wilde geeven,) boodt hy aan, om, of den Eed te doen op het Formulier van November des voorigen Jaars, of op dat van February deezes Jaars, met byvoeging, „ dat dit laatſte niets anders, noch „ meer, ten aanziene van het Stadhouder„ ſchap bevatte, dan dat van November „ MDCCLXXXVII aan de hand gaf." —— Onder dit tweeledige aanbod verzogt hy Staaten van *Holland* het Beſluit, door Curateuren en Burgemeesteren over hem geveld, in te trekken; ten dien gevolge, dat hy in zyn Post, mitsgaders Tractement en Voor-

Voordeelen herſteld wierd van den eerſten van Herfstmaand af (*).

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Breedſpraakig was het Berigt der Curateuren van 's Lands Univerſiteit en Burgemeesteren der Stad *Leyden* op dit Verzoekſchrift des afgezetten Hoogleeraars, en op eenen hoogen toon geſtemd. Zy verklaaren onder andere, „ dat, uit hoofde van „ de Magt, Authoriteit en Gezag, by de „ Oprigting der Univerſiteit, aan hun ge„ geeven, en door hun Ed. Groot Mo„ genden aan hun toegekend, en door hun „ tot heden ongeſtoord uitgeoefend, de „ Heer VOORDA door hun was gedemit„ teerd en van de Post, welke hy op de „ Univerſiteit bekleedde, verlaaten." —

Berigt door Curateuren deswegen gegeeven.

Naa het gedrag des Heeren VOORDA in het onderhoud beſchreeven te hebben als „ vol „ *Echappatoiren*, *Allegatien* en pretenſe „ *Zwaarigheden*, door hem gezogt tegen „ het afleggen van den Eed; naa zich ver„ ſchoond te hebben van de ſtukswyze „ wederlegging der gecogiteerde en gera„ fineerde tweederlei Interpretatie, van den „ zin van het Formulier in alle de verdere „ ſtellingen, haatlyke Reflexien en Inſi„ mulatien, by het ingediende Verzoek„ ſchrift voorkomende," hielpen zy zich van het wederleggen af met weinig klemmende redenen, en beſluiten met de magtſpreukige vraage, „ Is een diergelyk open„ lyk gedrag van een Profeſsor in de Reg„ ten

(*) *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 118—148.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ten aan 's Lands Univerſiteit, die met „ ſoortgelyke Sentimenten bezield is, voor „ de ſtudeerende Jeugd niet van een zeer „ nadeelig uitzigt (*)?"

Niet onbeantwoord liet VOORDA dit Berigt, maar gaf 'er eerlang zyne bedenkingen op, die alleszins de blyken draagen van 's Mans edele denkwyze, maar teffens van zyne geraaktheid over de behandeling hem, naa een drie en twintig jaarige loflyke bekleeding van het Hoogleeraarſchap te *Leyden* in het *Roomſch* en Hedendaagsch Regt, aangedaan. Wy ſchryven het ſtuk af, als ſtaande op het even bygebragte uit het Berigt. „ In plaats van hem, en wel „ in zyn Character als Profeſſor in de Regten te ſugilleeren, en als gevaarlyk voor „ de ſtudeerende Jeugd af te ſchilderen, „ hadt de Steller van het Berigt veel beter „ gedaan met den zin van het Formulier „ van February, in abſtracto beſchouwd, „ te fixeeren, en aan te toonen, dat daar „ in niets dubieus is, en dus zyne Præcautie overtollig is. — Dit niet doende, ja, zo vertrouwd wordt, niet kunnende doen, zo wordt aan het oordeel „ van hun Ed. Gr. Mog. gelaaten, wie „ van beiden de gevaarlykſte Perſoon is, „ niet ſlegts voor de ſtudeerende Jeugd, „ maar voor onzen geheelen Burgerſtaat? — De Suppliant, die, tot voorkoming van alle verkeerde begrippen „ en indrukzelen, nopens de Hooge en „ Sou-

Bedenkingen van VOORDA op dat Berigt.

(*) *Vera.* by DE CHALMOT X. D. bl. 149—162.

„ Souveraine Overheid, en het uitſluitend LVII.
„ Oppergebied van de Staaten van den BOEK.
„ Lande, de duisterheid der woorden van ——
„ het Formulier tragt te verhelpen, door 1787.
„ eene interpretatie, gefundeerd op des 1788.
„ Souverains eigene declaratie, dat dit For-
„ mulier in het zaaklyke gelyk ſtaat met
„ het voorige; — dan de Steller van het
„ Berigt? die, onder begunſtiging van
„ het haatlykſte daglicht, waar in hy des
„ Suppliants Gedrag met mogelykheid
„ heeft weeten te plaatzen, in hoope van
„ hier door de oogen van zommige Staats-
„ leden te verblinden, het dubieuſe van
„ het Formulier van February, 't welk hy
„ niet durft tegenſpreeken, tragt te diſſi-
„ muleeren, en te doen dienen tot een
„ wolke, waar agter de waare en oude
„ Conſtitutie, beſtaande in der Staaten
„ privative Souverainiteit, met een daar
„ aan ondergeſchikt Erfſtadhouderſchap,
„ langzaamerhand uit het oog en uit het
„ hart der Onderzaaten verdwyne en plaats
„ maake voor eene *nieuwe*, die hy gaarne
„ onder den naam van *oude*, aan den Vol-
„ ke, welks talrykst gedeelte in deezen
„ geen onderſcheid tuſſchen de rechte en
„ ſlinke hand weet, *ongevoelig* zou wil-
„ len inboezemen (*)."

By de behandeling van het uitgebragt Berigt van Curateuren en Burgemeesteren op het Verzoekſchrift des Hoogleeraars, liepen de bedenkingen der Staatsleden zeer wyd

Beraadſlagingen op dit Verſlag.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 163—178.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

wyd uit een. Eenigen wilden den Eed verklaaren; anderen begeerden dat de Hoogleeraar dien, zonder eenige uitlegging, onbepaald zo als die in het Formulier van Sprokkelmaand voorkwam, zou doen. — Opmerkenswaardig was de Raadflag door *Amſterdam* uitgebragt. In denzelve werd aangetoond, dat de Hoogleeraar, den Eed niet geweigerd; maar een Gemoedelyk Bezwaar 'er tegen ingebragt hadt; dat zyne Verklaaring, in den Senaat gedaan, ter kennisſe van de Staaten hadt behooren gebragt te zyn — dat, ſchoon VOORDA zelfs den Eed geweigerd hadt, Curateuren dan nog onbevoegd waren om hem van zyne Post te ontzetten; maar dat de Hoogleeraar, aan den anderen kant, uit de terugwyzing na het Beſluit in Slachtmaand by het Staatsbeſluit in Sprokkelmaand gedaan, hadt kunnen en moeten begrypen, welk een zin 'er aan het laatſte moest worden gehegt. Dat hy, derhalven dien laatstgemelden Eed, binnen zekeren bepaalden tyd moest doen; in welk geval de Afzetting moest gehouden worden als niet geſchiedt; doch dat hy, zulks weigerende, ontzet behoorde te worden van zyn Post, Tractement en Voordeelen.

Aanmerking van *Amſterdam* op een ingeleverd Verſlag.

Een Verſlag ter Staatsvergadering uitgebragt, 't welk wilde, dat VOORDA, indien hy den Eed, op welks afleggen men ſtondt, nog deedt, een Jaargeld zou toegelegd worden; maar, zo niet, hem voor ontſlaagen te houden, zonder eenig Jaargeld: weshalven hy den Eed zelf naar verlangen afleg-

leggende of weigerende, van de waarneeming zyns Hoogleeraarampts verſtooken bleef. Hier op merkten die van *Amſterdam* aan, „ dat het punt van den Eed al„ leen in verſchil zynde alle bezwaar te„ gen VOORDA ophieldt, zo hy den Eed „ deedt, en dat *geen zamenloop van omſtan„ digheden*, (waar op men zich beroepen „ hadt,) eenigen grond kon geeven om „ te beſluiten, dat de Profeſſor deswe„ gen *politiquement*, behoorde ontſlaagen „ te worden: vermids foortgelyke Demis„ ſien, zonder kennis van zaaken, allerge„ vaarlykst en zeer ſtrydig waren tegen „ de Grondbeginzels by deezen Staat ſteeds „ aangenomen, en waar van men nimmer „ was afgegaan, dan in zodanige tyden, „ welke het te wenſchen was, dat deeze „ Republiek niet weder zou zien opdaa„ gen, en waar in, zo al de toeſtem„ ming van den *Amſterdamſchen* Raad ge„ draagen was, ten minſten geen van des„ zelfs tegenwoordige Leden hadt toege„ ſtemd. —— Wel was waar, door een „ der Leden van *Holland* was aangevoerd, „ dat, iemand, die door zyn gedrag en „ wyze van Voorſtel, het Publiek in ver„ moeden bragt, dat de tegenwoordige „ Regeering in ſtaat was, om door inge„ wikkelde en dubbelzinnige Uitdrukkin„ gen, de onkundige Gemeente te mis„ leiden tot eenen Eed, ſtrydig met de „ Vryheid en waare Conſtitutie, niet lan„ ger als openbaar Hoogleeraar op 's Lands „ Univerſiteit behoorde geduld te wor„ den

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ den (*); doch dat dit den grond van
„ het Staatsrapport niet kon hebben uit-
„ gemaakt, daar dat Lid toen ten tyde
„ de zaak aan de Juſtitie wilde verzon-
„ den hebben. Dat 'er althans geene re-
„ den was om zo kwaalyk te duiden, dat
„ een Profeſſor in de Regten, gewoon
„ de Wetten van alle zyden te beſchou-
„ wen, zyne zwaarigheden aan den Sou-
„ verain door een Request te kennen gaf,
„ en denzelven in ſtaat ſtelde, om de duis-
„ terheid, het zy weezenlyk of niet, waar
„ in hy egter den regten zin hadt ver-
„ koozen op te helderen, weg te nee-
„ men. —— Dat zulks van te meer nood-
„ zaaklykheid geworden was, zedert een
„ geleerd Man niet alleen getoond hadt
„ te twyfelen; maar zelfs den Eed ver-
„ klaard hadt regelregt ſtrydig met de al-
„ oude Conſtitutie, en de waare intentie
„ van hun Ed. Gr. Mog. (†), en die zin
„ door

(*) Dit was de aanmerking van de Ridderſchap; doch indien deeze ſteek hield, wat moest 'er dan worden van de geheele Regeering der Stad *Gouda*, die wy hier boven bl. 265. over de *ingewikkeldheid* en *dubbelzinnigheid* van dien Eed, ſchoon in een ander opzigt, zo ſterk hoorden klaagen? — Ook weerde VOORDA zulk eene verdenking op het verſte van zich af, in een nader Verzoekſchrift, waar in hy, by alles wat dierbaar was betuigde, dat dergelyke vermoedens nimmer in hem waren opgekomen. *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 40.

(†) Deeze *Geleerde Man*, de *Leeraar der openbaare Kerk*, hier bedoeld, is zeker niemand anders dan de berugte PETRUS HOFSTEDE, die zich in zyne Leerredenen op den Biddag des Jaars 1788 uit

„ door veele lieden ter goeder trouwe daar LVII.
„ aan gehegt wierd: terwyl anderen, der BOEK.
„ tegenwoordige Regeeringe vyandig zyn- ——
„ de, van de Leer van deezen Man, (die 1787.
„ als Leeraar der openbaare Kerk, al was 1788.
„ het

uitgeſprooken, en vervolgens, onder den Tytel van *'s Lands Pylaaren vastgemaakt*, in 't licht gegeeven en aan de Regeerende Burgemeesteren van *Rotterdam* opgedraagen. In denzelven. bl. 43 en 44 opgemerkt hebbende; „ In dien tyd mogten wy „ onder het zagt en Vaderlyk Beſtier der *Heeren* „ *Staaten* en van zyne *Doorlugtige Hoogheid* een „ ſtil en gerust leeven genieten" enz. ſtelt hy 'er in eene Aantekening nevens. „ Ik voeg deeze „ twee ſamen in navolging der *Hollandſche Staa-* „ *ten*, die, by Reſolutie van den 15. Feb. 1788 „ alle Regenten tot deezen Eed verpligt hebben." En laat hy 'er, naa het bybrengen van den Eed, op volgen. „ Dat noch de *Staaten alleen*, noch „ de *Stadhouder alleen*, maar die beiden *in vere-* „ *eniging* de Souveräiniteit van den Lande uitmaa- „ ken, is door de Heer WAALWYK, een Man in de „ Regts- Krygs- en Vaderlandſche Geſchiedkunde „ doorzult, nog onlangs in zynen werkzaamen ou- „ derdom opzettelyk beweerd, in eene Verhandeling „ onder den Tytel van *Vaderlandſche Remarques*, „ *volgens de Staatkundige Geſchriften van Mr.* SI- „ MON VAN SLINGELAND. gedrukt in 's *Haage* 1787. bl. 108. ſchryft hy, in dien zelfden zin, „ al was „ zyne Hoogheid, als het *eminent Hoofd* en Erf- „ ſtadhouder van den den Lande, niet door zyne „ *Medeſtaaten* gevolmagtigd om der Burgeren klag- „ ten in alle *Hollandſche* Steden aan te hooren, te „ beoordeelen en te beſluiten." In de Voorreden bl. 38. ſchreef hy, „ Nog is 'er iets het welk ik „ niet verzwygen kan, te weeten, hét ſterk ver- „ langen van de verſtandigſten en weldenkendſten „ in ons Gemeenebest, dat 'er tog eenmaal en „ eindelyk eens, eene vaste bepaaling gemaakt en „ door Hoog Gezag bekragtigd mag worden, hoe „ verre zich niet alleen de *uitvoerende*, maar ook

„ de

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ het aleen uit het Formulier van het Gebed, even naa de Omwenteling van zaaken aan alle Predikanten herinnerd', hadt behooren te weeten, dat de *Staaten van Holland* waren de éénige, hooge en wettige Overheid, en wiens Geſchrift aan een integreerend Lid van deeze Vergadering opgedraagen, nimmer was tegengeſprooken,) gebruik maakten om quaſi te doen zien, dat men, tegen de Grondſtellingen van onzen Staat, en boven de magt zelve, welke de Regeering heeft, een gedeelte van de Souverainiteit hadt afgeſtaan (*)."

De

„ de *mederegeerende* Magt van den Erfſtadhouder „ uitſtrekt, en welke de uiterſte grenzen daar van „ zyn."

Wy merken hier nog aan, dat HOFSTEDE, die nu meer deedt dan *Bloemen ſtrooijen op het Graf van* W. K. H FRISO, de eenige nevens WAALWYK niet was, die met de pen dit begrip tragte voort te planten, Mr. CORNELIS WILLEM DEKKER Adv. en Not. te *Amſterdam*, ſchreef, „ dat, men met de „ beste gronden kon beweeren, dat by het uitbarſten van den Oorlog Ao. 1572 en het vervallen „ der Graaflyke Regeeringe, *'s Lands aloude Conſtitutie en Regeeringsvorm*, in plaats van drieledig (gelyk in de bygebragte Remarques op de „ Schriften van SLINGELAND zeer wel wordt aangemerkt,) *is geworden tweeledig, te weeten „ Staats en Stadshouderlyk, overmids het vervallen „ Graaflyk Deel als toen aan de twee overigen is „ verbleeven, zo dat zy beiden, bevryd en ontheven „ zyn geworden van de afhangelykheid van den „ Graaf, bl. 23. van zyne Proeve eener Verhandelinge over de natuur en uitneemenheid der herſtelde Regeeringswyze der Nederlandſche Republiek.*" Te *Amſt.* by BOM 1787.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 228—240.

De Raadslag van eene Stad als *Amsterdam*, zo veel goeds en billyks ademende, gaf den Heer VOORDA moed om zich nogmaals by Staaten van *Holland* te vervoegen, verklaarende, „ dat, wanneer hy „ by het Declaratoir, daar in vervat, voegde het Staatsrapport van één en dertig „ January MDCCLXXXIX, (by 't welk hem „ byna kwalyk genomen werd, dat hy ter „ uitlegging van het Formulier van vyftien February MDCCLXXXVIII op eigen „ gezag niet hadt durven asſumeeren het „ Formulier van Novemb. MDCCLXXXVII,) „ hy gerust verklaaren kon, aangaande „ den zin van het Formulier geene twyfeling meer te hebben; maar te meenen, „ dat hy voor de welmeening en den wil „ van hun Ed. Gr. Mog. konde en moest „ houden dat geen, 't welk, nopens den „ zin van het Formulier van February „ MDCCLXXXVIII, door het Groot Beſogne „ op een en dertig January gepreadviſeerd „ en vervolgens door zulk een vermogend „ en geaccrediteerd Staatslid, als *Amsterdam* in 't breede betoogd en aangedrongen, en, voor zo veel hem bekend was, „ door niemand der andere Staatsleden eenigzins tegengeſprooken of in 't allerminſte in twyfel getrokken was." — Op deezen grond boodt de nu bemoedigde VOORDA aan, en verzogt; „ dat hun „ Ed. Gr. Mog. voor aangenaam gelieden te houden en te ontvangen zyn Eed „ van Getrouwheid aan hun Ed. Groot „ Mog. den Privativen Souverain van den „ Lan-

LVII. BOEK. 1787. 1788 VOORDA doet een naderen voorſlag en aanbod.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Lande, mitsgaders aan het Erfſtadhouderſchap, thans in het Huis van *Oranje* „ gevestigd, af te leggen, en zulks precies met het Formulier der Reſolutie van „ vyftien February MDCCLXXXVIII, door „ hem te bezigen zonder byvoeging van „ eenige Clauſule en Reſerve, in den zin „ dien het opgemelde Staatsrapport, en het „ Advys van *Amſterdam*, daar aan hegteden. Hy meende eerbiedig te mogen „ vertrouwen, dat hun Ed. Groot Mog. „ geene zwaarigheid zouden maaken om „ hem, naa dit aanbod, in zyn Post als „ Hoogleeraar te herſtellen (*)."

Afzetting door de Staaten.

Te veelvuldig, te ſterk, waren 's braaven Mans Partyen in de Staatsvergadering om de vervulling van zulk eene verwagting te zien opdaagen. De hartige en vryë taal door hem by aanhoudenheid geſprooken, klonk te ſcherp in de ooren van zyne Party; en moest althans ondraagelyk weezen by de Ridderſchap, die het hem euvel afnam en zich verontwaardigd hieldt, dat een Ingezeten de ſtoutmoedigheid hadt durven hebben om zich te behelpen met een Advys ter Staatsvergadering over zyne zaak geuit: oogende op het Advys der Stad *Amſterdam*, en het gebruik door VOORDA des gemaakt in het laatſte Verzoekſchrift. —— Immers de Staaten beſlooten, naa dat deeze zaak vyftien maanden gehangen hadt, op den tienden van Louw-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 228—240. XXVII. D. bl. 37—42.

Louwmaand des Jaars MDCCXC „ dat zy, LVII.
„ om redenen hun daar toe moveeren- BOEK.
„ de (*), Mr. BAVIUS VOORDA hielden
„ ontslaagen van zyne Bedieninge als Hoog- 1787.
„ leeraar; doch dat te gelyk in overwee- 1788.
„ ging genomen zynde, dat hy, geduu-
„ rende den tyd van drie en twintig Jaa-
„ ren, met zeer veel yver, en applicatie
„ de voorsz. Bediening had waargeno-
„ men, ten dien einde van eene andere
„ Academie beroepen zynde, en dat hy
„ nu reeds verre in jaaren gevorderd was,
„ de Gecommitteerde Raaden by deezen
„ werden geauthoriseerd om hem, uit 's
„ Lands Kasse toe te leggen een Conve-
„ nabel Pensioen, tot schavergoeding, op
„ zodanigen voet, als zy, overeenkomstig
„ met deszelfs gedaane diensten, en met
„ de omstandigheden, waar in hy verkeer-
„ de, gelyk ook met het belang van 's
„ Lands Finantien, zouden oordeelen te
„ behooren (†)."

Hoewel de zaak dus voor den Heer VOORDA een gunstiger gelaad verkreegen hadt, dan dezelve, in den aanvange, beloofde te zullen aanneemen, liet zulks niet naa, dat dit Vonnis onbillyk was over eenen Man, die zich volvaardig tot het afleggen van den gevorderden Eed verklaard

Aanmerkingen hier over.

een

(*) De uitdrukking, *om moveerende redenen*, week geheel af van den gewoonen styl der Vonnissen by Staaten van *Holland*; doch dit verzwygen geeft een sterk vermoeden, dat men de *redenen* niet wilde, of schroomde open te leggen.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 46.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

en dus de redenen zyner ontzetting van het Hoogleeraarampt weggenomen hadt. — —— Het Jaargeld vervolgens door Gecommitteerde Raaden op 1800 Guldens bepaald (*) mogt den naam van Schavergoeding zeer ſchaars draagen: dewyl het ten hoogſten genomen gelyk ſtondt met zyne Jaarwedde en den Vrydom van belastingen; maar hem verſtooken liet van andere aanzienlyke voordeelen aan het Hoogleeraarſchap verknogt. Om niet te reppen van het nadeel hier door toegebragt aan *Leydens* Hoogeſchool, waar zyn onvermoeide arbeid zo veele kundige en braave Regtsgeleerden en Staatsleden vormde; die door zyn gedrag een voorbeeld gaf van den Regtsgeleerden, dien hy eens, ten baak van navolging, in 't openbaar voorſtelde (†). —— Met dit alles genoot de Heer VOORDA de voldoening, dat Staaten van *Holland*, onaangezien de verbittering tegen hem opgevat en aangeſtookt, zich gedrongen vonden eenigzins regt te laaten wedervaaren aan zyne verdienſten. Het kon hem ook niet dan tot genoegen ſtrekken, dat zyn gehouden gedrag aanleiding gegeeven hadt tot het doen van zeer aanmerklyke Verklaaringen ter *Hollandſche* Staatsvergaderinge, die zonder zyn bezwaar en tegenſtand, nimmer zouden gedaan weezen.

Wy

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 55.

(†) In zyne Redenvoering, ten tytel hebbende PAPINIANUS, *ſeu optimi J. Cti et viri forma, in* AEMILIO PAPINIANO *ſpectata.*

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Wy kunnen daarom niet nalaaten hier plaats te geeven aan de volgende Verklaaring, door de Afgevaardigden van *Amſterdam*, kort na het dus afloopen der zaake van den Heer VOORDA, in de Staatsbeſluiten van *Holland* ingevoegd. „ De Gedeputeerden van *Amſterdam* hebben by „ de Raadpleeging over zekere, nu geëin„ digde zaak, niet zonder verwondering „ ontdekt, dat het Formulier van den Eed „ op de Conſtitutie by hun Ed. Groot „ Mogenden Beſluit van vyftien February „ MDCCLXXXVIII vastgeſteld, door zom„ mige Lieden, en daar onder Mannen „ van Naam, geheel tegenſtrydig aan des„ zelfs oogmerk en waaren zin opgevat, „ ten minſten als twyfelaftig beſchouwd „ wordt; dat zy, om die reden van oor„ deel geweest waren, dat, door eene na„ dere Verklaaring van hun Ed. Gr. Mog. „ die opvatting en twyfeling, (zy mogten „ dan weezenlyk of voorgewend zyn,) „ wierden tegengegaan en opgehelderd; „ doch dat die zaak op eene wyze geëin„ digd zynde, by welke eene zodanige „ Verklaaring niet te paſſe kwam, zy eg„ ter gemeend hadden, in de Notulen van „ hun Ed. Gr. Mog. te moeten doen bly„ ken van den zin en meening, waar in „ zy niet alleen dit Formulier hadden hel„ pen vaſtſtellen; maar waar in zy verze„ kerd waren, dat het door alle de Leden „ was vastgeſteld geworden. —— Dat die „ zin deeze was, dat by dien Eed wierd „ bezwooren, *eerst* en *voornaamlyk*, de

Verklaaring door *Amſterdam* gegeeven, wegens den zin van dien Eed.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Souverainiteit der Staaten; en, *in de*
„ *tweede plaats*, dat men erkent, dat het
„ Stadhouder- Gouverneur- Capitein- en
„ Admiraalſchap Generaalſchap een onaf-
„ ſcheidelyk deel was van de wettige Re-
„ geeringsvorm, en wel erflyk in het Huis
„ van *Oranje*, zodanig als het in den
„ Jaare MDCCXLVII opgedraagen, en by
„ den tegenwoordigen Erfſtadhouder in
„ MDCCLXVI aanvaard was. Dat deeze
„ zin en meening van het Beſluit van
„ vyftien February MDCCLXXXVIII ten
„ klaarſten bleek uit dat van drie en twin-
„ tig November MDCCLXXXVIII, voor
„ Regenten en Ministers vastgeſteld, waar
„ by die zaak, met andere woorden, on-
„ twyfelbaar werd geſteld, als wordende
„ daar by *eerst* beloofd de Souverainiteit
„ der Staaten, en, in de *tweede plaats*, de
„ tegenwoordige Regeerinsgvorm, en zulks
„ mede byzonder hun Ed. Gr. Mog. Be-
„ ſluit van zestien November MDCCXLVII
„ op het Erfſtadhouder- Capitein- Admi-
„ raalſchap Generaal genomen, in alle
„ deelen te zullen helpen bewaaren en
„ handhaaven.

„ Dat, als men naging de aanleidende
„ oorzaak van dit Beſluit, het aan nie-
„ mand der Leden onbekend was, dat in
„ de voorige Troubles ſtaande gehouden
„ was, (zo al niet met woorden, zeker
„ met daaden,) dat het Erfſtadhouder-
„ ſchap geen weezenlyk deel was van de
„ tegenwoordige Conſtitutie, althans dat
„ men het zelve aan naauwere bepaaling

„ kon

„ kon onderhevig maaken, dan waar aan het by de opdragt was verbonden geweest; en dat, om dit Systhema eens vooral om ver te werpen, hun Ed. Gr. Mog. gewild hadden, dat Regenten en Ministers zouden zweeren het Erfstadhouderschap, volgens deszelfs opdragt, te zullen helpen bewaaren en handhaaven, en dus niet gedoogen, dat daar in, van den eenen of den anderen kant, eenige verandering wierde gemaakt. — Dat naderhand, in aanmerking genomen, dat dit voorgemelde Systhema niet alleen by Regenten; maar ook by Particulieren, was aangenomen, en noodzaaklyk geoordeeld zynde om den Eed op de Constitutie meer algemeen te maaken, en het Formulier van drie en twintig November MDCCXXXVII daar toe niet woordlyk kunnende dienen, (als kunnende Particulieren niet, immers niet dan in eenen zeer oneigenlyken zin, belooven een Besluit van hun Ed. Gr. Mog. te zullen helpen bewaaren en handhaaven,) het Formulier van vyftien February was in de wereld gekomen; waar by een ieder, zo wel Regent als Ingezeten beloofde en zwoer getrouw te zullen zyn aan de Constitutie. Dat, in dat Formulier al weder het Besluit van MDCCXLVII bezwooren wordende, daar uit bleek, dat *het zelfde* met andere woorden, welken, om het onderscheid tusschen Regenten en Ingezetenen, hadt moeten veranderd worden, werd be-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ loofd, en dat de duisterheid, welke
„ men in de woorden, *met het Stadhou-*
„ *derschap* hadt willen vinden, niet wee-
„ zenlyk, maar hersenschimmig was. ——
„ Dat zulks nader bleek uit het besluit
„ van vyftien February MDCCLXXXVIII
„ by het Formulier gevoegd, als zynde
„ daar by begreepen, dat alle Leden of
„ Ministers der Regeeringe, welken den
„ Eed hadden afgelegd, op den voet van
„ het Besluit van Nov. MDCCLXXXVII,
„ zouden worden gehouden daar mede te
„ kunnen volstaan, en wel *als zaaklyk*
„ *niets verschillende van het tegenwoordig*
„ *Formulier*.

„ Dat, al waren die Verklaaringen niet
„ zo uitdruklyk gedaan, het niet kon wor-
„ den tegengesprooken, dat alle Regenten
„ dezelfde verpligting hadden om de Con-
„ stitutie te handhaaven; en dat daar
„ zulks was bezwooren door zommigen,
„ volgens het Formulier van November
„ MDCCLXXXVII, en door anderen was
„ en nog dagelyks werd bezwooren vol-
„ gens dat van February MDCCLXXXVIII,
„ zulks op zich zelven ten duidelyken be-
„ wyze strekte van den gelyken inhoud der
„ beide Formulieren; en dat dus de Le-
„ den, welken het Formulier van Febrúa-
„ ry MDCCLXXXVIII hadden helpen vast-
„ stellen, daar aan denzelfden zin had-
„ den gehegt als aan dat van November
„ MDCCLXXXVII; ja dat die Leden dit
„ Formulier van February MDCCLXXXVIII
„ in geenen anderen zin hadden kunnen

„ nee-

„ neemen, om dat alle de geenen, welke LVII.
„ het Formulier van MDCCLXXXVIII had- BOEK.
„ den helpen vastſtellen, door een plegti- ——
„ gen Eed, volgens dat van November 1787.
„ MDCCLXXXVII, waren verbonden, en dus 1788.
„ daar van noch ter rechter, noch ter
„ ſlinker hand mogten afwyken; en dat
„ dus de veronderſtelling dat het Formu-
„ lier van February MDCCLXXXVIII in
„ het zaaklyke met dat van November
„ MDCCLXXXVII verſchilde, niets minder
„ bevatte, dan eene beſchuldiging van
„ Meineed tegen alle Regenten en Minis-
„ ters, die in dat nieuwe Formulier be-
„ willigd hadden.

„ Dat zy Gecommitteerden, dit alles
„ overwoogen hebbende, verzekerd wa-
„ ren, dat niemand der zaake kundig, en
„ althans door geenen der Leden van dee-
„ ze Vergadering, aan het Formulier van
„ February MDCCLXXXVIII eenen anderen
„ zin gegeeven was, of hadt gegeeven
„ kunnen worden, dan aan dat van No-
„ vember MDCCLXXXVII; doch dat de
„ vrees, dat deeze of geene minkundi-
„ gen of min welgezinden daar aan eenen
„ anderen zin zouden willen geeven, of
„ voorwenden dat daar aan moest gegee-
„ ven worden, hunne Principaalen bewoo-
„ gen hadt om te adviſeeren, dat zodanig
„ eene verklaaring wierd gegeeven, welke
„ deeze ſtelling, uit onkunde of kwaad-
„ aartigheid gebooren, den bodem konde
„ inſlaan; doch dat, (zo als reeds ge-
„ meld was,) de Raadpleegingen daar toe

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ niet geſchikt zynde geweest, zy geoor-
„ deeld hadden aan de intentie van de
„ Heeren, hunne Principaalen niet beter
„ te kunnen voldoen, dan door middel
„ van dit Declaratoir, een altyd duurend
„ blyk van den waaren zin en meening,
„ waar in gemelde hunne Principaalen,
„ en, (zo zy zich verzekerd hielden,) alle
„ de Leden deezer Vergadering, dit For-
„ mulier hadden vastgeſteld in de Notu-
„ len van hun Ed. Groot Mog. daar te
„ ſtellen."

Goedkeuring daar aan verleend.

De Afgevaardigden van *Enkhuizen* beriepen zich, naa deeze ſchriftlyke Voordragt der *Amſterdammeren*, op 't geen zy, daar mede overeenkomſtig, voorheen by monde verklaard hadden. Alle de overige Leden ſtemden volkomen in dit begrip der zaake (*). De Afgevaardigden van *Gouda*, van wier bygebragte zwaarigheid wy geſprooken hebben (†), gaven, vervolgens deswegen eene nog nadere bevestiging (§).

Betoon de Magtsverbreeding des Stadhouders, in de Verkiezing der Sto-

Hoe zeer ook, door die handelingen en opheldering het duistere opgeklaard en het haatlyke voor zommigen daar in opgeſlooten, weg geweerd werd, kan niet gelochend worden, dat deeze Eed ter Magtsverbreeding van den Stadhouder ſtrekte. Des Stadhouders eigene woorden, en de daa-

(*) *Reſol. van Holl.* 30. Jan. 1790.
(†) Zie hier boven, bl. 265.
(§) *Reſol. van Holl.* 24. Feb. 1790. Alle deeze Verklaaringen zyn voor handen in de *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 48—54.

daaden der Staatsleden ſpreeken in dit geval. Immers zyne Hoogheid ſchreef, in Wintermaand der Jaars MDCCLXXXVIII, aan de Staaten, „ dat, vermids het hun behaagd hadt, om dien Eed in te voeren, „ hy zich niet anders konde voorſtellen „ van de Regtvaardigheid en hooge Wysheid van hun Ed. Gr. Mog. en van de „ gevoelens der Regeeringen van de Steden, dan dat, daar het eene erkende „ waarheid was, dat de door hem ingeroepene Privilegien en Octroyen altyd, in „ Stadhouderlyke tyden, in volkomen gebruik en werking geweest waren; daar „ hy, by de aanvaarding zyner Waardigheden, ook getreeden was in de uitoefening van de Regten zyner Voorzaaten; en daar de Octroyen van MDCL „ en MDCLI alleen in Stadhouderlooze tyden gewerkt hadden, hun Ed. Groot „ Mog. niet zouden willen, dat de verſchillen daar over tuſſchen hem en die „ Steden langer zouden openſtaan."

LVII. BOEK. 1787. 1788. delyke Regeeringen.

Dit veel inhebbend Voorſtel werd overgenomen; doch zo weinig draalde men met 'er nader op te beſluiten, dat 's volgenden daags werd vastgeſteld, „ dat, hangende de raadpleegingen van hun Ed. „ Gr. Mog. zyne Hoogheid werd herſteld „ in het bezit van het doen der Keuzen „ uit de Nominatien tot de Magiſtratuur „ of andere Posten van Regeering in de „ Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Rotterdam*, „ *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Hoorn*, „ *Purmerende* en *Hewsden*, en dat aanſchry-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ving zou worden gedaan aan die Ste-
„ den, om, even als te vooren, de No-
„ minatien aan zyne Hoogheid ter Electie
„ te zenden." —— Hoe veel dit voor-
loopig Beſluit ook inhieldt, kon de Rid-
derſchap zich daar mede niet voldaan hou-
den, weshalven dezelve deedt aantekenen,
„ dat zy tot geene der Beſluiten, ſtrekken-
„ de tot zogenaamde proviſioneele voor-
„ zieningen op de Electie van Magiſtraats
„ Perſoonen in eenige Steden medege-
„ werkt, maar 'er tegen geproteſteerd en
„ van onwaarde gehouden hadt, en dat, zo
„ zommigen oordeelden, dat over den
„ Brief van zyne Hoogheid eenige nadere
„ Raadpleeging noodig was, hy, han-
„ gende die Raadpleeging, in het bezit
„ dier Electien behoorde herſteld te wor-
„ den (*)."

De Volks invloed door het invoeren van dien Eed vernietigd.

De Eed op de Conſtitutie ſtrekte dus ten middel om voor altoos de vrye Stemmen der *Hollandſche* Regenten te ſmooren. Niet min diende deeze Eed om allen Invloed der Burgeryen op de Regeeringsbeſtellinge, dat by den Stadhouder en diens Aanhang zo gehaat voorregt, volkomen te weeren. Hier door verviel de daar over benoemde Staatscommisſie van zelve: niets voorbehoudens, ten dien opzigte, om overeenkomſtig met den uitſlag daar van te handelen, ontmoeten wy in dit Beſluit. Zints de Omwenteling vernam men nooit iets van raadpleegingen, of een verſlag dier Com-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLI. D. bl. 329. 340.

Commisfie, alleen wordt van deszelfs aanweezen in 't voorbygaan eene enkele reize, met een woord gerept; zo door zyne Hoogheid zelve, als door de Regenten; doch weezenlyk hadt dezelve niets te beduiden, en mogt gezegd worden eenen langen en vasten slaap genomen te hebben. LVII. BOEK. 1787. 1788.

Sterk gekleurd, maar veel waarheids is 'er in een Tafereel van onze Staatsgestelenisse, naa het invoeren en afneemen van dien Eed, door de hand eens onbekenden gemaald. Met dit op te hangen besluiten wy het daar omtrent voorgevallene in *Holland*. De Eed op de Constitutie was in den grond, eene vordering van de Regenten, om den Stadhouder het ongestoord genot te laaten van die geheele Magt, welke hy zich wettig of onwettig, overeenkomstig of strydig met de Octroyen, Privilegien en Reglementen van Regeering aanmaatigde, (ter belooning waar van de Regenten wederkeerig in 't bezit zouden blyven van alle die misbruiken, welke zy, op zyn voorbeeld, in het openbaar Bestuur pleegden,) en eene vordering van de Burgers, om den Stadhouder en de Regenten daar in onbelemmerd te laaten voortvaren en deemoedig te gehoorzaamen. De Stadhouder en zyne Afhangelingen, omstuwd met vreemde en binnenlandsche Lyftrawanten, weezen de overige Regenten met de eene hand op een reeks van Eerampten en Tytels, en een ruim bestaan; met de andere op een amptloos leeven, op Kerkers en Schavotten. Aan de Burgers

Algemeene Aanmerking over de gevolgen van dien Eed.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

gers vertoonden zy van de eene zyde Oproerleuzen, Plundering, Gebrek en Armoede, en aan de andere zyde, in 't verschiet Bedieningen en Voordeelen, wanneer 'er, naa de Vreemdelingen en Liverybedienden wel bezorgd te hebben, iets voor hun mogt overblyven (*).

De Raadpensionaris BLEISWYK bedankt.

Te meermaalen verscheen, in den loop onzer Geschiedenisse van dit Tydvak, de Heer LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL op het tooneel als Raadpensionaris van *Holland*, en Opvolger van PIETER VAN BLEISWYK. Het Affcheid van deezen laatstgemelden, zo wel als de aanstelling der eerstgenoemden, verdient onze opmerking. De Raadpensionaris VAN BLEISWYK, dien wy in onderscheiden daglicht beschouwd, en van wiens Character wy geene gunstige schets gegeeven hebben (†), zag in Slachtmaand het einde van het vyfjaarig Tydperk deezer hoogwigtige Bedieninge. Zonder eenig aanzoek om dien post, nu vyftien jaaren door hem bekleed, weder te aanvaarden, gelyk reeds twee keeren geschied was, werd bewilligd in zyne begeerte om van het Raadpensionarisschap ontslaagen te worden, als mede van de Ampten van Grootzegelbewaarder, Stadhouder en Registermeester van de Leenen, hem als een voortduurende Commissie opge-

(*) *Vaderlandsch Huishoek* 1793. V. Deel bl. 353. 354.

(†) Men zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 244—246.

gedraagen; als mede in het Jaargeld van vier duizend Guldens, hem by de oorſpronglyke aanſtelling toegeſtaan (*). LVII. BOEK.

Kort was BLEISWYKS Aanſpraak by zyn aftreeden, en zullen wy, onder het leezen, ons 's Mans opgetekende bedryven herinnerende, niet kunnen nalaaten ook daar in eene bevestiging te vinden van de egtheid der even aangeduidde voorheen gegeeven Characterſchets. Op den dag zyns Affcheids, den negenden van Slachtmaand MDCCLXXXVII, liet hy zich in deezer voege hooren. „ Edele Groot Mogende Hee„ ren! Daar het my thans mag gebeuren „ het laſtig en drukkend pak myner Be„ diening neder te leggen in den ſchoot „ van U Ed. Gr. Mog. zy het my ver„ oorloofd U Ed. Groot Mog. voor het „ laatst te naderen, met ootmoedige be„ tuigingen myner ſchuldige dankerkente„ niſſe voor de menigvuldige gunstbewy„ zen, voor de herhaalde blyken van by„ zondere eer en vertrouwen, welke ik „ van U Ed. Gr. Mog., in den loop van „ myn Ministery, heb mogen ontvangen, „ en voor de hooge goedkeuring, waar „ mede het U Ed. Gr. Mog. by verſchei„ den gelegenheden behaagd heeft, my„ nen geringen arbeid en zwakke poogin„ gen te begunſtigen. 1787. 1788. Zyne Affcheidsreden.

„ Wor-

(*) Diens Aanſtelling hebben wy geboekt in onze *Vaderlandſche Historie ten eenmiddelyken Vervolge van* WAGENAARS *Vaderlandſche Historie* XXIV. D. bl. 283.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Worden myne wenſchen vervuld, my-
„ ne gebeden verhoord, dan zal de keur
„ van 's Hemels beste zegeningen op de
„ aanzienlyke Perſoonen en Familien van
„ U Ed. Groot Mog. beſtendig rusten;
„ Hoogstderzelver raadſlagen en beſluiten
„ zullen met de gewenschte ſuccesſen be-
„ kroond worden, en U Ed. Gr. Mog.
„ zullen, in de dankbaare toejuichingen van
„ 's Lands getrouwe en welmeenende In-
„ gezetenen, het dierbaar en glorieryk loon
„ van hunne landsvaderlyke zorge en on-
„ vermoeiden yver, tot bevordering van
„ de waare belangens van den Staat over-
„ vloediglyk genieten.

„ Dan zullen alle de takken van 's Lands
„ welvaard, onder het hoogwys Beſtuur
„ van U Ed. Gr. Mog. geſtadig bloeijen;
„ de Commercie, die vrugtbaare bron
„ van 's Lands beſtaan, die Hoofdzuil,
„ met welke dit Gemeenebest moet ſtaan
„ of vallen, zal door eene toereikende en
„ wel geregelde Navale Magt, beſchermd
„ en gehandhaafd worden.

„ Het Financie-weezen van deeze Pro-
„ vincie, in de twee eerſte Tydperken van
„ myn Ministery door jaarlykſche aflosſin-
„ gen niet weinig ontlast en verbeterd;
„ doch zedert, ter zaake van de ontſtaane
„ onlusten met twee magtige Nabuuren,
„ door onvermydelyke Geldnegotiatien be-
„ zwaard, zal, zonder invoering van nieu-
„ we ſchattingen, in ſtand gehouden wor-
„ den.

„ Het zo noodige Politiek Credit van
„ *Hol-*

„ *Holland* ter Generaliteit zal evenredig met haar Finantieel vermogen, en aan het overwigt van haare Contributien in de Lasten van het Bondgenootſchap geſtyfd en geſterkt worden. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Het volmaaktſte verband en de geduurige medewerking van het Staats- met het Erfſtadhouderlyk Gezag, zullen de Conſtitutioneele Regeering deezer Landen, boven die van alle andere Volken, doen uitmunten.

„ Het Erfſtadhouderſchap, met alle de Regten en Præeminentien daar aan verknogt, zal in het Doorl. Huis van *Oranje* en *Naſſau* tot het laatſte der dagen vereeuwigd worden.

„ Zyne Doorl. Hoogheid, de tegenwoordige Heer Erfſtadhouder, zal, onder het genot der dierbaarſte zegeningen over hoogstdeszelfs hooge Perſoon, Koninglyke Gemalinne en Vorstlyke Telgen, ſteeds zyn en blyven het hoogstwaardig voorwerp van de hoogagting en van het vertrouwen van 's Lands Staaten. —— Aan zyne Hoogheid zal, tot aan de uiterſte eindpaalen van een gryzen Ouderdom, het onwaardeerbaar voorregt en het ſtreelend genoegen vergund worden, van te heerſchen, en het aanminnig Gebied te voeren over de harten van een vrye Natie. —— En dit Gemeenebest altoos langs diezelfde wegen en door diezelfde middelen bewaard en behouden, waar aan het zyn opkomst, zyn aanwas en zyne grootheid is verſchul-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ſchuldigd, en praalende aan 't hoofd met
„ een onafgebrooke reeks van Helden uit
„ het Hoogstvorstlyk Huis, zal de roest
„ der Eeuwen verduuren (*)."

Ten Opvolger kreeg hy L. P. VAN DE SPIEGEL, een Man, die zich alzins een Voorſtander en Bevorderaar van den Stadhouder vertoond hadt, en uit de rol door hem in *Zeeland*, als Penſionaris van dat Gewest, geſpeeld, in onze Geſchiedbladen te over bekend (†). Opmerkelyk is het, dat hy, naa JACOB CATS, de eerſte was, die, geen gebooren *Hollander* zynde, tot dat hoogwigtig Ampt, in dit Gewest, werd aangeſteld. Eene bevordering welke hy aan den Stadhouder hadt te danken, als eene belooning voor de veelvuldige dienſten, aan het Huis van *Oranje*, jaaren lang, en bovenal in den jongst verſtreeken tyd, beweezen; terwyl hy by zyne aanſtelling een veel hooger Inkomen bedong, dan ooit eenig Raadpenſionaris hadt genooten (§), en

L. P. v. D. SPIEGEL tot Raadpenſionaris van *Holland* aangeſteld.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 243. en 345.

(†) Bovenal moeten wy hier onze Leezers te rug wyzen tot het XIII. D. bl. 250. en het geheele beloop der *Zeeuwſche Geſchiedeniſſe*, tot den tyd der Omwentelinge, XVIII. D. bl. 211. enz.

(§) Wy vinden opgetekend, dat Gecommitteerde Raaden, voor zyne Verhuizing uit *Zeeland*, eene Ordonnantie afgaven van *f*6000, als mede dat Gecommitteerde Raaden den tweeden April 1788 beſlooten, om hem boven zyne gewoone Jaarwedde van *f*12000, 's jaars nog voor Huishuur *f*1500 en *f*4500 voor een jaarlyks Douceur, en nog *f*1500 voor zyn Secretaris te doen betaalen. Als Secretaris van de Ridderſchap was zyne Jaarwedde *f*1000. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 501.

en daarenboven nog een Jaargeld voor zyne Weduwe naa zynen dood, als mede van zyne Dochters naa 's Moeders overlyden, zo lang zy ongehuwd bleeven. LVII. BOEK. —— 1787.

By de openbaare aanſtelling deezes Mans, die eerst Raad en Burgemeester der Stad *Goes*, naderhand Secretaris der Staaten van *Zeeland*, en vervolgens Raadpenſionaris in dat Gewest geweest was, voerde op den zesden van Wintermaand MDCCLXXXVII, WASSENAAR VAN STARRENBERG, die wy in onderſcheidene gedaanten beſchouwden, en de nu heerſchende Party, zints eenigen tyd was toegedaan, dit woord ter begroetinge. „ Myn Heer! Indien hun Ed. Gr. „ Mog. zich ooit hebben kunnen vleijen, „ dat derzelver keuze in de vervulling van „ dit gewigtig Ampt, zou ſtrekken tot „ nut van den Lande, zo is het geweest, „ wanneer zy met eenpaarigheid van ſtemmen deeze aanzienlyke Bediening aan U „ Ed. hebben aangeboden. Reeds zedert „ lang zyn 'er te veel ſpreekende bewyzen van uwe kunde en doorzigt in de „ behandeling van 's Lands belangens, om „ hun Ed. Gr. Mog. niet te voeden met „ de ſtreelende hoope van deze Post tot heil „ haarer Provincie te zien bekleeden, tot „ herſtel van zo veele takken van 's Lands „ Welvaard, gemynd door de droevige „ binnen- en buitenlandſche Onlusten, waar „ onder de ganſche Republiek, en vooral „ dit Gewest, zugtende is geweest. Zy „ vertrouwen, dat 's Lands Finantie, dat „ ſpil, waar op alles draaijt, en dewelke Verwelkomd in de Vergadering. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ zulke ſchokken heeft moeten ondergaan, „ door uw Beſtuur, weder in eenen bloei- „ jenden ſtaat zal geraaken, en dat door „ uw beleid en uitwerking, dat magtig „ en ſchier twee derden uitmaakende Ge- „ deelte van het Bondgenootſchap, weder- „ om op de Deliberatien der reſpective „ Bondgenooten zal bekomen dien invloed „ en dat gezag, welke een zo prædomi- „ neerend Lid, uit zo veele hoofden, met „ regt competeert. Terwyl aan hun Ed. „ Gr. Mog. niets aangenaamer zal wee- „ zen, dan gelegenheid te vinden om U „ Ed. byzondere blyken van derzelver ſou- „ veraine affectie te geeven; wenſchende, „ dat het GOD Almagtig behaage zyne „ dierbaarſte zegeningen in eene ruime „ maate over U Ed. Perſoon te willen „ uitſtorten; alle uwe poogingen tot wel- „ zyn van het Vaderland te ondersteunen, „ en met een gelukkigen uitſlag te bekroo- „ nen; ten einde uw Naam, door de Nako- „ melingſchap moge worden geſteld naast „ de geenen, welken zich in derzelver „ leevensloop door hunne Verdienſten on- „ ſterflyk hebben gemaakt."

Aanſpraak van VAN DE SPIEGEL.

De nieuwe Raadpenſionaris, dien het aan geen bekwaamheid om meesterlyk de pen en het woord te voeren, ontbrak, beantwoordde deeze ridderlyke Begroeting, in een vry uitgebreide Aanſpraak; begreepen in deeze bewoordingen. „ Ed. Gr. „ Mog. Heeren! Indien ooit iemand reden „ gehad heeft om deeze Vergaderzaal van „ U Ed. Gr. Mog. met eene ſoort van

„ be-

„ beſchroomdheid in te treeden, getroffen te zyn door het gewigt der verpligtingen, die hy op zich neemt, en de ongenoegzaamheid van zyne vermogens te gevoelen, is dit, in het tegenwoordig oogenblik, myn geval. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Naauwlyks te rug gekomen van de „ leevendige aandoening, welke het afſcheid van de Provincie van *Zeeland*, „ (myn Geboorteland,) op my verwekt „ hadt, daar ik de eer genoot het Ampt „ van Raadpenſionaris, niet zonder goedkeuring van den Souverain en genoegen der Ingezetenen te bekleeden (*), vind ik my geroepen om het zelfde Ampt, „ in deeze luisterryke Vergadering, te aanvaarden, in welke ik nooit te vooren „ de eer hadt als Lid te compareeren; „ daar de dagelykſche behandeling der zaaken my geheel vreemd *is*, en daar zich „ duizend voorvallen kunnen opdoen, welke den loop myner Bediening minder „ voorſpoedig, oneindig moeilyker kunnen „ maaken, dan in myne voorige betrekking.

„ De Post welke U Ed. Gr. Mog. my „ hebben gelieven op te draagen, is altoos aangezien als één der gewigtigſte „ en zorglykſte van den ganſchen Staat; „ maar de tegenwoordige omſtandigheden „ des

(*) Die *goedkeuring* en dat *genoegen* was, blykens de Staats Notulen van *Zeeland*, die van zyne Party, en verre van algemeen. Men ſlaa na de laatst aangeduidde plaats in onze *Vaderl. Hist.*

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ des tyds verdubbelen deszelfs last en „ kommer.

„ Immers Ed. Gr. Mog. Heeren! wanneer men het oog vestigt op den toestand der Republiek in het gemeen, en „ van deeze Provincie in 't byzonder, „ door de kortsgeleden beroerten zo fel „ geschokt en geteistert, moet men verbaasd staan over de onbegryplyke verwarringen, welke een verderflyke Invloed door alle de takken van het Publiek Bestuur heeft verspreid. Men verliest zich in de menigte van voorwerpen, die om herstel en verbetering roepen. Van het eerste oogenblik der gelukkige Omwending hebben U Ed. Gr. „ Mog. hunne zorgen besteed, om het „ vervallene weder op te beuren, om de „ gescheurde Banden der Unie vast te „ knoopen, om de wettige Constitutie en „ Regeeringsvorm boven alle onrustige „ woelingen te verzekeren, en aan deeze „ weleer zo gelukkige Provincie haare voorige eere, kragt en vermogen weder te „ schenken: dit is nog de aanhoudende „ werkzaamheid van U Ed. Gr. Mog. en „ tot zulke voortreffelyke eindens hebben „ Hoogstdezelve mynen dienst begeerd.

„ Hoe zeer zou ik my gelukkig agten, „ indien ik in het minste aan die heilzaame oogmerken konde voldoen; maar „ hoe veel, hoe oneindig veel, wordt daar „ toe niet vereischt, en wie is vermetel „ genoeg om zich de noodige bekwaamheid toe te kennen!

„ Het

„ Het zou nogthans zeer ongepast zyn, LVII.
„ mynen dienst onder U Ed. Gr. Mog. BOEK.
„ te beginnen met eene vertooning van ——
„ angst en kleinmoedigheid, daar men 1787.
„ zich veel eerder met een dubbele moed 1788.
„ en ſtandvastigheid behoort te wapenen,
„ om de zaaken van het Land, in deeze
„ omſtandigheden, met ernst en klem aan
„ te grypen. De tyd om zwaarigheid te
„ maaken is ook voorby geweest van het
„ oogenblik dat ik het hartig beſluit ge-
„ nomen hadt, my aan de Provincie van
„ *Holland en Westfriesland* te verbinden,
„ en 'er blyft niets anders overig, dan alle
„ myne vermogens, hoedanig ze ook zyn,
„ in te ſpannen om aan de keuze en ver-
„ wagting van U Ed. Gr. Mog. te beant-
„ woorden, onbekommerd voor den uit-
„ ſlag myner handelingen, zo lang ze
„ door beginzels van Eer en Deugd be-
„ ſtuurd worden.

„ Ik zal dan Ed. Groot Mog. Heeren!
„ deezen dienst aanvaarden, met een oot-
„ moedig opzien tot GOD, die my uit
„ veele zwaarigheden heeft gered, en in
„ myne voorige Posten, met onderſteu-
„ ning is voorgekomen. Op deezen grond
„ zal ik aan U Ed. Gr. Mog. belooven
„ een onſchendbaare trouw, een duurza-
„ men yver, een geſtadige werkzaamheid.
„ Het vertrouwen op dien Magtigen By-
„ ſtand bemoedigt my eene loopbaane in te
„ treeden, daar de gedenktekens ſtaan op-
„ gerigt van veele groote Mannen, myne
„ Voorzaaten, hunne wysheid en deugden

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ zullen my voorlichten; hunne feilen een „ baak zyn om te vermyden; hunne verſchillende uitkomſten de wisſelvalligheid „ der ondermaanſche dingen vertegenwoordigen. Wanneer ik nogthans myne Talenten vergelyke by die, welke deeze „ plaats geïllustreerd hebben, gevoel ik „ meer dan iemand, de toegeeflykheid van „ U Ed. Gr. Mog. noodig te hebben, en „ ik verzoek dezelve als een gunst, waar „ op ik ſtaat durf maaken, zo lange myne „ tekortkomingen niet uit verkeerdheid; „ maar uit menschlyke zwakheid, ontſtaan.

„ Ik betuig U Ed. Gr. Mog. myne nederige en onuitwischbaare dankzegginge „ voor de zonderlinge Eer aan my een „ Afgezeten deezer Provincie, beweezen, „ en voor alle de Avantages aan my en „ myne Familie by deeze gelegenheid toegevoegd. Deeze weldaaden zullen my „ altoos op het duurſte aan U Ed. Groot „ Mog. verpligten; en eene geſtadige herinnering zyn van het Regt, het welk „ U Ed. Gr. Mog. met alle de Ingezetenen van *Holland en Westfriesland* op „ mynen yver en arbeid verkreegen hebben.

„ Het vertrouwen, welk zyne Doorlugtige Hoogheid in my heeft gelieven te „ ſtellen, door myn Perſoon aan U Ed. „ Gr. Mog. op de gunſtigſte wyze aan „ te bevelen, vordert ook myne ſchuldige „ dankbaarheid. Uit de zuiverſte beginzels van liefde tot het Vaderland, en „ van overtuiging, dat 's Lands behoudenis

„ met

„ met die van de Eiflyke Waardigheden LVII.
„ van het Doorlugtig Huis van *Oranje* on- BOEK.
„ afſcheidelyk gepaard gaat, heb ik het ——
„ my tot Eer en Pligt gerekend een Voor- 1787.
„ ſtander van dezelve te zyn, zelfs in die 1788.
„ moeilyke tyden, wanneer de zugt voor
„ *Oranje* de eenige misdaad was der gee-
„ nen, die anders geen misdaad hadden.
„ Trouwens myne Inſtructie in *Zeeland*
„ hadt my de zorg voor dat dierbaar *Pal-*
„ *ladium* opgelegd. En dit is ook niet
„ minder de uitdruklyke begeerte in de
„ Inſtructie, op welke ik myne tegenwoor-
„ dige Bediening aanvaarde. Myne opreg-
„ te bedoeling zal altoos zyn het Vader-
„ land de beste uitwerkzels van deeze ge-
„ zegende Regeeringsvorm te doen genie-
„ ten, 's Lands belangen aan zyne Doorl.
„ *Hoogheid onbewimpeld voor te ſtellen,*
„ onkreukbaar te zyn in myne Advyſen,
„ beſcheiden omtrent die van anderen, en
„ langs dien weg, de eenige om aan zyne
„ Doorl. Hoogheid te behaagen, hoogſt-
„ deszelfs vertrouwen meer en meer te
„ verdienen.

„ Laat het my nog vergund zyn Ed.
„ Gr. Mog. Heeren! des Hemels dierbaar-
„ ſte zegeningen af te ſmeeken over dee-
„ ze Hooge Vergaderinge. Dat het Sou-
„ verain Gezag van myne Heeren de Staa-
„ ten, door de Wetten en Privilegien on-
„ derſchraagd, beſtendig zy en blyve de
„ ſteun en vastigheid der Burgerlyke Maat-
„ ſchappy, de liefde der goeden, de ſchrik
„ der kwaaden! Dat Regeering en Vry-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ heid hand aan hand mogen gaan! Dat, „ onder het hoogwys Beſtuur van U Ed. „ Gr. Mog. de Godsdienst geëerbiedigd „ en beoefend worde, de Eendragt her„ leeve, de Koophandel toeneeme, Kun„ ſten en Weetenſchappen bloeijen! Dat „ U Ed. Gr. Mog. in derzelver Perſoo„ nen ſteeds de Voorwerpen van de hoog„ ſte agting en dankbaarheid van eene ge„ lukkige Natie mogen zyn, en in hunne „ aanzienlyke Geſlachten den begeerlykſten „ Eertytel van Vaderen des Vaderlands „ mogen voortplanten tot in de laatſte „ Nakomelingſchap!

„ Dat zyne Doorlugtige Hoogheid, de „ Prins Erfſtadhouder, naa zo veele on„ waardige bejegeningen doorgeworſteld te „ hebben, in zyne wettige Regten her„ ſteld zynde, deszelfs dagen moge door„ brengen onder het aangenaam genot van „ Vrede en Voorſpoed! Dat de verdere „ leevensloop van zyne Doorlugtige Hoog„ heid, voor het volgende Geſlacht, het „ voorbeeld zy van een ongeſtoord Geluk „ en teffens de Historie van den aanwas „ van Welvaart deezer Provincie, op dat „ de Nakomelingſchap nooit moge geden„ ken aan de Voorregten, die ik hem toe„ wenſche, zonder de Gedagtenis van den „ Vyfden Willem te zegenen (*).

„ Haare Koninglyke Hoogheid, het Cie„ raad

(*) Men vergelyk hier mede het vermeldde in den aanvange deezes Boeks uit den mond van van de Spiegel, ten opzigte van 's Prinſen Character.

„ raad haarer Sexe, het Pronkjuweel der Vorſtinnen, zy beſtendig het Oogelyn van het vrye *Nederland*, de ſchoonſte Paarel aan de Kroon van deezen Staat, het heerlykst Model van Deugd en Groetmoedigheid voor haar Vorstlyk Naageſlacht! (*).

„ Dat de beminnelyke Prinſes, de veel „ beloovende Prinſen, de Steunzels mogen „ zyn van het Erfſtadhouderlyk Huis, de „ blydſchap hunner Tydgenooten, de hoo- „ pe van deezen Staat!

„ Dat alzo deeze Republiek, deeze Pro- „ vincie, haar geluk onder de vrye Staats- „ regeering, en den invloed van het Erf- „ ſtadhouderlyk Beſtuur, moge zien voort- „ duu-

LVII. BOEK. 1787. 1788

(*) *Ten aanziene van deeze hier hemelhoog opgeheevene Prinſeſſe vinden wy aangetekend, dat* de Heer VAN DE SPIEGEL tot den ouden Griffier FAGEL, op 't einde deezes Jaars, zou gezegd hebben, „ dat hy beſpeurde, dat 'er twee Partyen aan het „ Hof waren, de eene van de Prinſe en de andere „ van de Prinſeſſe, en dat men zich moest wagten van de eene zo wel als de andere te mishaagen, dat de Prinſes zeker eene Vrouw van verſtand was, die fermiteit bezat, en orde hielde „ in de zaaken, welke zy behandelde; maar dat, „ met dit alles, men zich wel wagten moest haar „ te verheffen op de puinhoopen van den Prinſe, „ en dat deeze, niet tegenſtaande alle zyne gebreken, en alle zyne zwakheden, moest gehandhaafd en onderſtund worden; want eindelyk „ voegde de Raadpenſionaris 'er by, is hy toch „ altoos de geene die Prins van *Oranje* is, het „ Volk bemint dien Naam, en een Prinſes van „ *Pruiſſen* moet ons niet regeeren." R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, bl. 157.

LVII. BOEK. „ duuren en genieten tot den afloop der „ Eeuwen!"

1787. 1788. Hoe by den aanvang zyns Ampts door zyne Party beoordeeld,

VAN DE SPIEGEL klaagde, reeds by den aanvange van zyn Ampt, by zynen Vertrouweling, den ouden Griffier FAGEL, dat hy niet best wist, hoedanig zich te gedraagen om eenige Onderwerpen van Raadpleeging by *Holland* ter tafel te brengen, of dat eene Stad zich daar toe altoos met het Voorſtel moest belasten, in plaats dat hy in *Zeeland* zelve de zaaken voorſtelde. De gryze Griffier gaf hem ten middel aan de hand, dat hy, in hoedanigheid van Penſionaris der Ridderſchap, zyne Voorſtellen gemaklyk door dit kanaal kon doen gaan. Een raad, welken VAN DE SPIEGEL gewis zou aangenomen en opgevolgd hebben; dan hy kon zich, zo als hy zich liet hooren, met den Heer VAN WASSENAAR STARRENBERG, die aan het hoofd der Ridderſchappe was, niet wel verſtaan (*).

De jonge Griffier FAGEL, kende zeker VAN DE SPIEGEL niet te rechte, als hy, wegens hem, in 't eerst van diens Raadpenſionarisſchap betuigde. „ Voor my ik „ kan my niet wederhouden van meer of „ min te vreezen, dat hy te zagt zal zyn. „ Hy ſchynt my toe die friſſe kragt en „ energie niet te hebben, welke ik, in een „ oogenblik als dit is, zou verlangen in een „ Perſoon zo gewigtig in alle opzigten (†)."

In

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 155.

(†) Dit tekende de jonge Griffier FAGEL aan op den 27. December.

In 't algemeen verklaarde VAN DE SPIEGEL den ouden FAGEL, „ dat hy veele „ hinderpaalen in *Holland* vondt." Ten welken opzigte de jonge Griffier FAGEL deeze byzonderheid optekent. „ Eene zeer „ aanmerkelyke zaak in de tegenwoordige „ omſtandigheden is, dat de Heer MEERMAN VAN DER GOES, Penſionaris van „ *Amſterdam*, de Heer JAAGER, Penſionaris van *Haarlem*, (zo ik my niet bedriege,) en een derde Penſionaris, zich „ beginnen te vereenigen en zamen te confereeren, 't welk zy reeds by verſcheide gelegenheden gedaan hebben. By „ voorbeeld laatst, toen het Request „ der geenen, die in Sept. MDCCLXXXVI „ het Adres getekend hadden om den Prins „ te ſuſpendeeren, aan de Staaten van *Holland* werd aangeboden, zo vereenigden „ zich die drie Heeren terſtond om ten „ voordeele dier Lieden te pleiten, en aan „ te raaden de Procedures, die tegen dezelve begonnen waren, op te heffen." — En, laat de jonge FAGEL hier op volgen; „ deeze en eenige andere redeneeringen, „ welke de Heer VAN DE SPIEGEL, zedert veertien dagen gehouden heeft, behaagen my niet veel: om dat zy noch „ eenen grooten invloed voor het tegenwoordige ſchynen aan te kondigen, noch „ eene groote waarſchynlykheid om denzelven in het toekomende te verkrygen. —— 't Was ondertusſchen op deezen nieuwen Raadpenſionaris, dat de „ goe-

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ goede zaak haare grootſte hoop vestig-
„ de. Men vleide zich, dat hy vermo-
„ gen op den Prins van *Oranje* zou heb-
„ ben, en hem zou doen werken; maar
„ tot hier toe verneemt men nog niet veel
„ van de tegenwoordigheid van den Pen-
„ ſionaris. 't Is waar dat hy gisteren ron-
„ de taal geſprooken heeft tegen den Prins
„ en de Prinſesſe; maar zonder gevolg dan
„ het gewoone, dat is, dat de Prins, over-
„ tuigd van de waarheid van 't geen men
„ hem voorhieldt, alles goedgekeurd heeft,
„ zonder eenig beſluit te neemen. Daar
„ is nog niets op de baan gebragt, noch
„ van een Departement of Raad, waar in
„ de zaaken behoorden behandeld en min
„ of meer in orde geſchikt te worden,
„ eer zy op het tapyt kwamen; noch van
„ eene nieuwe orde in de bezigheden van
„ den Prinſe in te voeren; noch van ze-
„ kere uuren te bepaalen om aan gewig-
„ tige zaaken te werken. De oude ver-
„ warring beſtaat altoos, en de geest van
„ kleinigheden en beuzelingen blyft dezelf-
„ de. Verſcheide ſtaaltjes bewyzen my
„ ten minſten dat de Raadpenſionaris nog
„ niet zeker van zyne zaak is (*)."

VAN DE SPIEGEL wordt Groot Zegelbewaarder.

Dat hy eerlang meester van zyne zaak wierd, wyzen de kort daar op volgende gebeurtenisſen, waar in hy zo veel deels hadt, en door ons reeds verhandeld zyn of nog geboekt moeten worden, ten vol-

len

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 154.

len uit. — By BLEISWYKS nederlegging van het Raadpenſionarisſchap, ging ook gepaard de afſtand van het Groot Zegelbewaarderſchap van *Holland*. Hier toe werd het oudſte Lid der Ridderſchappe de Baron VAN WASSENAAR Heer VAN STARRENBERG aangeſteld. Met deezen kon, gelyk wy zo even gemeld hebben, de Raadpenſionaris zich niet wel verſtaan, te welker oorzaake weeten wy niet; doch het laat zich giſſen, dat dezelve daar in te zoeken was, dat dit Ampt door den geweezen Raadpenſionaris VAN BLEISWYK bekleed, ook aan VAN DE SPIEGEL niet was opgedraagen. — Naa dat deeze Ridder eenigen tyd die post waargenomen hadt, kreeg VAN DE SPIEGEL, terwyl hy in de Staatsvergadering van *Holland* zat, eenen Brief van zyne Hoogheid, met kennisgeeving, dat hy hem zou voordraagen tot het Zegelbewaarderſchap: dewyl de Heer VAN WASSENAAR STARRENBERG van zyn aanſpraak op die Post hadt afgezien, uit zugt voor zyn Vaderland, wegens het bezwaar, dat anders voor de Provincie daar uit zou ontſtaan. De Raadpenſionaris den Brief geleezen en den toedragt der zaake daar uit verſtaan hebbende, liet zyne Hoogheid onverwyld weeten, dat hy, op dien voet, voor het Zegelbewaarderſchap bedankte: dewyl men natuurlyk, uit een dergelyke voordragt, twee dingen zou beſluiten, voor hem Raadpenſionaris even onaangenaam. Voor eerst, dat zyne aanſtelling tot Zegelbewaarder ten bezwaare was van de

LVII. BOEK. 1787. 1788.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

de Provincie; en ten anderen dat hy deeze Aanſtelling verſchuldigd was aan de Edelmoedigheid van den Heere VAN STARRENBERG. —— Men ſtelde de raadpleegingen over dit ſtuk uit; en deeze Ridder, vervolgens afſtand gedaan hebbende van zyne aanſpraak op dat Ampt, werd VAN DE SPIEGEL eenvoudig aangeſteld, zonder het hem ſtootend byvoegzel. Men hadt zyne Hoogheid weeten over te haalen, om, ten gevalle van de Heer VAN STARRENBERG, eene diergelyke voordragt te doen: dan hy verklaarde naderhand 'er dat niet in gezien te hebben, 't geen de Raadpenſionaris 'er in hadt gevonden; doch dat hy de door hem gemaakte zwaarigheden nu begreep en goedkeurde (*).

Gunſtig oordeel over de Finantien van *Holland*. Eene geringe Geldheffing neemt niet op.

Hoorden wy den afgaanden Raadpenſionaris VAN BLEISWYK, by zyn jongſte aanſpraak, te verſtaan geeven, „dat het Finan„tieweezen deezer Provincie, zonder in„voeren van nieuwe ſchattingen, zou in „ſtand gehouden kunnen worden (†)." Sloeg zyn Opvolger VAN DE SPIEGEL, met den aanvang des Jaars MDCCLXXXVIII, nog eenen eenigzins gunſtig klinkenden, ſchoon in behaaglykheid afneemenden toon, als hy betuigde, „dat hy de Finantien „van *Holland*, naar maate van alle de „zwaare onkosten, in een veel beter toe„ſtand gevonden hadt, dan hy hadt kun„nen verwagten, en dat 'er ſlegts eene „Ne-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 169.
(†) *Zie hier boven*, bl. .

„ Negotiatie van vyf Millioenen Guldens LVII.
„ zou behoeven gedaan te worden om al- BOEK.
„ les in orde te houden." — Die Geld- ——
leening werd door Staaten van *Holland* be- 1787.
paald (*). Hoe maatig deeze ſom ook 1788.
ware, vondt men zo weinig deelneemers, dat 'er maanden verliepen eer één enkel Millioen genomen was. Dit ſtak zeer af by voorige Jaaren, toen op veel grooter geëischte ſommen, op min voordeelige voorwaarden, met zo veel graagte werd ingetekend, dat de Raadpenſionaris VAN BLEISWYK, meer dan éens zelfs in den Oorlog tegen *Engeland*, de Staaten verzogt, om, ter oorzaake van den goeden voortgang der Geldleeninge, ook ſommen, boven de bepaalde Geldleeninge, aangeboden, te mogen aanvaarden.

Eene hoogst onaangenaame te leurſtelling voor eenen *Aanhang*, die, by herhaaling betuigd hadt, dat het grootſte en beſte deel der Ingezetenen, wegens de Omwenteling des vooriгen Jaars, zo hoogst te vrede en verblyd was. Eene ſchaarſche Geldſchieting, die dit voorgeeven leugenſtrafte, moesten zy, hoe noode, ſchoon eenigzins bewimpeld bekennen. Immers dit bleek uit de betuiging, „ dat men, reeds „ in het begin des Jaars, op zeer gunſtige voorwaarden, eene Geldleening uitgeſchreeven hadt, en, tot de volkomene „ vervulling van alle de benoodigdheden „ daar

Uitſchryving van den vyf en twintigſten Penning.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 22—25.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ daar mede zou voortgegaan zyn; maar
„ dat men, tot zyne ſmert, ondervonden
„ hadt, dat de omſtandigheden des tyds
„ zulke onoverkomelyke Beletzelen ver-
„ oorzaakten, waar door men verhinderd
„ was, om zo ſchielyk en op zodanige
„ voorwaarden, de benoodigde Penningen,
„ uit *vrywillige Fournisſementen* te beko-
„ men, als de zaak vereischte."

Op deezen grond ging men over tot een buitengewoon middel, en belaſtte elk Ingezeten van *Holland*, die tot 2500 Guldens en daar boven, gegoed was, of zodanige Ampten, Bedieningen en Beneficien bezat, welke niet met naame uitgezonderd waren, om den *vyf en twintigſten Penning* van het zuiver beloop van zyn Kapitaal, Bezittingen en Ampten op te brengen, met keuze om daar voor te neemen de gewoone Intresſen van twee en een half ten honderd, of wel dertigjaarige Renten van vyf ten honderd, met vernietiging der hoofdſomme, in het laatſte geval. Deeze Belasting werd van allen gevorderd, die in *Holland* woonden niet alleen; maar ook van die, welke Ingezetenen van dit Gewest geweest zynde, doch zich nu buiten 't zelve bevindende, het zy met 'er woon, of door eene afweezigheid voor zekeren tyd, nog geen Jaar en zes weeken geleden daar uit vertrokken waren. Hoe zeer nu niemand dan eigenlyk gezegde Inwoonders, en allen die buiten 's Lands, met oogmerk om weder te keeren, vertrokken waren, konden begreepen worden, onder die

die verbintenis te leggen, hadt men 'er die tydsbepaaling bygevoegd, ten einde de uitgeweekenen, die meerendeels hunne goederen nog in *Holland* hadden, ook in die belasting zouden bydraagen; ſchoon men naderhand de Gebannenen verſchoonde. By deeze opbrenging vorderde men van elk deezen Eed, „ dat hy, naar zyne beste „ kennis en weetenſchap, en zo na als „ hem mogelyk geweest was, op den voet „ van dit Plakaat, den overſlag en be„ grooting gemaakt hadt van het zuiver „ beloop der waarde van alle zyne Goe„ deren en Bezittingen, Bedieningen en „ Ampten, hoe genaamd en waar gelegen „ of zynde, en daar van, ter goeder trou„ we, ten minſten vier ten honderd ge„ fourneerd hadt, of, binnen den bepaal„ den tyd, fourneeren zou." LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Zonderling moest het voorkomen niet alleen aan alle de Staatsleden, die nog maar weinig maanden te vooren den Raadpenſionaris het gunſtigſte berigt van de Gewestlyke Geldmiddelen; en den voorſlag van gemelde maatige Geldheffing, hadden hooren doen; maar ook aan alle de Ingezetenen, die des kennis droegen, eensklaps van zulk een ongehoord middel, tot ſtyving van 's Lands Kas, te hooren ſpreeken. —— Dan meer doorzigtigen en op het tegenwoordig Beſtuur te onvredenen lieten niet na te mompelen, en in den kring hunner vertrouwden deswegen te verklaaren, dat gelyk de Omwenteling in den Jaare MDCCXLVIII aan de geheele Repu- Hoe die uitſchryving beoordeeld

LVII. BOEK. 1787. 1788.

bliek desgelyks eene Liberaale Gift onder Eede van den vyftigſten Penning gekost hadt, ook deeze moest betaald worden; dat de Veldtocht der *Pruiſen* na deeze Landen, en derzelver verblyf aldaar, met alles wat 'er op liep, betaaling vorderde; dat *Engeland* het geld, tot ondersteuning van de Stadhouderlyke Party beſchikt, moest te rug bekomen; dat de Stadhouder zelve ſchadeloos moest geſteld worden, wegens de ſommen uit eigen inkomſten aan het daarſtellen der Omwentelinge beſteed; en eindelyk, dat men over eene aanzienlyke Geldſomme moest kunnen beſchikken, om de omkooping buiten 's Lands de middelen ter bewaaring van eigen *grootheid* van binnen, en des noods de aanſtalte tot verdeediging tegen allen aanval, en tot ondersteuning der gemaakte Verbonden met *Engeland* en *Pruiſen* gaande te houden (*).

Redenen voor de Uitſchryving van den 25. Penning gegeeven.

Het mangelde egter den Uitſchryveren deezer zwaardrukkende Belasting niet aan oorzaaken by te brengen, wegens de uitgeputheid der *Hollandſche* Geldmiddelen, en dus reden te geeven, dat men tot zulk een ongehoord redmiddel hadt moeten

(*) Bezwaarende en niet zelden vergroote bedenkingen van deezen aart, laaten zich noode, door volledige bewyzen, ſtaaven: hoe men ondertusſchen met 's Lands penningen kort naa de Omwenteling voor een gedeelte, leefde, en voet gaf tot zulk eene opſpraake, kan blyken uit R. L. Bouwens *Verantwoording aan zyne Committenten*, bl. 236—252.

ten beſluiten. Althans zy gaven in dit Placaat te kennen. *Voor eerst.* „ Dat de „ buitenlandſche Onlusten, in welke de „ Republiek met twee magtige Mogenhe- „ den was ingewikkeld geworden, de Pro- „ vincie van *Holland* genoodzaakt hadt, „ om niet alleen haar aandeel te draagen „ in de zo important ſommen, als tot „ verdeediging van het lieve Vaderland „ vereischt wierden; maar om zelfs, wil- „ de zy het algemeen behoud niet in de „ waagſchaal ſtellen, nog, boven dat aan- „ deel, aanzienlyke ſchatten te beſteeden; „ en dat allerbyzonderst de Inwendige Be- „ roertens en Desorders, waar door deeze „ Provincie, in de laatſte jaaren, zo jam- „ merlyk geſchokt was, aanleiding gegee- „ ven hadden tot het doen van veele on- „ gehoorde uitgaven, welke 's Lands Fi- „ nantien op zulk eene gewelddaadige wy- „ ze hadden aangetast, dat zelfs de ge- „ woone zaaken tot hier toe niet, dan „ met veel moeite en bekommering, wa- „ ren gaande gehouden.

„ *Ten anderen*, Dat de nadeelen van „ den Oorlog van MDCCLXXX in eene zeer „ groote maate gevoeld waren, door de „ *Oost-Indiſche* Compagnie, als welke, „ geduurende dien geheelen Oorlog, met „ zeer groote en buitengewoone uitgaven „ bezwaard was, zonder genoegzaam en- „ nige dier voordeelen te genieten, wel- „ ke dezelve anderzins zo ryklyk ontving; „ dat het dan daar ook aan toe te ken- „ nen was, dat de Bewindhebbers, verre

LVII. BOEK. 1787. 1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ van te kunnen voortgaan in hunne maat-
„ regelen, om van tyd tot tyd genego-
„ cieerde Penningen te kunnen aflosſen,
„ in tegendeel genoodzaakt geworden wa-
„ ren, om naar middelen om te zien,
„ om op nieuw Gelden te negocieeren;
„ doch dat dezelve buiten ſtaat zynde om
„ dezelve, op eigen Credit, te bekomen,
„ men hadt moeten beſluiten, om haar in
„ de verlegenheid waar in zy geraakt was,
„ door het opſchieten van Penningen;
„ doch voornaamlyk door het tusſchenbei-
„ den ſtellen van het credit der Provincie
„ in haaren nood te helpen.

„ *Ten derden*, Dat men ook in aanmer-
„ king genomen hadt den nood der Ad-
„ miraliteits Collegien, het vereischte her-
„ ſtel van 's Lands Fortificatien, de aan-
„ vulling der Magazynen voor den Zee-
„ en Landdienst, en andere *middelen van*
„ verdeediging; doch aan welke, door de
„ bekrompenheid van 's Lands Kaſſe, uit
„ hoofde van de bovengemelde omſtandig-
„ heden, zeer veel ontbrak, en welk ge-
„ brek nogthans moest vervuld worden,
„ indien men, de veiligheid van den Staat
„ en van eens ieders bezittingen wilde
„ handhaaven.

Aanmerking daar op gemaakt.

Zo min de opgave der oorzaaken van 't Geldgebrek als de einden waar toe deeze Vyf en twintigſte Penning zouden beſteed worden, bleeven buiten aanmerking by hun, die de voorige en tegenwoordige gedraagingen der nu in 's Lands Bewind zittenden, met een oog vol afkeurings beſchouw-

ſchouwden. Zy ſtemden toe dat de *Engelſche* Oorlog, 's Lands Schatkist uitgeput hadt; een Schatkist van welken de Staaten in den aanhef van de Uitſchryving deezer Belasting, met zo veele woorden verklaarden; „ dat in den Jaare MDCCLXXX „ zodanig ten voordeele veranderd was, dat „ zy, binnen korte Jaaren, geweest zou zyn „ in zodanigen allerbloeiendſten ſtaat, als „ waar van in de Jaarboeken der Provincie „ geene voorbeelden zouden te vinden ge„ weest zyn;" maar merkten op, dat deeze Oorlog, met alle deszelfs hoogloopende nadeelen, te wyten was aan de Party, die thans denzelven aanvoerde als een oorzaak van geldgebrek (*). —— Niet min ging het vast, dat de Oneenigheden met den Keizer *Holland* desgelyks eenige Millioenen gekost hadden, zo van wegens de aanſtalte tot Verdediging als van de afkoopingen dier vorderingen; doch ook ten opzigte van dien onvolbragten kostbaaren kryg waren de vermoedens van de oorzaak bekend (†), welke weder voor rekening kwamen van hun, die thans over de berooidheid van 's Lands Schatkist klaagden. —— Erkennen moest men, dat de Oorlog met *Engeland* de maste bron geweest was van het deerlyk verval der *Oost-In-*

(*) Men ſlaa onze *Vaderl. Hist.* naa in de VI eerſte Deelen.

(†) Zie wegens deezen aangevangen en niet voortgezetten Oorlog onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. en ten aanzien der hier aangeſtipte verdenking byzonder bl. 181.

XVII. BOEK. 1787. 1788.

Indiſche Compagnie (*), doch hier omtrent viel het zelfde als ten opzigte van den geheelen Oorlog met dat Ryk aan te merken.

Dat men allerbyzonderst het Geldgebrek toeſchreef aan de ongehoorde uitgaven voor de Binnenlandſche Oneenigheden, kon de toets der waarheid niet verdraagen. Men merkte aan en ſtaafde het met duchtige bewyzen, dat de ſchatten, die de *Engelſche* Oorlog aan *Holland* alleen gekost hadt, winstderving niet medegeteld, bykans *vyftig Millioenen* beliepen; zonder te rekenen 't geen uit de gewoone Fondſen der Admiraliteit, waar in *Holland* het grootſte gedeelte bydraagt, beſteed was; dat de Verſchillen met den Keizer en derzelver gevolgen omtrent *twintig Millioenen* beliepen; terwyl de onkosten door de *Binnenlandſche Oneenigheden* veroorzaakt, hier zo breed uitgemeeten, niet veel meer dan *twee Millioenen* aan *Holland* gekost hadden (†), mits men daar niet byvoege, 't geen dit Gewest, naa de Omwenteling, weder aan die van *Gelderland* en *Utrecht* of aan *Engeland* heeft moeten te rug geeven, wegens

(*) Wy hebben niet naagelaaten in voorige Deelen onzer *Vaderl. Hiſt.* van het verval deezer Maatſchappye telken Jaare te ſpreeken; doch men zie inzonderheid XIX. D. bl. 387.

(†) Men zie de kosten van de Commiſſie te *Woerden* gemaakt, als mede die van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier* en het Burgerveldleger aldaar, in onze *Vaderl. Hiſt.* XV. D. bl. 213—214.

gens de betaaling des Krygsvolks door de Staaten van *Holland* naa Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVII van hunne Betaalinge afgeweezen. LVII. BOEK. 1787.

Welk een drukkende last men op de ſchouderen van *Holland* bleef ſchuiven, mogen wy best vermelden met de woorden der Staaten zelve, by de eerſte gelegenheid, die zich naa de Omwenteling opdeedt, om des te ſpreeken. Immers, by hunne toeſtemming in den Staat van Oorlog voor den Jaare MDCCLXXXVIII, vonden zy zich gedrongen te klaagen, *voor eerst*, „ over den veragterden ſtaat van de „ Finantien der *Admiraliteits* Collegien, „ door de gebreklyke Conſenten en Four„ nisſementen van zommige Gewesten op „ de Petitien voor de zaaken tot de Zee, „ welke tegenwoordig tot die onvoorbeeld„ lyke hoogte opgeklommen waren, dat „ *Holland*, wilde 't zelve het Zeeweezen niet „ in eene totaale verwarring zien vervallen, „ zich genoodzaakt gevonden hadt den „ last der Collegien, in dat Gewest, ge„ heel en al op zich te neemen, en aan „ alle haare behoeftens te voldoen. —— „ *Ten anderen* over de eigendunklyke af„ wyzing van zommige Provincien, wel„ ke niet alleen een goed gedeelte der „ Militie en andere Posten, op haare Re„ partitie gebragt, onbetaald lieten, weder„ om met dit uitwerkzel, dat, tot voor„ koming van verwarring, de Kas der Ge„ neraliteit reeds dikwerf hadt moeten by„ ſpringen om voor te ſchieten, het geen

1788. Klagten van *Holland* over de Geldopbrengingen der andere Gewesten.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ een dier Provincien niet goedvondt zich „ aan te trekken.

„ *Ten derden*, hoe zeer alle Provincien „ hadden moeten overtuigd zyn, dat, om „ zich in postuur te ſtellen tot het voe„ren van den Oorlog, noodzaaklyk nieu„we Troepes hadden moeten aangeworven worden, dat de Troepes op Capi„tulatien moesten worden aangenomen, „ en naa de Reforme aan die Capitulatie „ hadt moeten voldaan worden; nogthans, „ niet tegenſtaande de zekerheid en billyk„heid van dit alles, verſcheide Provin„cien haar Conſent geweigerd, en, in „ den critiekſten tyd van de Republiek, „ het behoud van den Staat aan die wei„gering gewaagd hadden, indien niet in „ andere Provincien, en met naame in „ *Holland en Westfriesland* middelen waren „ gevonden om de ruine van het Gemee„nebest te voorkomen.

„ Dat het even zo geſteld was met de „ Kapitaalen, die genegotieerd hadden moe„ten worden, tot voldoening van 't geen „ men aan zyne Keizerlyke Majeſteit, uit „ hoofde van het geſlootene Tractaat ver„ſchuldigd was; aan 't welk zommige „ Provincien zich zo weinig lieten gele„gen zyn als of zy geene betrekking tot „ het Bondgenootſchap hadden; zo dat „ de Generaliteits Kas met de Intreſen „ dier Kapitaalen bezwaard was gebleeven, „ en waarſchynlyk nog meer bezwaard „ zou moeten worden.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. derhalven re„ den

„ den hadden om van de billykheid der Bondgenooten te verwagten, dat de Vertoogen aan dezelve gedaan niet meer vrugtloos zouden zyn; dat, byaldien de gebrekkige Provincien belang ſtelden in 't behoud van 't algemeen Vaderland; indien zy de Orde de voorkeus gaven boven de verwarring, geene redenen ter wereld ſterk genoeg waren om te verhinderen, dat de zaaken eenmaal op eenen regtmaatigen voet werden gebragt. Dat zelfs het onvermogen der Finantien door zodanige Provincien aangevoerd als eene rede van haare gebrekkige Conſenten en Betaalingen wel in ſtaat was om deeze agterlykheid, voor een korten tyd, te doen verſchoonen; maar nooit kon wettigen eene willekeurige afwyzing of *onttrekking* aan de gemeene Defenſie: en dat in tegendeel deeze Finantieele omſtandigheid, zodanige Provincien, als het grootſte belang by haare redding hebbende, behoorde aan te ſpooren om in de Beſognes ten dien einde aangelegd, alle hinderpaalen uit den weg te ruimen, en uit zich zelven geſchikte en toereikende middelen aan te geeven, waar door zy konden gered worden."

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Naa deezen ouden en zo menigmaal vrugtloozen aandrang beſlooten zy dit ſtuk met eene ingewikkelde klagte over de geringe vrugten der Omwenteling tot nu in Bloeimaand des gemelden Jaars genooten. Althans zy oordeelden, dat die aangemaan-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

de agterlyke Bondgenooten te meer tot het neemen van andere maatregelen zich moesten opgewekt vinden, „ nu de Republiek, als door een wonderwerk, van „ haaren naderenden val was behouden; „ nu zy haare wettige Regeering herſteld „ zag; het Erfſtadhouderſchap, op vaster „ gronden dan ooit te vooren gevestigd „ was; met haare magtige Nabuuren niet „ alleen in Vrede, maar in defenſive Al„ liantien ſtondt; nu alle die voorregten „ haar door de Godlyke Goedheid, als een „ licht uit eene nog zo korts geledene „ duisternis, waren geſchonken, hun Ed. „ Groot Mog. ook mogten *verhoopen*, dat „ het Inwendig Beſtuur van den Staat van „ zulke verderflyke wanordes, als even „ opgenoemd waren, zou worden gezui„ verd, de verſlapte banden der Unie ver„ ſterkt worden; en dat de Bondgenoo„ ten daar toe met elkander, onder de al„ tyd gereede medewerking van zyne „ Doorlugtige Hoogheid, de handen in „ een zouden ſlaan, op dat het voor een „ ieder kennelyk zy, hoe Rust, Veilig„ heid, Regt en Orde de gezegende Vrug„ ten van de Omwending waren (*)." — Dat deeze klagten en aanmaaningen van *Holland*, even als zo veele voorgaande van gelyken aart, meest in de lugt ydelyk vervloogen, zal het vervolg van 's Lands Geſchiedenis leeren.

Niet

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 297—299.

Niet weinig was, gedurende de laatſte Jaaren, in veele Kerkgemeentens binnen *Holland*, in onbruik geraakt het voorſchrift van Voorbidding in de openbaare Kerken voor de hoogere en mindere Overheden in Bloeimaand des Jaars MDCCXLVII vastgeſteld. De Afgevaardigden van *Hoorn* oordeelden zulk eene naalaatigheid te moeten tegengaan en herſtellen. Zy bewerkten eene Vernieuwing van den opgegeeven Bidregel, ryklyk, naar gewoonte, opgevuld met de in het gebed wanvoeglyke Tytels der onderſcheide Regeeringswaardigheden. — Hier van werd allerwegen aanſchryving gedaan, met last aan de Schouten en Bailjuwen, om wel ſcherplyk agt te geeven op de volbrenging van dit Staatsbeſluit, en de zodanigen die daar in naalaatig mogten zyn, of zich daar onder, op eenigerlei wyze, oneerbiedig of onbehoorelyk gedraagen, naar bevind van zaaken, te ſtraffen (*). LVII. BOEK. 1787. 1788. Bepalingen wegens het Publiek Gebed.

Zo bragt men Leeraars in de noodzaaklykheid, om, wilden zy geen gevaar van aanbrenging loopen, want het ontbrak niet aan Verſpieders en Luistervinken by de zodanigen, die, wegens hunne Patriottiſche denkwyze, bekend ſtonden, zich naar dit voorſchrift te ſchikken. Wilden zy het on-

(*) *Reſol. van Holl.* 17. Oct. 1787. 't Is der moeite waardig na te ſlaan, wat WAGENAAR wegens dit bidden in de Kerken, en de geſchillen dswegen optekent, *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl 57. enz. Dit maakte, als 't waare, een Schibole uit van Stadhouderlyke en Stadhouderlooze tyden.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

onbezwaard doen, dan moest 'er een omweg by gebruikt worden, bezwaarlyk of geheel niet voegende by het ſtaatlyk bedryf des Gebeds. De meesten hielpen 'er zich af met eene bloote voorleezing van het Voorſchrift in het Staatsbeſluit, 't welk geenzins ernstwekkend was, en zagen zy veel maalen, ondanks het gegeeven Verbod, onder dit gedeelte des zogenaamden Gebeds, de doorſteekendſte tekens van kleinagting, by de Mannen door het laaten zakken hunner Hoeden, en by de Vrouwen, door het digtſlaan haarer Waaijers, om van andere, meer geraas maakende bedryven, niet te reppen. Aanſtootelykheden, waar toe zulk een Voorſchrift aanleiding gaf. Wy zeggen niet te veel als wy 'er byvoegen, dat dusdanige inrigtingen, gepaard met de reeds gemelde vermenigvuldiging der Eeden, van eene allernadeeligſte uitwerking waren op de Godsdienſtige begrippen des Volks, en valt 'er geen twyfel aan of zy hebben het haare toegebragt tot eene los- en ligtzinnigheid omtrent den Godsdienst, by de Landzaaten die gebruik en misbruik niet van elkander onderſcheidende, eerlang alles wat dien eertyds hier te Lande geëerbiedigden naam Godsdienst betrof voor ſpel en een louteren vond van Staatkunde hielden. Dan wy moeten hier over niet uitweiden, deeze wenk is den nadenkenden genoegzaam (*).

By

(*) Wie het beste over dit en andere misbruiken van den Godsdienst in den Burgerſtaat gemaakt, wil

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Voorſtel van *Schoonhoven*, wegens gemaakte veranderingen in het Godsdienſtige.

By het geen men min of meer als daadlyk door de Patriotten ſtrydig met de oude inrigtingen van Kerk en Burgerſtaat ingevoerd, oordeelde, liet men het niet berusten, louter ingebeelde en gewaande misdryven van deezen aart haalde men op, en bragt ze ter Staatsvergaderinge. Een voldingend bewys hier van leverde *Schoonhoven* op, als die Stad, op den drie en twintigſten van Wynmaand, naa de Omwenteling, met het voorſtel ter baane tradt; „ hoe de overheerſchende kabaal, niets te „ heilig agtende, wanneer het ſlegts, naar „ hunne denkbeelden, kon ſtrekken om haare Party te ſterken, zich niet ontzien „ hadt om ook haare handen te ſlaan aan „ die geheiligde Maximes, door welke, „ aan de eene zyde, de waare Hervorming de Godsdienst, zo als dezelve by het „ Synode Nationaal te *Dordrecht* van de „ Jaaren MDCXVIII en MDCXIX was vastgeſteld geworden, en tegen alle inkruipzelen van ſchadelyke Leeringen beveiligd; en aan den anderen kant aan de „ *Geconniveerde* Godsdienſten alle middelen „ tot Uitſpatting en ongeoorloofde Inkruipzelen en Nieuwigheden benomen „ wa-

wil leezen, raadpleege de Antwoorden van van Rees, Hesselinck, Feith en Rogge, op de Vraag van Teylers *Godgeleerd Genootſchap* over den *Invloed van het Burgerlyk Beſtuur op zaaken van den Godsdienst* in het XVII. Deel der Verhandelingen dieſs Genootſchaps, in den Jaare 1797 uitgegeeven.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ waren; en hoe, langs deezen weg, en
„ met alle deeze heillooze oogmerken, eene
„ *menigte* van Staatsreſolutien waren geno-
„ men, door welke de oude Maximes,
„ welke zo lang de proef hadden uitge-
„ ſtaan, den zuiveren en boven alles dier-
„ baaren Godsdienst zo langen tyd bevei-
„ ligd en den Lande zo veel heils en ze-
„ gens aangebragt hadden, zo niet geheel
„ en al den bodem waren ingeſlaagen,
„ ten minſten aanmerkelyk verzwakt en
„ kragtloos gemaakt.

„ En daar, onder den zegen van Hem,
„ die alles regeert, niets meer geſchikt is
„ om den Lande heil aan te brengen dan
„ de bewaaring van den Hervormden
„ Godsdienst, ſtelden zy hun Ed. Groot
„ Mog. voor eene Commisſie te benoe-
„ men, uitdruklyk gelast, om alle zoda-
„ nige Staatsreſolutien als geduurende de
„ ongelukkige Overheerſching op het ſtuk
„ zo van den Hervormden als van de Ge-
„ conniveerde Godsdienſten genomen wa-
„ ren, te herzien, dezelve met de oude
„ en beproefde Maximes te vergelyken,
„ daar van een breed Verſlag te doen: ten
„ einde alle zodanige Staatsbeſluiten, als
„ tegen die Maximes inliepen, mogten
„ worden verworpen, en de waare Her-
„ vormde Godsdienst tegen alle Aanvallen,
„ Inkruipzelen en Niewigheden beveiligd,
„ even ongeſchonden aan de Naakomeling-
„ ſchap mogt overgeleeverd worden, als
„ zy dezelve van hunne Voorvaderen ont-
„ vangen hadden."

Van

Van *ingebeelde* en *gewaande* Misdryven der Patriotten ſpraaken wy, en haalden daar toe deezen voordragt aan; doch wy zouden niet te verre gegaan zyn met ze *verzonnen* genoemd te hebben: immers geen Ontwerpen zyn 'er, vóór de Staatsomwenteling, ontdekt, waar uit blyken konde, dat de zaak van den hier te Lande gevestigden Hervormden Godsdienst gevaar liep, het zy van verbastering, het zy van het oogmerk om eene gemengde Regeering van Hervormde en andere Regenten in te voeren (*). Men zal voorſtellen, daar toe ſtrekkende, in Staats- of Vroedſchaps Vergaderingen gedaan, vrugtloos zoeken. In de Beſluiten by den Staat, of by Stadsregeeringen genomen, aan de *Roomschgezinden* ontſlag der Recognitien of Welkomſten voor Hoofdofficieren of Bailjuwen verleenende, of hun ontheffende van gemeene Landslasten, waar van andere Godsdienſtige Geſtichten of Armenkaſſen, reeds voor lange ontheeven waren, is niets zodanigs te vinden: hoogst genomen zyn de *Roomschgezinden* in die Jaaren, tot zekere Burgerampten en Schutterlyke Bedieningen, van welken zy voorheen waren uitgeſlooten, toegelaaten, en, daar dit het verſte ging, met uitgedrukte voor-

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. Aanmerkingen op dit Voorſtel.

(*) In de *Acte van Verbintenis eenige Vaderlandſche Regenten*, dat zo veel opziensbaarend ſtuk, was men met ronde woorden voor de handhaaving van „ den waaren Christlyken Gereformeerden „ Godsdienst, zo als dezelve in de Publieke Ker„ ken deezer Landen geleerd werd," uitgekomen. Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 294.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

voorbehouding van 't geen den Staat, of de Gereformeerde Godsdienst betrof (*). — En zal men nergens eenig spoor kunnen vinden van nieuwe Voorregten, ten dien tyde, in *Holland* aan de *Remonstranten*, *Lutherschen* of *Doopsgezinden* gegeeven.

Bedoeling van 't zelve.

Het Voorstel, toegeschreeven aan den zich zelven zeer ongelyken VAN NOOTEN, hadt geen ander doel, dan om het Gemeen, naar den ouden styl, te verblinden met een valschen yver voor de zogenaamde Regtzinnigheid, en de nu onderliggende Party by 't zelve op 't haatlykst af te schilderen. Hier om bedienden zy zich van algemeene bewoordingen, traden in geene byzonderheden, of weezen zelfs maar van verre en met een wenk Besluiten aan, op welke die Voorgeevens zouden rusten. — Trouwens dit Voorstel werd by de Staaten overgenomen, en vondt dien byval niet als een tweede, ten zelfden tyde, gedaan.

Wegens het houden van de *Zuidhollandsche*

Onmiddelyk op het even bygebragte lieten die van *Schoonhoven* volgen; „ En „ daar niet moeilyk door te zien was ge„ weest, hoe diezelfde overheerschende „ Ka-

(*) Dat hier het Besluit van de Stad *Alkmaar*, by voorbeeld, spreeke, 't zelve luidt woordlyk, „ dat voortaan tot Officiers, Onderofficiers, en „ Rotmeesters van de Stads Schuttery, tot Dekens „ en Raaden van Gilden of Ambagten en tot „ *Stads Officianten*, tot de laagere soort behoorende, en *geen de minste betrekking hebbende op de* „ *Regeering der Stad*, *of op de Gereformeerde Religie*, ook lieden van den *Roomschen Godsdienst* „ zouden mogen worden aangesteld." *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1310.

„ Kabaal, door derzelver Intrigues, zoda- BVIL
„ nige Directie heeft weeten te houden, BOEK.
„ dat de gewoone beurt van de Stad *Bre-* ——
„ *da* om het *Zuidhollandſche Synode* binnen 1787.
„ haare muuren te zien vergaderen, on- 1788.
„ der allerlei ſchoone Pretexten, doch in *ſche Syno-*
„ de daad alleen om zyne Doorluchtige *de* te
„ Hoogheid, als Heer van *Breda*, te hoo- *Breda.*
„ nen, was voorbygegaan, ſtelden zy
„ voor of hun Ed. Gr. Mog. niet zouden
„ behooren te beſluiten, dat het eerst te
„ houden Synode van *Zuidholland* binnen
„ de Stad *Breda* zou worden vergaderd." Terſtond werd vastgeſteld, dat de *Chriſtelyke Synode van Zuidholland*, in den aanſtaanden Jaare, op eenen nader te bepaalen tyd, binnen *Breda* zou worden gehouden (*). —— Thans mogt het niets baaten het te vooren met veel voegelykheids aangedrongene, hoe verſcheide aanzienlyke en zelfs ſtemhebbende *Hollandſche* Steden, of geheel niet, of ſlegts by beurten, die Kerklyke Vergadering binnen haare muuren, zagen byeenkomen; en hoe ongerymd het dan ware, dat eene Stad, die noch ſtem in Staat hadt, noch zelfs eigenlyk tot *Holland* behoorde, dat voorregt, om de elf Jaaren, even als de ten deezen opzigte meest bevoordeelde ſtemmende *Hollandſche* Steden, genieten moest, om den wille des Barons, die, gelyk zyne Voorzaaten, onder de Oranjegezinde Kerklyken den naam droeg van *Beſchermer van den Her-*

(*) *Reſol. van Holl.* 23. Oct. 1787.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Hervormden Godsdienst en *Voedſterheer der Kerke.* Eertytels, door de vleijery bedagt en leevendig gehouden in Stadhouderlyke tyden, en thans op nieuw, by herhaalinge ten ſterkſten uitgetrompet, als grootlyks ſtrekkende om een groot deel der Ingezetenen, door die grootsch klinkende woorden, ten voordeele van den Stadhouder te begochelen. Eertytels waar op veel zou vallen aan te merken; doch dit zou ons te verre van het plan onzer Geſchiedenisſe verwyderen, 't geen wy, ten opzigte van de algemeene zaaken, *Holland* betreffende, hier mede voldaan rekenen.

VADERLANDSCHE HISTORIE.

AGT EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. Geſchapenheid van 's Gravenhaage voor oproerige gebeurtenisſen. Afkondigingen daar tegen. De Kerkleeraars HERINGA *en* MUILMAN *in beſcherming genomen en vergund hun Dienstwerk te volbrengen.* HERINGA *predikt ongeſtoord;* MUILMAN *niet.* NIEUWLAND *en* FRIESWYK *van eene beſchuldiging ontheeven. Smaad den Raadsheer* BAALDE *ongeſtraft aangedaan. Aanduiding van andere oproerige Bedryven. Gerugt, wegens Geweeren en Stroppen by de Patriotten, valsch bevonden.* DOUGLAS *te Hondsholredyk herſteld, en* VAN DER POT *ingedaagd. Zaaken die der Haagſche Burgery tot voldoening ſtrekten. Staats- en Stadhoudersgezinde Societeit in 's Gravenhaage. Toeſtel tot de viering van den Jaardag des Stadhouders. Hoe denzelven gevierd. Hoe die der Prinſesſe. De Jaardag der Omwentelinge gedagt. Beide de jonge Prinſen worden Rid-*

LVIII. BOEK.

ders van St. Joris. In 's Haage ingedaagde Perſoonen. Smeekſchrift van honderd vyf en twintig Haagſche Burgers. Ontſchuldigingen in de Nieuwspapieren geplaatst. De Schuttery herſteld. Zwaarigheid wegens de Magiſtraatsbeſtelling aldaar weggenomen. Oprigting van het Haagſche Genoodſchap voor den Christlyken Godsdienst. Delft blyft in angst. Aan nieuwen moedwil blootgeſteld. Regeeringsverandering. Geſchil over het Schoutſchap beſlist. Voorſlag om buitengewoone Perſoonen tot het Scheepensampt te benoemen. Beſluit daar op. Indaaging veeler Burgeren. FRANS WILLEM BUYZER *leevert een Verzoekſchrift van Onderwerping in. 's Hofs gunſtig antwoord.* ONDERDEWYNGAARDS *Gedrag ten zynen opzigte.* BUYZERS *tot. Eerepenning van het Schutterlyk Gezelſchap. Geſteltenis te Haarlem. Vraagen wegens het Nieuwe Stads Regeerings Reglement den Stadhouder gedaan. Hoe beantwoord. Voorſtel van Regenten deswegen by Staaten van Holland. Het Reglement wordt by hun verworpen. Bedankende Regeeringsleden. Oproeping der Burgeren by de komst der Regeeringsveranderaaren. Verzoekſchrift eeniger Burgeren tot de aanblyving der thans zynde Regeeringsperſoonen. Aanmerking daar over. Hoe het bejegend werd. Schampere taal Haarlem deswegen te gemoete gevoerd. Eenige op nieuw aangeſtelde Regeeringsleden bedanken. Nieuwe Regeeringsperſoonen van elders ingevoerd, met een ſcherp vermaan. Tergend gedrag omtrent de Haarlemmers. Nieuwe Plaatsvervullingen. De Schuttery veranderd. De Voor-*

Voorzorg der Regeering komt op kleinigheden neder. Feestdagen daar gevierd. Aanhoudende blyken van de Patriottiſche denkwyze der Haarlemmeren. Bezwaar der Stad door het ingelegerd Krygsvolk. Woelingen te Leyden. Regeeringsverandering. Aanmerkingen gevallen op eenige aangeſtelde Regeeringsleden. Haatlyk gedrag van twee Regenten. 't Gedrag des Hoofdofficiers VAN HEUSDEN. *Pracht by de Feestvieringen. De Leyderdorpers ſlaagen niet in eene bedoelde Regeeringsafzetting. Strengheid des Stedehouders* PAGENSTECKER *te Voorburg. Het voorgevallene te Zoetermeer met den Oud-Remonſtrantſchen Leeraar* PIETER VAN DEN BOSCH *en diens Weduwe. Wat eenige Kerkleeraars in die ſtreek overkwam. Geſteldheid te Dordrecht. Eerbetooning aan de Pruiſen. Regeeringsverandering. Bepaaling omtrent de Goede Luiden van Achten naa de Omwenteling. Eene Acte van Conventie te dier Stede vernietigd. Het gebeurde in Oud-Beyerland en omſtreeks Dordrecht. Regeeringsverandering te Gouda. Eenige Regeeringsleden uiten zich vrymoedig op het ſtuk der Regeeringsverandering. Voorſtel van* JACOB BLAAUW *deswegen.* N. TYSSENS *verklaaring daar over.* CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE *ſchryft deswegen. Verzoekſchrift by Staaten van Holland tegen* VAN TOULON *ingediend. Hoe* T. VAN DER HOEVEN *vrugtloos tegen hem yvert. Onveiligheid voor de Patrioten te Gouda. Rustbewaaring in Rotterdam beloond. De rust is er zo groot niet als men opgaf. Schennis aan het Huis van den Burgemeeſter*

LVIII. BOEK.

ter ELZEVIER *gepleegd. Den Pruisſen by hun uittocht begiftigd. Het gedrag der Pruisſen te Rotterdam ontvouwd. Beſluiten by de Regeering weder aanvaardenden Raad. Magiſtraatsbeſtelling aan zyne Hoogheid gezonden. Antwoord van zyne Hoogheid. Verkiezing door hem gedaan. Verklaaring der aftreedende Schepenen en Mannen van Schieland. Last tot onderzoek der Amptenaaren en Suppoosten. Afzettingen hier uit geboóren. Bepaalingen van de Drukpers. Ingediende Bezwaaren by de Regeeringsveranderaaren. Welke aangenomen, en welke van de hand geweezen worden. Klagten tegen de Lutherſche Leeraars* BOON *en* SCHEFFERS. *Regeeringsperſoonen, die van hunne Ampten vervallen verklaard worden. Aanmerking omtrent een en ander der nieuw aangeſtelde Vroedſchappen.* GEVERS, BOGAERT *en* VINGERHOED *verzoeken te vergeefsch in de Amnestie begreepen te worden. Dit doet ook* H. A. KREET *met een ſlegten uitſlag.* VAN BEEFTING *en* FRESCARODE *van de vervolging uitgezonderd.* KAAT MOSSEL *ontſlaagen en beloond. De Rotterdamſche Schuttery herſteld. De Jaardag der jonge Prinſeſſe daar gevierd. Die des Stadhouders gedagt. Komst der Vorſtlyke Familie te Rotterdam. De Jaardag der Prinſeſſe vereerd.*

1787. 1788. Stoffe van dit Boek.

In ons laatstvoorgaande Boek hebben wy, te meermaalen, met een enkel woord, gerept, dat een bepaalder beſchouwing van het gebeurde in eenige Steden en Plaatzen van

van *Holland*, tot nadere ſtaaving zou dienen van 't geen het algemeen Verſlag der Staatsverrigtingen, daar in ontvouwd, ons aan de hand gaf. Hier toe is het Boek, 't geen wy thans aanvangen, beſtemd, en twyfelden wy niet aan de Hofplaats *'s Gravenhaage*, en den omtrek, als het middenpunt van veele Beweegenisſen en Bedryven, in dit Gewest, de eerſte plaats te geeven, en onze gedaane belofte te volbrengen (*).

Geene Plaats in geheel het Gemeenebest hadt, door het langduurig afweezen des Stadhouderlyken Hofs, grooter ſchade in veelvuldig vertier geleeden; geene plaats was meer opgevuld met gemeen Volk dat Huis toegedaan, dan *'s Gravenhaage*, nergens ook mogt men, diensvolgens, by de Staatsomwenteling, zich meer veranderings, gepaard met bedryven, een losbandig Gemeen eigen, voorſtellen, en verwagten, dat de uitbundigheid geëvenredigd zou weezen aan het bedwang waar in het Oranjegezind Volk, eenen tyd lang, gehouden was, en de ſnaaren geſpannen waren om Vreugdebetoon, met Baldaadigheden af te wisſelen. 't Vooruitzigt hier van deedt eene Waarſchuwing tegen Ongeregeldheden en Rustverſtooringen, van zyne Hoogheid zelve, gehooren worden (†). Derzelver ſchennis en aanhoudende overtreeding maakte kort opeenvolgende herhaalingen, met ſterker aandrang, noodzaaklyk,

Geſchapenheid van *'s Hage* voor oproerige beweegenisſen. Afkondigingen daar tegen.

zo

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 206.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 207.

LVIII. BOEK 1787. 1788.

zo van wegen zyne Hoogheid zelve als van het Hof van *Holland*, en, ten blyke van de ontembaarheid diens moedwils ſtrekte een veel laater nog ſterker, in het volgend Jaar (*).

De Kerkleeraars HERINGA en MUILMAN in beſcherming genomen en vergund hun Dienst te volbrengen.

De optelling en het vermelden van byzondere gevallen, waar in ſmaad- en ſchimpluſt, overlast en gewelddaadigheid beurtlings elkander afwisſelden, en de Hofplaats bykans onbewoonbaar maakte voor Patriotschgezinden, zou een afzigtige en door eenzelvigheid verveelende ſchryfſtoffe opleeveren. Nogthans kunnen wy niet voorby, met onderſcheiding, te gewaagen van 't geen twee der Hervormde Leeraaren in *'s Gravenhaage* JOANNES HERINGA en WIGBOLD MUILMAN wedervoer. Beide deeze Kerkleeraars hadden zich, door hunne Patriottiſche denkwyze, van hunne Amptgenooten onderſcheiden, en den haat der *Haagenaaren* dermaate op den halze geladen, dat zy hunne Amptsbediening niet konden volbrengen, noch zich, buitens huis, veilig rekenen voor ſchennis.

HERINGA leeverde een Verzoekſchrift in aan den Hove van *Holland* en de Magiſtraat van *'s Gravenhaage*, om door dezelve, wat zyn Perſoon, Huis en Goederen betrof, in byzondere beſcherming te mogen genomen worden; als mede, dat zy hem, door eene genoegzaam ſterke voorzieninge, in zyne openbaare Bediening zouden

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5161. 5211. en 1788. bl. 681.

den handhaven; ten einde daar in niet langer, door ongeoorloofde aanvallen en bedreigingen, verhinderd te worden. LVII. BOEK. 1787. 1788.

De Kerkenraad, berigt geevende op dit hun door 't Hof en de Magiſtraat ter hand geſteld Verzoek des Leeraars, verklaarde, „ dat by denzelven geene Beſchuldigin„ gen, hoe genaamd van eenige Misdaad, „ veel minder eenige Bewyzen tegen den „ Leeraar HERINGA waren ingebragt; „ ſchoon 'er eenige algemeene ſtukken in „ den Kerkenraad ingekomen waren; doch „ die egter niemand in 't byzonder raak„ten, weshalven 'er ook geene Kerklyke „ Procedures over dezelve konden aange„ vangen worden." In gevolge waar van die Kerkenraad geene zwaarigheid maakte eerbiedig te verzoeken, dat aan den wensch en begeerte van den Leeraar HERINGA, op de best mogelyke wyze, mogt voldaan worden.

HERINGA's Amptgenoot, MUILMAN, die nevens hem in 't zelfde lot deelde, hadt denzelfden weg om beveiligd, en in zyn dienst gehandhaafd, te worden, ingeſlaagen, en droeg een zelfde getuigenis van den Kerkenraad weg. Beiden gingen zy een ſtap verder, gaven het Hof en de Magiſtraat te kennen hunne bereidvaardigheid tot het afleggen van eene Verklaaring, by welken zy beloofden en aannamen, „ om, by aanhoudenheid, voortaan, „ in allen opzigte, aan zyne Doorlugtige „ Hoogheid en het Vorſtlyk Huis van „ *Oranje* en *Naſſau* dien eerbied en die

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ gehoorzaamheid te zullen betoonen, welke ieder goed en getrouw Ingezeten van „ den Lande aan eenen Vorst, wien door „ de Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, den éénigen Souverain deezer „ Provincie, die hooge Waardigheden, „ welke Hoogstdezelve is bekleedende, in „ deeze Provincie erflyk zyn opgedraagen, en aan Hoogstdeszelfs Doorlugtig „ Huis verfchuldigd is (*)."

Op deeze Onderrigtingen en Verklaaringen werd aan de begeerte dier beide Leeraaren voldaan, en elk, by openbaare afkondiging, vermaand en gewaarfchuwd, geen dier Leeraaren, in het waarneemen van hun Predikampt, of ander Dienstwerk op eenigerlei wyze, te verhinderen, of eenige belemmeringen, hoe genaamd, en onder welk voorwendzel ook, toe te brengen. Dit werd geftaafd door de meermaals herhaalde bedreigingen tegen Rustverftoorders. Dan liet het Hof en de Magiftraat aan allen en een iegelyk Lidmaat der Gereformeerde *Haagfche* Gemeente vry, om, zo zy meenden, iets ten bezwaare deezer Predikanten te hebben, zich deswegen, met onthouding van alle eigendunklyke en onbehoorelyke feitlykheden, op eene wettige wyze, ter behoorelyker plaatze te vervoegen (†).

Wan-

(*) Op eene dergelyke verklaaring werd ook de Leeraar der Hervormde Gemeente te *Hazárswoude* in zyn dienst gehandhaafd. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 61.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 15. en 16.

Wanneer die Waarſchuwing, op den één en twintigſten van Wintermaand, beraamd, den vyf en twintigſten was afgeleezen, hervatten 's volgenden Zondags, de beide Leeraaren hun openbaar Dienstwerk. By HERINGA, die de Morgenbeurt in de Kloosterkerk waarnam, liep alles geregeld af, hoewel de Kerk opgepropt was met Toehoorderen, door nieuwsgierigheid veel al derwaards gedreeven. Schoon dit iets goeds ſpelde voor 's Mans Amptgenoot, die de Naamiddagbeurt in de Nieuwe Kerk hadt, beantwoordde de uitkomst in geenen deele aan die verwagting. Naauwlyks hadt MUILMAN den Predikſtoel beklommen, of 'er ontſtondt eene groote beweeging in de Kerk, met zo veel geraas gepaard, dat men geen woord uit 's Leeraars mond verſtaan kon. By het eindigen van die zo balddaadig geſtoorde openbaare Godsdienſtoefening rotte de menigte zamen, deedt MUILMAN alle ſmaadheden aan, voor welke Onderſchout en Dienaars hem niet beveiligden. Onvoegelyk werd hy op den weg na zyn huis gevolgd door een tierende hoop, geſtadig ſchreeuwende het geliefde woord van den dag in de Hofplaats, *Kees de Hal uit!* Een wagt van Krygsvolk daar post gevat hebbende, beveiligde hem in de eindlyk onder zo veel ſmaads bereikte wooning (*).

LVII. BOEK. 1787. 1788.

HERINGA predikt ongeſtoord; maar MUILMAN niet.

Eene mishandeling die MUILMAN op 't ver-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5930.

LVII. verlies zyner gezondheid te ſtaan kwam.
BOEK. Zyn Amptgenoot HERINGA gewaagde, by
—— het bekendmaaken van diens overlyden,
1787. eenigen tyd daar naa, van deeze waarſchyn-
1788. lyke oorzaak. Eene veelgewaagde aan-
duiding. Hy kon deswegen 's Hofs beris-
ping niet ontgaan, noch de vermaaning
om zich voortaan voorzigtiger te gedraa-
gen. Geestig en ſcherp was het antwoord
hier op door HERINGA gegeeven; „ dat
„ hy voor het vervolg niet in de verzoe-
„ king zou behoeven te komen, om den
„ dood zyner Amptgenooten, op die wyze,
„ te herinneren!" —— Althans zou hem
deeze verzoeking niet overkomen by het
afſterven zyner Amptgenooten NIEUW-
LAND en FRIESWYK, omtrent welken wel-
eer het beſluit viel van Gecommitteerde
Raaden, „ om een waakzaam oog te hou-
„ den op die beide *Haagſche* Predikanten,
„ welke, zo in hunne Leerredenen, als in
„ hunne Gebeden, de Gemeente tot het
„ deelneemen in de verſchillende Begrip-
„ pen uitgelokt en aangezet, en alzo van
„ den Predikſtoel het ſmeulend vuur van
„ Oproer, meer en meer aangeblaazen
„ hadden." Tegen dit Beſluit bragten Af-
gevaardigden van *Delft*, naa de Omwente-
ling, eene bedenking in ter Staatsvergade-
ringe om Gecommitteerde Raaden te vol-
magtigen tot het buiten werking ſtellen van
dit beſluit. Zulks geſchiedde onverwyld
met kennisgeeving aan die Leeraaren,
dit zy van de ſchandvlek, in den Jaare

MDCCLXXXVI

MDCCLXXXVI op hun geworpen, thans geheel gezuiverd waren (*). LVII. BOEK.

Ongeſtraft bleef de boven vermelde aangerigte ſtoorenis van de openbaare Godsdienſtoefening, en het leed den eenen Leeraar aangedaan; zoo ook eene openlyke mishandeling, op dat wy 'er die ten voorbeelde, byvoegen, van den Heer BAALDE, Raadsheer van het Hof van *Holland*, dien wy als Secretaris der Staatsbezending te *Rotterdam* aantroffen. Niet lang naa de Omwenteling met zyne Huisvrouwe over het Buitenhof wandelende, werd hem de Oranjeſtrik van den hoed geſlaagen door een onverlaat, die, onder een vloed van ſcheldwoorden hem toevoegde, „ dat hy on„ waardig was die Heilige Kleur te draa„ gen!" Eene ſtraatſchennis en belediging, welke eene zeer groote zamenrotting van eene die mishandeling toejuichende menigte ten gevolge hadt. Hoe zeer nu dit geval, van welk eenen kant beſchouwd, zonder eenigen den allerminſten twyfel, volgens de herhaalde Waarſchuwingen, hoogſt ſtrafwaardig was; hoe zeer de Heer BAALDE aan den Fiscaal 'T HOEN den ſchuldigen Perſoon, met alle de omſtandigheden, opgaf, en dus de veelal gebruikte uitvlugt van de onbekendheid des beledigers wegnam, werd 'er niets tot onderzoek te werk geſteld. Waar op die braave Man, ſchoon zelve een Lid der Hooge Juſtitie, geen regt heb- 1787. 1788. Smaad den Raadsheer BAALDE ongeſtraft aangedaan.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 185—169.

LVIII. BOEK. hebbende kunnen verkrygen, bedankte voor zyn post, en zich buiten 's Lands begaf.

1787. 1788. Om geen meer ſtaalen van de oproerigheid des *Haagſchen* Gemeens onder 't ooge te brengen, herinneren wy onze Leezers aan 't geen die ſchendzieke hoop den *Franſchen* Afgezant ST. PRIEST deedt wedervaaren (*); en hoe deeze bende, als zich niet genoeg kunnende verzaadigen in de Hofplaats zelve, het nabuurig *Delft* het ontzettendst en roof- en plunderziekst bezoek gaf (†). — Die zelfde of ſoortgelyk een Volkshoop, vergezeld van Krygsvolk, vergenoegde zich niet met de ſchennisſen in *'s Gravenhaage*; maar in den omtrek, ten Plattenlande, pleegden zy de verregaandſte Geweldenaaryen, zo met Huisplunderingen, Glazen inſmyten als anderzins, blykens een daar tegen uitgevaardigde Publicatie van zyne Hoogheid en het Hof (§). Het nabuurig *Voorburg* leeverde, in Wynmaand, het vertoon op van een vyftiental geplunderde Huizen der Patriotten, van het Regthuis als mede de Buitenplaats van den geweezen en uitgeweeken Gecommitteerden Raad BOGAARD van *Rotterdam*. Het ſarren der *Prinsgezinden* hadt de drift eens Knegts in 't Regthuis dermaate ontſtooken, dat 'er manſlag uit volgde, 't welk aanleiding gaf tot gemelde ſchennis, door ee-

Aanduiding van andere oproerige bedryven.

(*) Zie hier boven bl. 56. *enz.*
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XVI. D. bl. 224.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 283.

eene Ruiterbende uit *'s Gravenhaage* geſtuit (*). LVIII. BOEK.

Argwaan, verdenking en loſe praatziekte verſpreidde in *'s Gravenhaage*, korten tyd naa de Omwenteling, gerugten, aangaande het vinden van Moordgeweeren, Stroppen en andere zaaken, welke een moorddaadig opzet zouden te kennen geeven, in de huizen van zodanige Perſoonen, welke betrekking gehad hadden tot het aldaar vernietigde Genootſchap van Wapenhandel. Hoogst liet 'er zich het Gerecht aan gelegen leggen, om, in het zekere, onderrigt te worden van de waarheid of onwaarheid dier gerugten; ten einde, indien dezelve waar mogten zyn, daar omtrent ter ſtrenge ſtrafoefening te treeden; of, indien ze valſch mogten bevonden worden, het verder verſpreiden van dezelve, 't welk nergens anders toe kon dienen, dan om de gemoederen meer en meer te verbitteren, te ſtuitten, en tegen de kwaadwillige verſpreiders ter ſtrafoefening te treeden. — Ingevolge hier van hadt het Hof den Procureur gelast, desaangaande de noodige opſpeuringen te doen. Naardemaal, uit de ingekomene beſcheiden, aan den Hove, nog niets van de waarheid dier gerugten was gebleeken, vondt het goed, by openlyk gedaane Waarſchuwing, een iegelyk te vermaanen, om zich door geen ongegronde Gerugten te laaten opzetten, en

1787. 1788. Gerugten wegens Geweeren en Stroppen by de Patriotten, valſch bevonden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5276.

en om al het geen hun, aangaande het vinden van Moordgeweeren en Stroppen, of andere zaaken, welke een moorddaadig opzet zouden te kennen geeven, kenlyk mogt zyn, of worden, in plaats van hetzelve onder zyne Medeingezetenen, ter vermeerdering der verbittering, te verſpreiden, hoe eer hoe liever, te brengen ter kenniſſe van den Procureur Generaal over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, op dat deswegen de noodige naſpeuringen zouden kunnen gedaan, en het regt van de hooge Overheid ter ſtrafoefeninge, waargenomen worden (*).

DOUGLAS te *Hondsholredyk* herſteld en VAN DER POT ingedaagd.

De Bailjuw en 's Prinſen Rentmeester ABRAHAM DOUGLAS, te *Hondsholredyk*, door het Vliegend Legertje gevangen genomen, en op *Endeldyk* de Buitenplaats des Heeren CORNELIS VAN DER POT in bewaaringe gebragt (†), zag zich met de Omwenteling geſlaakt, en werd door de Ingezetenen van gemelde plaats, als mede van *'s Graveſande* en *Naaldwyk*, op het plegtigst, ingehaald. Wathaast werd door hem aan den *Hondsholredykſchen* Geregtsbode volmagt verleend, om alle Goederen en Effecten van den toen voortvlugtigen VAN DER POT, onder die Regtbank gelegen, in beſlag te neemen, en deezen Heer in te daagen (§).

Gtoo-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 175.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 241.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5279. en voor 1788. bl. 467.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Groote voldoening ſchonk het aan het *Haagſch* Gemeen, dat de *Hollandſche* Lyfwagt te voet weder optrok met de eertyds gebruiklyke Vaandels, voor eenigen tyd afgeſchaft, waar in of het Wapen of de Naamletters van zyne Hoogheid praalden; dat der Officieren Ringkraagen met dat Wapen voorzien waren, en de Staten Bodems van *Holland* het weder op hunne Buſſen droegen (*). Ook ſmaakte het genoegen in de ſchikkingen op de Wagten en Krygseerbetooningen, en de by hen heilige *Stadhouders Poort*, omtrent welke reeds vroeg in de eerſte dagen des Herſtels zo veel te doen geweest was (†). — Voor de aangeboden herſtelling der afgedankte *Cent Suiſſes* hadt zyne Hoogheid bedankt (§).

Zaaken die de *Haagſche* Burgery tot genoegen ſtrekten.

Hadt men in de Hofplaats reeds vóór de Omwenteling onder het opzigt des Graaven VAN BENTINCK, een *Opregte Vaderlandſche Societeit*, in tegenſtelling der *Vaderlandſche Societeit*, doen ſtandgrypen, en 'er nog eene in 't einde bygevoegd (**), men bragt 'er nu, in Slachtmaand, naa de Omwenteling, eene tot ſtand, die ten naam voerde *de Staats- Stadhouderlyke en Stadsge-*

Staats en Stadhoudersgezinde Societeit aldaar.

(*) *Reſol. van Holl.* 25. en 28. Sept. 1787. Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 120. en XI. D. bl. 416. 418.

(†) *Reſol. van Holl.* 3. Dec. 1788. Men ſlaa het voorgevallene omtrent deeze Poort naa in onze *Vaderl. Hist.* XII D. bl. 7. *enz.*

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 25.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 73. *enz.*

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

gezinde *Burger-Societeit*, grootendeels onder het beſtuur ſtaande van Regeeringsperſoonen in 's *Gravenhaage* (*).

Toeſtel tot de viering van den Jaardag des Stadhouders.

De eerſte Verjaardag des Stadhouders, die naa de Omwenteling aanlichtte, door geheel het Land gevierd, werd in de Hofplaats by uitſtek gedagt. Eene Waarſchuwing van het Hof van *Holland* en de Magiſtraat van 's *Gravenhaage* ſchreef den Burgeren de wyze voor op welken zy allen hunne Huizen ten minſten te verlichten hadden, gepaard met het gewoone Verbod van, geduurende die Verlichting, eenige vuurwerken af te ſteeken. De toebereidzelen kondigden een luisterryken avond en nagt aan. Pragt en kostbaarheid traden te voorſchyn. Niet alleen werden op de aanzienlykſte Plaatzen, en in de voornaamſte Straaten, de Illuminatien, in eenen nieuwen ſmaak, ingerigt, daar in zommige der laatſten alle de Huizen van buiten op dezelfde wyze moesten verlicht zyn met Piramiden en Boogen; maar ook de kostbaare Zegenboogen, Triumphpoorten, Naalden, Pyramiden, welke ten getale van omtrent honderd gebouwd werden, beloofden het oog een fraay onthaal. Onder andere muntte uit de pragtige Obelisk op het Buitenhof voor het Stadhouderlyk Kwartier, ter hoogte van omtrent vyftig voeten uitryzende boven het tooneel tot het Vuurwerk geſchikt. Praalboogen, Eerepoorten,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5718.

ten, van eene verbaazende hoogte en breedte, vertoonden zich op de aanzienlykſte Gragten en Pleinen. LVIII. BOEK.

De dag van zo veel toebereidings brak aan: en zag men op denzelven vroeg het voorwerp dier Feeſtviering op het Buitenhof by de *Gardes du Corps*, alle in nieuw gewaad, op het kostbaarst uitgedoscht. De Parade, zo tal- als luisterryk, werd vervolgens door hem bygewoond. Op den middag ontving hy de Gelukwenſchingen van de vreemde Gezanten en andere Perſoonen van hoogen rang. De *Hollandſche* Generaliteits Collegien hadden beraamd, op deezen dag, buitengewoon te vergaderen, en op eene ſtaatlyke wyze, met hunne Kamerbewaarders en Boodens de pligtspleeging, op de plegtigſte wyze af te leggen; doch zyne *Hoogheid*, hier voor bedankt hebbende, geſchiedde zulks door die Leden der hooge Regeeringe afzonderlyk. 's Avonds was op 't Oude Hof groot Cour en het getal der Gelukwenſchers zeer groot. Met het klokkenſlag van acht uuren begon de verlichting, door ſtil en ſchoon weder begunſtigd, en beantwoordde aan de grootſche verwagting des gevorms. Toen deeze op haar ſchoonſt en *'s Gravenhaage*, als één licht was, doorreedt de Prins met zyne Gemalinne, vergezeld van eenen pragtigen ſtoet, de Hofplaats, onder veel Eerbetoons en Toejuichings. —— Drie dagen laater werd het kostbaar en heerlyk Vuurwerk 's avonds op het Buitenhof afgeſtooken, ter verlustiging van het oog veeler

1787. 1788. Hoe gevierd.

LVII. BOEK. duizenden Inwoonderen en Vreemdelingen, derwaards gelokt (*).

1787. 1788. Soortgelyke Feestviering, met Verlichting der Huizen en Praalboogen, greep 'er plaats op den zevenden van Oogstmaand, de Verjaardag der Prinsesse. Op 't *Huis in 't Bosch* geschiedden de begroetingen. In den avond reedt de Prins en Prinsesse met een groot gevolg na *'s Gravenhaage* ter bezigtiginge van de anderwerf verlichte Hofplaatze, waar in thans boven andere in luister uitstaken de wooningen der *Engelsche* en *Pruisssische* Gezanten (†).

Hoe die der Prinsesse.

De Jaardag der Omwentelinge gedagt.

Naa een derden luistervollen Feestdag haakte de Hofplaats, den dag der Omwendinge; doch het Hof van *Holland* en de Magistraat van *'s Gravenhaage*, waarschuwden de Ingezetenen, „ dat overeenkomstig, „ de bekende Intentie van zyne Hoog„ heid," te dier gelegenheid, geene Verlichting zou plaats hebben. Ongevierd bleef egter die Dag niet. In de *Groote* of *St. Jacobs* Kerk werd een Muzyk zo van Zangers als van Speeltuigen, onder het goedvinden der Regeeringe en het Bestuur van Diakonen, ten voordeele der *Nederduitsche* Gereformeerde Diakonie Armen, uitgevoerd. Het geheel Orchest was over de honderd Persoonen sterk. Behalven de Zangers en Zangeressen, die op vier stemmen zongen, hadt men 'er het vereischte aantal van die Blaas- en andere Speeltuigen lie-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 271. 422.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1116. 1238.

lieten hooren. Tot plaatzing van al wat zong en ſpeelde, was 'er voor het Orgel een gevaarte opgerigt, met toepaſſelyke cieraaden beſchilderd. Naauwlyks kon dit Kerkgebouw de menigte bevatten. De Stadhouder, haare Koninglyke Hoogheid, Prins FREDERIK, en de jonge Prinſeſſe, woonden deeze Feestviering by. De Leeraar DANIEL ALBERT REGULETH, hieldt, te dier gelegenheid, eene *Plegtige Hiſtoriſche Redenvoering* (*). LVIII. BOEK. 1787. 1788.

De beide jonge Prinſen werden, in 't Voorjaar des Jaars MDCCLXXXVIII onder de *Confrerie der Ridderen van St. Joris* op den Doele aangenomen, en nevens nog dertig Heeren van Aanzien, tot die Orde ingehuldigd met de daar by gebruiklyke plegtigheden (†). Beide de jonge Prinſen worden Ridders van *St. Joris*.

Wanneer by de Omwenteling het Gemeen in *'s Gravenhaage* de bovengemelde dolle rol ſpeelde, wanneer anderen, den Stadhouderlyken Huize toegedaan, zich in meerder ſtilte verheugden, en de voordeelen der Staatsverandering ten hunnen opzigte genooten, of in de heuchlyke verwagting leefden van die eerlang te zullen In *'s Hage* ingedaagde Perſoonen.

ver-

(*) Breeder wordt dit alles omſchreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1321, *enz.* Wegens die Redenvoering, en den Redenaar, hebben wy reeds eene Aanmerking gemaakt in het XV. Deel onzer *Vaderl. Hist* bl. 247.

(†) By gelegenheid der Inhuldiginge van WILLEM DEN V. tot die Ridderorde hebben wy des een Verſlag gedaan, in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken Vervolge van* WAGENAAR XXII. D. bl. 136. *enz.*

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

verwerven, werden te deezer Hofplaatze; als Perſoonen in de jongſte Staatsonlusten betrokken, gedagvaard G. Q. VAN PERSYN, Commis ter Generaliteits Financie; J. H. NOORDBEEK, Notaris en Deurwaarder; R. P. VAN DER MEULEN, Procureur; C. OHRLEY, *Hollandſche* Bode; A. HARTEVELD, Procureur; P. MARTENSZ, Advocaat; F. BARRIEL, Procureur; en P. C. CRAUSE (*).

Smeekſchrift van honderd vyf en twintig *Haagſche* Burgers.

Veelen, in de eerſte barning des gekenterden Staatsgetys, uit *'s Gravenhaage* gevlugten, en wedergekeerden, met andere Voorſtanders der Patriottiſche Partye die aldaar gebleeven waren, vervoegden zich, ten getale van honderd en vyf en twintig, in Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVII, met een nederig Smeekſchrift, aan de Staaten van *Holland*, en tevens by zyne Hoogheid, om diens Voorſpraak by de Staaten te verwerven. In 't een en ander ſchreeven zy hun gehouden gedrag toe aan den loop der tydsomſtandigheden; en dat deeze inzonderheid hun hadden aangeſpoord tot het tekenen en indienen van een Requeſt in den Jaare MDCCLXXXVI, tegen den Prins gerigt. „ 't Zelve en hun ge„ houden gedrag inziende, konden noch „ wilden zy," gelyk ze ſpraaken, „ ont„ kennen, dat hetzelve, ten opzigte van „ den Heer Prins Erfſtadhouder, was in„ gerigt op eene wyze, overeenkomſtig „ met en toe te ſchryven aan de toen „ heer-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5931.

„ heerſchende Partyſchap, Drift en Voor- LVIII.
„ oordeelen, waar door men zelfs meest- BOEK.
„ al, zonder de vereischte aandagt op den ——
„ inhoud en de uitdrukkingen van zoda- 1787.
„ nige Adresſen te hebben gevestigd, die 1788.
„ Tekening hadt gedaan; zodanig dat zy
„ wenschten daar van zich geheel onthou-
„ den te hebben: terwyl zy, in tegen-
„ deel, het zelve Adres, ten hunnen op-
„ zigte, by deezen herriepen, en zich aan
„ de door hun Ed. Gr. Mog. ten voor-
„ deele en herſtellinge van zyne Hoogheid
„ genomene Beſluiten onderwierpen; met
„ oogmerk en aanneeming om zich, in alle
„ opzigten, als ſtille Burgers te gedraagen,
„ en ook voortaan aan zyne Doorlugtige
„ Hoogheid te betoonen dien Eerbied,
„ welken alle getrouwe Ingezetenen aan
„ dien Vorst, die door hun Ed. Groot
„ Mog. als de Souverain deezer Provincie,
„ in gemelde hooge Waardigheden was ge-
„ ſteld, verſchuldigd waren (*)."

Van tyd tot tyd vondt men, in het *Haag-* Ont-
ſche Dagblad, de ondergetekende Verklaa- ſchuldi-
ringen en Bekendmaakingen van Perſoo- gingen in
nen, by welken zy betuigden, geen Le- de
den van eenig *Patriottisch* Genootſchap of Nieuws-
Societeit geweest te zyn, of geene Adres- papieren
sen of Verzoekſchriften getekend te heb- geplaatst
ben; anderen gaven op die wyze te ken-
nen, dat hunne Naamen valschlyk, en
buiten hun weeten, onder dusdanige Stuk-
ken

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 316, en V. D. bl. 1.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

ken geſteld waren, onderſcheide Geldſommen uitloovende, indien iemand het tegendeel zou kunnen bewyzen; noch anderen betoonden door dusdanige Bekendmaakingen hun berouw en leedweezen van nimmer als werkend of Lid van Eer tot eenig Wapenhandelend Genootſchap behoord te hebben.

De Schutterij herſteld.

Veel, zeer veel was 'er met de Schutterye in *'s Gravenhaage* van den aanvang der Staatsonlusten, en bovenal in den laatſten tyd, vervolgens gebeurd (*). Niet lang naa de Omwenteling dienden de Gemagtigden eens aantals van omtrent acht honderd Schutters aan de Magiſtraat een Verzoekſchrift in, nevens een ontworpen Plan van Verbetering der *Haagſche* Schutterye. Een Affchrift van hetzelve ſtelden zy ter hand aan den Stadhouder, met verzoek van hoogstdeszelfs ondersteuning en beſcherming. Gunſtig werd dit aangenomen door zyne Hoogheid, die, ondanks al het gebeurde met de Schutterye in de Hofplaatze, zich van derzelver Meerderheid, als op zyne zyde, verzekerd hieldt (†). — Op dit Verzoekſchrift in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII ingediend, draalde het Antwoord. Een draalen, in een nader Adres, aan de Regeering van *'s Gravenhaage* toegeſchreeven aan den inhoud van het eerſte Ar-

(*) Zie bovenal onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 61—72.

(†) Men vergelyke hier onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 32. en de laatst aangetoogene plaats.

Artykel, by 't welke aan elk der geenen, LVIII.
„ die uit hoofde hunner betoonde gevoe- BOEK.
„ lens van Vyandſchap tegen het Door- ——
„ lugtig Huis van *Oranje* en tegen de 1787.
„ wettige Regeering en Conſtitutie deezer 1788.
„ Provincie, uit de Schuttery geweerd wa-
„ ren, een jaargeld van tien Guldens werd
„ afgevorderd." Eene vordering, welker billykheid zy, in dit nader Adres, zoeken te betoogen (*). Eerlang zag zich de Schuttery herſteld op eenen voet, welke den Prinsgezinden genoegen gaf.

Zwaarigheid, wegens de Magiſtraatsbeſtelling in 's *Haage* weggenomen.

Wegens de Magiſtraats beſtellinge in de Hofplaatze, was, reeds in den Jaare MDCCLXIX, een verſchil ontſtaan tuſchen de Magiſtraat en Vroedſchap over de Privilegien en Octroyen van de Jaaren MCCCCLI, MDXIII en MDXXV, en dit door eene uitſpraak van zyne Hoogheid, waar aan Partyen zich onderworpen hadden, bepaald ten genoegen der Magiſtraat. Dan in den Jaare MDCCLXXXVII, hadt de Vroedſchap zich by hun Ed. Gr. Mog. vervoegd, om de toen ter zyde gezette Privilegien van gemelde Jaaren, weder in kragt en werking herſteld te zien: waar door derzelver invloed op 't geheele Regeeringsbeſtuur in veele opzigten werd uitgebreid, en ook de verkiezingen eene geheel andere wending kreegen. De Magiſtraat door hun Ed. Gr. Mog. verzogt om hier op van berigt te dienen, was zulks geſchied; maar de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5685. en voor 1788. bl. 28.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

de zaak ſleepende gebleeven, en de Magiſtraat gelast, om, hangende de raadpleegingen, niet te treeden tot het vervullen eener opengevallene Vroedſchapsplaatze, zo door het maaken eener Benoeming, als anderzins. Dit draalen verveelde de Magiſtraat, en de wisſeling van 't Staatsgety gaf dezelve gelegenheid om voor te ſtellen en aan te dringen 't geen wy met hunne eigene woorden zullen boeken. Zy ſtelden hun Ed. Gr. Mog. op den achtſten van Slachtmaand MDCCLXXXVII voor, „ dat de dag, op welken de *Haagſche* „ Vroedſchap, in gevolge eener door de „ Magiſtraat geformeerde Nominatie moest „ worden gecontinueerd, of op nieuws „ aangeſteld, in gemelde loopende maand „ inviel: en dat hun, by eene herinnering daar van, met opzigt tot de genomene Reſolutie, twee bedenkingen waren voorgekomen. — *Voor eerst*, dat, „ daar by hun Ed. Gr. Mog. op den vier „ en twintigſten van September alle Reſolutien waren ingetrokken, waar by aan „ zyne Doorl. Hoogheid eenige Prerogativen of Præeminentien geſurcheerd of „ ontnomen waren; of daar onder de voorſchreeven Reſolutie niet behoorde. — „ En *ten tweeden*, of die zich in allen gevalle niet alleen bepaalde tot de toen „ vaceerende Vroedſchapsplaats; dan wel „ of de woorden *als anderzins*, daar in „ voorkomende, ook zodanig eene algemeene betekenis moesten hebben, dat „ zy als nu insgelyks van hunne jaarlyk-

„ ſche

„ ſche gewoonte zouden moeten afgaan, LVIII.
„ en het formeeren van eene Nominatie BOEK.
„ van Vroedſchappen zouden moeten ag- ——
„ terlaaten." 1787.

Hoe zeer zy nu wel in het denkbeeld 1788.
ſtonden, dat het *eerſte* bevestigend moest beantwoord worden: „ dewyl, even gelyk „ in den eerſten aanleg des Geſchils door „ de Vroedſchap, niet onduidelyk door- „ ſtraalde eene pooging tot het verkorten „ der Prærogativen van zyne Doorlugtige „ Hoogheid, zo ook Hoogstdezelve, by „ de gemelde Reſolutie in effecte daar „ door in het doen der Electie, was ge- „ ſurcheerd — en zy, met betrekking tot „ het *tweede*, zich niet verbeelden kon- „ den, dat de meening van hun Ed. Gr. „ Mog. daar by zo algemeen zou geweest „ hebben: naardien 'er, op die wyze, uit „ hoofde dat de Vroedſchappen *ſlegts* voor „ één jaar worden geëligeerd, en mitsdien „ alle Jaaren los zyn, in den *Haage* naa „ *St. Catrynen dag*, geene Vroedſchappen „ zyn zouden, hadden zy egter, ten ein- „ de in alle opzigten zeker te zyn, ge- „ meend met het formeeren van de ge- „ woone jaarlykſche Nominatie niet te „ moeten voortgaan, vóór en aleer zy des- „ wegen het goedvinden van hun Ed. Gr. „ Mog. nader verſtaan hadden." —— Hier aan was by hun best en noodig geoor- leeld zich nader by Staaten van *Holland* te vervoegen, om derzelver oogmerk te vernemen, met verzoek tot wegneeming van allen twyfel of het gemelde Beſluit,

„ en

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

en daar op gevolgde Aanſchryving, ook onder die behoorden, welke by het Beſluit in Herſtmaand waren ingetrokken; of wel hoe zy zich op den vast naderenden *St. Catharynen dag* hadden te gedraagen ten aanzien van eene door vertrek opengevallene Vroedſchapsplaats, als in 't algemeen met betrekking tot de Benoeming van Vroedſchappen.

Men moet zeggen, dat de Magiſtraat der Hofplaatze met zeer veel ommeſlags toetradt tot een Voorſtel, waar op wel te wagten was dat geen gunſtig antwoord zou agterblyven. —— Onverwyld geſchiedde de intrekking van het Staatsbeſluit, waar by Schout, Burgemeesteren en Schepenen waren aangeſchreeven omtrent het vervullen van eene opengevallene Vroedſchapsplaats op geenerlei wyze toe te treeden; ſchoon hun Ed. Gr. Mog. de nadere raadpleeging over de hoofdzaak aan zich hielden (*).

Oprigting van het *Haagſche* Genootſchap voor den Christlyken Godsdienst.

Van alle Genootſchappen en Stichtingen, welke in den tydkring onzer Geſchiedenisſe vielen, gewaagde ons Geſchiedblad niet: dewyl in een tyd, wel eens boertende de *Eeuw der Genootſchappen* geheeten, 'er veelen opkwamen van weinig beduidenisſe in zich zelve, of van eenen zeer kortſtondigen opgang. Onvermeld egter, bleeven zodanige niet, welke door derzelver aangelegenheid en ſtandhouding, zich van de overigen onderſcheidden. Des te zwygen zou eene gebrekkige vermelding van

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 236—243.

van 's Lands Gebeurtenisſen ten dien opzigte, weezen. LVIII. BOEK.

Zo hebben wy, met onderſcheiding, geſprooken van de loflyke Stichting des waaren Godsdienst minnenden Geleerden JAN STOLP te *Leyden* (*); van de twee Genootſchappen, in *Haarlem* ſtandgrypende, volgens den uiterſten wille des Heeren PIETER TEYLER VAN DER HULST (†). Het eerſte deezer, met den naam van het *Godgeleerd Genootſchap* onderſcheiden, maakte, zints den Jaare MDCCLXXXI, door de uitgegeevene Verhandelingen, in den volſten zin beantwoordende aan de gekoozene Zinſpreuk *Waare Godsdienstkennis bloeit door Vryheid*, grooten opgang, en droeg by in- en uitheemſche onzydige Beoordeelaaren den lof weg van eene gansch vrye en aan geen vastgeſteld Kerkgenootſchap verbondene voorſtelling der behandelde onderwerpen; en keurde men het daar voor, dat hetzelve, in dit opzigt, de Verhandelingen by de Beſtuurders van het *Stolpiaansch Legaat* uitgegeeven, overtrof; ſchoon deezen het voorſchrift van den agtenswaardigen en aan geen Kerkgenootſchap verſlaafden Inſteller diens Genootſchaps volgende, ten regel namen, dat zy in de beoordeeling der inkomende Stukken een Algemeenheid moesten in het ooge houden, en om die reden geene Schryvers te mogen uitſluiten, welker begrippen, 1787. 1788.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR XXII. D. bl. 107.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 336.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

pen, in allen deelen met de begrippen der Hervormde Kerke niet ſcheenen overeen te ſtemmen (*).

Van eene bepaalder bedoeling en meer ter handhaavinge van de Leerbegrippen der hier te Lande heerſchende Kerke, was een Genootſchap in *'s Gravenhaage*, om deezen tyd, eenen aanvang neemende, onder den Tytel, *Tot Verdeediging en Handhaaving van den Christlyken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagſche Beſtryders.* 't Zelve ſchreef in den Jaare MDCCLXXXVI de eerſte Prysvraag uit, met de uitlooving van Eerbelooningen voor de by hun bestgekeurde Behandeling eeniger Godgeleerde onderwerpen. Het nam van tyd tot tyd in- en uitheemſche Leden aan, en maakte, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, een meer openlyk vertoon, by gelegenheid der Bekrooning van de, eerst opgegeevene Prysvraage; wanneer de Erfſtadhouder, als een Voorſtander der hier inzonderheid in beſcherming genomene Kerkleere, deeze Vergadering bywoonde (†). Eene Inſtelling, die, ſchoon van bepaalder doel dan de beide voorgemelde, en aan banden der Kerkleere verbonden, opgang maakte, en gelegenheid gaf tot het in 't licht zenden van weldoorwrochte Antwoorden, die ook de goedkeuring van vryer denkende *Cris-*

te-

(*) *Verhandelingen over eenige voornaame ſtukken van de Christlyke Zedekunde by het Stolpiaansch Legaat* IV. D. Voorr. bl. IV.

(†) *Algemeene Konst- en Letterbode.* Te Haarlem by A. Loosjes Pz. I. D. bl. 75. en 130.

tenen wegdroegen: hoewel niet zelden het handhaaven en vasthouden der vastgeſtelde Kerkleere, om welker beſcherming het voornaamlyk te doen ſcheen, gelegenheid gaf tot het in 't licht brengen van Stukken, die Partyſchap en Sectenyver hoog mogt zetten; doch die waarde geenzins hadden by Mannen daar van afkeerig. LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Hoe het te *Delft*, onmiddelyk naa de Omwenteling, geſchaapen ſtondt, hebben wy in 't breede geboekt, en die Stad in ſchynbaare rust verlaaten (*); — ſchynbaare rust: want van binnen en buiten vreesde men voor ſtoorenis. De Leden van het ontbondene Genootſchap *Tot Herſtel der Delftſche Schutterye, voor Vryheid en Vaderland* lieten niet af by avond en ontyde zamen te komen: waar tegen de Heeren van de Wet eene ſtrenge Afkondiging deeden uitgaan. Zy vonden het van den anderen kant noodig, die Leden, door eene Afkondiging te dekken tegen hoonende woorden en daadlyke aanrandingen. Het *Haagſche* Gepeupel hadt te *Voorburg* de hand gehad in de daar aangerigte Plundering by den aanvange van Wynmaand (†); vrees voor een herhaald bezoek van dit ſchuim des Volks, welks Oranjewoede *Delft* zo zeer ondervonden hadt, deedt de Stads Vesten en Poorten op nieuw met Geſchut voorzien (§). *Delft* blyft in angſt.

Het

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI, D. bl. 223—233.
(†) Zie hier boven, bl. 354
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5096. 5099. 5101.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Aan nieuwen moedwil blootgesteld.

Het aanranden van Perſoonen, het ſchenden van Huizen bleef aanhouden, herhaalde daar tegen uitgevaardigde Afkondigingen der Magiſtraat mogten zo min baaten, dat 'er Dragonders uit *'s Gravenhaage* noodig waren om dien overmoed te ſtuiten (*). Het Societeitshuis, 't welk zo veel ſchennis geleden hadt by den inval der *Haagſche* Plunderbende (†), ſtondt in Wintermaand, by openbaare veilinge, verkogt te worden. Dit Huis, een anders groot en fraay gebouw, zag 'er aan de venſterraamen deerlyk uit, en was meest van glazen beroofd. De toevloed van Kykers op den Verkoopdag kon de nog overgebleeve glazen niet ongemoeid laaten. De oude wrok borrelde op, en ſmeet dat elendig overſchot in. Eene handdaadigheid, welke by voortgang nieuwe greetigheid tot ſchennis ſpelde; doch de waakzaamheid der Krygsbezetting ſtuitte den voortgang deezes gaande geworden euvelmoeds (§). Zo aanhoudend en voortduurend waren deeze ſchennisſen, dat de Gelastigden van den Stadhouder tot de Regeeringsverandering daar gekomen, op den laatſten van Wintermaand, het noodig vonden, uit naam van hun Ed. Groot Mogenden en van zyne Hoogheid, eene allerſterkſte Afkondiging te doen (**).

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5638. 5886 5887.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 226.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5888.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5891.

De Regeeringsverandering, werd te dier Stede volvoerd (*). Met bevreemding vondt men onder de Raaden gelaaten Mr. FRANS VAN BEEFTINGH, ſchoon, op dien tyd, in een der Krankzinnighuizen in de *Beverwyk* zittende; met verontwaardiging een Mr. CANZIUS ONDERDEWYNGAART, die van een Voorganger en Aanmoediger der Burgeren tot Vaderlandsliefde, van Party verwisſeld en een Vervolger zyner oude Vrienden geworden was, en Mr. HERMANUS JOHANNES VAN ROYEN, zo men wil, uit Familiebelang gezwenkt (†). LVIII. BOEK. 1787. 1788. Regeeringsverandering.

Zints den Jaare MDCCLXXXV was 'er by de Regeering te *Delft* eenig geſchil ontſtaan, wegens het Schoutſchap deezer Stad. 't Zelve hing nog onafgedaan. Mr. CHRISTIAAN VAN BERRESTEIN, ten deezen tyde, die post bekleedende, deelde in de haat der Oranjeparty, en hadt zyn verzogt ontſlag terſtond bekomen; 't welk gelegenheid gaf, dat de Staaten, op 't voorſtel van de Afgevaardigden dier Stede, in Wynmaand MDCCLXXXVII, verklaarden, dat ten aanzienе van de verkiezing van een Schout der Stad *Delft*, zou worden gehandeld op dezelfde wyze, als onder de Stadhouderlyke Regeering, en wel byzonder zedert Geſchil over het Schoutſchap beſlist.

(*) Noodloos is het by die Regeeringsveranderingen, zo 'er niets byzonders in den last is, dien last op te haalen. Wy wyzen onze Leezeren te rugge hier boven, bl. 251. enz. waar wy een algemeen berigt van dit bedryf gaven.

(†) Men zie de naamlyst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 20. en 21.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

dert den Jaare MDCCXLVIII tot den Jaare MDCCLXXXII had plaats gegreepen; dat overzulks de veertig Raaden dier Stad gevolmagtigd wierden tot het doen van een voorslag van drie Perſoonen, ten einde dezelve door hun Ed. Groot Mog. goedgekeurd zynde, als dan door dezelven eene Benoeming zou gedaan en dezelve aan den Erfſtadhouder aangeboden worden om, 'er een Schout, voor den tyd van drie Jaaren, uit te kiezen (*).

Voorſlag om buitengewoone Perſoonen tot het Schepens-ampt te benoemen.

Zulks was nog niet geſchied ten tyde dat de regterlyke vervolgingen daar ter Stede eenen aanvang namen. dit gaf gelegenheid tot het voorſtel van *Delft* ter Staatsvergaderinge, „ dat een Regeerend Schepen, die intuſſchen het Officie zou waarneemen, voorneemens was om crimineel „ te vervolgen, die Perſoonen die eenige „ Regenten, en één der Secretarisſen, „ in den nagt of den vroegen morgenſtond „ van zestien September MDCCLXXXVII, „ met gewapende Manſchappen, uit hunne huizen gehaald en op het Raadhuis „ gearresteerd hadden (†). Dat 'er onder „ de zeven Schepenen verſcheidene waren, „ die of uit hoofde dat die verfoeilyke „ daad aan hun zelfs te werk geſteld was, „ of ter oorzaake van verwantſchap aan „ anderen, aan welke dat zelfde te beurt „ gevallen was, zich over dat onderwerp „ niet onzydig oordeelden, en dat eerst-

ge-

(*) *Reſol. van Holl.* 9. Dec. 1788.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 222.

„ gemelde Schepen mede onder de Regt- LVIII.
„ bank niet gerekend konde worden. —— BOEK.
„ Dat hunne Principaalen, aan den eenen ——
„ kant, niet gaarne zouden zien, dat Bur- 1787.
„ gers hunner Stad voor eene andere Regt- 1788.
„ bank, dan overeenkomstig met de Pri-
„ vilegien, voor Schepenen der Stad *Delft*
„ zouden worden te regt gesteld; doch,
„ aan den anderen kant, ook gemeend
„ hadden, dat het dan noodzaaklyk was,
„ dat de Schepensbank, voor dit geval,
„ wierd aangevuld, met zo veele onzy-
„ dige Perſoonen, als welken, met de
„ overgebleevene onzydige Schepenen, het
„ regt konden uitoefenen." —— Hierom verzogten zy, „ dat de veertig Raaden van
„ *Delft* mogten gevolmagtigd worden tot
„ het maaken van een dubbel getal van
„ zodanige Perſoonen, als noodig waren
„ tot het aanvullen van zodanige Schepe-
„ nen als zich niet onzydig aanmerkten;
„ ten einde daar uit door zyne Hoogheid
„ eene keuze gedaan wierd; of wel om
„ in dit zonderling geval zodanig Beſluit
„ te neemen als hun Ed. Gr. Mog. zon-
„ der krenking der Stads Privilegien, noo-
„ dig zouden oordeelen."

Staaten van *Holland* ſtelden dit ſtuk in handen des Hofs om berigt. 's Hofs raadſlag luidde overeenkomſtig met het eerſte lid deezes voorſlags; met byvoeging, dat die aangevulde Schepenen mede zouden moeten zitten, *over 't geen*, gelyk zy het uitdrukten, *ex continentia, tot die zaak behoorde*; hier door verſtaande de Requeſten, Beſluit daar op.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Declaratoiren, door Burgemeesteren van *Delft* aan het Hof toegezonden, en aan hetzelve van dien aart voorgekomen, dat het regt van de Hooge Overheid daaromtrent moest waargenomen worden. Het voorſtel en de raadſlag nader overwoogen zynde, bleek het dat Staaten van *Holland* over de zwaarigheden, door de *Delfiſche* Regeering gemaakt, heenen ſtappende, in dit, en andere ſoortgelyke gevallen, het geregtlyk onderzoek aan het Hof overlieten, met de gewoone voorbehouding van der Ingezetenen Voorregten in volgende gevallen (*).

Indaaging veeler Burgeren.

Dagvaardingen, gevangenneemingen en overbrengingen van het Hof waren onmiddelyke gevolgen (†). Een vyftiental Burgers, met naame A. G. MAPPA, WYBO FYNJE, G. PAAPE, F. W. BUYSER, J. SANDERS *Cz.*, P. AXMACKER, J. BRUNI, G. VERBEEK, A. VAN DER LINDEN, H. SNEP, J. VRYDAG, A. VAN DER GOORBERGEN, A. W. VAN HAAFTEN, H. GRAAUW en N. VAN DER VELDEN, welker meesten reeds voor lang de Stad uitgeweeken en voor het Hof gedagvaard waren, kreegen van de Magiſtraat last om binnen vier en twintig uuren de Stad en Stads Grondgebied te ruimen, zonder daar ooit weder in te komen. Veeler naamen ſpel-

(*) Men vergelyke, wat wy, ter nadere ontvouwing dier handelwyze, opgemerkt hebben hier boven bl. 203.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 202.

ſpelden wy meermaalen in de *Delfiſche* Beweegenisſen; allen waren zy Leden geweest van het diep gehaate geweezen Exercitie Genootſchap te dier Stede (*). LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Een dier uitgebannen FRANS WILLEM BUYSER, kreeg deeze aanzegging op de Gevangenpoort in *'s Gravenhaage* zittende. Hy hadt de post van Secretaris by het gemelde Genootſchap te *Delft* bekleed, als mede der Commisſie van Directie van 't zelve, zo niet alle, ten minſten de meeste Verzoekſchriften en Adresſen, en de bekende geweldige Verklaaring in die hoedanigheid, ondertekend; daarenboven daadlyk dit laatſte ſtuk helpen volvoeren, en zich perſoonlyk ſchuldig gemaakt aan het vatten en overbrengen na het Stadhuis van Mr. CANZIUS ONDERDEWYNGAARD, Veertig der Stad. — Deeze BUYSER, door het verdriet der gevangenisſe gepraamd, door zyne naastbeſtaanden aangezogt, en door den Fiscaal VOSMAAR aangeport om een Verzoekſchrift van Onderwerping by de Staaten in te leeveren, deeds zulks. BUYSER leevert een Verzoekſchrift van Onderwerping in.

Schoon het Hof, in het verzogt berigt hier op verklaarde, dat deeze BUYSER, in veele bedryven tegen de Regeering „ een „ zeer werkzaam Lid en een Aanvoerder „ in het vatten der Regeeringsleden was „ geweest," en dus niets voor hem ſcheen te pleiten, merkte het op, „ dat hy geen „ Regent, of een Minister der Regeeringe „ of hooge Collegien des Lands was geweest; 's Hofs gunſtig antwoord.

(*) *Verg. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 250.

LVIII. BOEK. 1787. 1788. „ weest; (hoedanigen door hun aanzien, „ of veronderſtelde kundigheden van meer „ invloeds op de Gemeente geweest, en „ by uitzonderingen uit de Amneſtie voor„ naamlyk bedoeld waren,) maar een par„ticulier Burgerman, en wel een zodanig „ perſoon die niet bekend ſtondt voor een „ Man uitſtrekkend in intrigues, en van „ eene meer dan gewoone kundigheid, zo„ als wel anderen, *offchoon mede maar tot„ den Burgerſtaat behoorende*, welke door „ het misbruiken hunner kundigheden en „ vermogen, tot verderf des Lands, hunne „ naamen vereeuwigd hadden (*). Waar„ by nog kwam dat men niet zonder grond „ betrouwen mogt ſtellen op de opregt„heid van zyn betoond Berouw, terwyl „ ook de Procureur Generaal verzogt hadt, „ de aandagt op eene vry langduurige heg„tenis van ruim negen maanden, te ves„tigen." —— Op deeze gronden helde het Hof over om gunſtig tot het verleenen van Vergiffenis aan deezen BUYSER aan te maanen; doch onder deeze bepalingen. *Voor eerst*, „ dat hy zou moeten „ bewerken eene Zoeninge of Vergiffenis, „ van de Perſoonen, zo zwaarlyk door „ hem beledigd, inzonderheid van den „ Heer ONDERDEWYNGAARD, en daar „ van een behoorelyk Getuigſchrift aan „ den

(*) Perſoonen uit den hier met verſmaading genoemden *Burgerſtaat*, van voortreffelyke bekwaamheden en moed, bevonden zich, gelyk elders, ook onder bovengemelde Uitgebannenen uit Delft.

„ den Hove ter hand te ſtellen. — *Ten* XVII.
„ *tweeden*, dat hy zich, gedurende zeke- BOEK.
„ ren door hun Ed. Gr. Mog. te bepaa- ——
„ lenen tyd, uit de Stad *Delft* en het 1787.
„ Regtsgebied dier Stede zou verwyde- 1788.
„ ren (*)."

Uitwyzens deezen Raadſlag hing het voornaamlyk van den Raad ONDERDEWYNGAARD af, om de vryheid en volkomen ontſlag, zonder vonnis, te bezorgen aan een Vader des Huisgezins, met eene Vrouw en vier Kinderen, die, door de voorgaande ontzegging der Stad, reeds zyn post, als Boekhouder der Collecte van 's Lands middelen, hadt moeten derven, en zo lange in de gevangenis gezugt hadt; aan een Man, die verzekerd wordt tot die Burgers behoord te hebben, die, onder anderen, op aanwyzing van dien zelfden ONDERDEWYNGAARD, de oogen geopend hadden over het Beſtuur in den Oorlog met *Engeland*. Dan hoe gedroeg hy zich, in een oogenblik, waar op, gelyk hy gevoelde, zo veel van hem afhing? Hy verklaarde, in den volen Raad, „ wel gewenscht te „ hebben, dat hy hier in zo byzonder niet „ betrokken geweest ware; vermids het „ nu aan veelen moest toeſchryven, als of „ deszelfs lot meer byzonder van hem af- „ hing; daar het toch zeker bleef, dat, „ ſchoon hy zulk een Acte van Zoen gaf, „ zulks aan BUYSER niets zou baaten, in- „ dien hy niet eene dergelyke van alle „ an-

ONDERDEWYNGAARDS gedrag ten zynen opzigte.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 174—180.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ anderen door hem beledigde Perſoonen „ verkreeg." Naa deeze ſchoonſchynende en anderen in zyn geval betrekkende inleiding gevoelde hy egter de noodzaaklykheid, dat hy zich, voor zyn aandeel, verklaaren moest, en vroeg aan zyne Mederegenten, „ welke hy oordeelde in deeze „ zaak ten hoogſten betrokken te zyn, of „ hy als Regent, behoudens zyn pligt, „ aan den Raad en de Maatſchappy verſchuldigd, de Acte van Zoen konde en „ behoorde te geeven? Ten einde hier „ door een zeker Rigtſnoer te verkrygen, „ naar 't welk hy zich in dit geval, als „ mede in dat van J. SANDERS, daar mede zo zeer overeenkomſtig, veilig zou „ kunnen gedraagen? doch behieldt hy „ voorts aan zich zelven, zo veel de Belediging hem in perſoon en in zyn partikulier betrof, te doen dat geen, 't welk „ zyne betrekking als *Mensch* en *Christen* „ van hem vorderde."

BUYSERS lot.

ONDERDEWYNGAARD boodt aan de Raadzaal, gedurende de overweeginge van een ſtuk hem zo na betreffende, te verlaaten; doch, verzogt te zullen blyven, verſchoonde hy zich van allen aandeel in de Raadpleegingen, welke hier op nederkwamen, dat men beſloot, uit naam van den Raad by Staaten van *Holland* te doen verklaaren, „ dat de gronden door het Hof tot „ Verſchooning bygebragt, zo wel als de „ voorſchreeve Acte van Zoen, aan zo „ veele zwaarigheden onderhevig waren; „ dat daar uit zeer gevaarlyke gevolgen te „ wag-

„ wagten ſtonden; dat dus het verzoek van F. W. BUYSER behoorde te worden afgeſlaagen, en de Regtsvorderingen tegen hem ten ſpoedigſten voortgezet." — Op dit beſluit verklaarde ONDERDEWYNGAARD, „ dat door 't zelve aan „ zyn oogmerk genoegzaam voldaan zynde, in zo verre hy daar door eene regelmaat verkreeg om zich naar te gedraagen, hy egter verzogt dat zyne voordragt in de Notulen mogt geſteld worden; ten einde aan 't publiek, het welk het oog op dit werk geſlaagen hadt, en aan de Naakomeligſchap, zou kunnen blyken hoedanig hy zich in deezen gedraagen hadt (*)." — Wy voor ons twyfelen zeer of de Naakomelingſchap hem in deezen zal rechtvaardigen? Wy ſtellen veel eer vast, dat zy hem zal brandmerken als een Man, die zich hulde met den ſluier van Godsdienſtigheid, terwyl hy met kwaadaartig genoegen zag hoe de raadſlag liep ten nadeele van den by hem gehaaten BUYSER; die daar op door het Hof, voor zes Jaaren, gebannen werd. LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Terwyl de voornaamſte Aanvoerders en Leden van het Exercitie Genootſchap te *Delft*, in druk en gevangenis kwynden of ballingslands rondzwierven, zegepraalde het Schut- Herpenning van het Schutterlyk Gezelſchap.

(*) In de *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 179—187. verdient het geheele Extract uit de Reſolutien der Heeren voertig Rauden van de Stad *Delft*, op dit ſtuk naageleezen te worden; en zal men by overpeinzing de aanmerking, door ons hier boven gemaakt, billyken.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Schutterlyk Gezelschap van Wapenhandel, waar mede het eertyds kampte, en voor een tyd door hun te ondergebragt werd. Van die zegepraal vervaardigde men een Zilveren Gedenkpenning, die aan de Leden werd uitgedeeld. Eene Bezending uit hetzelve handigde den Stadhouder een Gouden, op denzelfden Stempel geslaagen, over, met eene Aanspraak, waar in de vleijery den toon gaf, en de Spreeker zyne Hoogheid verzogt, „ dat het hem behaagen „ mogt, by de beschouwing van dit spree„ kend Metaal, te gedenken aan een no„ tabel getal Ingezetenen van het Prinse„ lyk *Delft*, welke wel verre van zich met „ den stroom van ongeregelde Nieuwig„ heden te hebben laaten vervoeren, cor„ daatheid en moeds genoeg bezaten om „ aan Eed en Pligt getrouw te blyven (*)."

Gesteltenis te *Haarlem*

Stak *Delft*, onder de *Hollandsche* Steden, vóór de Omwenteling en naa dezelve, in lotwissel uit, van *Haarlem* mag hetzelfde, schoon 'er alles eenigzins anders gewyzigd was, gezegd worden. Geen Stad, dan deeze alleen, deedt den grootsten stap (†) tot het vast- en daadlyk daarstellen van den Volksinvloed op het maaken der Stadsregeeringe (§). Een Stads Regeerings Regle-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1069—1071.

(†) Een stap, onder den naam van *Welberaaden Stap*, allerkeurlykst bezongen door den Dichter J. VAN DYK, een Landman, van zommigen den *Tweeden* POOT geheeten, en te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. uitgegeeven.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist* XV. D. bl. 355. 370.

glement, op dien leest geschoeid, hadt 'er stand gegreepen, met verleende bekragtiging der Staaten van *Holland* (*).

1787. 1788.

Vraagen wegens het nieuwe Stads Regeerings Reglement aan den Stadhouder gedaan, hoe hy aantwoord.

Na de Omwenteling kwam terstond in overweeging of dit Reglement, in den toenmaaligen veranderden staat der dingen, kon blyven stand houden. De Stadsregeering oordeelde, dat op deeze bedenking een toestemmend antwoord mogt volgen: ontaangezien het intrekken en vernietigen van alle Besluiten, by welke zyne Hoogheid in eenige voorregten mogt zyn verkort geworden: dewyl zy beweenden, dat in het nieuwe en door Staaten van *Holland* goedgekeurde Regeerings Reglement, de Stadhouder in geenen deele zou verkort zyn. Gecommitteerden uit de Burgery hier omtrent eenige bedenking maakende, beraamde de Regeering uit haar midden eene Bezending aan den Stadhouder, om diens gevoelen op dat stuk te verneemen. Het behaagde zyne Hoogheid niet zich over *yzonderheden* des betreffende in te laaten.

Voorstel van Regenten by Staaten van *Holland*.

De Regeering vervoegde zich daarom by Staaten van *Holland*, „ dewyl zy," dus luiden de eigene woorden, „ aan den eenen kant niet gaarne iets zouden doen, strydig met het Staatsbesluit van vier en twintig September; doch, aan den anderen kant, ook solemneel verbonden waren aan een Contract en Reglement, met de Burgery zo plegtig aangegaan en niet beëedigd of ingevoerd, dan na „ dat

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 356-364.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

„ dat de Aggreatie van hun Ed. Gr. Mog.
„ op twee Punten uit het Regeerings Re-
„ glement gevraagd, volledig was toege-
„ ſtaan, welke verbintenis zy in haar na-
„ tuur en gevolgen voor heilig moesten
„ houden. —— Zy verzogten derhalven,
„ dat hun Ed. Gr. Mog. door alle twy-
„ feling weg te neemen, die uit Hoogst-
„ derzelver bovengemeld Beſluit, ten aan-
„ ziene van een vroeger, zou mogen wor-
„ den afgeleid, hun geliefden in ſtaat te
„ ſtellen met te meerdere zekerheid in het
„ bevorderen van het welzyn der Stad
„ *Haarlem* werkzaam te zyn."

Het Reglement wordt verworpen.

Het wel te wagten Staatsbeſluit op dit Voorſtel luidde, „ dat de Reſolutie op den
„ vyf en twintigſten van Oogstmaand ge-
„ nomen, by 't welke goedgekeurd was
„ het voorneemen van Raaden en Vroed-
„ ſchappen der Stad *Haarlem*, om over-
„ eenkomſtig het Regt van dezelve Stad,
„ voortaan de Electien van Burgemeeste-
„ ren en Schepenen zelve te doen, gehou-
„ den werd voor ingetrokken, en dus het
„ geheele Nieuwe Stedelyk Reglement
„ voor vernietigd (*).

Bedankende Regeeringsleden.

Dit beſluit hadt ten gevolge dat de Heeren CORNELIS PIETER, *Baron* VAN LEYDEN, Heer van *Warmond*, Raad in de Vroedſchap, en ANTHONY KUITS, Raad en Oud Burgemeester, beiden Voorſtanders van het nu gewraakte Stads Regeerings Reglement, hun ontſlag als Raaden

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 59—61.

den verzogten en bekwamen. Dit werd ook verleend aan Mr. JOHAN ARNOUD GALLAS; aan Mr. JAN DIDERIK PAAUW gebooren HŒUFT, Regeerend Burgemeester; als mede aan GYSBERT ADRIAAN PATYN en LIBRECHT JACOB HOOREMAN. De post van Penſionaris, in ſtede van de Penſionariſſen VAN ZEEBERGH en VAN DE KASTEELE, beiden in de Satisfactie van haare Koninglyke Hoogheid begreepen, werd nu bekleed door Mr. WILLEM JAGER, die wy voorheen als Penſionaris te *Schiedam* aantroffen, en daar in zyne Jaarwedde als een Patriot verhoogd (*); doch nu, van denkwyze veranderd. LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Oproeping der Burgeren by de komst der Regeringsveranderaaren.

Intuſſchen naderde de tyd der Regeeringsveranderinge door de Gelastigden van den Stadhouder. Dier aanſtaande komst werd de *Haarlemſche* Burgery bekend gemaakt, met de weete, dat zy, op de Stads Doelen, ten beſtemden tyde, zouden zitten, om de bezwaaren der Burgery te hooren: elk, die dezelve hadt in te brengen aanmaanende, om het te doen met alle bezadigdheid, tot vermyding van alle verwarringen, en ter bewaaringe van de goede rust en orde, die zo gelukkig, tot nog toe, binnen *Haarlem* hadt ſtand gegreepen (†).

Verzoekſchrift eeniger Burgeren om de

Korten tyd vóór de komst deezer Bezendinge werd ter tekeninge gelegd een Verzoekſchrift aan deeze Commisſariſſen, van volgenden merkwaardigen en in zyne ſoort

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 277.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 69.

LVIII. B. C. 1787. 1788. aanbly ving der Regeeringsper-soonen.

soort eenigen inhoud. „ Edele Mogende „ Heeren! de Ondergetekenden, alle Burgers en Inwoonders der Stad *Haarlem* „ en derzelver Jurisdictie, hebben de eer, „ by deezen, aan U Ed. Mog. te declareeren; dat zy Ondergetekenden meenen „ zouden aan hunne onvermydlyke verpligting te kort te doen, indien zy, by „ de verschyning van U Ed. Mog. binnen deeze Stad, eenigzins malaatig waren „ de oprégte gevoelens van hun hart, nopens de agtbaare en allen eerbiedwaardige Regenten deezer Stad, zo eerbiedig en onbewimpeld, als naar waarheid, „ voor U Ed. Mog. open te leggen. — „ Diensvolgens neemen de Ondergetekenden de vryheid aan U Ed. Mog. openhartig te verklaaren, dat zy de gezamenlyke Leden der Regeeringe hunner „ Stad erkennen te zyn, braave, eerlyke, „ aan hunnen duuren pligt getrouwe en „ in de daad agtbaare Regenten, die in „ alles de belangen van Stad en Burgery derwyze betragten en behartigen, dat „ zy alle mogelyke hoogagting, eerbied „ en genegenheid van het geheel der Burgerye overwaardig zyn, en van verre „ de meeste en aanzienlykste Lieden dezelve ook ten volle genieten. — De „ Ondergetekenden zouden deeze hunne betuiging, door de menigvuldige burgerlievende handelingen van hun Ed. „ Agtbaaren, als met de duchtigste bewyzen, kunnen staaven, indien niet de volmaakte harmonie en het volkomenst onder-

„ derlinge vertrouwen, die beſtendig in dee- LVIII.
„ ze Stad tuſſchen den Agtbaaren Raad BOEK.
„ en Burgery blyven ſtandgrypen, daar
„ op het zegel druktte, en de onweder- 1787.
„ ſpreekelykſte bewyzen daar van oplee- 1788.
„ verde. — De Ondergetekenden beſchou-
„ wen deeze gelukkige geſteldheid van
„ zaaken tuſſchen Regenten en Burgers,
„ als eene der dierbaarſte onder de tydly-
„ ke Zegeningen, waar voor zy de aan-
„ biddelyke Voorzienigheid hartgrondig
„ danken, en waar van zy de beſtendige
„ volduuring vuuriglyk afſmeeken.

„ Zy verklaaren, derhalven, aan U Ed.
„ Mog. dat niets aangenaamer aan hun,
„ en hunne Stadgenooten, zou zyn, dan,
„ (wel verre van zulk een uitmuntend
„ voordeel ontzet te worden,) integendeel
„ by deszelfs duurzaam genot geconſerveerd
„ en bevestigd te worden.

„ En het is op deeze gronden, Edel
„ Mog. Heeren! dat de Ondergetekenden
„ U Ed. Mog. en door dezelven zyne
„ Doorl. Hoogheid den Heer Prins van
„ *Oranje* en *Naſſau*, Erfſtadhouder, Ca-
„ pitein Generaal en Admiraal enz. der
„ *Vereenigde Nederlanden*, reverentlyk de-
„ clareeren, hun vuurig verlangen te zyn,
„ dat alle de thans fungeerende Leden der
„ Regeeringe der Stad in hunne posten
„ mogen blyven continueeren — en dat
„ die Heeren, welke onlangs van hunne
„ plaatzen als Raaden afſtand hebben ge-
„ daan, weder in derzelver posten mogen
„ worden aangeſteld, voor zo verre de-

„ zel-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ zelve te overreden zyn die wederom te „ aanvaarden (*)."

Dit Verzoekſchrift, waar in beſcheidenheid den toon ſlaat, was door zeven honderd één en twintig Burgers getekend, op zich zelve geen groot getal, *Haarlems* Burgery in aanmerking genomen zynde; doch vry groot als men den korten tyd des voorleggens, en de belemmerende omſtandigheden zich daar by paarende, gadeſlaat. Geene Tegenverklaaring van eenig gedeelte der Burgerye, veel min van een evenredig getal der *Oranje* Partye toegedaan, kwam 'er te voorſchyn. Dit toont genoegzaam, dat des Stadhouders Commisſarisſen, althans te *Haarlem*, zeer gepast en gemaklyk aan de hun verleenden Volmagt in een ſtrikten zin hadden kunnen voldoen, en zy daar geene verandering in de Regeering behoefden te maaken, dan die reeds geſchied was door de Amptsontzetting van CAMERLING en de Penſionarisſen VAN ZEEBERGH en VAN DE KASTEELE; hier zelfs kwam, ten deezen opzigte, de hun aanbevolen *verheeling der gemoederen* niet te paſſe.

Aanmerking hier over.

Hoe het bejegend wordt.

Verre van zodanig een eigenaartig uitwerkzel te wege te brengen, hadt deeze Burgerverklaaring een daar mede ſtrydig gevolg. De begeerte dier Burgeren werd niet alleen ter zyde gelegd; maar hoogst verſmaad, en, op de tergendſte wyze, ten toon geſteld, ten tyde der Regeeringsveranderinge zelve. Immers daar by zag men ſlegts

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 97. en 98.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

slegts zodanige Regeeringsleden weder aangesteld, die aan den nooddwang der tydsomstandigheden alleen te danken hadden, dat zy in de voorgemelde Burgerverklaaring begreepen waren, en door hun volgend gedrag hunne gereedheid betoonden, om op de wenken des Stadhouders te vliegen, en deel te neemen in het onderdrukken van Burgers, die zich, ten hunnen opzigte, zo gunstig verklaard hadden, om de by hun goedgekeurde Regenten te behouden, en geen slimmer, dan in de verklaaring mede begreepenen, in stede te krygen.

Schamper taal *Haarlem* deswegen te gemoete gevoerd.

In *Haarlem* werd, by de Regeeringsverstelling, een stuk afgeleezen, waar van men te vergeefsch, in voorige dagen, of zelfs ten deezen tyde, eene wedergade in eenige Stad zal aantreffen. Op deeze Stad, in Vryheidsmin uitsteekende, en eene voorgangster in het doen van manlyke stappen, hadt men het byzonder gelaaden, en werden die bedryven haar op deezen schamperen trant verweeten, „ dat ter kennisse „ van den Stadhouder gekomen was, dat „ in *Haarlem*, de onlangs in dit Land geheerscht hebbende Factie, welke ingerigt was en gepoogd hadt om de vastgestelde Constitutie om te keeren, wel „ verre van door de Omwenteling haare „ kragten te hebben verlooren, in tegendeel, het hoofd nog opstak en ondersteund wierd door die zelfde Lieden, „ welken, onder den verleidenden naam van den Volksinvloed voor te staan, niets anders bedoeld hadden dan om hunne „ on-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ onbepaalde Heerschzugt te voldoen, en
„ hunne Overheerſching op de puinhoo-
„ pen van het wettig gezag te ſtichten;
„ en door allerlei Machinatien, in het af-
„ geloopen Jaar, hadden bewerkt, dat,
„ (zonder in te wagten den uitſlag der
„ raadpleegingen van eene kort te voo-
„ ren by hun Ed. Groot Mog. bepaalde
„ Commisſie om over 's Volks invloed op
„ de Regeering van den Lande te be-
„ ſoigneeren,) een nieuw zogenaamd Ste-
„ delyk Regeerings Reglement, ſtrydig
„ met de Conſtitutie en waare belangen
„ der Stad, en met des Stadhouders er-
„ kende en nooit betwiste Erflyke Reg-
„ ten opgemaakt, en door den invloed der
„ toen alles dwingende Cabaal vastgeſteld,
„ en op eene voor de Stads Finantien be-
„ zwaarende wyze ingevoerd was. Dat,
„ ſchoon dit Reglement by een *Beſluit*
„ van zeventien October MDCCLXXXVII
„ wel was vernietigd, de Magiſtraat, in-
„ gevolge van dat onwettig Reglement,
„ door de Vroedſchap verkoozen, niet
„ voor wettig kon worden gehouden, even
„ als of zy nog in bediening was; dat,
„ onder den uiterlyken ſchyn van eene
„ ongeſtoorde rust te genieten, de zo me-
„ nigvuldig misleide Burgers, door de waa-
„ re bewerkers van alle die ſchadelyke
„ nieuwigheden, in hunne verkeerde be-
„ grippen en handelingen nog geſtyfd, en
„ derzelver weldenkende, en aan de Con-
„ ſtitutie getrouw gebleevene Medebur-
„ gers byna even eens als vóór deeze ge-

„ luk-

„ lukkige Omwenteling aangezien en be- LVIII.
„ behandeld wierden. Ja, dat zelfs zoda- BOEK.
„ nigen van die Factie, welke andere Pro- ——
„ vincien of Steden hadden moeten ver- 1787.
„ laaten, om dat zy de rust verstoord 1788.
„ hadden, in die Stad eene veilige schuil-
„ plaats kwamen zoeken, en aldaar met
„ open armen ontvangen werden. Dat
„ voorts, uit het Rapport der Commissa-
„ rissen, gebleeken was de aldaar plaats heb-
„ bende gesteldheid van zaaken, en wel
„ inzonderheid uit een aan hun onder een
„ verzegeld couvert gezonden Declaratoir,
„ ondertekend met de Naamen van ruim
„ zeven honderd zich noemende Burgers
„ en Ingezetenen der Stad en Jurisdictie,
„ bestaande byna allen uit Medeondertekenaars van de op den twintigsten Octo-
„ bermdcclxxxvi en den dertigsten Mei
„ mdcclxxxvii ter Vergadering van hun
„ Ed. Gr. Mog. tot hoon en belediging van
„ den Stadhouder, ingerigte Adressen.

Eenige aangestelde Regeeringsleden bedanken. Nieuwe Regeeringspersoonen ingevoerd, met een scherp vermaan.

Naa de opgegeeven Naamlyst der thans aangestelde Regeering, deels bestaande uit aanblyvende Oranjegezinde, zwakke of miskende Regenten, (van deezen laatstgemelden stempel waren de Heeren Jan Theodorus Koek, Mr. Herman Geerling, en Mr. Jacob Helmolt, die, ter hunner eere, oogenbliklyk bedankten,) deels uit nieuw verkoozene Burgers, deels uit van buiten ingevoerde Persoonen, die geen betrekking altoos tot *Haarlem* hadden, werd aan den Hoofdofficier, Burgemeesters en Regeerders bevolen, „ om een

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ waakend oog te houden op de gedraa-
„ gingen van de eerſte Aanleggers en Be-
„ werkers der onwettige en buitenſpoorige
„ onderneemingen, die aldaar hadden plaats
„ gehad; mitsgaders van zodanige verdag-
„ te Perſoonen, die hunne onrustige en
„ gevaarlyke gevoelens in andere Provin-
„ cien of Steden deezer Provincie getoond
„ hebbende, zich in *Haarlem* hadden ne-
„ dergezet, zo wel als op het komen woo-
„ nen van meer dergelyken."

Tergend gedrag omtrent de *Haarlemmers.*

Sarrend tergend was zulk een by-voegzel, zulk eene last van naauwlet-tend toezien, bovenal den Hoofdſchout, een Vreemdeling JOSIAS ECKHARD, die den Militairen ſtand, zo wel als de Patriot-tiſche zyde, verlaaten hadt, aanbevolen. En, of dit niet genoeg ware, werd 'er dit hoonend ſlot aan toegevoegd, van welks opvolging de Aanbevelers zelve de gemoe-deren hoogſt afkeerig gemaakt hadden,
„ dat alle Regenten, Burgers en Ingeze-
„ tenen vermaand werden, om alle Party-
„ ſchappen en Animoſiteiten te laaten vaa-
„ ren, het gepaſſeerde wederzyds te ver-
„ geeten en te vergeeven; en voortaan in
„ vrede, en goede harmonie, gelyk het
„ goede Burgers en Ingezetenen betaam-
„ de, ſamen te leeven; des noods bevelen-
„ de, dat alle Burgers en Ingezetenen
„ voortaan zouden betragten al het geen
„ de pligt van gehoorzaamheid en onder-
„ werping aan hunne wettige Overheden
„ vorderde; op pœne dat die geenen wel-
„ ken bevonden zouden worden tegen dee-
„ zen

„ zen des Stadhouders ſerieuſen Wil en „ Begeerte aan te gaan, en zich aan eenig wanbedryf tegen de waardigheid „ van de Regeering of ongehoorzaamheid „ aan derzelver bevelen ſchuldig gemaakt „ te hebben, anderen ten voorbeelde zouden worden geſtraft (*)."

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Het bedanken der drie opgemelde oude Regenten en van den nieuw verkoozenen Dr. M. VAN MARUM, die, ten tyde der Eedaflegginge, zeer onverwagt, zulks brusk weigerde, maakte het verkiezen van vier nieuwe noodzaaklyk. *Haarlem* ſcheen geen ter Regeering geſchikte Perſoonen meer binnen haare veſten te beſluiten. Men vulde die plaatzen aan met lieden van elders; onder deezen ſpelde men den vreemdklinkenden naam van PAUL CHRISTIAAN FUCHS, Vryheer van *Haringcarſpel* en *Dirkshorn:* hy was een *Frankforter* van geboorte, en nog niet lang in den Lande geweest (†). —— Drie Stads Secretariſen, CORNELIS ANTHONY TESTART, OCKER VAN SCHUILENBURG, en JAN ANTHONY GRASWINKEL, werden van hun Ampten verlaaten, en door Perſoonen van eene andere kleur opgevolgd.

Nieuwe plaatsvervullingen.

De

(*) *Verzameling by* DE CHALMOT V. D. bl. 232. nz.

(†) Men verhaalt van deezen Heer, dat hy, de erſte keer ter Dagvaard na *'s Gravenhaage* gezonden, aan Lieden, die, verwonderd hem daar te zien, op de vraage, wat hy in den *Haage* kwam doen? antwoordde, *Ich ben verdagvaard!*

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

De Schutterij veranderd.

De *Haarlemſche* Schuttery, zo onlangs geheel hervormd (*), doch ontbonden en ontwapend, kreeg eene andere inrigting, meest op de oude leest van den Jaare MDCCLII geſchoeid, en geſteld onder Opper- en minder Bevelhebberen van de thans heerſchende Party. Eene Bezending uit den Krygsraad, ging in Oogstmaand na *'s Gravenhaage* om een pligtpleeging van Dankzegging, zo wel by den Stadhouder, als by diens Gemalinne, af te leggen (†).

De voorzorg der Regeering komt op kleinigheden neder.

De naauwlettendſte toevoorzigt der nieuwe Regeeringe aanbevolen, vondt niet veel werks, ſchoon zy nimmer de agting verwierven van het ontevredene gedeelte der Burgerye, en wel van het aanzienlykſte, 't geen zich, als 't ware, afzonderde. Men wagtte zich doorgaans van zodanige bedryven, als het waakzaam- dreigend- en navorſchend oog konden ergeren. Het bleef ten dien opzigte by kleinigheden; een *Italiaansch* winkelier hadt de onvoorzigtigheid om witte zyden Linten, beſchilderd met Lelien, Panaches en dergelyke Figuuren, te verkoopen, en moest zyn winkel zes weeken ſluiten; terwyl de Knegt diens Mans, zich in het rondbrengen en verkoopen dier welgewilde gekleurde Linten bevlytigd hebbende, voor den tyd van zes weeken, de Stad ontzegd werd (§). Zo ook moest een jong Heer van

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 366.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 193. 949. 1227.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 950.

van goeden Huize, die zich, van tyd tot tyd, over de tegenwoordige zaaken onvoorzigtig uitliet, op last der Regeering, de Stad en het Grondgebied van *Kennemerland* ruimen (*). LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Het ontbrak te deezer Stede niet aan feestlyke viering van den Geboortedag des Stadhouders, met Verlichtingen en ander Vreugdebetoon, en wel byzonder gedagt men, by den Jaardag der Prinsesse, teffens aan de Verbintenissen van deezen Staat met *Engeland* en *Pruisen*, als mede de Bondgenootschaplyke Vrywaaring van het Erfstadhouderschap met alle deszelfs Regten in het Huis van *Oranje*. By beide deeze gelegenheden maakte de Tooren der Groote Kerk, geheel met lantaarnen verlicht eene allerpragtigste vertooning. Niet min liep ter laatste gelegenheid in 't oogo eene Ereboog naar de *Dorische* orde voor het Gezelschap ten zinspreuk voerende *Voor Waarheid en Regt*. Men kon 'er noch vinding noch smaak aan ontzeggen. Op 't midden van de Frontespies vertoonden zich een staatlyk Vrouwenbeeld antiek gekleed. Om 't hoofd des beelds was een krans van koornairen, verbeeldende de zegeningen, uit de Herstelling der oude Staatsgesteldheid en de aangegaane Verbintenisse met *Groot-Brittanje* en *Pruisen* voortvloeiende. Een Nagel in de rechte hand des Beelds verbeeldde het *Geheugen*; een rustende Leeuw, aan de rechter zyde, de Feestdagen daar gevierd.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1059.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

de *Veiligheid*; en een Adelaar aan de flinker zyde herinnerde de weldaaden die men ſtelde dat de Republiek van den *Pruiſſiſchen* Monarch ontvangen hadt. Onder het Beeld las men *Memoria Gratia* (Dankbaare Erkentenis). Op de twee hoeken ſtonden blaazende Faamen: op de platte form van het Fronteſpies, zag men een Weegſchaal, een Spiegel, een Slang, twee bondels Pylen, verbeeldende de *Geregtigheid*, de *Voorzigtigheid* en het *Bewind*. Dit in de daad fraaye ſtuk was verlicht door drie honderd Lampions, Oranje, Wit en Blaauw gekleurd (*).

Aanhoudende blyken van de Patriottiſche denkwyze der *Haarlemmeren*.

By deeze beide gelegenheden, ſtak de verſchillende denkwyze der Stedelingen ten zigtbaarſte uit. Veele, verre de meeſte aanzienlyke Huizen, bragten het minſt aan de Stadsverlichting toe: in eenige hadt men naauw zo veel lichts ontſtooken als noodig was om zich vry te waaren van overlast en ſchennis. Mompelend misnoegen wisſelde het vreugdebetoon af des door de Stad zwervenden Gemeens, wanneer het voor die Huizen komende, de ſchaarsheid der verlichting beſchouwde. —— Dit zelfde vertoonde zich, wanneer, in 't laatſt van Oogstmaand, zyne Hoogheid, met het Vorſtlyk Gezin, op het groorſch Buiten van den Heer HOOPE in den *Haarlemmer Hout* ten middagmaale getoefd, met de beide Prinſen te voet de Stad doorwandelde, en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 202, 419. 1060, en 1226.

en het gevolg in koetzen na de Jachten, in 't *Spaarne* ging. De Regeering, de Schuttery deedt allen eerbewys, en verbaazend groot was de toevloed des Gemeens. De Patriotten hielden zich in huis, ſchooven de gordynen voor de glaazen in de aanzienlykſte ſtraaten waar de ſtoet doortoog. Een blyk van kleinagting, wel met leede oogen beſchouwd; doch aan geen ſtraffe onderheevig, ſchoon gevaarlyk genoeg in zulk een tydsgewrichte, wanneer het Gemeen veelligt de vuist der wraakneeminge opheft. Bedreigingen van zulk een aart mogten zich laaten hooren, hier by bleef het. De Regeering begreep te rechte, dat, wilde men het reeds vervallend *Haarlem* niet geheel het hoofd doen onderhaalen, men de menigte van ryke en aanzienlyke Burgers, der thans onderliggende Partye toegedaan blyvende, niet aan de balddaadigheid des Gepeupels moest overleeveren (*). —— De rust was daar, door het

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) Tot voorkoming van alle verdenking, als of, in dit Tafereel van *Haarlems* geſteltenisſe, in die dagen, ten opzigte van het aantal en aanzien der Patriotten, iets overdreevens plaats hebbe, beroepen wy ons op de *Brieven over de Vereenigde Nederlanden door* J. GRABENER, *Luitenant in dienst van de Republiek*. Te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. in twee Stukken 1792 uitgekomen. Deeze Schryver, te dier Stede in Bezetting liggende, heeft des veel weetenswaardigs, zo ten opzigte van de *Nederlanders* in 't algemeen, als van de *Haarlemmers* in 't byzonder, opgetekend — Onder de *Doopsgezinden* te deezer Stede, in evenredigheid met andere Steden, talryk, vindt men zeer ryke goeden, en onder dit aantal trof men bykans geen één *Oranjegezinde* aan.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

het groot getal weldenkende Regenten en de wakkerheid der Burgeren naa de Omwenteling, op eene voorbeeldige wyze, herſteld en bewaard gebleeven (*). By het intrekken van Krygsvolk vondt de Regeering zich genoodzaakt, door eene afkondiging, te voorzien tegen het indringen in de Huizen van zommige Burgers, tegen het afhandig maaken en ſtukken ſlaan der Burger Geweeren (†). Het belang der Stad vorderde van Oranjegezinde Regenten dezelfde behoedzaamheid en voorzorge om het Oranjegepeupel te beletten de aanzienlykſte Burgers, de Steunpylaaren der Stad, te mishandelen.

Bezwaar der Stad door het ingelegerd Krygsvolk.

Die braave rustbewaarende en herſtellende Schuttery, was nu vervangen door eene Krygsbezetting, die de Stad 's weeklyks op ruim vier honderd en zeventig Guldens te ſtaan kwam. Een last welke de Stads Kas, met geene mogelykheid, kon draagen. Zes maanden naa de Omwenteling hadt dezelve die ſom 's weeklyks uitgeſchooten, en zou daar mede moeten voortgaan zo lang de inlegering des Krygsvolks duurde, en de bewaaring der Stad weder aan de Wagt en Schuttery zou worden toevertrouwd. Ter verkryging deezer Penningen maakten zy bekend, „ dat, door een „ der Stadsbodens, vergezeld met de Vin„ ders van elke Buurt, van de Bewoon„ ders der Huizen, zo binnen de Stad als „ der-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 387.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 304.

„ derzelver Vryheid, mitsgaders van de „ Gebruikers van Stallen en Pakhuizen, „ maandlyks zou worden gevorderd en ge- „ heeven eene Belasting geëvenredigd aan „ de Verponding, en gerekend tegen tien „ Stuivers van ieder Gulden in het Jaar, „ voor welke ieder Huis, Stal of Pakhuis „ van 's Lands wegen was aangeslaagen." — Van deeze Belasting waren geenen ontheeven dan alleen de Bedeelden uit eenige Diakonie of Stadskasse. „ Deeze Belasting „ zou dus ook gevorderd worden van de „ Heeren Raaden en Ministers, die reeds „ Huizen gekogt of gehuurd, doch nog „ niet betrokken hadden (*), of welke „ binnen den tyd van zes maanden als „ nog een Huis zouden huuren of koo- „ pen, alles mede geëvenredigd aan de „ Verponding dier Huizen. Ook zou de- „ zelve geheeven worden van de Bewoon- „ ders van Kamers, acht en veertig Gul- „ den en daar boven in huur doende, ge- „ rekend tegen den twaalfden Penning der „ Huurpenningen (†)." LVIII. BOEK. 1787. 1788.

In *Leyden* zagen wy, welk eene kalmte daar geheerscht hadt onmiddelyk naa de Omwenteling, zo lang de weldenkende Hoofdofficier P. J. MARCUS, en andere Leden der Wethouderschap, door de Gewa- Woelingen in *Leyden*.

(*) Aanmerkelyk genoeg was derzelver getal om des byzonder melding te maaken: immers de helft der XXXII Raaden, waren van buiten ingekomen, of werden toen nog verwagt.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 1.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

wapende Genootſchappen ondersteund, de teugels, ten bedwang des Gepeupels, in handen hadden; hoe daar het gerust gelaad der dingen voor een byster onrustig veranderde en de ſtrengſte herhaalde Afkondiging noodig maakte (*). Dit was het onmiddelyk en onvermydbaar gevolg der Ontwapeninge van alle Schutters, die Leden van dezelve geweest waren; van het bedanken des geheelen Krygsraads; van het aanſtellen van andere Officieren der Schuttery, en het weder in de Schuttery brengen der voorheen ontſlaagene Schutteren, die, met het gemeenſte ſlag van Volk, thans de Schuttery uitmaakten. Geen voorbyvliegende vlaag van moedwil; maar een aanhoudend betoon daar van, aanſchouwde *Leyden*. De twee en dertig avonden op welke de nieuwe Burgerofficiers, met hunne Schutters, de wagt betrokken, waren niet alleen zeer grievende voor de braave en kloekmoedige Burgers, die, zints het Oproer van MDCCLXXXIV (†), in zo veel dreigende voorvallen, de rust der Stad bewaard hadden, en dezelve nu by aanhoudenheid aangerand zagen; maar die avonden werden met ſchroom te gemoet gezien, en met ſchrik doorgebragt van de braaven binnen *Leyden* in 't algemeen. Zy, wier post en pligt het bewaaren der rust medebragt, vonden zich vergezeld van het uitſchot des Volks, in deeze

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. b'. 313.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 264. *enz.*

ze Stad zeer talryk, 't welk onder hun oog de ſchandvolſte en deerlykſte merktekens van botgevierde geweldenaryen naaliet, in zodanige gedeeltens der Stad, waar die tergende optochten, langs den grootstmogelyken omweg, geſchied waren. — Een en ander gaf der bezwaarlyk beteugelbaare en in het duister werkende ſpot- en ſchimpzugt, waar in men wil dat de *Leydenaars* veel ſmaaks vinden, gelegenheid om zich des in Spotſchriften en Prentverbeeldingen te wreeken. Een bedryf, dat het Geregt, door het uitlooven van drie honderd Guldens op den Schryver, Tekenaar en Verſpreider te ſtellen, tragtte te voorkomen (*). LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

De Regeeringsverandering greep 'er ſtand. By dezelve vonden zich van hunne Ampten verlaaten VAN HALTEREN, VAN LEEUWEN, SNOEK, VAN DER MARK, P. MARCUS, VAN ROOYEN, HOOGEVEEN, CUNÆUS, ROMSWINKEL, HELDEWIER, VAN DEN ZANTHEUVEL, VROMANS en DE MEY. —— Volgens den Lastbrieve den Stadhouder gegeeven, behieldt hy aan zich het regt om de plaatzen, die door het bedanken der aangeſtelden onvervuld zouden blyven, met de nuttigſten en bekwaamſten te voorzien. Dit werd te *Leyden*, waar de Prins regelmaatig geene de allerminſte beſchikking over de Vroedſchapsplaatzen hadt, zo verre getrokken, dat de plaatzen van twee bejaarde Regeeringsleden, die by de Remotie weder aangeſteld en beſtendig naa de- Regeeringsverandering.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5715.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

dezelve als zodanig erkend waren, naa hunnen dood, of afſtand, door den Stadhouder onmiddelyk vervuld werden, onder voorgeeven, dat hunne plaatzen opengebleeven waren; doch enkel om dezelve door Lieden van zynen ſtempel te doen bekleeden (*).

Aanmerkingen gevallen op eenige aangeſtelde Regeeringsleden.

Eene Regeeringsverandering, die, wat zommige Perſoonen by uitſtek betreft, by veelen zeer gewraakt werd. Boven al liep in 't ooge eenen MULLER MASSIS, Boezemvriend van den beruchten KUMPEL, en diens Medegenoot in het opruijen van 't *Leydſche* Gemeen; de benoeming van Mr. WILLEM CORNELIS BOEN tot Penſionaris, een Man, over wien, wegens dwangregeering, als onafhanglyk Fiscaal aan de *Kaap de Goede Hoop*, bitter geklaagd was; dien de *Kaapſche Burgers* beſchreeven, als een Man, „ die, in de waarneeming van „ zyn Ampt, zich zo willekeurig overheer„ ſchend, onderdrukkend en onverantwoor„ delyk gedroeg, dat al wie ſlegts eenig „ het minſte gevoel van Vryheid overig „ hadt, daar aan niet zonder ontroering „ kon denken; dat door de afpersſingen „ van hem, en zynen Opvolger gepleegd, „ de Ingezetenen van die Volkplanting met „ eenen zodanigen ſchrik en afkeer voor „ den Fiscaal aangedaan waren, dat eene „ vervulling van die post, op den ouden „ voet, niet dan van de nadeeligſte ge„ volgen voor de rust der Volkplanting „ zou

(*) *Vers. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 311.

„ zou kunnen zyn (*)." De Kamer van Zeventienen hadt op de tegen hem ingebragte klagten geen agt geslaagen, en hem geregtvaardigd. Hy kreeg nu, als Pensionaris van eene de voornaamste stemmende Steden, zitting in de Vergadering van *Holland*. Men hoorde te *Leyden* een blyk dat de eertyds onafhangelyke Fiscaal aan de *Kaap*, de heersch- en dwangzugt daar niet gelaaten hadt, als hy, by de Regeering, deezen raadslag, ten aanziene van het daar eerlang ingevoerde Nieuwe Schutters Reglement (†), uitbragt, „ dat de Stedely„ ke Privilegien, waar by zommige Bur„ gers *wagt-* en *tochtvry* verklaard waren, „ niet gelden konden tegen de bestelling, „ die de Stadhouder thans omtrent hun „ gemaakt hadt."

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Haatlyk was het gedrag der twee regeerende Burgemeesteren HUBRECHT en DROLENVAUX, by de Wethouderschap doordringende, om 's Prinsen Commisarisen, by eenen Brieve, te verzoeken, „ dat zy „ nogmaals daar ter Stede komen zouden, „ om zulke Burgers, die tot de Landver„ dervende Cabaal behoord hadden, van „ hunne Bedieningen te versteeken." Een harde eisch, door Commisarisen op verre na

Haatlyk gedrag van twee Regeeringsleden.

(*) Men zie de Memorien en Requesten door de Gecommitteerden der klaagende *Kaapsche* Burgery aan hun Hoog Mog. aangeboden in de Jaaren 1780. 1784. en 1786. Men vindt 'er iets van in onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 121.

(†) Dit Reglement komt voor in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1615.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

na niet ingewilligd. Zy vertoonden zich niet op nieuw binnen *Leyden*. Om eenigzins genoegen te geeven, ontzetten zy ſlegts eenige zeer weinige uit hunne posten, lieten de overige Burgers hunne Bedieningen behouden, tot grooten ſpyt der vorderaaren van eene geheele Amptsberooving hunner Medeburgeren, wier plaatzen zy gaarne met Lieden van hunnen ſtempel vervuld gezien hadden.

't Gedrag des Hoofd-officiers VAN HEUSDEN.

Aan vervolgingen der Patriotten ontbrak het niet onder het Hoofdofficierſchap van ADRIAAN VAN HEUSDEN; een Man die te meermaalen de wapenoefeningen des Genootſchaps, met ſchynbaar genoegen, bygewoond, tot het in beſcherming neemen der hooge Overheid van dat en andere Genootſchappen toegeſtemd, en, als Schepen, zyne goedkeuring gegeeven hadt tot het doen eener *Afkondiging* daar ter Stede, de Schuttery en de Leden der gewettigde Genootſchappen tot het uittrekken na het Cordon en elders, waar 's Lands nood hun mogt roepen, aanmoedigende (*). Deeze eigenſte Bevorderaar en Goedkeurder van den Burgerwapenhandel, en Aanmoediger hunner poogingen, verbeeldde zich, naa de Omwenteling, niet te ſtreng te kunnen weezen tegen de eertyds door hem voorgeſtaane Party, of zulks ook dienen mogt om al het twyfelagtige zyner voorige daaden uit te wiſſchen. Ondanks de veelvuldige Afkondigin-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 305.

gingen ten tegendeele, hadt het *Leydſche* Gepeupel vryheid van ſchelden, ſlaan en mishandelen der Patriotten. Op daar over by hem uitgeboezemde klagten was terſtond de Vraag „ of de Klaager ook in „ het Moordrot geweest was?" met dien naam beſtempelde hy het voorheen door hem gepreezene Exercietiegenootſchap. Op een bevestigend antwoord kreeg de Klaager het bits afzettend antwoord, „ dat de „ Stadhouder ook lang was onderdrukt ge„ weest, zonder regt te hebben kunnen „ verkrygen!" —— Gedreeven door begeerte om den Stadhouder door uitſteekende daaden tegen de Patriotten te behaagen, en teffens aan hebzugt te voldoen, verzogt hy, terſtond naa zyne aanſtelling, een ongehoord Beſluit tegen den PIETER VREDE, en anderen. Wanneer dit afgeſlaagen, en die weg van vervolging hem niet geopend werd, was hy, naa het verzetten der Schepensbank, en de afkondiging der Amnestie, de Staaten aan, om op 's Lands kosten, alle Ingezetenen van *Leyden*, die daar van waren uitgeſlooten, te vervolgen. Een verzoek gelukkig van de hand geweezen: want hoe verre zou vervolgzugt, geholpen en onderſchraagd door een afgerigten en onverzoenlyken Advocaat, die uitſluitingen niet hebben uitgerekt? Binnen enger kring moest dus hartzugt en Hebzugt werken; en hadt *Leyden* des de onaangenaamſte proeven, welker ophaalen ons niet lust. Alleen moeten wy nog aantekenen, hoe hy toeliet, dat

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

dat alle Schuldigen aan het Oproer des Jaars MDCCLXXXIV, op den zevenden van Oogstmaand MDCCLXXXVIII, vergezeld door een ſchaare Gepeupel, onder een Oranjevaandel, een optocht door *Leyden* deeden, om, der Juſtitie ten ſpot, wegens de ontvangene ſtraffe, vereerlykt te worden.

Pragt by de Feestvieringen.

Leyden ſtak boven veele andere Steden uit in cierlykheid van Eerepoorten, in kostbaarheid en vindingrykheid van Bycieraaden op 's Prinſen Jaardag en die der Princeſſe. Beeldhouw- en Schilderkunst hadden, op eene meer dan gewoone wyze, daar aan de hand geleend, ook bleeven de voornaamſte veel langer tyd ſtaan, dan men gewoon is dezelve te behouden: ja zo lange, tot dat het fraaije des Schilderwerks geheel verſleeten was (*).

De *Leyderdorpers* ſlaagen niet in eene Regeeringsafzetting.

Mogt men in *Leyden* niet naar wil en wensch met de Patriotten begaan, hoe veel zy daar ook te verduuren hadden, eenige Ingezetenen van de nabuurige Ambagtsheerlykheid *Leyderdorp* verkreegen op verre na de voldoening niet van hun doldriftig poogen. Zy veroorloofden zich, op eene dringende en dwingende wyze, in Slachtmaand, den Schout, de Ambagtsbewaarders, eenige Schepenen, en den Geregtsbode, van hunne Bedieningen te ontzetten, en andere aan te ſtellen. De afgezetten vervoegden zich met een verhaal van

(*) Een breed verſlag hier van geeven ons de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 481. en 1126.

van het gebeurde, met een beklag en verzoek van herſtel by Staaten van *Holland*. Met dat gevolg, dat de willekeurige en wederregtlyke daaden dier Ingezetenen, door hun ten hoogſten gewraakt wierden, en de herſtelde Amptenaaren bevolen in het waarneemen hunner Bedieningen voort te vaaren (*). LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Rhynlands geſteltenisſe, ten aanziene van het Stadhouderlyk Huis, kennen wy uit veele vroegere beſcheiden in ons Werk (†). Jongſt hebben wy hier boven van de Plundering te *Voorburg* geſprooken (§). De Manſlag, te dier gelegenheid door den Knegt der Herberge begaan in het verdeedigen van het goed zyns Meesters, werd voor Moord gehouden, en hy als een Moordenaar te regt geſteld voor de Vierſchaar van *Rhynland*. Hier bekleedde, onder den naa de Omwenteling aangeſtelden Bailjuw WASSENAAR VAN STARRENBERG, een PAGENSTECHER het Stedehouderſchap. Deeze wist, door bedreiging en ſtokſlagen, buiten uitdruklyke toeſtemming der daar tegenwoordig zynde Welgebooren Mannen, dien Knegt tot eene ongewilligé ſchuldbekentenis te dwingen; waar op eene veroordeeling ter Doodſtraffe volgde. Ten zynen gelukke kreeg het Hof van *Holland*, even vóór de daadlyke uitvoering Strengheid der Stedehouders PAGENSTECHER te *Voorburg*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5936—5944.
(†) Zie onder andere onze *Vaderl. Hiſt.* XVI. D. bl. 314—317.
(§) Hier boven bl. 354.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

ring van dat vonnis, kundschap van de onwettige wyze, op welke men dien ongelukkigen schuldbekentenis hadt afgeperst. Het Hof onderzogt de zaak op nieuws, raadpleegde des met 's Lands Staaten; waar door hy van Doodstraffe, of eenige andere op 't schavot, vrykwam; maar den yver door hem betoond aan eene andere zyde, dan waar de schaal van genadebetoon, ten deezen dage zo menigmaal overloeg, wetkende, ontzette hem van geheele vryspraake: eene gevangenis van tien Jaaren was zyn eindelyk vonnis.

Het voorgevallene met P. v. d. Bosch te *Zoetermeer*.

Een deerlyk voorbeeld van moedwil en schennis, leeverde, kort naa de Omwenteling, het Dorp *Zoetermeer* op. Deeze borst met herhaalde en telkens verdubbelde woede uit tegen PIETER VAN DEN BOSCH (*), Oud Leeraar der *Remonstranten* te *Leyden*, die in stille zyne dagen te dier plaatse leeft; doch daar ontstreeks bekend stondt als de zaak der Patrioten toegedaan, en in derzelver bevordering niet on-

(*) PIETER VAN DEN BOSCH, was een waardig en werkzaam Lid van de *Maatschappy der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*. Men zie de vrugten van zynen Geest in een en ander Deel van de *Werken dier Maatschappye*. Hy hadt zich voorlange, door verscheide Dichtstukken en andere Schriften van smaak, bekend gemaakt. Zo wy *wel* onderrigt zyn heeft het *Algemeen Oefenschool* by P. MEYER, een hoogschatbaar Werk, niet *weinig* te danken aan zyne penne, zo in vertaalingen als in oorspronglyke Stukken. 's Mans door veel letterarbeids afgesloofden geest, deedt hem zyn Standplaats,

't Lijk van den Eerw. P. VAN DEN BOSCH mishandeld.

onleedig. Van hier de ſchampere en weinig goeds ſpellende vraage, naa dat in het Dorp „ Oranje boven!" geſchreeuwd was, by het openſmyten zyner deure gedaan, „ Myn Heer! verkoopt gy ook Oranje?" Kort daar op vertoonde zich een hoop gemeen Volks van *Bleiswyk*, deels te voet, deels te paard. De aanvoerder voor 't huis des gemelden Oudleeraars gekomen, ſchreeuwde, terwyl hy een ſabel zwaaide, „ Oranje boven! Hier moeten wy weezen!" Dit bedryf bragt het gepeupel van *Zoetermeer* en *Zegwaard* t'zamen. Hier by voegden zich de Regenten, die eger meerendeels hun best deeden om dien hoop tot bedaaren te brengen; beloovende alle de Papieren tot de zaak der Patriotten betrekking hebbende, en die in het omcingelde huis te vinden waren, te zullen leeveren.

LIIII. BOEK. 1787. 1788.

De Regenten binnen gelaaten, verzogten die Papieren te mogen hebben. VAN DEN BOSCH antwoordde, geene van belang te bezitten, dewyl de Schout VONK dezelve in bewaaring hadt; doch gaf teffens zyne bereidvaardigheid te kennen, om, die hy hadt, over te geeven. Hy ſtelde ze den Regenten ter hand; die ze aan het buitenſtaande Volk vertoonden. Hier mede was het niet te vrede; maar vorderde, dat

plaats, als Leeraar der *Remonſtranten* te *Leyden*, verlaaten en *Zoetermeer* ter ſtille woonplaats kiezen; waar dien ongelukkigen het hier gemelde onheil, met zo veel ſmaads en drufs gepaard, bejegende, uit hoofde dat hy de zaak der Patriotten was toegedaan.

LVIII. BOEK —— 1787. 1788.

dat VAN DEN BOSCH, met Oranje verclerd, zich aan hun zou vertoonen. Hy deedt zulks. 'Er ging een kreet op „ Kyk „ dien Blixem!" Zy wilden hem ten huize uit hebben; doch welk lot hem dan te wagten ſtondt mogt men opmaaken uit zommiger geſchreeuw, „ dien Blixem moet „ van kant! hy is het die al het kwaad „ gebrouwen heeft!" Een der *Zoetermeerſche* Regenten gaat naa dit laatſte mede gezegd te hebben. —— De zich by den bedreigden in huis bevindende Regenten, bevreesd, dat het Volk ter deure zou indringen, trokken VAN DEN BOSCH te rugge, en ſlooten de deur. Zulk eene behandeling, eene zo dreigende taal en houding drong VAN DEN BOSCH de betuiging af, „ dat het hem in de ziel leed deedt, dat „ men zo ſterk tegen hem was vooringenomen; vermids hy zich bewust was „ eene regtvaardige zaak voorgeſtaan en „ niets gedaan te hebben dan 't geen een „ een braaf Man paste."

Op 's Mans volemſtige verzekering, dat 'er geene Papieren, meer dan de overgeleeverde, tot die zaak betrekkelyk, ten zynen huize waren, vertrokken de Regenten, en bewerkten dat de zamengeſchoolde bende uit een ging. By het heenen gaan hadden Regenten aan VAN DEN BOSCH gezegd, dat men, hoe ſterk 'er aan de deur gefcheld of geklopt mogt worden, niet moest opendoen. Met dit ontrustend bedryf hadt men reeds, toen de Regenten nog in huis waren, begonnen: en herhaalde

de 't zelve van tyd tot tyd, tot in den LVIII.
namiddag, wanneer de Heer VAN TEI- BOEK.
LINGEN, Welgeboren Man van *Rhynland*, ——
uit naam van het Volk, kwam, en meer 1787.
Papieren eischte: dewyl het Volk de ver- 1788.
zekering en 't beſcheid van VAN DEN BOSCH, ten dien opzigte niet geloofde. By den Schout VONK, die niet op het Dorp, en by HELMONT, die 's Schouts zaaken waarnam en niet t'huis was, kon men des geen onderzoek doen. Met VAN TEILINGEN hadt VAN DEN BOSCH een vriendlyk onderlioud, en ontving van hem, op de herhaalde verzekering dat hy geen meer dan de overgegeevene Papieren tot die zaake betrekkelyk, onder zich hadt, de toezegging dat hy alles, wat mogelyk was, zou aanwenden om het Gemeen tot bedaaren te brengen.

Dit volgde niet. Het kloppen op de deur en vengſters ging tot in den avond zynen gang. De *Remonſtrantſche* Leeraar DE ROY, by zynen Schoonvader A. MAAS, Leeraar dier Gezindheid te *Zegwaard*, recht over het huis van VAN DEN BOSCH ten dien tyde zich onthoudende, wilde deezen overhaalen om zich tot veiligheid na het *Paleſtein*, het huis van Schout VONK te begeeven; doch de menigte des Volks op ſtraat maakte dien kleinen overſtap ongeraaden. In eigen huis te blyven was en bleef gevaarlyk. Laat in den avond kwam DE ROY te rug, om den belaagden en bedreigden te bewegen, dat hy zich aſtercim na deszelfs Zusters zou begeeven; dee-

LVIII. ze raad kreeg sterkte, wanneer een Buur-
BOEK. man achter aan het huis geklopt hebben-
—— de, berigt gaf, dat VAN DEN BOSCH zyn
1787. huis verlaaten moest, met byvoeging dat
1788. men reeds den volgenden dag 's morgens ten zes uuren met paarden door het huis zou ryden. —— VAN DEN BOSCH meer op het hartlyk verzoek zyner Huisgenooten, dan uit eigene verkiezing zyn huis achter uit verlaatende, werd door behulp zyner Nigte PETRONELLA DOORNHAAG en den Leeraar DE ROY over de Ringsloot achter zyne wooning, door middel van een ladder geholpen. Zyne Egtgenoote volgde hem, en hy bragt dien zorgvollen nagt in het huis zyner Zusters door.

Een zyner Zusteren, die beiden zeer beangst waren, vondt 's anderen daags 's morgens goed om den Tuinman van VAN DEN BOSCH, drie huizen van daar woonende, te vraagen of deeze Man een veilig verblyf voor haar Broeder en Zuster hadt? Dit gereedlyk met ja beantwoord zynde, begaf hy zich met zyne Vrouw derwaards, en bleeven op een zoldertjen, dien dag en den volgenden. Doch op den morgen van den derden dag, naa dat een gerugt, wegens de komst des Rhyngraafs VAN SALM, 't welk valsch bevonden werd, het geheele Dorp op nieuw in onrust gebragt hadt, begon de woede met verdubbelde poogingen. Men maakte afspraak alle de huizen te onderzoeken, ten einde VAN DEN BOSCH te vinden en te vermoorden. 's Tuinmans Vrouw des verwittigd,

kwam

kwam by de verſchoolenen, met berigt, LVIII.
dat zy hun niet langer veilig in huis kon BOEK.
bergen; doch zy wees hun achter op de ——
werf een kleine Schuur, met aanmaaning 1787.
om zich daar in te verſteeken. Beevend 1788.
begaven zy zich derwaards; doch ter oor-
zaake van de benaauwdheid der verblyf-
plaatze, en van de vrees dat zy ook daar
niet veilig zouden weezen, vertoefden zy
'er niet lang. Zy keerden weder na de
Zusters op de werf; doch beiden verklaar-
den dat zy hun niet in huis konden neemen:
dat zy ook daar niet veilig zouden weezen.

Hier op begaf zich VAN DEN BOSCH met zyne Vrouwe in de ſnyding tuſſchen het huis van de Zusters en het naast daar by ſtaande. Naauwlyks waren de Zusters in huis, of 'er vervoegde zich by deezo zeer bekommerde, een Dorps Schepen, vergezeld van den *Bleiswykſchen* Klapperman, een ſlegt berugten Karel, met verzekering dat VAN DEN BOSCH zich in haar huis, of op haar werf, moest bevinden; en dat zy hem over te leeveren hadden, zonder dat zy egter eenige beſcherming beloofden, noch ook eenige kwaade behandeling dreigden. De Zusters verklaarden dat de gezogte zich niet in haar huis bevondt, 'er byvoegende, dat zy die verzekering met een eed konden ſtaaven. Zy vertrokken. —— In geſtelde ſnyding, vonden zich de gezogten en belaagden bloot-gefield aan een zwaaren regen, met donder vergezeld. Zy zagen van daar over en plank eenig *Pruiſſisch* Krygsvolk voor-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

bytrekken. Dit weêr, en dit ontzettend vertoon drongen de beangſten naa bykans twee uuren op die ongeſchikte plaatze, zich onthouden te hebben zich van daar en op de werf in de ſchuur te begeeven.

De ongelukkigen baden en ſmeekten de Zusters om in huis te mogen opgenomen worden; doch deeze verklaarden zulks niet te kunnen toeſtaan. In de prangende angſt, uit die weigering gebooren, en gevoegd by het reeds geledene, keert VAN DEN BOSCH zich om, begeeft zich uit de ſchuur op de werf en voorts na het pad, 't welk op de Ringſloot liep. Meergemelde Nigt en eene Schoonmaakſter zagen hem het pad opgaan, (terwyl zyne Vrouw geheel vol ſchriks in de ſchuur bleef,) en voorts in 't water ſpringen. Hier op vloog de Nigt ten huize uit om haaren Oom, ware het mogelyk, te redden; doch op de werf komende en van alle zyden veel Volks bemerkende, dat allerysſelykst ſchreeuwde, ging zy, door ſchrik niet weetende wat zy deedt, weder in huis. Eenigen van het Volk ſchooten toe, trokken hem uit het water; doch hy werd, ſchoon hy 'er ſlegts weinig ogenblikken in gelegen hadt, en adergelaaten werd, dood bevonden.

Het Lyk van deezen Man werd op de Stoep agter aan den Ringſloot gelegd. De Zusters onderzogten by de Regenten of het geoorloofd was den geſtorvenen in huis te neemen; doch kreegen tot beſcheid, dat zy Zusters noch mogten, noch zy Re-

Regenten iets aan het Lyk konden doen; vóór dat de zaak aan den Bailjuw was aangegeeven. Zo dat het Lyk, dewyl men geen gevolg van het aangeeven des gevals aan den Bailjuw vernam, op dezelfde plaats bleef liggen, en niet ongemoeid: want de kwaadaartigheid met ſpotzugt zich by eenen ongelukkig omgekomenen vereenigende, ſtak neus en ooren met Oranjebloemen, vulde daar mede de handen; in den gaapenden mond ſtopte de balddaadigheid ſchulpen. In deezen beſpotten ſtaat bleef het lyk vyf dagen lang, liggen tot 'er twee *Rhynlandſche* Dienders kwamen, die een touw om het Lyk ſloegen, 't zelve vervolgens in 't water wierpen en achter een ſchuit door den Ringſloot als een Kreng, naa het Kerkhof ſleepten, en zonder kist in een kuil dolven. By die ſchandlyke mishandeling kwam nog dat 's Mans Weduwe, op last van den Bailjuw, aan den Boode vyftig Dukaaten betaalen moest (*). LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Men woelde in deeze ſtreeken ſterk tegen Kerklyke Perſoonen, die zich als Patri- Wat eenige Leer-

(*) In de opgave deezes gevals hebben wy te breeder geweest, zo om een Man dien het betrof, als om den zonderlingen toedragt en het ſchreeuwende dier gebeurtenisſe. Wegens de egtheid durven wy onze Leezers verzekeren: dewyl wy het grootendeels woordlyk hebben overgenomen uit het Verhaal weinige dagen naa het voorval uit den mond van een der oor- en ooggetuigen opgetekend. De Schryvers van het *Vaderlandsch Huisboek* hebben, wegens deeze gebeurtenisſe wel eenige, doch geene naauwkeurige berigten gehadt. Men zie het V. Deel van dit Werk bl. 169.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

om zich met Oranje te vercieren, waar uit kleine rustſtoorenisſen ontſtonden, werd door eene dringende Stads Afkondiging te gengegaan (*): en verzette zich vervolgens de Regeering byzonder tegen het draagen der zogenaamde *Keeshontjes* van Goud en Zilver (†). By de groote vreugdebetooningen op 's Prinſen Jaardag, en vervolgens op dien der Prinſeſſe, viel niets byzonder merkwaardigs voor; alleen maakte de *Dordrechtſche* Regeering, by het voorſchrift der Feestviering ten laatstgemelden dage bekend, dat hier mede, deeze kostbaare en by menigvuldige herhaalingen bezwaarende Vreugdebetooningen een einde namen (§).

Regeeringsverandering.

By de Regeeringsverandering door 's Stadhouders Gevolmagtigden, vonden zich van hunne Vroedſchapsposten verlaaten, Mr. OCKER GEVAERTS, *Heer van Geerſliet enz.*, Mr. WILLEM BARTHOLOMEUS VAN DEN SANDHEUVEL, Mr. JOHAN DE ROO, *Heer van Westmaas enz.*, Mr. NICOLAUS BACKUS, *Heer van Nieuw Beyerland*, Mr. ADOLPH HERBERT VAN DER MEY VAN DER LINDEN, ANTHONY BALTHAZAR STOOP, ABRAHAM ADRIAAN STOOP, PAULUS KNOCH en HENDRIK FRANCOIS DECOURT. Eenigen deezer namen kwamen ons te meermaalen in de rei der Patriotten voor. JASPER JOHAN PERDUYN hadt

(*) *N. Nederl. Jaarb* 1787. bl. 5882.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 181.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1057.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

hadt de post van Penſionaris, in plaats van den Heer C. DE GYZELAAR, in de gevorderde Satisfactie der Prinſesſe buiten allen bewind geſteld, verkreegen (*). Veel geſchils was 'er te *Dordrecht* zints lange wegens de *Goede Luiden van Achten* gereezen (†). Die thans in deeze post, daar ter Stede van veel invloeds op de Regeering, geſteld, en op de hand der oude Regeeringe waren (§), vonden zich weldra, uit dien post gezet, en werden door lieden van eenen anderen ſtempel, uit een aan zyne Hoogheid gezonden naamlyst, vervangen. De meesten vonden zich by de nadere Regeeringsverandering in dit hun Ampt bevestigd: en voor drie toen in de *Vroedſchap* verkoozenen werden anderen aangeſteld (**). — Ten aanziene van deeze in *Dordrecht* zonderlinge Regeeringspost (††), en waar over zo veel in de laatſte tyden, te doen viel, vinden wy ter overneeminge opmerkelyk genoeg, wat des bepaald werd ten dage der Regeeringsveranderinge. Uit 's Prinſen naam laaten zich de Verſtellers der Regeeringe in deezer voege hooren; „ Dewyl wy een by-

Bepaaling omtrent de *Goede Luiden van Achten* naa de Omwenteling.

zon-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 14. *enz. N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5635.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 257.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 263.

(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5077. en 5635. vergelecken met de *Jaarb.* voor 1788. bl. 406. 407.

(††) Men ſlaa hier over naa *de Grondwettige Herſtelling van Nederlands Staatsweezen* by ALLART II. D. bl. 54. en 55.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ zonder belang ſtellen in alles wat in ons
„ is te helpen toebrengen om de Rust,
„ de Eendragt, het Vertrouwen, en den
„ daar uit ſpruitenden bloei van dat ge-
„ zegend Gewest, en de Stad *Dordrecht*, te
„ doen herleeven, en ons is gebleeken,
„ dat een der voornaamſte middelen, waar
„ door onrust en diffidentie is verwekt en
„ aangekweekt, is geweest, dat door eene
„ willekeurige uitlegging, de meesten der
„ Dekenen van de Gilden zyn geraakt in
„ een begrip van ongehoudenheid aan de
„ by het Concordat van zeventien Octo-
„ ber MDCXLVII, overeenkomſtig eene
„ voorgaande oude Uſantie, tot onderhou-
„ ding van eenigheid en rust vastgeſtelde,
„ en door een opgevolgd gebruik van lan-
„ ger dan eene Eeuw bevestigde ſchik-
„ king: *Dat op de Nominatie van vier en*
„ *twintig Perſoonen zullen worden gehouden*
„ *in goede achtinge en recommandatie der*
„ OUDE ACHTEN, *die voor dit Jaar heb-*
„ *ben gediend*; met dat gevolg, dat direct
„ ſtrydig tegen dien redelyken pligt is
„ gehandeld, en het te vreezen is, dat in
„ de tegenwoordige tydsomſtandigheden,
„ dat voetſpoor door onrustige en woel-
„ zieke menſchen zoude gevolgd en daar
„ door ons goed oogmerk illuſoir zou kun-
„ nen gemaakt worden, zo hebben wy,
„ (zonder over het verſtand dier woorden
„ te willen decideeren,) goedgevonden,
„ tot de meeste rust en dienst der Stad te
„ ſtatueeren, gelyk wy doen by deezen,
„ *dat geduurende de eerstkomende twaalf jaa-*

„ *ren*

„ ren, niemand der dienende Achten van de LVIII.
„ Nominatie zal mogen worden afgelaaten, BOEK.
„ dan om beweezen redenen, welke hem daar
„ toe, naar Regten, inadmisſibel zouden maa- 1787.
„ ken, in verwagtinge, dat naa expiratie 1788.
„ van dien tyd, de onlangs geheerscht
„ hebbende zugt tot Nieuwigheden genoeg-
„ zaam zal zyn verdweenen en plaats heb-
„ ben gemaakt voor redelyke en met de
„ onafgebrooke Costume overeenſtemmen-
„ de bevattingen van die ſchikking."

Wyders gaven deeze Regeeringsbeſtellers te verſtaan; „ Wy begeeren mede, dat „ voortaan onverbreeklyk zal worden ge- „ obſerveerd het (onder andere) geſtatu- „ eerde en verklaarde Plakaat van hun Ed. „ Gr. Mog. om in de Stad *Dordrecht* ge- „ publiceerd te worden, geinſereerd in „ Hoogstderzelver Reſolutie van elf Au- „ gustus, MDCLI behelzende in ſubſtantie; „ Dat de gezamenlyke Dekens der Gilden „ niet wordt toegelaaten te vergaderen, „ dan met expres Conſent, en onder Di- „ rectie, van den Burgemeester; dat is, „ (volgens de zedert veranderde en tegen- „ woordig ſubſiſteerende Regeeringsge- „ ſteldheid dier Stad,) van de Regeeren- „ de Burgemeesteren; en dat het contrarie „ geſustineerde niet excuſabel van exorbi- „ tante en periculeuſe nieuwigheid, en „ daar om door hun Ed. Gr. Mogenden „ is geimprobeerd."

Aan zogenaamde Conventien tuſſchen e Regeeringsleden, in verſcheide Steden an *Holland*, gemaakt, om de Familie re- Eene Acte van Conventie te dier

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

geeringen te handhaaven, ontbrak het *Dordrecht*, zints een reeks van Jaaren, niet. Van den nieuwſten ſtempel was die in den Jaare MDCCLXXXIII aangegaan, met oogmerk om den Stadhouderlyken Invloed tegen te werken; doch tevens zaaken behelzende, die, van eenen anderen kant, inbreuk maakten op der Burgeren Regten. By deeze Overeenkomst werd onder andere, ſtrydig met de uitdruklyke Keuren van de Jaaren MCCCCLXXVIII, MCCCCLXXXI én MCCCCXCIV, den Voorzittenden Burgemeester toegeſtaan de begeeving van een Veertigsplaats, onder zyn Voorzitterſchap, openvallende (*). Ten opzigte hier van luidt te taal van 's Prinſen Gevolmagtigden,

Stede vernietigd.

„ Wy verklaaren, dat de Acte van Con-
„ ventie en Secluſie reſpective, in den Jaare
„ MDCCLXXXI, door veele Leden van den
„ Oudraad aangegaan, en door dezelven,
„ gelyk ook naderhand door meer anderen
„ ondertekend, zal worden gehouden als
„ ten eenemaal, en voor altoos, vernie-
„ tigd, met alle de gevolgen en aankleе-
„ ven van dien, en dat de Ondertekenaars
„ derzelve, by deezen worden ontſlaagen
„ van alle, uit dien hoofde, gecontracteer-
„ de Verpligting (†)."

Het gebeurde

Treeden wy te rugge tot het geen, vóór de Omwenteling, omſtreeks *Dordrecht* en by-

(*) Breeder vindt men dit in de *Grondwettige Herſtelling van Nederlands Staatsweezen* II. D. bl. 58.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 19. en 20.

byzonder te *Oud-beyerland*, gebeurde, herdenken wy aan de betuigingen der *Oranjegezinden* aldaar en in dien oord door de *Dordrechtſche* Wapenbroeders en Schuttery, die nu door eene andere Schuttery, naar een nieuw Reglement, vervangen werd (*), het zal ons niet bevreemden, als wy hier eene ganſche verwisſeling beſchouwen, en buiten 't geen wy des reeds optekenden (†), verneemen, dat de Lyken van twee in den optocht der *Dordrechtenaaren* geſneuvelden en met één been aan de galg gehangen, op verzoek der Weduwen, by Staaten van *Holland* ingediend, geregtlyk afgenomen, en overeenkomſtig derzelver ſtaat, naar de *Oud-beyerlandſche* wyze begraaven wierden. By welke Begraafenis afhangende Oranjelinten en Oranjeſjerpen de zeer talryke Lykſtatie vercierden, welke zodanig was ingerigt, dat dezelve ter *vereerlyking* van de Begraavenen geoordeeld werd te ſtrekken (§).

LVIII. BOEK. 1787. 1788. te *Oud-beyerland* en omſtreeks *Dordrecht.*

Kort naa de overgave der Stad aan de *Pruiſſen* voerden eenigen deezer met een Boeijer uit *Alblas* de Geweeren, Trommels en het Vaandel na *Dordrecht*: op een wagen gelaaden en zo geſchikt dat het Vaandel, ten ſmaad, langs de ſtraat ſleepte, voerde men de ontſcheepte buit na het Stadhuis. De Schout PYL, uit wiens huis men dit Burgerkrygstuig gehaald hadt, was vóór af

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 417.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 272—284.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5881. en voor 1788. bl. 12.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

af reeds in de Stad gebragt en in be[illegible] ring gezet (*). Volyverig betoonden [illegible] de *Pruissen*, in dien geheelen omtrek, [illegible] de Patriotten te ontwapenen, en zi[illegible] verzekeren van Persoonen, die gezeg[illegible] den, door het houden van Vergad[illegible] te toonen geene geneigdheid ter ond[illegible] pinge altoos te hebben (†).

Regeeringsverandering te *Gouda*.

By *Dordrecht*, 't welk ten deezen [illegible] van onrust, in vergelyking gesp[illegible] gerust mogt heeten, stak zeer af h[illegible] roerig en voor al wat Patriottisch [illegible] langen tyd onveilig *Gouda*, waar [illegible] reeds eene schets hebben opgehangen [illegible] Wanneer de Regeeringsverstellers te [illegible] zer Stede verscheenen, vonden zy on[illegible] dig af te zetten Mr. MARTINUS VAN TOULON, en Mr. CORNELIS JOAN DE LANGE, *Vryheer van Wyngaarden*, beiden in de Satisfactie der Prinsesse begreepen; als mede JACOB BOON VAN OSTADE, te vooren overleeden. Die Amptontneeming bepaalde zich derhalven tot Mr. NICOLAAS TEYSSEN, Mr. CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE, Mr. JAN JACOB SLICHER, Mr. JAN COUPERUS, ADRIAAN DE KEDTS HOUTMAN, en Mr. JACOBUS BLAAUW, Mannen wier naamen wy meerendeels dikwyls in onze Geschiedenis, als Voorstanders van de zaak der Patriotten, vermeld heb-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 5077.

(†) PFAU *Veldtocht der Pruissen in Holland* II. D. bl. 8.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 290—296.

J. BLAUW.

NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR
FOUNDATION

hebben. De Penſionaris Mr. H. VAN WYN bedankte, en kreeg Mr. ADRIAAN VAN GROENEVELD ten opvolger (*). LVIII. BOEK.

Onder de weinige Regenten, die in deezen tyd vry uit durfden ſpreeken, trof men hier ter Stede een viertal aan; naamlyk den Burgemeester TEYSSEN, en de Vroedſchappen PLEMPER VAN BREE, DE KEDTS HOUTMAN en BLAAUW. De laatstgemelde leeverde, toen de Regeeringsveranderaars in *Gouda* gekomen waren, een Vertoog ter Aantekening by de Regeering in, meer vryheids ademende dan men in deeze dagen gewoon was te hooren. Der Burgemeesteren behandeling in het voordraagen en beſluiten op het voorſtel, of de Leden van de Vroedſchap niet zouden goedvinden, op de voorbeelden van de Jaaren MDCLXXII en MDCCXLVIII hunne Vroedſchapsplaatzen ter beſchikking van zyne Hoogheid te ſtellen, als ongepast afgemaald hebbende, legt hy zyne gedagten, over dit Voorſtel, gegrond op den bekenden Voorſlag der Stad *Schoonhoven*, in deezer voege bloot. 1787. 1788. Eenige Regeeringsleden uiten zich vrymoedig over de Regeeringsverandering.

Het Voorſtel van Burgemeesteren, als een gevolg deezes Voorſlags beſchouwende, „ zou hy," laaten wy 's Mans eigene woorden afſchryven, „ dan ook gevoeglyk, als hangende zulks in de overweegingen daar over als een ſchakel aan malkander, opgeleid kunnen worden, om zyne gedagten over die Authoriſatie Voorſtel van J. BLAAUW deswegen.

„

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 516.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ tie aan zyne Hoogheid verleend, by
„ deeze gelegenheid, te uiten; en dat het
„ hem, in dat geval, niet onvoegzaam of
„ eigenaartig zou toeſchynen, om in een
„ bepaald onderzoek te treeden, of hun
„ Ed. Gr. Mogenden, onder alle gepaste
„ reverentie, waarlyk de magt en facul-
„ teit hebben, of ooit gehad hebben, om
„ eene dergelyke Plenaire Authoriſatie aan
„ zyne Hoogheid te verleenen? —— Of
„ wyders, dezelve Authoriſatie overeen-
„ komt met de Conſtitutie der Regee-
„ ringsvorm, de bezwoore Octroyen en
„ Privilegien van de Steden, met de Vry-
„ heid en het Regt, dat ieder Regent,
„ wettig tot de Regeering geroepen, com-
„ peteert? Om naamlyk niet uit zyne
„ Posten ontſlaagen te worden, dan met
„ zyne volkomene toeſtemming, of, naa
„ dat hem, in Regten, voldingend bewee-
„ zen is, dat hy, uit hoofde van verre-
„ gaande Delicten, zich de voorzegde
„ Eerampten heeft onwaardig gemaakt; of
„ dat hy zodanig het algemeen vertrou-
„ wen van alle de Ingezetenen, en by-
„ zonder, die by 's Lands welvaard het
„ meeste belang hebben, heeft verlooren,
„ dat het aanblyven van denzelven, vol-
„ ſtrektlyk, de ganſche Maatſchappy in
„ wanorde zou brengen, en 's Lands to-
„ taalen ondergang naa zich ſleepen.

„ Dat hy dan ook verder zou moeten
„ onderzoeken, en vraagen, of hun Ed.
„ Groot Agtb. allen in gemoede over-
„ tuigd zyn, dat het Voorſtel van *Schoon-*

„ *ho-*

„ *hoven*, in deeze Vergadering ter over- LVIII.
„ weeginge gebragt zynde, alle de Leden, BOEK.
„ zonder onderſcheid, die vryheid, die ——
„ onafſcheidelyk aan 's Lands waare wel- 1787.
„ zyn verknogt moet weezen, op dat tyd- 1788.
„ ſtip, gehad hebben, dat zy, zonder ee-
„ nig gevaar of vrees voor hunne perſo-
„ neele veiligheid, konden adviſeeren, zo
„ als dienſtig en oorbaar, volgens eed en
„ pligt voor het welzyn van deeze Stad
„ oordeelen te behooren?

„ Dat hy verre af was om een derge-
„ lyk delicaat Onderzoek te aanvaarden,
„ voor al in een tyd, dat de gemoederen
„ der Ingezetenen ten ſterkſten verbitterd
„ waren, en een gedeelte met een buiten-
„ gewoone drift ſcheen aan te dringen op
„ de Remotie van verſcheide Regenten,
„ wier misdaad, zo verre hem bekend
„ was, daar in alleen beſtondt, dat zy
„ wettig geroepen, om over 's Lands be-
„ langen te helpen raadpleegen, geadvi-
„ ſeerd hadden volgens zodanige Grond-
„ beginzelen, die, naar hun inzien, het
„ duurzaam geluk des Volks ten grond-
„ ſlage konden hebben, en volgens het
„ licht hun van den Hemel geſchonken.
„ Dat hy, derhalven, alleenlyk de gevol-
„ gen van dit alles voor rekening laaten-
„ de van die Leden der Regeeringe, die
„ deeze Authoriſatie met zo veel yvers
„ hadden geëffectueerd; en thans zich moe-
„ tende verklaaren op het Voorſtel van
„ Burgemeesteren, om zyne Vroedſchaps-
„ plaats ter Diſpoſitie van zyne Hoog-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ heid te ſtellen, niet kon nalaaten aan te
„ merken, dat hy zyne Vroedſchapsplaats
„ ter Dispoſitie ſtellende, met de daad niet
„ alleen zou ſchynen te approbeeren en
„ goed te keuren de Authoriſatie, van we-
„ gen hun Ed. Gr. Mogenden, aan zyne
„ Hoogheid verleend, en waar tegen hy
„ in gemoede moest verklaaren dat ver-
„ ſcheide bedenkingen, die hy van zeer
„ veel gewigts oordeelde, voor den geest
„ zweefden; maar dat hy ook door zo-
„ danig een gedrag, het effect, dat hun
„ Ed. Gr. Mog. zich met deeze Autho-
„ riſatie hadden voorgeſteld, zeer illuſoir
„ zou maaken.

„ Dat de eerſte bedenking alleszins vol-
„ ledig zynde, het, zyns inziens, ten dui-
„ delykſte bleek, dat hun Ed. Gr. Mog.
„ naa dat door Hoogstdezelven het Stad-
„ houderſchap in zyne volle kragt en luis-
„ ter herſteld was, door het verleenen dier
„ Authoriſatie, onder andere beweegrede-
„ nen gewis bedoeld hadden, om zyne
„ Hoogheid in ſtaat te ſtellen, om in alle
„ de Stemhebbende Steden deezer Provin-
„ cie, de oorzaaken en beweegredenen der
„ misnoegdheid van zommige Ingezetenen
„ tegen hunne Regenten te onderzoeken,
„ en die middelen te beraamen, welke ge-
„ noegzaam zouden kunnen weezen, om
„ dezelve misnoegdheid en verbittering te
„ doen ophouden, en langs dien weg de
„ rust binnen de Provincie, op duurzaa-
„ me gronden te vestigen.

„ Thans waren de Commisſariſſen van

„ zy-

„ zyne Hoogheid binnen de Stad gekomen
„ om de bezwaaren en klagten der Bur-
„ geren en Ingezetenen te verneemen, eg-
„ ter was het niet dan waarſchynlyk, dat
„ ſlegts een gedeelte der Ingezetenen, wel-
„ ke hy nimmer zou erkennen of aanmer-
„ ken voor het wettig Lichaam der Stads
„ Burgery, gebruik zou maaken van de
„ uitnoodiging by Notificatie door de Stads
„ Magiſtraat gedaan, alzo het niet te den-
„ ken was, dat zodanige Burgers, welke
„ zo deerlyk getysterd waren in hunne
„ wettige Bezittingen, andermaal voor hun-
„ ne gevoelens zouden uitkomen; maar
„ liefst, (mogelyk uit verkeerde grondbe-
„ ginzelen,) zouden verkiezen ſtil te zit-
„ ten, dan moedwillig gevaar te loopen
„ van een nog deerlyker lot te ondergaan.

„ Gevolglyk kon het ook niet anders
„ weezen, dan dat die gevoelens, welke
„ hy hadt aangekleefd, en die thans in
„ de oogen van een gedeelte der Inwoon-
„ deren, als hoogſtſtrafbaar en misdaadig
„ werden beſchouwd, aanleiding zouden
„ geeven om ook tegen hem eenige klag-
„ ten en bezwaaren in te brengen. Van
„ welk eenen aart dezelve ook zyn mogten,
„ of hoe men daar over ook verkoos te
„ denken, ſtondt het egter altoos vast,
„ dat zyne Hoogheid, volgens de Autho-
„ riſatie van hun Ed. Gr. Mog., verpligt
„ was, dezelve te onderzoeken; om langs
„ dien weg, naa gedaan onderzoek, orde
„ te ſtellen op de Stads Regeering.

„ Uit alle welke natuurlyke gevolgtrek-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ kingen, het hem in geenen deele vreemd
„ zou voorkomen, indien zyne Hoogheid,
„ of wel de Stads Ingezetenen, in het
„ denkbeeld geraakten, dat hy, volgens
„ het voorbeeld zyner Medebroederen in
„ den Raad, door het ſtellen van zyne
„ Vroedſchapsplaats ter Dispoſitie van zy-
„ ne Hoogheid, een geſtreng onderzoek
„ getragt had te ontduiken van die klag-
„ ten en bezwaaren, welke tegen hem,
„ wegens zyn gehouden gedrag, geduu-
„ rende zyne bekleede Raads- en Vroed-
„ ſchapsplaats, mogten worden inge-
„ bragt. —— Dat hy vervolgens, in dit
„ denkbeeld ſtaande, door het ſtellen van
„ zyne Vroedſchapsplaats ter Beſchikkinge
„ van zyne Hoogheid, naar zyn inzien,
„ zich zeer veragtlyk zou maaken in de
„ oogen van den Heer Erfſtadhouder, van
„ wiens Regtvaardigheid hy niet anders
„ kon of mogt verwagten, dan dat hy
„ hem als Regent van *Gouda*, wettig tot
„ de Regeering geroepen, dat regt zou
„ doen wedervaaren, waar op de gering-
„ ſte Ingezeten van deeze Republiek eene
„ billyke aanſpraak heeft, en welke zyne
„ Hoogheid plegtig, by hoogſtdeszelfs on-
„ derſcheiden Declaratoiren, aan allen en
„ een iegelyk, zonder eenig onderſcheid,
„ hadt toegezegd.

„ Dat hy wyders niet alleen vermeenen
„ zou zich by zyne Hoogheid zelfs in
„ minagting te brengen; maar dat hy ook
„ ten hoogſten zyn Eer en goeden Naam,
„ hem dierbaarder dan zyn leeven, zou

„ kren-

„ krenken, indien hy niet met die gelaa- LVIII.
„ tenheid, die den belangloozen Regent BOEK.
„ behoort te kenmerken, afwagtte, welke ——
„ Dispositie zyne Hoogheid, zou gelieven 1787.
„ te maaken, ingevolge van de verleende 1788.
„ Authorisatie, over zyne Bediening als
„ Raad en Vroedschap der Stad *Gouda*.

„ Dat hy, bovendien zich zelfs niets
„ kwaads bewust, en niet alleen met de
„ volkomenste gerustheid de Dispositie van
„ zyne Hoogheid, maar ook byzonder het
„ Oordeel van HEM, die alles regeert,
„ en harten en nieren beproeft, in zyne
„ betrekking als Regent, durvende afwag-
„ ten, dan ook niet zien kon, welk een
„ oneer 'er voor hem in gelegen was, in-
„ dien zyne Hoogheid, gebruik maakende
„ van de verleende Authorisatie, hem ge-
„ liefde te ontslaan van de Regeering van
„ *Gouda*; daar dit ontslag toch nimmer
„ anders, volgens de Dispositie van hun
„ Ed. Gr. Mog. kon geschieden, dan, be-
„ houdens zyne Eer en Reputatie. Wel-
„ ke Clausule hem voor het oog van ee-
„ ne onpartydige Posteriteit, die de zaa-
„ ken misschien eenmaal in een ander licht
„ zal beschouwen, dan veelen van het
„ tegenwoordige Geslacht, zo genoegzaam
„ regtvaardigt, dat het, zyns agtens, tot
„ bewaaring van zyne Eer en goeden
„ Naam, niet noodig was, dat hy door
„ eene overtollige Cessie van zyn Ampt
„ als Vroedschap van *Gouda*, aan zyne
„ Doorlugtige Hoogheid, eene vrywillige
„ overgifte zou doen van iets, in welks

„ po-

LVIII. BOEK. 1787 1788.

„ posſesſie zyne Hoogheid, door de Re-
„ ſolutie van hun Ed. Groot Mog. zelfs
„ reeds geſteld was.
„ In geenen deele kon hy veronderſtel-
„ len, dat Burgemeesters deeze Propoſitie
„ gedaan hadden, om, door het effectueе-
„ ren van dezelve, eenige meerdere Sanc-
„ tie te geeven aan de verleende Autho-
„ riſatie door hun Ed. Groot Mogenden;
„ dan immers zou hy in het denkbeeld
„ moeten vallen, dat de verleende Magt
„ van hun Ed. Gr. Mogenden, ingevolge
„ het oordeel van Burgemeesteren, niet ge-
„ noegzaam was, om Regent of Regenten
„ uit hunne Posten te ontſlaan; maar dat
„ dezelve nog behoorde agtervolgd te wor-
„ den door eene vrywillige Cesſie van ie-
„ der individueel Lid van de Vroedſchap.
„ 't Welk dan ook oorzaak zou moeten
„ zyn, dat hy zich genooddrongen vondt
„ meer bepaaldlyk te adviſeeren op de ver-
„ leende Authoriſatie aan zyne Hoogheid
„ van wegen hun Ed. Gr. Mogenden;
„ het welk hy aan de eene zyde, in de
„ premisſen deezer, zorgvuldig van wegen
„ de delicaatheid der materie, hadt ge-
„ meend te moeten vermyden, zo wel
„ als door zyn gedrag, aan de andere zy-
„ de, geene goedkeuring hoe genaamd te
„ hechten aan een Beſluit van de Vroed-
„ ſchap, genomen in zyn afweezen en in
„ die, van verſcheide zyner Mederaaden,
„ die uit hoofde van de Onveiligheid,
„ waar de Stad zich in bevondt, geen
„ vry ac- of reces tot deeze Vergadering
„ had-

„ hadden: en welke Reſolutie evenwel LVIII.
„ zyne betrekking hadt op ieder indivi- BOEK.
„ dueel Lid van de Vroedſchap, en dus ——
„ voorzeker een Object hadt behooren te 1787.
„ weezen, om, in eene beſchreevene Ver- 1788.
„ gadering van de Vroedſchap op den
„ Eed, getermineerd te worden. — Veel
„ minder kon hy gewaar worden, dat
„ door het ſtellen van zyn Vroedſchaps-
„ plaats tot Dispoſitie van zyne Hoog-
„ heid, eenige faciliteit hoe genaamd, aan
„ zyne Hoogheid werd toegebragt; alzo,
„ gelyk hy zulks reeds opgemerkt hadt,
„ de Dispoſitie over zyne Bediening door
„ hun Ed. Gr. Mogenden reeds aan zyne
„ Hoogheid gedefereerd was. Terwyl hun
„ Ed. Gr. Agtb. zich verzekerd konden
„ houden, dat hy, in geenen deele zyne
„ Hoogheid, door ontydige of overtollige
„ Repreſentatien, zou interrumpeeren in
„ Hoogstdeszelfs gewigtige occupatien ten
„ dienſte van den Lande.

„ Het was dan eindelyk, om alle deeze
„ redenen, dat hy zullende adviſeeren op
„ de Propoſitie van Heeren Burgemeeste-
„ ren, zich verpligt vondt, dezelve Pro-
„ poſitie gaaf te declineeren; en, daarby,
„ tevens te declareeren, dat, hoe zeer
„ doortrokken met den gepasten eerbied
„ voor de eminente Waardigheden van
„ zyne Hoogheid, en het vertrouwen dat
„ hun Ed. Gr. Mog. in Hoogstdenzelven
„ gelieven te ſtellen, egter niet van zich
„ kon verkrygen, in het byzonder geval,
„ waar in hy verſeert, om zyne Vroed-

„ ſchaps-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ ſchapsplaats vrywillig ter Dispoſitie van
„ zyne Hoogheid te ſtellen; maar dat hy,
„ met volkomene gerustheid, zich verlaa-
„ tende op de zuiverheid van zyne oog-
„ merken, en de regtvaardigheid, die hy
„ vertrouwd dat het gedrag van zyne
„ Hoogheid in deezen beſtuurt, zal afwag-
„ ten, welke Dispoſitie zyne Hoogheid
„ in deezen zal gelieven te maaken."

Met verdere byvoeging, „ dat hy, door
„ dit zyn Declaratoir, niet wil begreepen
„ worden, tegen het genoegen van het gan-
„ ſche Lichaam der Burgerye, in de pos-
„ ſeſſie als Raad in de Vroedſchap te wil-
„ len blyven. Terwyl hy, in tegendeel,
„ blyvende aankleeven zyne eens aange-
„ nomene Principes, voor het oog van de
„ geheele *Goudaſche* Burgery alle oogen-
„ blikken bereid was te verklaaren, dat,
„ zo de Burgery, en byzonder *zodanige*
„ Burgers, die by de rede ondervinding
„ voegden, eenig ongenoegen of wantrou-
„ wen tegen zyn Beſtuur hadden, in plaats
„ van zyne Post tot Dispoſitie van wien
„ het ook zyn mogt, te ſtellen, hy daad-
„ lyk zyne Vroedſchapsplaats, uit eigen
„ beweeging, zou nederleggen, als geen
„ oorzaak willende zyn, dat, om zynen
„ wil, eenige de minſte diffidentie of onge-
„ noegen onder de Burgery van *Gouda*
„ zou plaats hebben."

N. TEYSSENS verklaring deswegen.

Eenſtemmig hier mede ſprak zyn Mede-raad ADRIAAN DE KEDTS HOUTMAN. By twee Brieven gaf de regeerende Burgemeester dier Stad N. TEYSSEN, eerst om lyfs-

vei-

veiligheid dezelve ontweeken, en vervolgens door zyne ongeſteldheid verhinderd om ten Stadhuize te verſchynen, zyn gevoelen te verſtaan. Hy keurde het inſchiklyk Stadsbeſluit ſtrydig met de Privilegien en Octroyen eener Stad, waar hy vyf en twintig jaaren in de Regeering geweest was, en betuigde zyn vast voorneemen om niet langer, als regeerend Burgemeester van *Gouda*, aan te zullen blyven, dan de Octroyen en Privilegien dier Stad hem met de daad zouden toelaaten. — Nader gevraagd om, met verre de meeste Leden der Vroedſchap, zyne Vroedſchapsplaats in handen des Stadhouders te ſtellen, gaf hy zyne rechtmaatige verwondering des te kennen: daar hun Ed. Gr. Agtb. zo verre hun betrof, zyne Hoogheid de magt reeds verleend hadden, om, naar goedvinden, met zyne Vroedſchapsplaats te handelen. De zaak was afgedaan, zyne Vroedſchapsplaats ſtondt reeds, zonder zyne bewilliging, ter beſchikking van zyne Hoogheid. „Roekloos genoeg," ſchreef de Heer TEYSEN, „was hy niet, om zich thans ſtellig te expliceeren op Beſluiten, door hun Ed. Gr. Agtb. in zyn afweezen genomen, en met vry wat overhaasting doorgedrongen." Hier woordlyk byvoegende, „Neen, Ed. Gr. Agtb. Heeren! ik ben gereſolveerd de Diſpoſitie van zyne Hoogheid, over myne Vroedſchapsplaats, aftewagten; ik ben daar toe te meer gereſolveerd, om dat ik gezien heb, dat de Ingezetenen van deeze Stad

„op-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ opgeroepen zyn om hunne Bezwaaren
„ in te brengen; en is het, dat tegen my,
„ van wegen de Burgery, klagten worden
„ ingebragt, welke by zyne Hoogheid van
„ dat gewigt worden geoordeeld, dat ik,
„ ter wegneeminge van alle Diffidentie,
„ behoorde ontzet te worden uit myne
„ Bediening als Raad in de Vroedſchap,
„ zo zal ik my deeze Ontzetting niet al-
„ leen zeer wel getroosten; maar tot by-
„ zondere *eer* rekenen; voor al indien my
„ de gelegenheid benomen wordt om met
„ alle bedaardheid te onderzoeken de Be-
„ zwaaren en de *Kwaliteit* der klaagende
„ Ingezetenen (*)."

C. PLEMPER VAN BREE ſchryft deswegen.

CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE, Raad en Oud Schepen van *Gouda*, thans, wegens die Stad, als Bewindhebber der *Oost-Indiſche Compagnie* ter Kamer *Amſterdam* zitting hebbende, in ons *Geſchiedblad* bekend als een voorwerp van den haat en moedwil des *Goudaſchen* Graauws (†), van de Vroedſchaps Raadpleeging, wegens het al of niet nederleggen der Vroedſchapsplaatzen aangeſchreeven, antwoordde, „dat „ hy, noch uit hoofde des Eeds by zyne „ aanſtelling in de Vroedſchap, noch ter „ Vergadering van hun Ed. Gr. Mogen- „ den gedaan, hier toe niet alleen zich „ niet verpligt maar onbevoegd rekende." De aangevoerde voorbeelden van de Jaaren MDCLXXII en MDCCXLVIII, als op het te-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 140—153.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 295.

tegenwoordig geval niet paſſende, gewraakt hebbende, verklaarde hy verder, by zyn wederſchryven, „ dat, daar 'er by hem „ geene redenen waren, welke met die „ gevallen ſtrookten, daar 'er niets was, „ waar van hy eenige ontheffinge behoefde, „ daar hem, in zyne Vroedſchaps- en andere Posten in Stads dienst, niets kwaads „ bewust was, hy geen redenen kon vinden, waar om hy zyne Vroedſchapsplaats zou moeten nederleggen (*)." LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Met de verlaating zyner Raadsplaatze in *Gouda* hadt de Heer VAN TOULON niet te doen, als reeds ontzet door in de Satisfactie van haare Hoogheid begreepen te zyn. Hy hadt een Stad, voor hem geheel onveilig, geruimd (†); doch daar mede geen afſtand gedaan van zyn Post als Ontvanger der Convoyen en Licenten binnen die Stad. De Admiraliteit op de *Maaze* hadt hem in die post gelaaten, tot groot misnoegen der Oranjegezinden in *Gouda*, die by de Algemeene Staaten een Verzoekſchrift van deezen inhoud ter tafel bragten „ dat het Col„ legie ter Admiraliteit op de *Maaze* hadt „ kunnen goedvinden om de verantwoor„ ding der Penningen, op het Comptoir „ van de Convoyen en Licenten binnen „ *Gouda* te ontvangen, voor rekening van „ Mr. MARTINUS VAN TOULON, Ontvan„ ger ten zelfden Comptoire, te ſtellen, „ en den Contrarolleur van dit Comptoir. Verzoekſchrift by Staaten van *Holland* tegen van Toulon.

„ Mr.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 270. 271.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 296.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ Mr. FREDERIK VAN DER HOEVE te ge-
„ lasten om aan het gemelde Collegie te
„ bezorgen alle de Papieren, Beſcheiden
„ en Penningen tot gemelde Comptoir be-
„ hoorende, en welke onder gemelde Con-
„ trarolleur, van wegen voornoemde Col-
„ legie, waren geſteld, by gelegenheid van
„ abſentie van bovengemelden Ontvanger,
„ en dat deszelfs Huis naast het Comptoir,
„ ten tyde der Omwenteling, was geplun-
„ derd geweest. —— Dat zy vreesden,
„ dat door de Adminiſtratie van gezegde
„ Comptoir aan meergemelden Ontvanger
„ over te geeven, en het bewind daar van
„ aan hem te ſtellen, nieuwe onlusten in
„ de Stad zouden ontſtaan, en de rust,
„ die 'er thans herleefde, zou geſtoord wor-
„ den: wyl de Ingezetenen dier Stad te-
„ gen meergemelden Ontvanger ten hoog-
„ ſten verbitterd waren, en *hem onwaar-*
„ dig verklaarden, om ooit zyn post als
„ Ontvanger te aanvaarden, als zynde een
„ der Gecommitteerden geweest in de ver-
„ foeilyke en landverderſlyke Commisſie
„ ter Defenſie van *Holland* en de Stad
„ *Utrecht*, als mede een Autheur en Uit-
„ werker van het geweldig Attentaat te-
„ gen haare Koninglyke Hoogheid ge-
„ pleegd. —— Weshalven zy verzogten
„ dat hun Hoog Mog. de Reſolutie, die
„ by het Collegie ter Admiraliteit op de
„ *Maaze* mogt zyn genomen, om den
„ Ontvanger VAN TOULON weder in het
„ bewind van het Comptoir der Convoyen
„ en Licenten te plaatzen, ten ſpoedigſten
„ ge-

„ geliefden buiten effect te ſtellen, en „ hem, zo ras doenlyk, om zyne verfoei- „ lyke gevoelens en daaden, van zyn Post „ als Ontvanger te ontzetten, of zodanige „ maatregelen te neemen als hun Hoog „ Mog. tot bewaaring van de heilzaame „ rust binnen de Stad *Gouda*, zouden mee- „ nen te behooren (*)."

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Een Verzoekſchrift blykbaar ingerigt om de plaats, door de afzetting des Heeren VAN TOULON, openvallende vervuld te zien door den gemelden VAN DER HOEVE, Zoon eens *Goudaſchen* Burgemeesters, die vóór de Omwenteling zich by een Verzoekſchrift aan de Vroedſchap, als Oranjegeconſtitueerde, vervoegd, en bevreesd getoond hadt voor eene Remotie van Regenten door de Burgery: dewyl hy ligt begreep, dat zyn Vader in dat lot zou deelen, ter weeringe hier van aanvoerende, „ dat de Privilegien verboo- „ den, iemand, wie hy ook zou mogen „ zyn, buiten verhoor, buiten behoorelyk „ onderzoek, en zonder dat hy met regt „ overwonnen, en door een uiterlyk ge- „ wysde verweezen was, van zyn Ampt „ of Goed, *via facti* te ontzetten, ja zelfs, „ uit zyne wettige posſesſie, by proviſie, „ te ſtellen (†)." Deeze zelfde VAN DER HOEVE, was deezer grondbeginzelen zo weinig gedagtig, dat hy gezegd wordt zich niet alleen aan 't hoofd der *Goudaſche* Plun-

Hoe P. VAN DER HOEVE vrugtloos tegen hem yvert.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 89.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT L. D. bl. 296—300.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Plunderaaren gesteld; maar openlyk geroemd te hebben, „ dat hy, hun met het „ opligten zyner hand, bedwingen kon;" terwyl hy met die bende zelfs Patriotten in hunne huizen of schuilplaatzen opzogt, en tot in het Waterschap van *Woerden* zynen invloed uitstrekte. Hy hadt daarenboven de onbeschaamdheid, om, zamenstemmende met het gemelde Verzoekschrift der Oranjeburgeren op het ontslag des Heeren VAN TOULON aan te dringen, verzoekende by de Algemeene Staaten, om, indien hy genoodzaakt zou zyn met VAN TOULON, in zyn post te blyven, liever daar van te worden ontslaagen. Het zeer doorsteekend uitzicht hier van was om zyn post van *Contrarolleur* met die van *Ontvanger* te verwisselen. —— Dit ontstondt in hem en zyne Voorstanders. TOULON bleef, ten spyt zyner haateren, *in dit Ampt* bevestigd en werd door de Admiraliteit derwyze gehandhaafd, dat zynen Vyanden de lust van tegenwryten verging. Vrugtloos was ook VAN DER HOEVE'S voor een tyd lang verzetten tegen alle bevelen des Admiraliteits Hofs van de *Maas* om de Boeken en Papieren van het Comptoir, die vóór de plundering van het huis des Heeren VAN TOULON aan het zyne gebragt waren, wederom by dien gehaaten herstelden Bedienden der Admiraliteit te bezorgen (*).

Het

(*) *Verzameling by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 295—306.

Het Hoofdofficierſchap, door den van zyn post verlaaten Mr. JAN COUPERUS opengevallen, werd thans bekleed door FRANCOIS HARENCARSPEL DECKER. Hoe weinig deeze vermogt om het *Goudaſche* Gepeupel in den band te houden, en de openbaare veiligheid te herſtellen, mag men daar uit opmaaken, dat onder anderen, de Patriottiſche Kerkleeraars COUPERUS en SMIT, vyftien maanden lang, noch den predikſtoel konden beklimmen, noch de ſtraat betreeden, en mogt de laatstgemelde zynen dienst niet weder aanvaarden, dan naa het afleezen eener ſchriftlyke verklaaring van den Predikſtoel.

Onveiligheid voor de Patriotten te *Gouda*.

Terwyl in *Gouda* de Patriot by uitſtek die Stad, voor een tyd, ruimde, of zich als in zyn Huis gekerkerd vondt, haalden de Prinsgezinden het hart lustig op, en lieten geene gelegenheid ter Feestviering voorbyglippen. De Leden van de daar opgerigte en bloeijende *Opregte Vaderlandſche Societeit*, ſtaaken boven allen uit in de viering van den eerſten Verjaardag der Omwentelinge. Voor het Societeitshuis, op het ruime Marktplein, was een gaandery gemaakt om de lichten achter elf Schilderſtukken, op de jongſte Gebeurteniſſen ſlaande, te gemaklyker te kunnen aanſteeken. De Koning van *Pruiſſen* hadt men in deeze ter verlichting geſchikte Stukken niet vergeeten; van den avond den eventienden van Herfſtmaand hieldt men aan, deeze Schilderyen min of meer te verlichten, tot dat eene geheele verlich-

Het Feest der Omwenteling aldaar gevierd.

LVIII. BOEK 1787. 1788.

ting, met Muzyk gepaard, op den vier en twintigſten dier Maand, den Verjaardag van den *Pruiſiſchen* Monarch, een einde maakte aan het verlicht vertoon der Schilderſtukken en Opſchriften (*). —— Hoofdzaaklyk waren ze beſtemd om *Oranje* en *Pruiſen* toe te juichen: terwyl de Bende van laatstgemelden Vorst, in die Stad eens tot zeven duizend Koppen was aangegroeid; wanneer men eene menigte van geroofde en vernielde Goederen opvischte, byeenbragt, en openlyk op de markt aan de *Jooden*, ten voordeele, der *Pruiſen* verkogt.

Rustbewaaring in *Rotterdam* beloond.

Uit *Rotterdam* waren de meest yverigſte Voorſtanders der Grondwettige Herſtelling, by grooten getale, geweeken (†), en zou Stadsverlaating nog veel talryker geweest hebben, hadt men daar, gelyk in *Gouda*, het gepeupel de handen ruim *gegeeven*; doch die woede werd eenigermaate beteugeld door vrywillig wagtdoende Burgers. Om deezen te beloonen en alle byzondere Geldafvorderingen, die plaats begonnen te grypen voor zulk een dienst, te beletten, was 'er van Stadswegen een Kist ter inzamelinge van Penningen tot dat einde geplaatst, waar in ryklyk geſtort werd door de Regeeringe en Burgers van onderſcheidene denkwyze. Op voorſtel van Burgemeesteren beſloot de Vroedſchap, die Burgeren met

(*) Men vindt ze beſchreeven in de *W. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1369—1372.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 176.

met een Gouden Gedenkpenning, op het voorgevallene toepaſelyk, te vereeren. Deeze Offerkist ſtondt open tot den tienden van Slachtmaand (*). LVIII. BOEK. 1787.

Wanneer men de dankzeggende, zwellende en met bitterheden doormengde Aanſpraak des Hoofdofficiers VAN STAVEREN aan deeze vrywillig wagt gedaan hebbende Burgers, die zeker hunne van allen erkende verdienſten hadden, leest (†), zou men denken, dat 'er, naa de Omwenteling, te *Rotterdam*, althans tot dien tyd, geen leed geſchiedde, en alle oproerig geweld te eenemaal beteugeld was; doch hier in wordt zo veel waarheids verzweegen, als onwaarheids, op het ſchaamtloost, voorgedraagen, in eene zonderlinge Aanſpraak, door de Hoofdlieden van het Zakkendraagers Gilde te *Rotterdam*, by gelegenheid dat zy, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter gelukwenſching in de tegenwoordigheid van den Prins, Prinſes en Vorſtlyke Telgen, werden toegelaaten, onder andere verzekeren zy „ dat hun Gilde altoos waar „ geweest ware van Oproer en oproerige „ beweegingen (§)." —— Immers, ſchoon men 1788. Die Rust zo groot niet als men opgaf.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 254. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4793. 5433. 5448. 5747.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 201.

(§) In de *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 109. vindt men deeze Aanſpraak en een Heilgroet in Dichtmaat, te dier gelegenheid, uitgeboezemd. Maar het gebeurde te *Rotterdam* logenſtraft zulk een voorgeeven: wy wyzen, om niet anders op te haaſen, te rug tot het VII. Deel onze *Vadersl. Hiſt.* bl.

LVIII. men van de daar gepleegde Oproerigheden
BOEK. geene andere berigten hadt, en men de-
—— zelve ook veel al uit de Schriften van dien
1787. tyd hieldt, of zeer omzwagtelde, zouden
1788. de veelvuldige Afkondigingen, Onrust en Oproer beſtraffende en Stilte en Rust aanmaanende, hier van het tegendeel getuigen. Men hoorde dezelve te dier Stede, in Wynmaand, in Slachtmaand, en Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVII telkens met verzwaaring herhaald (*); op nieuw reezen 'er in Louwmaand en Herfstmaand des volgenden Jaars onlusten (†).

Te

75. *enz.* — Dit eigen tydvak leevert, in de *Rotterdamſche* Zakkedraagers een voorbeeld op van derzelver hoogst oproerigen aart, en teffens van de gunst in welken zy ſtonden by den Prins, zo zonderling door hun begroet. Een Zakkedraager vormde het overſnood ontwerp, om, op zekeren nagt, verſchelde Patriotten te vermoorden. *Hy vondt* eenen genoegzaamen aanhang, en bleef zo *lang* in zyn ſnood ontwerp volharden, dat de nagt om zyn ſchelmſtuk uit te voeren, genaakte, en hy reeds bezig was om de Huizen, waar de gedoemde ſlachtoffers woonden, met zeker teken te merken. Doch de Zamenzweering werd even tydig ontdekt, de booswigt gevangen, te regt geſteld, en naa dat de Hoofdofficier, in dit ſchreeuwend geval, een geſtrengen eisch gedaan hadt, werd de Misdaadiger veroordeeld om zyn leeven lang in het Werkhuis opgeſlooten te blyven. De goede Burgery ſchepte hier uit hoope, dat nu eenmaal, hun leeven alshans, voor zulke gruwlyke aanſlagen zou beveiligd zyn. Doch zyne Hoogheid gaf eenige weeken laater dien Booswigt een onbepaald Pardon, en droeg zorg dat hy wederom, als te vooren, de post van Zakkendraager zou waarneemen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5441. 5754. 5976.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 84. en 1376.

Te vroegtydig zeker hadt men de Burgers, onder den naam van *Rustbewaarders* bekend, afgedankt, naa dat de Burgerwagt zo na mogelyk op den ouden voet herſteld was: want korten tyd daar op zag men de oproerige beweegingen, in groote maate beteugeld, toeneemen. Ten ſtaal hier van ſtrekke de meermaals in dit deerlyk lot ingewikkelden Burgemeester ELZEVIER, wiens huis door de gemelde Burgers voor ſchennis behoed was. Zelve hadt hy de Stad geruimd, met agterlaating eener acht en zeventig jaarige Moeder, die nu, om haaren Zoon, zo veel en meer leeds hadt moeten verduuren, dan zy in den Jaare MDCCXLVIII, om haaren Man hadt moeten lyden. Nu werd zy op dezelfde wyze verjaagd. In Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVIII openbaarde zich het wetteloos geweld, op nieuw, tegen dit gehaate Huis, en wel zo openlyk, dat eene Bende Plunderaars, in eene ſoort van orde kwam aantrekken, gevolgd door lieden, die manden met ſteenen nadroegen, en die voor het huis en de bende plaatſten. Een hunner ging op ſtraat voor het huis eens naasten Buurs ſtaan, als vleugelman, en gaf bevel de ſteenen zo te werpen, dat zy zelfs de glazen der derde verdieping raakten, 't geen door het ſlingeren dier ſteenen met neusloeken geſchiedde, en met zo wel treffenden uitſlag, dat bykans alle glazen van boven tot beneden, van dit aanzienlyk gebouw werden ingeſmeeten, naa welke ſchennis de Bende weder eenigzins gere-

LVIII. BOEK. 1787. 1788. Schennis aan het Huis van Burgem. ELZEVIER gepleegd.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

geld aftrok. —— Eene ſtrafbaare en ongeſtraft gebleeve euvelmoed, welker optekening de Schryver der *Nieuwe Nederlandſche Jaarboeken*, zich ſchaamde, en het alleen het by deeze algemeene bewoordingen laat berusten; „ Nu en dan „ vallen 'er in *Rotterdam* nog eenige on„ aangenaamheden voor, welke blyken „ draagen, hoe moeilyk het is, dat eens „ verdeelde Burgers zich wederom met „ elkanderen verzoenen, en niet aan dee„ ze of geene zyde de oude wrok uit„ barstte (*)."

De *Pruiſſen* by hun uittocht begiftigd.

Omtrent gelyktydig met het afdanken der Rustbewaarende Burgeren geſchiedde de uittocht der *Pruiſſiſche* Krygsbezetting, die, met den aanvang van Slachtmaand de veste van *Rotterdam* verliet, beſtaande in Huzaaren en Voetvolk. De Officieren werden door de Regeering ieder *met een* fraay Geſchenk begiftigd, aan de Onderofficieren en Gemeenen werd een Geldgifte overgereikt. „ Tot erkentenis," gelyk wy vermeld vinden, „ van de door hun „ onderhouden Krygstugt, en anderzins „ loflyk gedrag (†)." Reeds hebben wy met een woord aangetekend, „ dat zy, „ wel verre van een geregelden Krygstugt „ te onderhouden, zich baldaadig aanſtel„ den (§)." Dit bedryf der *Rotterdamſche* Regeering, dit getuigenis eens Geſchied-ſchry-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 84.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5746.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 177.

ſchryvers, ſchynen te wederſpreeken, 't geen wy, ter aangetoogene plaatze, met een kort woord, vermeld hebben. Om ons gezegde te ſtaaven, en dit partydig getuigenis te logenſtraffen, zullen wy hier eenigzins breedſpraakiger optekenen, hoe het te dier Stede, in den aanvange, met de *Pruiſen* zich toegedraagen hebbe.

't Gedrag der *Pruiſen* te *Rotterdam* ontvouwd.

Naa dat op den twintigſten van Herſtmaand, tachtig Huzaaren, binnen *Rotterdam* gekomen, door den Secretaris VAN ZUYLEN VAN NYEVELD aan het Stadhuis ontvangen en derzelver twee Officieren in de Schepenskamer geleid waren, booden deezen aan, dit Krygsvolk in de Stad te laaten, tot bewaaring der rust, die door de vreugdebedryven van het Gemeen gevaar liep van geſtoord te worden. Naauwlyks waren zy, naa eenigen tyd toevens, van het Stadhuis gegaan of zy kwamen te rug, der Regeering vermeldende, dat hun Volk, door het vergaderd Gemeen, geduurende hun afweezen, zodanig door den drank beſchonken geraakt was, dat zy zich buiten ſtaat bevonden tot het bewaaren van de goede orde, en voorſtelden, dit Volk te rug te zenden, om het door een gelyk getal Huzaaren te doen vervangen.

Dien eigen avond kwamen zy volgens ſpraake, weder ter Stad in, vergezeld van een gelyk getal Huzaaren; doch gevolgd van zes honderd Voetknegten en wagens; waar van niets vermeld en hun Heer hans geen verlof verleend was. Voor de

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

de tachtig Huzaaren hadt men verblyfplaatzen bezorgd en Spys doen vervaardigen. Het meerder ingerukte Krygsvolk ging naar willekeur te werk, vielen in der Burgeren huizen, verblyf, ſpys en drank vorderende. Niet alleen deeden deeze den Burgeren overlast aan; maar ook de Huzaaren. De Burgemeester ELZEVIER, dien wy hier boven en te meermaalen beſchreeven als een voorwerp van 's Volks haat, ſtondt, by deeze inrukking, byzonder ten doele van overlast hem door Party op den halze geſchonnen. Immers eenigen deezer ruwe Gasten drongen in zyn huis, vorderden Spys en Drank, als mede dat een aantal hunner Spitsbroederen voor de deur gereed, ook zouden worden binnen gelaaten. Door een Leverybediende als Gids vergezeld maakten zy buiten 's huis een groot getier; hunne Makkers openden de deur en lieten *hun binnen*; en hadt het veel moeite in om een hoop Graauws daar buiten te houden. Op de vraage van den Heer ELZEVIER, „ of zy „ wel wisten dat zy aan het Huis van „ een Regeerenden Burgemeester waren?" gaven zy te verſtaan, „ dat zy zulks wel „ wisten en gezonden waren om zulk een „ Schurk den nek te breeken!" Onbehouwe taal, met vloeken gemengd, en met bedreigingen vergezeld, geſtaafd door het uittrekken der ſabels, en gevolgd van den eisch om Dukaaten. Een ryke gift voldeedt hun niet. Zy dreigden alles wat in huis was te zullen vermoorden, indien men al het gereede Geld, 't welk voorhanden was,

was, niet overgaf. Een herhaalde geld- LVIII.
gifte deedt hun vertrekken, naa van negen BOEK.
uuren tot 's nagts ten drie uuren, die rol
van onverlaaten geſpeeld te hebben. — 1787.
Soortgelyk geweld pleegden anderen van 1788.
die Bende; ſchoon niet in die maate, ten
Huize van den Heer VAN RYKEVORSEL. —
Op het huis van den braaven Burgemeester BOGAERT, of wel van diens Zoon, Colonel der nieuw opgerigte Schutterye, hadt men het desgelyks gemunt; een voor hem gelukkig misbegrip van huisaanduiding bragt dit leed over aan Mevrouw de Weduwe BOGAERT.

Dit waren de bedryven der Krygslieden, tot plaatsvervangers gezonden van de verwyderden, aan welken de rust der Stad niet toevertrouwd werd. 's Volgenden daags beklaagde zich de Heer ELZEVIER, over 't leed, het geweld, en de berooving hem aangedaan, op het Raadhuis by de Wethouderſchap, in tegenwoordigheid der *Pruisſiſche* Officieren, die ſteeds de zittingen bywoonden: en vorderde deswegen onderzoek en ſtraffe. Alles liep af met eene mondlyke beſtraffing van een Onderofficier der Jaagers, door de Officieren op het Stadhuis beſchreeven „ als een Hondsvot, „ die reeds meer dan eens de galg ver„ diend hadt." In ſtede van regt te verkrygen moest de Heer ELZEVIER dulden, dat die zelfde Soldaaten, die hem mishandeld en beroofd hadden, hem openlyk op ſtraat uitjouwden.

Dan

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Dan dat wy van deezen hertred te rug keeren. De onlangs afgezette Regeeringsleden, nevens die men hunne plaatzen niet hadt doen verlaaten, verſcheenen, by de Staatsomwenteling, ten Stadhuize, en zonden nieuwe Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge (*), die onmiddelyk in de Staatsſtukken van *Holland* deeden plaatzen, hoe zy alle geweldige daaden, door de onwettige Vroedſchap van *Rotterdam* en derzelver pretenſe Gedeputeerden gedaan, wraakten, en dat de wettige Vroedſchap der Stad geen deel hadt, of hadt kunnen hebben, aan belediging en hoon haare Koninglyke Hoogheid aangedaan; teffens hunne gereedheid betuigende om mede te ſtemmen tot het benoemen eener Commisſie om by Hoogstdezelve te verneemen, welk eene Satisfactie zy zou begeeren. —— Gelyk zy ook te dier Vergaderinge *inbragten*, hoe zy introkken en buiten werking ſtelden alle Beſluiten, eene proviſioneele Voorziening behelzende omtrent de Magiſtraatsbeſtellinge der Stad, met alle de gevolgen van dien: ten einde alzo dezelve Regeering onverhinderd bleeve in het uitoefenen der Privilegien aan de Stad gegeeven; teffens de onderhandelingen over de vermeerdering der Vroedſchapsleden (†) voor vervallen verklaarende (§).

Beſluiten by de Regeering wederaanvaardende de Magiſtraat.

In-

(*) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XVI. D. bl. 167.
(†) Zie onze *Vaderl. Hiſt.* XVI. D. bl. 110 enz.
(§) *Reſol. van Holl.* 1. en 6. Oct. 1787.

Ingevolge van dit Besluit traden zy ter Magistraatsbestelling, door daar toe gekoozene Boonheeren; die eene benoeming van Burgemeesteren en Schepenen aan den Stadhouder zonden, met eenen breedspraakigen Brieve, in welken zy zich beklaagden over de handelwyze te dier Stede, in den jongstverloopen tyd omtrent de Magistraatsbestellinge gehouden. Magistraatsbestelling.

Hoe welkom deeze Brief was blykt uit dit Antwoord van zyne Hoogheid. „ Met „ een byzonder genoegen hebben wy he„ den U Ed. Misive ontvangen, daar uit „ verneemende dat U Ed. ingevolge der„ zelver aloude Privilegien, Costumen en „ Herkomsten, de Nominatien van Bur„ gemeesteren en Schepenen gemaakt, en „ aan Ons, als Erfstadhouder deezer Pro„ vincie, ter Electie hebben toegezonden. Antwoord van zyne Hoogheid op de zending daar van.

„ Wy hebben ons ten uitersten bedroefd „ over het ongelyk en geweld aan de wet„ tige Vroedschap van U Ed. Stad aange„ daan. Wy hebben met smert de Privi„ legien zien verkragten, om eene Ca„ baal te styven, die, zo de Godlyke „ Voorzienigheid het niet hadt voorgeko„ men, dit goede Land onherstelbaar zou „ hebben geruineerd. Wy werden door „ dezelve, in onze betrekkingen, en in de „ uitoefeninge onzer Eminente Charges „ geturbeerd, en waren wy, ten dien ty„ de, niet in het vermogen om aan U „ Ed. en aan U Ed. Burgery, die aan „ onze Persoon en Huis zo veele blyken „ van affectie heeft gegeeven, die bescher„ ming

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ ming te verleenen, die de billykheid „ uwer klagten vorderde; GOD heeft, in „ zyne gunst, dat alles doen veranderen. „ Wy defereeren dus gaarne aan het ver„ langen van U Ed. om eene ſpoedige „ Electie uit de Nominatie, door eene „ wettige Vroedſchap gemaakt, te doen."

Verkiezing door hem gedaan.

Op de lyst der benoemden zag men den meergedagten Heer ELZEVIER geplaatst: dewyl hy, even vóór het opmaaken van dezelve, in *Rotterdam* was te rug gekomen, anders zou men 'er zyn naam zo min op geſpeld hebben als die van den nog uitgeweeken Burgemeester BOGAERT. Boonheeren hadden in het plaatzen der Naamen de gewoone orde gevolgd; doch zyne Hoogheid, die anders de vier bovenſte der opgenoemde gewoon was te verkiezen, ging thans van die gewoonte af, en koos den Heer VAN *MIEROP tot Burgemeester* (*). Niemand verwonderde zich toen over deezen voorbygang, en wie die eenige weinige bladzyden in onze Geſchiedenis te rug ziet, en zich voorts de rol door ELZEVIER, in *Rotterdam* geſpeeld, herinnert, zal zich des bevreemden?

Verklaaring der afreedende Schepenen en Mannen van *Schieland.*

Schepenen van *Rotterdam*, uit hunne bediening ingevolge deezer Stedelyke verandering treedende, deeden te dier gelegenheid deeze verklaaring, tot wegneeming van alle verkeerde uitleggingen, welke nu en naderhand zouden kunnen gegeeven worden aan de buitengewoone daad, te hunner

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5435—5444.

ner verantwoording „ dat al het geene te- LVIII.
„ gen de uitoefening der Privilegien van BOEK.
„ *Rotterdam*, by hunne aanstelling, zou ——
„ mogen geschied zyn, geheel buiten hun 1787.
„ geweest was en gebleeven; en dat zy 1788.
„ dus, zo in de Aanstelling als in de Af-
„ treeding, lydelyk geweest en gebleeven
„ waren; zich in beide deeze omstandig-
„ heden gevoegd hebbende naar den wil
„ van den Souverain, en de Electie van
„ zyne Hoogheid." — Woordlyk deeden de aftreedende Schepenen en Mannen van den Edelen Hove en Hooge Vierschaare van *Schieland*, by hun aftreeden, ingevolge der door zyne Hoogheid nieuw gedaane verkiezing, dezelfde verklaaring (*). Met eene zeer omslagtige Aanspraak des Hoofdofficiers VAN STAVEREN, ging het ontslag der Stads Schepenen uit den Eed toe: niet zonder scherpe herinnering aan het gebeurde by de jongste Regeeringsverandering; eene scherpheid eenigzins verzagt door het goed getuigenis aan die Heeren gegeeven, wegens hunne gedraaging gedurende den korten tyd, dien de Hoofdofficier met hun hadt doorgebragt (†). Het was op den tienden van Wynmaand dat dit ontslag geschiedde.

Welhaast naa de Omwenteling werden Burgemeesters, door de Vroedschap verzogt en gemagtigd om te onderzoeken, wel- Last tot onderzoek der Ampte-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5456.
(†) Men vindt dezelve in de *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 305.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

naars en Suppoosten.

welke Amptenaars en Suppoosten der *Stad Rotterdam*, geduurende de voorige onlusten zich tegen de Regeering verzet, en byzonder wie, met de daad, medegewerkt of zich vervoegd hadden by de Afzetting der Regeeringsleden, in Grasmaand, om naa gedaan onderzoek des der Vroedschappe kennis te geeven.

Afzettinge hier uit gebooren.

Ingevolge hier van werden alle de Regenten van het Weeshuis afgezet, en anderen in derzelver plaatzen aangesteld. Dit geschiedde ook met Commisarisen van kleine zaaken en van het Zeeregt. Meer byzonder en met naamen vinden wy, ter zaake der voorige Beroertens, van hunne posten ontzet J. A. FRESCARODE, als Contrarolleur en Boekhouder in de Wisselbank; J. P. VAN HEEL als Notaris; J. J. LE SAGE TEN BROEK, als Professor Honorair en Predikant; F. W. DE MONCY, als Stads Doctor; J. TH. FRESCARODE als Notaris en Translateur; N. MONTAUBAN VAN ZWYNDREGT en LEONARDUS VAN ZWYNDREGT als Makelaars, Mr. A. J. VAN RAVESTEIN als Secretaris van het Zeeregt; Mr. GERARD VAN DER LOOY HOUTHOFF als Notaris; CORNELIS VAN EL als Pondgaarder; LEENDERT HOFHOUT als Bestelmeester; SALOMON DE MONCY als Professor Honorair; JAN YS VAN DER VLIET en SIMON LANS als Makelaars; SCHEFFER als *Luthersch* Predikant; Mr. ABRAHAM GEVERS als Secretaris van de Baillyaadie van *Schieland*; GERRIT MANHEER, als Octrooi hebbende tot het druk-

ken

ken der Stads Almanach; DIRK VAN ES als Bode van *Kralingen*; JAN IZERIM, als Stads Helbaardier. LVIII. BOEK.

De Wethouderſchap deedt de Drukkery der Boekverkooperen KRAP en DE LEEUW ſtilſtaan, de Winkel van den Boekverkooper DE LEEUW ſluiten, en veroordeelde by vonnis den Boekverkooper BRONKHORST (*). Desgelyks verbooden zy eenige Dag- en Weekbladen op het ſtrenſte (†). 1787. 1788. Bepalingen van de Drukpers.

Zo veel hadt men reeds, om den Oranjegezinden voldoening te geeven, en *Rotterdam* in bedaaren te houden, met genoegen verrigt, eer de aangeſtelde Regeeringsveranderaars te dier Stede opdaagden. Op den vier en twintigſten van Wintermaand kondigde het losſen des Geſchuts en de Volksbeweegenis aan hoe welkom zy in de Maasſtad waaren. Ingevolge eener gedaane uitnoodiging leeverden de Geconſtitueerden der Leden van de *Oprege Vaderlandſche Societeit* een aantal van twee en twintig Punten van Bezwaar in, welke hoofdzaaklyk hier op nederkwamen. I. Dat Commisſariſſen van zyne Hoogheid het daar heen gelieſden te wenden, dat het Staats Rapport van hun Ed. Groot Mog. Gom- Ingediende bezwaaren by de Regeeringsveranderaaren.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. 27. Deezen BRONKHORST ging na, dat hy de Uitgeever was van een allervuilſte Sportprent het *Geldérſche Zwyn*, verbeeldende het Hoofd van den Stadhouder op een Varkenslyf aan een trog, met een vers in vuilheid de afbeelding evenaarende.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 18.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Commisfarisfen, welke voorheen in *Rotterdam* geweest waren (*), mogt worden gesteld in handen des Hofs van Justitie, om 't zelve te onderzoeken, de bedenkingen van dat Hof 'er op te verstaan; ten einde de slettrisure der Burgerye aangedaan, door eene Staatsresolutie wederom mogt hersteld worden. —— II. Dat alle Regenten, die in de verkortingen van de Præeminentien van zyne Doorlugtige Hoogheid hadden ingestemd, als mede die hunne stem gegeeven hadden tot de Staatscommissien in de Steden, en tot de nieuwe Stads Schuttery; als ook die medegewerkt in, of geholpen hadden tot de Afzetting der wettige Raaden, van hunne Ampten mogten worden ontzet, onverminderd den loop des Regts. —— III. Dat allen, die de plaatzen der wettige Regenten hadden ingenomen, voor altoos, van alle *Ampten en Bedieningen* mogten ontzet blyven. —— IV. Dat alle Amptenaars en Gebenificeerdens, (voor zo veel derzelver Actens en Clausulen tot wederopzeggens toe waren ingehouden,) die van het Societeitshuis op de *Wynhaven*, zich in corps na het Raadhuis hadden begeeven, en aldaar op den drie en twintigsten van Grasmaand MDCCLXXXVII zeven wettige Raaden hadden geremoveerd, als

me-

(*) Men slaa hier over na onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 317. *ens.* en, om onze overwyzingen niet te vermenigvuldigen, ten aanziene van de meeste en voornaamste gevallen vervolgens aangeduid, het aangetekende in ons XVI. D. bl. 109 *enz.*

mede die zich daar by gevoegd hadden, daadlyk van hunne Ampten en Bedieningen zouden worden ontzet, en dat dezelve gegeeven zouden worden aan Perſoonen der oude Conſtitutie toegedaan. Als mede dat alle Predikanten, die aan gemelde Regeeringsafzetting deel gehad hadden, het Grondgebied der Stad zou ontzegd en niemand hunner weder in eenig Ampt of Bediening geſteld worden, alles onverminderd den loop des Regts. — V. Dat ook alle Generaliteits en Admiraliteits Amptenaaren, ſchuldig aan de gemelde Afzetting der Regeeringsperſoonen, van hunne Ampten zouden worden ontzet. — VI. Dat 'er naauwkeurig onderzoek zou gedaan worden na het Adres van J. HILDEBRAND; en de Opſtellers van een Inſinuatie van den zevenden Juny deezes Jaars, ondertekend door P. CAARTEN, AM. VAN RYKEVORSEL, NS. MONTAUBAN VAN ZWYNDRECHT, J. BEELDEMAAKER, J. PENNING *Abr. Zoon*, H. LEEMPUT, J. P. VAN HEEL en A. RADYS, en aan zeven wettige doch geremoveerde Raaden, benevens den Secretaris NIEVELD en der Elf Oudſchepenen *cum ſuis* t'huis gezonden; dat den bovengemelde Ondertekenaaren de Stad en Stads Regtsgebied zou worden ontzegd. — VII. Dat 'er onderzoek zou gedaan worden na het oogmerk om zommige Regenten, Directeurs enz. als Aankleevers van de oude Conſtitutie, na het Peſthuis te vervoeren, en de Aanleiders van dit ſtuk, naar bevind van zaaken, geſtraft. — VIII.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Dat alle Oudſchepenen, die by de Regeeringsaſzetting tegenwoordig geweest waren, van alles mogten vervallen blyven, en uit de Banken in de Kerken, als mede hunne Vrouwen uit de Mevrouwebanken, geweerd worden. —— IX. Dat 'er onderzoek zou worden gedaan op het gedrag van den Major VAN DEN BYLLAART, en daar over geoordeeld. —— X. Dat zy die de Regeeringen en zyne Doorlugtige Hoogheid gehoond hadden, voor altoos, van hunne Ampten mogten worden verlaaten. — XI. Dat de zodanigen, die in de Burgerlegertjes, en als Auxiliairen (gelyk de Onder-equipagiemeester MEYNERS, S. LANS en anderen,) na elders waren uitgetrokken met Detachementen, van hunne Ampten en Bedieningen zouden ontzet en anderen ten voorbeelde geſtraft worden. —— XII. Dat de Boekverkoopers J. BRONKHORST, J. DE LEEUW en J. KRAP, over het uitgeeven van het Boekje *Aan het Volk van Nederland* zouden onderzogt, en naar bevind van zaaken, geſtraft worden. — XIII. Dat 'er onderzoek zou geſchieden na den Schryver en Drukker van het *Zaturdagſche Kroegpraatje*. —— XIV. Dat dit ook zou gedaan worden na J. HUBERT c. ſ. H. A. KREET, P. DE KOKER en C. VAN DEN BOSCH, byzonder, wegens hun gehouden gedrag by het afzetten der wettige Regenten, om die Perſoonen, naar bevind van zaaken, te ſtraffen. —— XV. Dat zulk een onderzoek ook geſchieden omtrent L. VAN ZWYNDREGT en L. NOLST, die zonder

der oorzaake, op de Burgery hadden laaten ſchieten. — XVI. Burgemeesters te verzoeken om onderzoek te doen na het gedrag van de Kamerbewaarders en verdere Bediendens van het Stadhuis. — XVII. Dat alle Stads Leveranciers, die de Qualificatie op de Geconſtitueerdens van de Societeit op de *Wynhaven* getekend hadden, mogten worden afgezet. — XVIII. Dat de Requesten en Memorien van J. J. ELZEVIER door hun Ed. Gr. Mog. geſteld mogten worden in handen van het Hof van *Holland*. — XIX. Dat men voorzage, dat nooit de Ondermyning van het Erfſtadhouderſchap, wederom mogt plaats hebben; en ten dien einde een ieder onder een Eed gebragt wierde. — XX. Dat de Regeering zou zorge draagen, dat de zodanigen, die, om hun gehouden wangedrag, van elders na *Rotterdam* kwamen vlugten, om zich te dier Stede neder te zetten, de Stad en Stads Grondgebied zou worden ontzegd. — XXI. Dat alle Amptenaars, der Oranje Partye toegedaan, en daarom door de Patriotten van hunne Ampten ontzet, daar in wederom mogten worden herſteld. — XXII. Dat alle Ampten of Bedieningen, die mogten openvallen, zouden gegeeven worden aan gebooren Burgers van den Predomineerenden Godsdienst en der oude Conſtitutie toegedaan, en die ten minſten vyf jaaren Stads lasten hadden gedraagen. — En, of deeze lyst van Onderzoek, Amptsderving, en voorgeſtelde ſtraffe, hoe breed ook, niet uitgeſtrekt ge-

XVII. BOEK. — 1787. 1788.

XVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

noeg ware, was 'er een Bylaage aangehegt van geen minderen inhoud, dan dat de zodanigen, die geene Ampten bezaten en by de Remotie hadden geadfiſteerd, in hunne Perſoonen en Goederen, zouden worden geſtraft, om daar door de ſchadens te vergoeden, door hun toedoen den Lande toegebragt (*).

Welke aangenomen; welke afgeweezen worden.

Partyſchap, haat en wraakzugt ſtraalen om het zeerst door in opgemelde eiſchen. Derzelver geheele Inwilliging kwam den Afgevaardigden ter Regeeringsveranderring, hoe zeer ook tot het genoegen geeven van de Oranje Party overhellende, niet geraaden voor. In een uitvoerig ſchriftlyk antwoord op alle deeze Bezwaarpunten, bragten de Commisſariſen der Indieneren onder 't ooge, wat reeds, van Stadswege, tegen een aantal Patriotten, vóór hunne komst te *Rotterdam*, ten *genoegen der Inwoonderen*, geſchied was. —— Voorts wilden zy de Burgers niet onkundig laaten, dat met betrekking tot de handelingen van zommige Perſoonen, door de Burgery aangeklaagd, het onderzoek by den Procureur Generaal van *Holland* reeds was ter hand genomen, of eerlang zou geſchieden, immers in zo verre zy by de Amnestie uitgeſlooten waren. —— Dit zeker ſchonk voldoening, ſchoon de algemeenheid der uitdrukkinge, daar aan iets ontrok. Min voldeedt het volgende, dat by de Regeering van

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 23—26.

van *Rotterdam* geene beſchikking kon worden gemaakt op Afzettingen van Perſoonen, die tot byzondere Collegien behoorden, dit moest aan dezelve worden overgelaaten. — Nog minder de verklaaring, dat onder de opgegeevene Perſoonen zich verſcheidene bevonden, die berouw betoond en beloften gedaan hadden van gehegtheid en trouwe aan het tegenwoordig Beſtuur, omtrent welke Perſoonen reeds ſchikkingen gemaakt waren, die het aanvangen van nieuwe raadpleegingen, ten hunnen opzigte, overboodig maakte. — Allerminst, dat uit het overig getal der Perſoonen door de Burgery voorgedraagen, als het hoogſte ongenoegen verdienende, 'er veelen voorkwamen op wier gedrag, by naauwkeurig onderzoek, geene gegronde aanmerkingen te maaken waren, van dien aart, dat zy, uit dien hoofde, van hunne Broodwinningen zouden kunnen of behooren ontzet te worden. — Uit het klein overſchietend getal der zodanigen die het ongenoegen hunner Medeburgeren zich op den halze geladen hadden, ter oorzaake van de voorige Partyſchappen, kwamen ſlegts vier Perſoonen in aanmerking; de Schipper van het Stads Jagt en de *Delftſche* Veerſchuit, een Bedienaar der Begraafenis; een Keurmeeeter van de Steen, en een Commisſaris van de Inlandſche Fruiten. Deeze kleine Amptenaaren werden dienvolgens van hunne Ampten ontzet. Het gevorderde onderzoek op den Major VAN DEN BYLLAART, was ten diens voordeele afgelo-

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

LVIII. pen, en bleef hy als Plaats Major aan. —
BOEK. Voldoening erlangden zy in de ontzegging
—— van onderſcheidende Zitplaatzen in de Pu-
1787. blieke Kerken aan zodanige Oudſchepenen,
1788. die zich in Perſoon by de Afzetting der Regeeringe hadden laaten vinden, als mede aan de Officieren der laatst ontbondene Schutterye. Omtrent het weeren der van buiten inkomende Perſoonen, die in de voorige onlusten betrokken, zich in *Rotterdam* zouden willen nederzetten, werd aan hun verzoek voldaan. Ook kreegen zy de geruſtſtelling, dat, ten opzigte van de Leverantien, zo van wegen de Regeering, als de Collegien der Admiraliteit, der Bewindhebberen van de *Oost-* en *West-Indiſche* Maatſchappyen en verdere Corporatien binnen *Rotterdam* en de Regenten der Godshuizen, gunſtig agtgeſlaagen zou worden, op alle zodanige Perſoonen *als zich* aan de Regeering en de oude Conſtitutie van Land en Stad getrouw gedraagen hadden. — Wyders zouden alle weldenkende Burgers, die zich door beſcheidenheid, verknogtheid aan het Huis van *Oranje* en getrouwheid aan de Regeering onderſcheiden hadden, op het gunſtigſt aan alle Departementen van de Regeering aanbevolen worden; ten einde hun te doen genieten zodanige gunſten en beſcherming, als men met ieders ſtaat en omſtandigheden overeenkomſtig oordeelde. —— Desgelyks ontvingen zy de toezegging, dat, zo ras de Algemeene Staatsbelangens, de Raadpleegingen over het Rapport van Gecommitteerdens van hun

Ed. Gr. Mog. van den Jaare MDCCLXXXVI, zouden toelaaten, van wegen de Stad *Rotterdam* ten ernſtigſte zou worden aangedrongen, om een Commisſoriaal Beſogne daar in te houden, en daar van zodanig eene afkomst te maaken, als de zaak zou blyken te verdienen. LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Naa dus veel gegeeven, genomen, en aan zich behouden te hebben, maanden de Regeeringsbeſchikkers de Inleeveraars der Bezwaaren aan, dat het beleid der zaaken van Staat, Stad, Politie en Juſtitie, geheel aan de Regeering aanbevolen blyvende, ieder der Burgeren, rustig en vredig, tot de beoefening van zyn Beroep zou wederkeeren, „ zonder zich nu meer met de „ overweegingen van Gemeene Lands of „ Stedelyke zaaken op te houden, of waar „ door zy ligtlyk tot gelyke uiterſtens „ zouden kunnen vervallen, als zy zelven „ met regt in anderen hunner Medebur„ geren hadden veroordeeld, en waar te„ gen ook reeds by Plakaaten van den Lan„ de was voorzien geworden." Deeze waarſchuwende vermaaning, welke den na meer veranderings haakende niet welgevallig in de ooren kon klinken, werd eenigzins verzagt door eene Dankzegginge voor de *beſcheidene* wyze, waar op zy hunne en hunner Medeburgeren bezwaaren hadden voorgedraagen, en toezegging van een gunſtig aandenken van zyne Hoogheid (*). Vermaaning van de *Rotterdammers.*

By-

(*) *Verg. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 26—31.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Klagten tegen de Lutherſche Leeraars Boon en Scheffer.

Byzondere klagten lieten Geconſtitueerden van een aanzienlyk getal Ledemaaten der *Lutherſche* Gemeente te *Rotterdam* hooren tegen twee der Leeraaren, Scheffer en Boon, en den geheelen tegenwoordigen Kerkenraad, die Leden der Vaderlandſche Societeit op de *Wynhaven* geweest waren, als de zodanigen, die de Acte van Qualificatie op hun, die zelfs het gezag der Regeering met voeten traden, hadden ondertekend, en gevolglyk gehouden moesten worden, als hebbende alle die ſtappen, door hun gedaan in perſoon ondernomen. Dat zelfs verſcheide Leden van den Kerkenraad van zich hadden kunnen verkrygen Geſchriften, Verzoeken als anderzins te tekenen, en daar door de Party der Tegen-conſtitutiegezinden kragt en klem by te zetten, ja zelfs de voornaamſte Bedieningen, in de nu afgedankte *Schuttery*, ten dien einde te aanvaarden. Deeze Leeraars wilden zy afgezet, en die Leden des Kerkenraads door anderen vervangen hebben (*). —— Scheffer moest ter herſtellinge in zyn Predikampt eene ſchriftlyke Verklaaring van den Predikſtoel voorleezen.

Regeeringsperſoonen die vervallen

Uit de Stadsregeering werden ontſlaagen de Heeren Mr. Paulus Bogaert, Heer van *Alblasſerwaard*, Izaak van Alphen, Mr. P. J. van Berckel, toen nog Gezant

(*) In de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 88. enz. vindt men deeze ingediende Stukken.

zant van deezen Staat in *America* (*); Mr. J. P. BOGAERT, P. J. VAN DER GOES, Mr. J. H. VINGERHOED, Vryheer van *Esselickerwoude* en *Heer Jacobswoude*; Mr. PAULUS GEVERS, J. J. ELZEVIER, Mr. JACOB REEPMAAKER, Heer van *Strevelshoek*, en SAMUEL VAN HOOGSTRAATEN, Heer van *Heykoop* en *Boeykoop*. —— Vier en twintig nieuwe Vroedſchapsleden werden 'er aangeſteld; de Penſionaris Mr. HERMAN NEDERBURG, en de Secretarisſen Mr. WILLEM WENDELIUS VAN BERKEL, en NICOLAAS BELAARS, hadden ontſlag van hunne Posten by de Regeeringsbeſchikkers verzogt en bekomen. Mr. GYSBRECHT CORNELIS VAN HOGENDORP verkreeg het Penſionarisſchap, en de nieuwe Secretarisſen waren Mr. DIRK CORNELIS GEVERS en Mr. OTTO PAULUS GROENINX (†).

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788. verklaard werden.

Onder de nieuw benoemde Vroedſchapsleden ſpelde men den naam eens in onze Geſchiedenisſen, wegens Oranjegezindheid en yver voor dat Huis berugten JAN CORNETS DE GROOT, BENTINCKS volyverige Medearbeider in het oprigten van Oranje Societeiten. Een Man, dien de Stadhouder, in den voorleden Jaare, ſchoon hy boven op de Naamlyst ſtondt, tot die waardigheid niet hadt durven verkiezen om den ver-

Aanmerking omtrent een en ander der nieuw aangeſtelde Vroedſchappen.

(*) Men zie wat wy wegens dien Heer opteekenden hier boven bl. 76.

(†) Zie de Lyst der nieuw aangeſtelde Vroedſchappen in de *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 231.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

verklaarden wederzin der Burgery: immers leezen wy, ten zynen opzigte, dit ſchandvlekkend getuigenis; „ dat de algemeene „ verontwaardiging tegen hem niet alleen „ geſprooten was uit deszelfs laage daad, „ van zich aan het hoofd te ſtellen van, „ en zyn huis te leenen aan de tekenaars „ van het Antidotaal Request in Juny „ MDCCLXXXV aan de Regeering aange„ boden; maar dat hy zich nog meer aan „ de veragting en beſpotting van het Pu„ bliek blootgeſteld en getoond hadt, zo „ partydig, voorbaarig en onkundig te „ zyn, dat hy het vertrouwen der Burge„ ren en Ingezetenen niet verdiende, noch „ met eenige gerustheid als Regent kon „ gebruikt worden (*).“ —— Den op deeze nieuwe Vroedſchapslyst geplaatſten Mr. JOHAN ADRIAAN VAN DER HORVEN gaat naa, dat hy, om gunſtige *uitzigten* voor zich zelven en zyne Kinderen, by eenen afſtand van de Conventie, van Party verwisſelde, en dat Mr. CORNELIS GROENINX VAN ZOELEN, Heer van *Ridderkerk*, dien zelfden ſtap deedt om de Huwelyksverbintenisſe zyner Kinderen (†).

GEVERS, BOGAERT

De geweezene Hoofdofficier PAULUS GEVERS, nevens de Oud Burgemeesters Bo-

(*) In de *Verzam. by* DE CHALMOT XLIII. D. bl. 161—185. vindt men de Qualificatie der Burgery op de Geconſtituueerden, en de laatstgemelde Requesten, daar over aan de Regeering, den Stadhouder, Gecommitteerde Raaden en den Staaten aangeboden.

(†) *Vaderlandsch Huisboek* V. D. bl. 263.

BOGAERT, Heer van *Alblasserwaard* en VINGERHOED, voor den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gedagvaard, wegens het afenemen der Eeden van de zeven by Besluit der Vroedschap aangestelde Regeeringsraaden in Grasmaand (*), en hunne bekende Patriottische denk- en handelwyze, leeverden een Verzoekschrift in om onder de Amnestie begreepen te worden; doch hier op kwam een afwyzend Advys van den Hove Provinciaal, en werden zy verweezen aan de Gewoone Justitie, met opheffing omtrent de Procedures (†).

en VINGERHOED verzoeken te vergeefs in de Amnestie begreepen te worden.

Met de Omwenteling was de Advocaat HENDRIK ARNOLD KREET, dien wy meermaalen, en byzonder by de Regeeringsverandering te *Rotterdam* aantroffen (§), uit de Stad geweeken, hadt zyn vast woonverblyf in *Amsterdam*, zyne Geboorteslad, genomen, met de daar toe behoorende overtekening en beëediging als Burger. Als *voortvlugtig* werd hy eerlang door den Hove ingedaagd. Hier op leeverde hy een breedspraakig Verzoekschrift in by Staaten van *Holland* te zyner verontschuldiginge; als zich zelven volkomen bewust, *zich zonder een verkeerd oogzet*, in de zaaken hem ten laste gelegd, *ingelaaten*, en getoond te hebben, dat hy daar door voor zich zelve niets bedoelde; dat hy ook niet uit vreeze van

Dit doet ook H. A. KREET, met slegten uitslag.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 164.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 529—532.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 159. 163.

LVIII. BOEK. —— 1787 1788.

van vervolging des Geregts; maar alleen op de aanzegging van Burgemeesteren der Stad *Amsterdam*, zich alleen, voor een korten tyd, buiten die Stad begeeven hadt, met voorneemen om in deeze zyne Geboorteplaats weder te keeren: wanneer de Regeering, wegens verkeerde ten zynen opzigte ontvangene berigten, het ingetrokken Poorterregt weder zouden gelieven te vergunnen. Welk *intrekken van het Poorterregt* hy beweerde dat geheel iets anders was, dan iemand de *Stad te ontzeggen* of *Inwooning te weigeren*. Welk heengaan niet geschied was dan op den raad des Burgemeesters JAN VAN DE POLL hem als vriend, en niet als Burgemeester, gegeeven, om zich uit de Stad te begeeven: dewyl hy in moeilykheden zou kunnen geraaken, waar tegen Burgemeesters hem niet zouden kunnen beschermen, daarom hadt hy die *Stad, waar zyne vaste inwooning* door bekendmaakingen in de Nieuwspapieren, als anderzins, bekend was, geruimd: weshalven hy zeer verkeerd als *voortvlugtig* beschreeven werd. Nader verdeedigde hy zyne zaak in een Berigtschrift in handen van den Pensionaris van *Haarlem* gesteld, om 'er gebruik van te maaken in het te houdene Besogne der Gecommitteerden van hun Ed. Gr. Mogenden tot de zaaken van Justitie en Commissarissen van den Hove; hy sloeg alle wegen van Regten in; doch te vergeefsch: zo dat hy na een Zaaksvervordering, die tot in Hooimaand des Jaars MDCCLXXXIX aan-

aanhieldt, ten eeuwigen dage gebannen werd uit *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Utrecht* (*). LVIII. BOEK.

1787. 1788.

Zo voer men ten opzigte van de *Rotterdammers* voort ten Hove, ondanks van daar een ſoortgelyk Verzoekſchrift was ingediend; als te *Delft* om buitengewoone Perſoonen de post van Schepens, in het tegenwoordig Tydsgewrichte, voor die gevallen, te laaten bekleeden (†). —— Alle de Geconſtitueerden der Steden, waar afzetting der Regenten plaats gegreepen hadt, werden vervolgd; doch te *Rotterdam* hadden twee uitzonderingen op dien anders algemeenen regel plaats, ten aanzien der Heeren VAN BEEFTING en FRESCARODE. Een vreemd verſchynzel. Te vreemder nog daar de eerstgemelde niet alleen Geconſtitueerde geweest; maar ook Vroedſchap geworden was door die afzetting. De verſchooning van zulk een tweevoudig Overtreeder moet eene byzondere oorzaak hebben, en vinden wy 'er deeze van opgegeeven; dat een zyner Oomen, die kort

VAN BEEFTING en FRESCARODE van de vervolging uitgezonderd.

té

(*) Alles hier toe betrekkelyk vindt men breedſpraakig met de oorſpronglyke Stukken en Opheldering in een Stukje, getyteld *Nederlandſche Amnestien in de Jaaren* 1485, 1487, 1787. en 1788. bl. 296—400. Te *Dordrecht* by J. KRAP 1789.

(†) Zie hier boven, bl. 202. en wegens *Delft* bl. 374. *Reſol. van Holl.* 30. Nov. 1787. Het Voorſtel van *Rotterdam* des betreffende vindt men bl. 275. van het evengnmelde Werk *Nederlandſche Amnestien*.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

te vooren een Ampt by de Admiraliteit voor hem afgeſtaan hadt, aan zynen anderen Oom, die Raad en Burgemeester was, verklaarde, dat, zo deeze hun Neef gebannen en dus van zyn Ampt ontzet wierd, hy des anderen Kinderen onterven zou, en hem alleen tot erfgenaam van zyne geheele naalaatenſchap benoemen. — Hoe zeer die uitzondering in 't ooge liep, zou dezelve zulks nog meer gedaan hebben, indien VAN BEERTING alleen dit gunſtig lot was ten deel gevallen, hier om werd de Heer FRESCARODE, die nog niet gedagvaard was, insgelyks verſchoond (*).

Hoe KAAT MOSSEL ontſlaagen en beloond wordt.

Veel keeren hebben wy 't oog der Geſchiedkunde op *Rotterdam* ſlaande, moeten ſpreeken van een allerveragtlykst voorwerp, CATHARINA MULDER, meer bekend onder den naam van KAAT MOSSEL. Haare zegepraal was met de Omwenteling *daar*. Naauwlyks zou men 't kunnen gelooven, indien de Staatsſtukken van dien tyd niet ſpraaken, dat hun Hoog Mog. op 's Hofs Advys, Gecommitteerde Raaden last gaven, haar te vergoeden de kosten der Crimineele Procedures, eerst voor Schepenen van *Rotterdam* en naderhand voor het Hof gevoerd. Kosten, ten beloope van 3648 Guldens, haar voldaan. Eene ſom, die mag aangemerkt worden als eene belooning aan haar uitgereikt: dewyl de welbekende Advocaat BILDERDYK haar voor niet

(*) *Vaderlandsch Hutsboek* V. D. bl. 497.

niet bediend hadt (*). Reeds vóór af hadt deeze met VAN DER LINDEN, die haar mede ten dienſte ſtondt, het als 't ware te vernederend oordeelende, dat zulk een Vrouwsperſoon, den naam zou hebben, als of zy door de *Amnestie* ontſlaagen was, zich by het Hof om voorziening vervoegd. Dit was inſchiklyk genoeg voor zulk een uitvaagzel des *Agterkloosters* van *Rotterdam*, om eene verklaaring te verleenen, „ dat uit het gebruik „ maaken van het ontſlag, uit hoofde der „ Amnestie, geen gevolg zou kunnen wor„ den getrokken, als of zy zou ſchuldig „ ſtaan aan de haar ten laste gelegde mis„ dryven (†)."

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

De *Rotterdamſche* Schuttery, om, en in welke zo veel, zints eenige Jaaren, was voorgevallen, kreeg door Stadhouderlyke beſtelling goeddeels de oude gedaante weder, met Mannen aan het hoofd, der tegenwoordige Regeeringe ten ſterkſten toegedaan. Wanneer de herſtelde Burgerwagt in Hooimaand MDCCLXXXVII de eerſte keer, volgens de nieuwe Ordonnantie optrok, werden de Officieren der Burgerwagt, die zints de vernietiging der voorige Schutterye dus lange gewaakt hadden, voor de Heeren van de Wet ontbooden, en met eene aanſpraak by monde des Hoofdofficiers VAN STAVEREN bedankt (§).

De *Rotterdamſche* Schuttery herſteld.

Rot-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 239. en 468.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5195.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 306. 744. en 1161.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Rotterdam, Oranjefeesthoudens gezind, kon den eerstkomenden Jaardag des Stadhouders niet afwagten. Wanneer de acht en twintigſten van Slachtmaand aanbrak, de dag waar op de Prinſeſſe FREDERICA LOUISA WILHELMINA, in haar achttiende Jaar tradt, betoonde die Stad haare vreugde, door het uitſteeken van Vlaggen en vercierde Kroonen; het oprigten van Eerepoorten, het affchieten van Vuurwerken, en het verlichten der Huizen; inzonderheid der Eerepoorten en Kroonen, waar door zommige ſtraaten genoegzaam geheel verlicht waren (*).

De Jaardag der jonge Prinſeſſe daar gevierd.

Die des Stadhouders gedagt.

Een voorſpel ſlegts van den Jaardag des Stadhouders, den volgenden achtſten van Lentemaand, met eene uitbundigheid gevierd, te wagten in eene Stad, wier dat Huis genegene Ingezetenen het in verſcheide Jaaren niet hadt mogen gebeuren, om door eenige openbaare tekenen haare vreugd, op dien dag, te betoonen; en die teffens aan den dag te leggen, wegens het Herſtellingswerk en de Bevestiging der Oude Conſtitutie, en de Regeering zo de aangebleevenen als de nieuw aangeſtelden te begroeten. Staatlyk was de optocht van Noachs-gilde, en alle de Scheepstimmerlieden, onder het Regtsgebied der Stad. Deeze hieldt de Ingezetenen bezig van 's morgens ten acht tot 's naamiddags ten vier uuren. In ſtaatlyken trein, met veele Scheeps- en Werfcieraaden opgepronkt, waar

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5755.

waar in de Oranjekleur bovenal uitſchitterde, trokken deezen de Stad door, voorgegaan en opgeſlooten door de daar gelegerde Dragonders, vergezeld door de Muzykanten van de Gardes du Corps van zyne Hoogheid, en die der Jachten van den Raad van Staaten en der *Oost-Indiſche* Compagnie. — Wanneer deeze Stoet met de helft voorby het Huis van een der Regeeringsleden getrokken was; werd by het ſtilhouden, het geweer gepreſenteerd, het Lied *Wilhelmus van Naſſauwen* twee maal geblaazen; drie maal Hoezee! geroepen, en ten ſlotte voor de derde keer 't gemelde Lied aangeheeven. — Op dien woeligen dag volgde de avond der prachtigſte verlichting. — In deeze ſtak de Kerk en het Raadhuis, met andere openbaare Gebouwen uit; doch werden als overſcheenen door de prachtige verlichting voor het Huis waar de *Opregte Vaderlandſche* Societeit vergaderd. Geduurende deeze verlichting ſtonden alle openbaare Kerken, die met Orgels voorzien waren, open, en liet zich het Orgelſpel, in de van binnen meer dan gewoon verlichte Kerkgebouwen, met keurige ſtukken op de tydsomſtandigheden toepaſſelyk, hooren (*). LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Eene maand naa dien luiſterryk gevierden Feestdag ſtondt een Oorlogſchip, voor vier en zeventig Stukken geboord, en de *Staaten Generaal* genaamd, van ſtapel te loopen. 's Morgens werd eerst bekend, dat Komst der Vorstlyke Familie te *Rotterdam*.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 303. 427. en 519.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

dat de Prins, diens Gemalinne, benevens de jonge Prinſen en Prinſesſe, dit afloopen zouden bywoonen. Tegen den tyd dat deeze Vorstlyke Perſoonen verwagt werden, grimmelde de weg, langs welken men hun verwagtte, van menſchen. Een groot getal was het Hofgezin tot op een geruimen afſtand te gemoet gegaan, met oogmerk om de paarden te ontſpannen en de koetzen na de Stad te trekken: een bedryf op het verzoek van zyne Hoogheid naagelaaten. Wanneer de Rydtuigen aankwamen, wedergalmde de lugt, zo langs den weg als op de werven, van het gejuich der van alle kanten toegevloeide aanſchouweren. — Naa het te water loopen des Oorlogſchips hieldt het Vorstlyk Gezelſchap het middagmaal ten huize van den Oud Burgemeester VAN DER HEIM. Het uitgeleide 's avonds evenaarde *in luidrugtigheid* de verwelkoming. By deeze gelegenheid was het Huis van den Heer BLAAUW op de *Schie* zeer fraay verlicht: en veelen beklaagden zich dat zy, te laat van die komst verwittigd, geene aanſtalte ter verlichtinge hadden kunnen maaken (*).

De Jaardag der Prinſesſe gevierd.

Eene ſchade aan Eerbetooning, die de *Rotterdammers* mogten inhaalen, wanneer zy, den zevenden van Oogstmaand, de Verjaardag der Prinſesſe op het luisterrykst vierden. Op dien dag door het het gebalder des Geſchuts, en door het gelui der Klokken, aangekondigd, herhaalden de Gilde-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 649.

debroederen van *Noachs Gilde*, en alle de Scheepstimmerlieden, den voorſchreeven optocht. Stak de *Opregte Vaderlandſche* Societeit ten gemelden dage in pragt van verlichting uit, thans niet minder. 't Zelfde groote gevaarte tot vertoon der Schilderſtukken, was 'er voor opgerigt, met dit onderſcheid, dat 'er nog twee groote ſtukken waren bygevoegd: het een verbeeldende de *Nederlandſche Maagd*, de Verbintenis ſluitende met de Koningen van *Engeland* en *Pruiſſen*; en het ander de *Unie*, in de gedaante van eene Vrouw, welke aan zyne Hoogheid de *Guarantie* van het Stadhouderſchap aanboodt. In de geringſte buurten was de verlichting zeer ſterk. De Vischmarkt, op kosten der Vischvrouwen, geheel beſchilderd, en door een aantal van verlichte Ereboogen in een wandelplaats hervormd, wees uit dat deeze, in betoon van verknogtheid aan het Oranjehuis, voor de aanzienlykſten, niet wilden wyken (*).

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Wy vinden ons genaderd in onze Geſchiedenisbeſchouwing tot het groot *Amſterdam*; doch eer wy 't zelve intreeden willen wy ons zelven en onzen Leezeren eene verpoozing ſchenken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1159. en 1374.

Einde van het Twintigſte Deel.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

A.

Acte van Guarantie. Zie *Stadhouderſchap.*

Acte van Verbintenis des Jaars 1786, wat men des bepaalt, 61.

Admiraliteiten (*Holland* wil op de Staat van Oorlog een vaste post ten onderſtand der) geſteld hebben, 128. Zie verder *Holland* en *Gelderland.*

BERNSLEBEN vervangt THULEMEYER als *Pruisſisch* Afgezant, 46. Getuigenis der Prinſesſe ten zynen opzigte, 47.

Alkmaar verzet zich 't langst tegen het opdraagen der Regeeringsveranderinge aan zyne Hoogheid, 220. Beloop deezer tegenkantinge, *Ald.* Hoe genoodzaakt, 221.

Amnestie aan de Oranjeyveraaren in *Holland* geſchonken, 167. Nadeelige uitwerkingen hier van te wagten, 171. Deeze grypt met de daad ſtand, 172. Herhaaling der Amnestie aan de Oranjeyveraaren, 179. ——— (Voorſtel des Stadhouders tot eene) aan de Patriotten, 184. Verwyſ des Hofs met eene Raadſlag hier over uit te brengen, 190. Raadſlag des Hofs, 191. Staatsbeſluit op dit Verſlag gegrond, 192. Nadere bepaaling der Amnestie, 200. Aanmerking hier over, 202.

Amſterdam dringt ter Vergadering van *Holland* aan op het geſtand doen des gegeeven *woords, 109.* Hoe die Stad zich in de zaak van Profesſor VOORDA gedraagt, 286 Verklaaring wegens de zin van den afgevorderden Eed, 295.

B.

BAALDE (Smaad den Raadsheer) in *'s Gravenhaage* ongeſtraft op de weg aangedaan, 353. Begeeft zich buiten 's Lands, 354.

BEEFTING (VAN) te *Rotterdam* van vervolging uitgezonderd, 469.

BENTINCK (W. G. F. Graaf van) door den Stadhouder aangeſteld om de Regeeringsverandering in de Steden

den van *Holland* te volbrengen, 231. Diens Character, *Ald.*

BERCKEL (VAN) Gezant van deezen Staat by de Staaten van *Noord-America* opontboden, en door zyn Zoon vervangen, 76.

BISDOM (WYCKERHELD) legt zyn Ampt van Thesaurier Generaal neder, en wordt door VAN DER HOOP opgevolgd, 91.

BLAAUW (J.) diens voorstel, wegens de Regeeringsverandering te *Gouda*, 425.

BLEISWYK (P. VAN) legt het Raadpensionarisschap van *Holland* neder, 304. Zyne Affscheidsreden, 305.

BLOK, Secretaris van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier* uitlandig, 96. Hoe door H. VAN STRAALEN van zyn Ampt ontzet, 97. Raadslag des Stadhouders ten zynen opzigte, 98. Wat BLOK des oordeelde, *Ald.* Op welk een voet hy aanbiedt afstand te doen, 99. Ontslag hem verleend, 100. Zyn beklag over die handelwyze, *Ald.* Uitstel der Bewerking, 102. Staatsbesluit om hem te regtvaardigen, *Ald.* De Regtvaardiging zelve, 103. In de byzondere handelwyze omtrent de Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier* betrokken, 206. Bedoeling hier mede, 208. Vonnis over hem, 210.

BOEN (W. C.) wordt Pensionaris te *Leyden*, diens gedrag, 402.

BOGAERT, Oud Burgemeester van *Rotterdam*, verzoekt te vergeefsch in de Amnestie begreepen te worden, 467.

BOON, *Luthersch* Leeraar te *Rotterdam* bezwaard, 464.

BOSCH (P. v. D.) verslag wegens hem, hoe te *Zoetermeer* belaagd, vervolgd, ongelukkig omgekomen, en hoe zeer zyn lyk mishandeld, 408—415.

BRANDSEN uit *Parys* te rug geroepen, 74.

BREE (C. PLEMPER VAN) diens schryven, wegens de Regeeringsverandering te *Gouda*, 436.

Breda (Voorstel wegens het houden van de *Zuidhollandsche Synode* te) 340. Waar om gedaan, 341.

BRUNSWYK (L. E. Hertog van) Voorslag om diens Eer te herstellen, 101.

——— (C. W. F. Hertog van) na den *Haag* genoodigd, stelt zulks uit, 135. Aldaar van wegen hun Hoog Mogenden begroet, 137. Vertrek des Hertogs, 138. Wat hem naaging wegens zyn gedrag ten Huize van den Heer DE CLERK, 140. Gedenkpenning door de Staaten van *Holland* voor hem en anderen vervaardigd, 143. Brief ten geleide van dezelve, 145.

BUYSER (F. W.) Burger te *Delft*, levert een Verzoek-

ſchrift van onderwerping in, 377. 's Hofs gunſtig antwoord, *Ald.* ONDERDEWYNGAARDS gedrag ten zynen opzigte, 379. Dieus lot, 380.

C.

CLAUS, Burgemeesters van *Monnikendam*, hoe men ten zynen opzigte handelde als Gecommitteerde Raad van het *Noorder Kwartier*, 208. Is niet tot het inleveren van een Verzoekſchrift te beweegen, 209. Vonnis over hem, 210.

COUPERUS, Predikant te *Gouda*, hoe in zyn huis vyftien maanden lang als gekerkerd, 441.

Couranticrs, welke van de Amneſtie uitgeſlooten, 196. De *Haarlemſche* bleef des bevryd, *Ald.*

D.

Dank- en Bededag, Inhoud van de Uitſchryving tot denzelven in den Jaare 1788, 127. Aanmerking op deezen Dank- en Bededag, 132. Wegens de toen gedaane inzamelingen van Liefdegaven, 133.

Delft blyft, na de Omwenteling in angſt, 371. Aan nieuwen moedwil blootgeſteld, 372. Regeeringsverandering, 373. Geſchil over het Schoutsampt beſlist, *Ald.* Voorſlag om buitengewoone Perſoonen tot het Schepensampt te benoemen, by Staaten van *Holland*, 374. Beſluit hier op, 375. Indaging veeler Burgeren, 376. F. W. BUYSER leevert een Verzoekſchrift van Onderwerping in, 377. 's Hofs gunſtig antwoord, *Ald.* ONDERDEWYNGAARDS gedrag ten zynen opzigte, 379. BUYSERS ongelukkig lot, 380. Kerpenning van het Schutterlyk Gezelſchap, 381.

DOUGLAS (A.) te *Hondsholredyk* herſteld, 356.

DROLENVAUX Burgemeester te *Leyden*, dienſt haatlyk gedrag, 403.

E.

Eedzweering op de Conſtitutie; voorſlag van *Enkhuizen* deswegen, 261. Voorſchrift van dien Eed, 263. Algemeenheid der Afvorderinge, *Ald.* Uitwerking deezer Eedvorderinge, 264. Aanmerkingen van *Gouda* op dien Eed, 265. Wat met den Hoogleeraar VOORDA ten opzigte van dien Eed gebeurde, 276. Zie verder VOORDA. Verklaaring van *Amſterdam*, wegens den zin van dien Eed, 295. Goedkeuring daar aan verleend, 300. Algemeene aanmerking over de gevolgen van dien Eed, 303.

ELZEVIER, Burgemeester te *Rotterdam*, ſchennis aan diens Huis gepleegd, 445. Overlast en geweld hem by de komst der *Pruiſſen* aan-

aangedaan, 449. Voorbygegaan in de verkiezing van zyne Hoogheid, 451.
Engeland, welk een verzekering het *Frankryk* gaf wegens de Omwenteling, 10.
——— (Voorſtel van *Utrecht* om eene Verbintenis tusſchen) en deezen Staat aan te gaan, 8. Beſluit daar toe, 13. De Ridder HARRIS hier toe benoemd en het voorſtel in *Engeland* welkom, *Ald.* Inhoud van die Verbintenisſe, 14. Bekendmaaking des Verdrags aan de Bondgenooten, en lof daar in aan HARRIS toemeeten, 22. Vleiend door HARRIS beantwoord, 23. Bekragtiging van 't zelve, 24. Benoemden tot een Tractaat van Koophandel, 25. Beoordeeling dier Verbintenisſe, 36. Aanmerking van *Frankryk* op de Verbintenis met *Engeland*, 38. Verdeedigend Verbond tusſchen *Engeland* en *Pruiſſen*, wat men daar in ten opzigte van onzen Staat bepaalde, 44. Hoe zeer door HERTZBERG gepreezen, 45.
Enkhuizen (De Stad) doet het voorſtel om het Erfſtadhouderſchap enz. tot een Grondwet van Staat te maaken, 47. Zie verder *Stadhouderſchap*.
——— ſlaat eene algemeene Eedzweering op de Conſtitutie voor, 261. Stemt met *Amſterdam* in over den zin der Eedvordering, 300.

F.

FAGEL (HENDRIK) hoe bevoordeeld en tot *tweeden Griffier* aangeſteld, 96.
FINKENSEEIN's (De Graaf van) oordeel over de Verbintenis tusſchen *Pruiſſen* en deezen Staat, 31. Geſchenk hem van der Staaten wege geſchonken, 32.
Frankryk, welke verzekering dit Ryk aan *Engeland* gaf, wegens de Omwenteling, 11. Aanmerking van *Frankryk* op het VI. Art. des Verbonds met *Engeland* geſlooten, 39. Hoe door de Staaten beantwoord, 40. Nadere Aanmerking van den *Franſchen* Afgezant DE ST. PRIEST op dit Verdrag en voorſtel van zyn Hof, 41. Gerugt van vyandlykheden, door de *Franſchen* in de *Oost-Indien* aangevangen, 42. Verklaaring van het *Franſche* Hof deswegen, 43.
FRESCARODE te *Rotterdam* van vervolging uitgezonderd, 469.
FRIESWYK, Leeraar in *'s Gravenhaage*, een beſluit van Gecommitteerde Raaden, ten zynen opzigte, ingetrokken, 352.
FUCHS (P. C.) byzonderheid wegens hem, 393.

G.

Gebed (Bepaalingen in *Holland* wegens het Publiek) 335.

GEELING (H.) bedankt voor het Regentſchap te *Haarlem*, 391.

Gelderland ſlaat eene verſterking der Landmagt voor, 121. Aanmerking van dat Gewest op den voorſlag van *Holland*, wegens een vaste post tot onderſtand der Admiraliteiten, 126.

Genootſchap onder den Tytel *Tot Verdediging en Handhaving van den Christlyken Godsdienst en deszelfs hedendaagſche Beſtryders*, in *'s Haage* opgerigt, 370.

GEVERS (P.) verzoekt te vergeefsch in de Amneſtie begreepen te worden, 466.

Gouda (Wat die van) aanmerken op de Eedvordering op de Conſtitutie, 265. Bevestigen dit hun begrip, 300. Regeeringsverandering, 425. Voorſtel van J. BLAAUW deswegen, *Ald.* N. TYSSENS verklaaring deswegen, 434. C. N. PLEMPER VAN BREE ſchryft deswegen, 436. Verzoekſchrift by Staaten van *Holland* tegen VAN TOULON, 437. Hoe VAN DER HOEVEN tegen hem yvert, 439. Onveiligheid voor de Patriotten aldaar, 441. Hoe men 'er het Feest der Omwentelinge viert, *Ald.*

's Gravenhaage geſchaapenheid van die Hofplaatze voor oproerige bewegenisſen, 347. Afkondigingen daar tegen, *Ald.* De Rerkleeraars HERINGA en MUILMAN in beſcherming genomen en vergund hun Dienst te volbrengen, 348. Verſchillende uitſtag by hun eerſte prediken, 351. Smaad den Raadsheer BAALDE ongeſtraft aangedaan, 353. Aanduiding van andere oproerige bedryven, 354. Gerugten wegens Geweeren en Stroppen by de Patriotten verborgen, valsch bevonden, 355. Zaaken die de *Haagſche* Schuttery tot genoegen ſtrekten, 357. Staats- en Stadhoudersgezinde Societeit aldaar, *Ald.* Toeſtel tot de viering van den Jaardag des Stadhouders, 358. Hoe gevierd, 359. Hoe die der Prinſesſe, 360. De Jaardag der Omwentelinge gedagt, *Ald.* Beide de jonge Prinſen worden Ridders van *St. Joris*, 361. In *'s Haage* ingedaagde Perſoonen, *Ald.* Smeekſchrift van honderd vyf en twintig *Haagſche* Burgers, 362. Ontſchuldigingen in de Nieuwspapieren geplaatst, 363. De Schuttery herſteld, 364. Zwaarigheid wegens de Magiſtraatsbeſtelling in de Hofplaatze weggenomen, 365. Oprigting van het *Haagſche* Genootſchap voor den Christlyken Godsdienst, 368.

GROOT (J. CORNETS DE) aanmerking op diens gedrag, 465.

Haar-

BLADWYZER.

H.

Haarlem, Opheldering wegens de geringe somme te dier Stede op Dank- en Bededagen ingezameld, 134. Voorstel dier Stad by Staaten van *Holland*, wegens het volduuren der Oproerig- en Gewelddaadigheden, 176. Gesteltenis aldaar naa de Omwenteling, 382. Vraagen wegens het nieuwe Stads Regeerings Reglement den Stadhouder gedaan, hoe beantwoord, 383. Het Reglement wordt verworpen, 384. Bedankende Regeeringsleden, 385. Oproeping der Burgeren, by de komst der Regeeringsveranderaaren, 381. Verzoekschrift eeniger Burgeren om aanblyving der Regeeringspersoonen, 386. Aanmerking hier over, 388. Hoe 't zelve bejegend wordt, en schampere taal die Stad deswegen te gemoet gevoerd, 389 Eenige aangestelde Regeeringsleden bedanken. Nieuwe Regeeringspersoonen ingevoerd, met een scherp vermaan, 391. Tergend Gedrag omtrent de *Haarlemmers*, 392. Nieuwe Plaatsvullingen, 393. De voorzorg der Regeering komt op kleinigheden neder, 394. Feestdagen daar en hoe gevierd, *Ald.* Aanhoudende blyken van de Patriottische denkwyze der *Haarlemmeren*, 396. Bezwaar dier Stad door het inlegeren des Krygsvolks, 398.

Harris tot het maaken van een Verdrag tusschen deezen Staat en *Engeland* benoemd, 13. Lof deswegen aan Harris gegeeven, 22. Vleiend door hem beantwoord, 25. Eerbetooning hem door 't *Haagsch* Gemeen aangedaan, 65.

Helmolt (J.) bedankt voor het Regentschap te *Haarlem*, 391.

Heringa (J.) Predikant in *'s Gravenhaage* in zyn dienstwerk gestremd, 348. Verzoekschrift om hersteld te worden, *Ald.* Getuigenis des Kerkenraads, 349. Verklaaring door hem afgelegd, *Ald.* Hersteld, 350. Predikt ongestoord, 351. Scherp en geestig antwoord diens Leeraars, 352.

Hertzberg (De Graaf van) diens Lofreden, wegens de Verbintenis tusschen *Pruisfen* en deezen Staat, te wegens het Verdeedigend Verbond tusschen *Pruisfen* en *Engeland*, 45.

Helsdingen (Van) wordt Secretaris der Generaliteits Rekenkamer, 93.

Heusden (A. van) Hoofdofficier te *Leyden*, diens verwisfeld gedrag, 404. Vervolgzugt, 405.

Hoeven (F. van der) hoe hy tegen van Toulon yvert, 439.

Hof-

HOFSTEDE (P.) diens gevoelen wegens de vereeniging van den Stadhouder in de Souveraineiteit van *Holland*, 289.

Holland (Staaten van) hun gedrag omtrent de betwiste Protectie aan de hun gehoorzaamende Officieren, door Gecommitteerde Raaden gewraakt, 108. *Amſterdam* dringt aan op het houden des gegeeven woords, 109. Hoe zeer de Landsofficieren zich over der Staaten gedrag beklaagen, 113. Aanmerking over dit gedrag, 114. Welk beſluit *Holland* hier op laat doorgaan, 114. Hoe door VAN RYSSEL en diens Lotgenooten beoordeeld, 116. Welk eene ſchadeloosſtelling *Holland* in't einde verleende, 120. Op welk een voet de Staaten in de verſterking der Landmagt bewilligen, zy willen op den Staat van Oorlog een vaste post ten dienſte van het Zeeweezen geſteld hebben, 124. *Gelderlands* aanmerking hier op, 126. Brief ten geleide der Gedenkpenningen aan den Hertog VAN BRUNSWYK, 145.

Holland (Voorſtel by Staaten van) om het onderzoek na de Ondertekenaars der Adresſen *enz.* aan het Hof op te draagen, 160. Volvaardigheid van het Hof in deezen, *Ald.* Voorſlag des Hofs door *Holland* omhelsd, 162. Stukken aan het Hof gezonden en meerdere gevraagd, 162. Voorloopige Raadſlag des Hofs, 163. Verdere werkzaamheden, 166. Hoe veel kommers zulks baarde by de Patriotten, 167. Amneſtie aan de *Oranjeyverraaren* geſchonken, 167. Nadeelige uitwerking hier van te wagten, 171. Deeze grypt met de daad ſtand, 172. De Geest van Oproer, nog woelende, door verſcheide Aankondigingen tegengegaan, 174. Voorſtel van *Haarlem*, wegens het volduuren der Oproerig- en Gewelddaadigheden, 176. Nadere afkondiging der Staaten daar tegen, 177. Aanmerking op dezelve, 179. Herhaaling der Amneſtie aan de Oranjeyverraaren, *Ald.* Lang verwyl eer 'er eene Amneſtie voor de Patriotten opdaagde, 183. Voorſtel des Stadhouders ten dien einde, 185. Verwyl des Hofs met eenen Raadſlag hier op uit te brengen, 190. Raadſlag des Hofs, 191. Staatsbeſluit op dat Verſlag gegrond, 192. Nadere bepaaling der Amneſtie, 200. Voorſtel om buiten de Stadsregeeringen Regters te benoemen, 202. Bedenkingen deswegen, 203. Het lot der Uitgeſlootenen verſlimmerd, 205. Hoe men

men meer bysonder handelde met eenige Leden van Gecommitteerde Raaden van het *Noorder Kwartier*, 206. Afkondiging tegen alles, wat tot eene Tegenomwenteling aanleidelyk was, 211. Voorſtel van *Schoonhoven* om den Stadhouder ter Regeeringsverandering te volmagtigen, 215. Poogingen om dit door Requesten te bewerken, 219. *Alkmaar* verzet 'er zich het langst tegen, 220. Hoe tot toeſtemming bewoogen, 224. Volmagt den Stadhouder ter Regeeringsverandering in de Steden gegeeven, *Ald.* Voorſlag van *Heern* omtrent de Regeering ten Plattenlande, 226. Van *Schoonhoven* omtrent de Steden geen ſtem in ſtaat hebbende, als mede van de Leden der beide Hoven van Juſtitie, 229. Bedoeling deezer Voorſtellen, 230. Op beiden valt geen Beſluit, 230. De Magiſtraatsverandering in de ſtemmende Steden aan BENTINCK en MEERENS opgedraagen, 231. Zie verder *Regeeringsverandering*. Eedvordering op de Conſtitutie, en wat des voorviel, zie *Eedvordering*. Magtsverbreeding in de verkiezing der Stedelyke Regeeringe verleend, 301. De Ridderſchap des niet voldaan, 302. VAN DE SPIEGEL wordt Raadpenſionaris. Zie VAN DE SPIEGEL. Gunſtig oordeel over de Finantien van *Holland*. Eene geringe Geldheffing neemt niet op, 322. Uitſchryving van den vyf en twintigſten Penning, 323. Hoe dezelve beoordeeld, 325. Redenen voor die Uitſchryving gegeeven, 326. Aanmerkingen daar op gemaakt, 328. Klagten van *Holland* over de Geldopbrengingen der andere Gewesten, 331. Bepaalingen wegens het Publiek Gebed, 335. Voorſtel van *Schoonhoven*, wegens gemaakte veranderingen in het Godsdienſtige, 337. Aanmerkingen op dit Voorſtel, 339. Bedoeling van 't zelve, 340 Voorſtel wegens het houden van het Synode te *Breda*, *Ald.* Staatsbeſluit ten opzigte van de *Haagſche* Predikanten NIEUWLAND en FRIESWYK ingetrokken, 352. Beſluiten het hangend Geſchil over het Schoutsampt te *Delft*, 373. Laaten het regterlyk onderzoek der daar ter Stede beſchuldigde Burgeren aan het Hof over, 376. Voorſtel der Regenten van *Haarlem*, ten opzigte van het Regeerings Reglement dier Stad, verwerpend beantwoordt, 384.

HOOP (VAN DER) wordt Theſaurier Generaal, 91.

Heern (Voorſtel der Stad) omtrent

trent de Regeeringsverandering ten Plattenlande, 227. Bedoeling van 't zelve, 230. 'Er valt geen Besluit op, *Ald.*

HUBRECHT, Burgemeester te *Leyden*, diens haatlyk gedrag, 403.

K.

KALKREUTH (De Generaal VAN) aanvaardt het bevel over de *Pruisſen* aan de *Overtoom*, 140.

KLOEK, wat hem als Gecommitteerde Raad van het *Noorder Kwartier* bejegent, 208. Levert een vernederend Verzoekſchrift in, 209. Komt van zyn gedaanen ſtap te rug, *Ald.* Vonnis over hem, 210.

KOEK (J. T.) bedankt voor het Regentſchap te *Haarlem*, 391.

KREET (H. A.) verzoekt, met een ſlegten uitſlag, in de Amneſtie begreepen te worden, 467.

L.

Landmagt (Voorſtellen tot verſterking van de) 121.

Landofficieren, Beſluit ten opzigte van de zodanigen, die zich aan de overtreeding van den Eed aan de Generaliteit hadden ſchuldig gemaakt, 106. Het gedrag der Staaten van *Holland* omtrent de betwiste Protectie aan de hun gehoorzaamende Officieren, door Gecommitteerde Raaden gewraakt, 108. *Amſterdam* dringt aan op het geſtand doen des gegeevenwoords, 109. Niet-ongunſtig verſlag van Gecommitteerden tot de Krygszaaken, 111. Op welke gronden 't zelve ſteunde, 112. Hoe zeer de Officieren zich des beklaagen, 113. Zie voorts *Holland*. Bedenkingen verſcheide Land- en Zeeofficieren aangedaan, 117.

LEEFDAAL (R. 'SULJARD DE) wat deeze Collonel wedervoer, 118. Zyn Vonnis, 119. Zyn gedrag by zyn gaan uit de gevangenis, *Ald.*

LESTEVENON (W. A.) als Minister Plenipotentiaris uit *Brusſel* te rug geroepen, 76.

Leyden (Woelingen in) 399. Regeeringsverandering aldaar, 401. *Aanmerkingen* gevallen op eenige daar aangeſtelde Regeeringsleden, 402. Haatlyk gedrag van twee deezer, 403. 't Gedrag des Hoofdofficiers VAN HEUSDEN, 404. Pragt der Feestvieringen, 406.

Leydſedorpers (De) ſlaagen niet in eene Regeeringsafzetting, 406.

LYNDEN (De Baron VAN) uit zyn Gezantſchap aan het Hof te *Londen* te rug geroepen, 62.

M.

MARCEL, Leeraar te *Ryswyk*, gebannen, 416.

MARON ſchryft over den inval

val der *Pruisſen*, 47. Wordt in zyn dienst als Capellaan van Ambasſade geſchorst, en legt zyn Ampt neder, 75.
MARUM (M. VAN) bedankt voor het Regentſchap te *Haarlem*, 393.
MEERENS (D.) aan hem wordt door zyne Hoogheid de Regeeringsverandering in *Holland* opgedragen, 231. Character van dien Heer, 233. Zie verder *Regeeringsverandering in Holland*.
MERRÉ (DE) Leeraar te *Sprang*, gebannen, 416.
MUILMAN (W.) Leeraar in *'s Gravenhaage*, leevert een Verzoekſchrift om veiligheid en het hervatten zyns Dienstwerks in, 348. Verklaaring door hem afgelegd, 349. In zyn dienstwerk hersteld, 350. Geſtoord by het doen zyner eerſte Leerreden, en mishandeld, 351. Zeggen zyns Amptgenoots HERINGA ten zynen opzigte, 352.

N.

NAGEL (De Baron VAN) tot Gezant aan 't *Engelſche* Hof benoemd, 64.
NIEUWLAND Predikant in *'s Gravenhaage*, een beſluit van Gecommitteerde Raaden ten zynen opzigte ingetrokken, 352.
Noorder Kwartier (Byzondere handelwyze met eenige Leden van Gecommitteerde Raaden van het) gehouden, 206.

O.

ONDERDEWYNGAARD (C.) verandert van Party, 273. Zyn gedrag ten opzigte van F. W. BUYSER, 379.
Oud Beyerland, wat 'er naa de Omwenteling gebeurde ten opzigte van de Oranjegezinden, 423.

P.

PAGENSTECHER, Stedehouder van *Rhynland*, voorbeeld zyner verdrukkinge, 407.
PAULUS, (P.) VAN DE SPIEGEL op diens verwydering bedagt, 77. Brief, welke aanleiding gaf tot zyne afzetting, 78. Last tot onderzoek aan den Fiscaal VAN DER POT gegeeven, 79. In zyn post geſchort, 80. Zyne Aanſpraak by den Zeeraad, *Ald.* Nadere aandrang van den beſchuldigden, 84. Brief om afdoening aanhoudende, 85. Beſluit ter Afzettinge by hun Hoog Mog. tegen hem genomen, 86. Zyne Affcheidsbrief, 88. Bedenkelykheid wegens zynen Opvolger VAN TZYLINGEN, 91.
POT (C. VAN DER) diens goederen te *Hondsholredyk* gelegen in beſlag genomen, en hy ingedaagd, 356.
PRIEST (DE ST.) Aanmerkingen door hem ingebragt, op het Verdrag met *Engeland* geſlooten, 41. Overlast door 't *Haagſch* Ge-

meen hem aangedaan, en beklag deswegen, 65. Nieuwe belediging en herhaalde klagten, 67. Voortzetting deezer zaake, *Ald.* Berigtgeevingen van het *Hof* van Juſtitie, 68. Van Schepenen en Raaden van *'s Gravenhaage*, 69. Hoe men in *Frankryk* des oordeelde, en eisch om voldoening, 70. De Afgezant dringt daar op aan, 71. Ontwykend Antwoord van hun Hoog Mog. en verklaaring van de oorzaak, 72. Vertrek deezes Afgezants, 73.

Pruiſen, Voorſtag van *Utrecht* om eene Verbintenis tuſſchen dit Ryk en deezen Staat aan te gaan, 8. De Baron VAN RHEEDE benoemd om dezelve te bewerken, 13. Inhoud der Verbintenisſe, 25. FINKENSTEINS oordeel over deeze Verbintenisſe, 31. HERTZBERG Lofreden daar over, 32. Beoordeeling dier Verbintenisſe, 36. Sluit een Verdeedigend Verdrag met *Engeland*, 44. Welk een lof HERTZBERG daar aan geeft, 45. Slotbedryf des *Pruiſiſchen* Invals, 135. Verzoek dat eenig *Pruiſiſch* Krygsvolk in den Lande mogt blyven, 139. Inlegering van 't zelve, *Ald.* Beroovingen en Wegvoeringen, 140. Wat de Heer PRAU des bekent, 141. Verklaaring van eenige *Pruiſiſche* Officieren, 142. Voorſtel om de *Pruiſiſche* Krygslieden een geſchenk in geld te doen, volvoerd, 142. Gedenkpenning te *Berlyn* op deeze gebeurtenis, 144. Gedenkpenning hier te Lande voor den Hertog en anderen vervaardigd, *Ald.* Brief tot geleide van die Penning, 145. Dankzegging door den Heer VAN RHEEDE aan den Koning wegens het volvoerde in deeze Gewesten, 147. 's Konings Antwoord, 149. Het vertrek der *Pruiſiſche* Krygsbenden uit deeze Landen, 150.

PYL, Schout te *Alblas*, na *Dordrecht* gevanglyk weggevoerd, 424.

Q.

QUARLES (De Commis) genoodzaakt te bedanken, 96.

REGULETH (D. A.) houdt in *'s Haage* eene Hiſtoriſche Redenvoering, 361.

Regeeringsverandering in *Holland* voorgeſlaagen en bewerkt, 215. Zie voorts *Staaten van Holland*.. BENTINCK en MEERENS daar toe benoemd door zyne Hoogheid, 231. Character dier beide Heeren, 231—234. Door welk eene invloed beſtuurd, 235. Zy houden zich niet aan hun last; maar treeden dien te buiten; Aanmerkingen hier over, *Ald.* Hoe zy han-

handelen in de Afzetting, 236. Hoe in de Bekendmaaking, 237. Aanmerkingen deswegen, 239.

RHEEDE (De Luitenant VAN) begiftigd, wegens het overbrengen der Bekragtiging des Tractaats met *Pruisſen*, 32.

RHEEDE (De Baron VAN) wegens deezen Staat benoemd om eene Verbintenis met *Pruisſen* te bewerken, 13. Hoe hy FINCKENSTEINS taal, by de voltrekking, beantwoordt, 32. Geſchenk van den Koning aan deezen Gezant, 36. Aanſpraak aan den Koning van *Pruisſen* tot Dankzegging voor het gedaane in deeze Gewesten, 147. 's Konings Antwoord, 149.

Rotterdam, Rustbewaaring aldaar beloond, 242. Die rust zo groot niet als men opgaf, 443. Schennis aan het Huis van Burgemeester ELZEVIER gepleegd, 445. De *Pruisſen* by hunne uittocht begiftigd, 446. Hun gedrag te *Rotterdam* ontvouwd, 447. Beſluiten by de Regeering weder aanvaardenden Raad genomen, 450. Magiſtraatsbeſtelling aan zyne Hoogheid gezonden, 451. Antwoord van den Stadhouder, *Ald.* Verkiezing door hem gedaan, 451. Verklaaring der afreedende Schepenen en Mannen van *Schieland*, *Ald.* Last tot onderzoek der Amptenaaren, 453. Afzettingen hier uit gebooren, 454. Bepaalingen van de Drukpers, 455. Ingedienden Bezwaaren by de Regeeringsveranderaaren *Ald.* Welke aangenomen, welke afgeſlaagen worden, 461. Vermaan aan de *Rotterdammers*, 463. Klagten tegen de *Lutherſche* Leeraars BOON en SCHEFFERS, 463. Regeeringsperſoonen, die vervallen verklaard worden, 465. Aanmerkingen omtrent een en ander der nieuw aangeſtelde Vroedſchappen, *Ald.* VAN BEERTING en FRESCARODE van vervolging uitgezonderd, 469. KAAT MOSSEL ontſlaagen en beloond, 470. De *Rotterdamſche* Schuttery herſteld, 471. De Jaardag der jonge Prinſeſſe gevierd, 474. Die des Stadhouders gedagt, *Ald.* Komst der Vorstlyke Familie, 473. De Jaardag der Prinſeſſe gevierd, 474.

RYSSEL (VAN) diens beklag over de behandeling hem en veelen zyner Medecollegieren aangedaan, 113. Verklaaring, welke hem en hun eer aandoet, 116.

S.

SCHEFFER *Luthersch* Leeraar te *Rotterdam*, bezwaard, 464.

Schoonhoven doet het voorſtel om den Prins tot de Regeeringsveranderingte zol-

mögtigen, 215. Voorſtel dier Stad ten opzigte der Regeeringsverandering van Steden geen ſtem in Staat hebbende; als mede van de Leden der beide Hoven van Juſtitie; deeze hebben beide geen opgang, 229. Voorſtel dier Stad wegens de gemaakte veranderingen in het Godsdienſtige, 337. Bedoeling van 't zelve, 340. Wegens het houden van het *Zuidhollandſche* Synode te *Breda*, 340.

SELS (De Zeecapitein) vrygeſprooken, 116.

SMIT, Predikant te *Gouda*, langen tyd genoodzaakt zyn huis te houden, 441.

SLICHER (HIERONYMUS) Agent van hun Hoog Mogenden, afgezet, 93. Bezwaarlykheid om ſchuld in hem te vinden, 94. Zyne rustige taal tegen TORCK VAN ROOSENDAALS onbeſchreiden uitvaaren, *Ald.*

SLICHER (RAYMOND) Secretaris van den Hove van *Holland*, van zyn Post ontzet, 95.

SPIEGEL (L. R. v. d.) hoe hy den Prins van *Oranje* kenſchetst, 155. Tot Raadpenſionaris van *Holland* aangeſteld, 308. Op welke voordeelige voorwaarden hem dit Ampt wordt opgedraagen, *Ald.* Door WASSENAAR VAN STARRENBERG verwelkomt, 309. Zyn Aanſpraak by de Amptsaanvaarding, 310. Zyn oordeel over de Prinſeſſe, 317. Hoe by den aanvang zyner bedieninge door zyne Party beoordeeld, 318. Wordt Grootzegelbewaarder, 320.

Stadhouderſchap (*Erf*-) Voorſlag van *Enkhuizen* om dit tot een Grondwet van Staat te maaken, 47. Volvaardigheid der ombelzinge van dien Voorſlag by de Algemeene Staaten, 50. *Zeeland* in deezen agterlyk, *Ald.* Acte van Guarantie daar uit gebooren, 51. Door wie ontworpen en ondertekend, 54. Staatlyke opdragt van dit Stuk, en Aanſpraak te dier gelegenheid door HEERE BEREN VAN SUIDERAS, *Ald.* Deeze gebeurtenis met een Gedenkpenning vereerd, 59. Hoe onderſcheiden beoordeeld, 60.

STRAALEN *Jansz.* (H. VAN) verkrygt het Secretariaat van Gecommitteerde Raaden in *Noordholland*, 97. Vryheid hem verleend om de Vergadering en Beſoignes van hun Hoog Mog. by te woonen, *Ald.* Beweegt zelf en ander der Gecommitteerde Raaden tot het inleveren van een Verzoekſchrift, 209.

T.

TEYSSEN (N.) Burgemeester te *Gouda*, diens verklaaring, wegens de Regeeringsverandering, 434.

THU-

THULEMEYER door VAN ALBENSLEBEN als *Pruisfisch* Afgezant vervangen, 46.
TOULON (Verzoekschrift tegen) door die van *Gouda*, 437. F. v. d. HOEVE yvert vrugtloos tegen hem, 439.

V.

VATERENDER, Leeraar te *Hazarswoude* houdt ten naauwen noode zyne Standplaats, 416.
Verbintenis met *Pruisfen* en *Engeland*. Zie *Pruisfen* en *Engeland*.
VERSCHUUREN, wat hem als Gecommitteerde Raad van het *Noorder Kwartier* bejegent, 208. Leevert een vernederend Verzoekschrift in, 209.
VINGERHOED, Oud Burgemeester te *Rotterdam* verzoekt te vergeefsch in de Amnestie begreepen te worden, 467.
Voorburg, verscheide Huizen der Patriotten aldaar geplunderd, 354. Wat een Knegt, die daar een manslag begaan hadt, des wedervoer, 407.
VOORDA (BAVIUS) wat met deezen Hoogleeraar ten opzigte van den Eed op de Constitutie gebeurde, 276. Hy weigert den laatst voorschreeve Eed af te leggen, *Ald.* Op welk een grond die weigering rustte, 277. Van zyn Hoogleeraarschap afgezet, 281. Op welk een voet hy aanbiedt dien Eed af te leggen, 282. Berigt door Curatoren des gegeeven, 283. Bedenkingen van VOORDA op dat Berigt, 284. Beraadslaagingen op dit Verslag, 286. Aanmerking van *Amsterdam* op een ingeleverd Verslag, 286. VOORDA doet een naderen Voorslag en aanbod, 291. Afgezet door de Staaten, 292. Aanmerking hier over, 293.

WAANEN (VAN) Predikant te *Katwyk aan Zee*, moet zyn Standplaats verlaaten; doch met behoud van Eere en Wedde, 416.
WALLENDAAL, wat hen als Gecommitteerde Raad van het *Noorder Kwartier* bejegent, 208. Leevert een vernederend Verzoekschrift in, 209.
WASSENAAR STARRENBERG verwelkomt den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL, 309. Ligt het Groot Zegelbewaarderschap neder, 321. Wat de deezer gelegenheid met VAN DE SPIEGEL zyn opvolger voorviel *Ald.*
WELDEREN (De Graaf VAN) op nieuw tot Gezant na *Londen* benoemd, 62. Bedankt, 64. Schadeloosstelling hem toegelegd, *Ald.*
WINSINGERODE, een *Pruisfisch* Bevelhebber, diens loflyk gedrag te *Dordrecht*, 417. Hoe door de Regee-

ring door eene vereering erkend, *Ald.*

WILLEM DE V. Aanſpraak door HEERENEN VAN SUIDERAS by gelegenheid van het aanbod der Guarantie, 54. Aanmerking over de vermeerdering van zyne Magt, 154. Hoe VAN DE SPIEGEL het Character van dien Prins beſchryft, 155. Characterſchets door zyne Vrienden van hem gemaakt, 156. Zyn voorſtel tot een Amnestie aan de Patrioten, 184. Zie verder *Amnestie.* Volmagt ter Verandering der Regeering in de ſtammende Steden van *Holland* hem opgedragen, 224. Draagt deezen last op aan BENTINCK en MERENS, 231. Betoonde Magtsverbreeding des Stadhouders in de verkiezing der Stedelyke Regenten, 300. Geeft ſlegts een zeer ontwykend antwoord op eene vraage betreffende het Nieuwe Regeerings Reglement der Stad *Haarlem*, 383. De Benoeming der Regeering door die van *Rotterdam* aan hem gezonden, 451. Hoe beantwoord, *Ald.* Op welk eene wyze hy in die verkiezing te werk gaat, 452. Komst te *Rotterdam*, 473.

Z.

Zeeland agterlyk in de toeſtemming om het Erfſtadhouderſchap tot een Grondwet van Staat te maaken, 50. Gedrag dier Provincie in de Benoeming van VAN WELDEREN tot Gezant aan het Hof van *Londen*, 62.

Zeetermeer, P. v. D. BOSCH daar vervolgd en naa zyn dood mishandeld, 408—415.

VERBETERINGEN

tot het XIX. Deel onzer Vaderlandſche Hiſtorie behoorende.

Te meermaalen hebben wy nadere inlichtingen, ter weering van misſtellingen geplaatst, en doen dit thans, ten opzigte van eene en andere byzonderheid in het opgemelde jongst uitgegeevene Deel voorkomende.

Wegens 't geen op bl. 173. voorkomt, „ Te dier Stede „ hadt de Heer WOPKO KNOOP" *enz.* tot „ ter tekening „ zoude leggen," hebben wy van de hand diens Burgers zelve, dit narigt ontvangen.

„ Omtrent eene maand, vóór dien tyd, te weeten op den „ elfden Mey, reſolveerde de Krygsraad der Vrywillige „ Schuttery dier Stad, waar van de Heer WOPKO KNOOP, „ Lid en Secretaris was, in eene extravergadering om een „ Request te ontwerpen, en twee à drie dagen daarna in te „ leeveren aan de volle Stadsregeering (de Magiſtraat en „ Vroedſchap). Dit Request werd, in abſentie van gemel„ den Secretaris, opgeſteld. Volgens verder beſluit werd, op „ dien naamiddag de Schuttery, by Trommelſlag, als naar „ gewoonte, opgeroepen. Op het gewoone Drilveld gekomen zynde, werd 'er eene opene kring geformeerd; ten „ einde de voor- en omſtaande Burgers zouden kunnen hooren, het geen voorgedraagen zou worden. Het gemelde „ Request werd aan dien Secretaris ter hand geſteld om „ hetzelve, naar gewoonte, voor te leezen, gelyk geſchied„ de. — Hetzelve tendeerde om de Regeering te verzoeken om zekere Reſolutie, *ten behoeve* van de oude Burgerwagt, twee jaaren te vooren genomen, en *tot bezwaar* „ der Burgery moetende ſtrekken *nu* niet uit te voeren, gelyk de Magiſtraat door eene op dien dag gedaane Publicatie poogde te doen, voor en aleer, door de ganſche Regeering op nieuw zou onderzogt zyn, of de voorige redenen als nog exiſteerden, en dat die uitvoeringe *nu nog* „ noodzaaklyk was; met verklaaringe, dat *zonder dat onderzoek en toeſtemminge* de Ondertekenaars zich ongehouden „ achtten, om aan die Publikatie, de invoering van dat „ middel behelzende, te gehoorzaamen. Hier by werd verders berigt, dat dit Request dien avond en den volgenden „ in de Herberg *het Fortuin* voor een ieder Schutter en Burger ter tekeninge zou leggen. – Deeze zelfde verrigtingen geſchiedden, op de voorige wyze, den volgenden „ naamiddag. Op den vyftienden was die Vergadering der „ Regeering beſchreeven. De Schuttery was weder onder

de

„ de wapenen gekomen, op de gewoone wyze en plaats, de „ getekend hebbende Burgers in de Kerk, ten einde twee „ Gecommitteerden uit de Schutters en twee uit de Burgers „ te kiezen, om het gemelde Request in te leeveren en „ Rapport uit te brengen. De Schuttery bleef exerceeren „ en paradeeren tot dat 'er Rapport kwam, 't welk inhieldt, „ dat de Regeering het verzoek der Requestranten inwillig- „ de en eene Commissie benoemd hadt tot onderzoek dier „ zaak, en hier mede eindigde dit bedryf."

* * *

De Schryver en Uitgeever deezes Werks willen het gegeevene Verhaal in het XIX. Deel bl. 322. voorkomende „ voor „ zo verre het den Kerkleeraar TEN OEVER betreft, aangemerkt hebben, als niet geplaatst: dewyl zy, door Brieven en Informatien van de onwaarheid van 't zelve overtuigd, en door verkeerde opgaven misleid zyn."

Zo betuigt de Schryver ook, ten rechten verstande en voorkoming van allen misbegrip, ten aanziene van den Oud Pensionaris van *'s Hertogenbosch*, MARTINI, „ dat diens Verhaal, den Schryver gegeeven, alleen betrekking heeft tot „ het geen hem is wedervaaren by de Plundering van *'s Hertogenbosch*, en geenzins tot het geen bl. 348. voorkomt."

* * *

In dit laatstvoorgaande Deel is eene verkeerde plaatzing en onderschrift van een der Plaaten ingesloopen, dezelve moet staan tegen over bl. 332. en onderschrift zyn, *Twee opvoerige Soldaaten in 't Bosch gestraft.*

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Portrait van BENTINCK tegen over bl. 230.
——————— VOORDA . . 276.
De Mishandeling van P. v. D. BOSCH 408.
Het Portrait van J. BLAAUW . . 424.

THE NEW YORK PUBLIC LIBRARY
REFERENCE DEPARTMENT

This book is under no circumstances to be taken from the Building

form 410